

GYULAY DÁNIEL

BECSÜLET CSORBÍTÁSÁNAK
VIZSGÁLATA A
TÉNYÁLLÁSSZERŰ ÉS
JOGELLENESSÉGET
NÉLKÜLÖZŐ
CSELEKMÉNYEK KÖRÉBEN

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
Médiatanács • Médiatudományi Intézet

Becsület csorbításának vizsgálata a tényállásszerű és jogellenességet nélkülöző cselekmények körében

47.

Sorozatszerkesztő:

Koltay András – Nyakas Levente: 2012–2019

Nyakas Levente – Szadai Károly: 2020–

Gyulay Dániel

**Becsület csorbításának vizsgálata a tényállásszerű és
jogellenességet nélkülöző cselekmények körében**

– különös tekintettel az alkotmányos követelmények érvényesülésére

Médiatudományi Intézet

2023

A kutatást támogatta:

Minden jog fenntartva.

© Gyulay Dániel, 2023

© Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézete, 2023

Tartalom

Bevezető gondolatok	9
1. Jogtörténeti áttekintés a Csemegi-kódextől napjainkig	13
1.1. A Csemegi-kódex.....	13
1.2. A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. Törvénycikk.....	15
1.3. Az 1914. évi XLI. törvényciktől az 1961. évi V. törvényig.....	17
1.3.1. A speciális törvényi rendelkezések.....	17
1.3.2. Társadalomra veszélyesség megjelenése a Btá.-ban.....	19
1.4. Az 1961. évi V. törvénytől napjainkig.....	20
1.4.1. Az 1961. évi V. törvény hozta változás.....	20
1.4.2. Az 1978. évi IV. törvény szabályozása.....	23
1.4.3. Az alkotmányos forradalom.....	23
2. A védett jogi tárgy meghatározása	25
2.1. A rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgya.....	27
2.2. A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgyainak megközelítései.....	29
2.2.1. Védelmezett alapjog: az emberi méltósághoz való jog.....	34
2.2.2. Védelmezett alapjog: a jó hírnévhez való jog.....	36
2.2.3. A véleménynyilvánítás szabadságának alapjai.....	39
2.3. Becsület és társadalmi megbecsülés.....	41
3. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog érvényesülése az EJEB gyakorlatában	45
3.1. Csánics kontra Magyarország ügy (12188/06. sz. kérelem).....	46
3.2. Karsai kontra Magyarország ügy (5380/07. sz. kérelem).....	47
3.3. Uj kontra Magyarország ügy (23954/10. sz. kérelem).....	50
3.4. Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügy (22947/13. sz. kérelem).....	51
3.5. Karakó kontra Magyarország ügy (39311/05. sz. kérelem).....	53
3.6. Következtetések.....	55
4. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások elemzése a rágalmazás és becsületsértés elkövetési magatartása körében	57
4.1. A rágalmazás és becsületsértés elkövetési magatartását érintő kérdések.....	62
4.1.1. A tény definiálása.....	63
4.1.2. Tényközlés kontra értékítélet.....	64
4.1.3. Tényállítás, híresztelés, illetve tényre utaló kifejezés használat.....	66
4.1.4. A „más előtt” történő elkövetés.....	68
4.2. Becsületsértés, a rágalmazás kisegítő tényállása.....	69
4.2.1. Elkövetési magatartás mint a becsületet tartalmazó objektív tényállási elem.....	69
4.3. A szitkozódások és szidalmak megítélésére vonatkozó gyakorlat.....	72
4.4. Következtetések.....	76

5. Becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulások jogellenességének megítélése	78
5.1. A társadalomra veszélyesség és a védett jogi tárgy szerepe	78
5.1.1. A megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben kifejtett vélemények	80
5.1.2. A hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között tett nyilatkozatok és tényállítások	81
5.1.3. A hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának dogmatikai indokai	83
5.1.4. A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatása és megválaszolatlanul hagyott kérdése	85
5.2. Következtetések.....	88
6. A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése	91
6.1. Közszerplői minőség kérdése a közügyet érintő megnyilvánulások vizsgálatakor	92
6.2. A „közügy” értelmezése az alkotmánybírói gyakorlatban.....	95
6.3. Közszerplői minőség jelentősége a közügyet érintő viták körébe.....	98
6.4. Tényállítást és értékítélet elhatárolásának jelentősége a közügyet érintő megnyilvánulások kapcsán	99
6.5. Társadalmi megbecsülés és becsület meghatározása a közéleti vitákban	102
6.6. Következtetések.....	104
7. Az emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot a véleménynyilvánítási szabadsággal szemben oltalmazó büntető- és polgári jogi tényállások összehasonlítása	106
7.1. A rágalmozás és jóhírnévhez való jog kapcsolata.....	106
7.2. Gondolatok a becsületről, mint a becsületsértés és a becsülethez való jog védett értékéről	109
7.3. Gyalázkodások megítélése a két jogágban	111
7.4. Következtetések a gyakorlat számára.....	113
8. Gondolatok a becsületsértés szabálysértési alakzatáról	116
8.1. A szabálysértési becsületsértés szabályozása.....	117
8.2. Valóság bizonyításának kérdése a szabálysértési becsületsértés esetén	119
8.3. A PKKB indulatokat megítélő szabálysértési döntéseinek összevetése a Fővárosi Törvényszék gyakorlatával	120
8.4. További megállapítások és következtetések	122
9. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni jogos védelem	124
9.1. A jogos védelem dogmatikai alapjai	124
9.2. A jogos védelem alkotmánykonform értelmezése.....	125
9.3. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni védelmi cselekmény megítélése	126
9.3.1. Szükségesség kérdése becsület csorbítása esetén.....	127
9.4. Változás kilátásban?.....	129

Összegző gondolatok	131
Javaslatok a jogalkalmazói gyakorlat számára	135
De lege ferenda.....	138
Irodalomjegyzék	139
Felhasznált irodalom	139
Jogszabályok.....	143
Alkotmánybíróság döntései	144
Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata.....	145
Jogalkalmazói gyakorlat	146

Bevezető gondolatok¹

Az értekezés célja a rágalmazás és becsületsértés deliktumaiban megjelenő tényállásszerű, illetve társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmények jogrendszeri és gyakorlati elemzése. A témakör vizsgálatának szükségessége a két bűncselekmény joggyakorlatát és jogirodalmát érintő kutatásom számos pontján, több kérdéskört érintően tükröződően vissza. A tanulmány legnagyobb részét mégis a jogalkalmazói gyakorlatban tapasztalható becsületkettős megjelenése, illetve a becsületet csorbító cselekmények alkotmánykonform értelmezése képezi, felvetve annak kérdését, hogy indokolt-e egyáltalán a jelenleg alkalmazott bírói gyakorlat fenntartása. A téma meghatározása során figyelemmel voltam arra, hogy lehetőleg e jelentős alapjogi háttérrel rendelkező tényállaspár olyan területét dolgozzam fel, melynek kiterjedt elemzésével eddig más szerzők nem foglalkoztak. A deliktumokat érintő monográfiák közül kiemelem Szomora Zsolt² és Tóth J. Zoltán tanulmányait,³ melyek kiváló alapot adtak, ugyanakkor határt is képeztek számomra kutatásom irányának megválasztásakor.

Tanulmányom végső témáját, illetve elemzésének szükségességét a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárások során kifejtett, becsület csorbítására objektíve alkalmas cselekmények büntetendőséget kizáró gyakorlatának elemzése során ismertem fel. E gyakorlat ugyanis tényállásszerűnek minősíti azokat a jogszabály engedélyén alapuló magatartásokat, melyek elengedhetetlenek az igazságszolgáltatás működéséhez (így például a feljelentés, bejelentés, tanúvallomás megtételét, szakvélemény előadását, illetve a büntetőjogi felelőséget), azok büntetendőségét azonban a védett jogi tárgy sérelmének hiányában (jogellenesség hiányában) zárja ki. A kérdéskört vizsgálva a joggyakorlat elemzése során három – tipikusan a rágalmazás és becsületsértés bűncselekményei kapcsán alkalmazott – társadalomra veszélyességet kizáró, ugyanakkor becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulási kör vált azonosítható számomra:

- 1) a megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben, szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes vélemények,
- 2) a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes nyilatkozatok és tényállítások, valamint
- 3) a közéleti viták körében kifejtett megnyilvánulások.

E felismerés szükségszerűen indukálta a tényállásszerű, becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulások, valamint a védett jogi tárgy bírói gyakorlatának vizsgálatát és dogmatikai meghatározását. Az így lefolytatott átfogó elemzés eredményeképpen meglepődeve tapasztaltam, hogy mindkét bűncselekményi elem tekintetében merülnek fel lényegi dogmatikai és jogértelmezési ellentmondások, melyek túlnyomó részt – a jogrendszer változása

1 A tanulmány elkészítése kapcsán külön köszönettel tartozom Dr. Molnár Gábor Miklós doktori értekezéshez nyújtott megtisztelő konzulensi munkájáért. Köszönöm Dr. Koltay András szakmai segítségét és tanácsait, illetve Dr. Gál István László és Dr. Szomora Zsolt hasznos kritikáit. Köszönöm továbbá párom kitartó támogatását a disszertáció elkészítésének folyamata során.

2 SZOMORA (2015) (A szakirodalmi hivatkozások feloldását ld. az *Irodalomjegyzékben*.)

3 TÓTH J. (2017)

ellenére – a kialakult joggyakorlathoz való ragaszkodásra, illetve az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának negligálásra (vagy ismeretének hiányára) vezethető vissza. Amennyiben ugyanis a két deliktum jelenleg alkalmazott büntetőjogi gyakorlatát a Büntető Törvénykönyvek jogtörténeti alakulásával, illetve az Alkotmánybíróság alkotmányértelmező tevékenységével összhangban követjük nyomon, akkor láthatjuk, hogy az 1961. évi V. törvényben átalakított rágalalmazás és becsületsértés tényállásába új kifejezésként beiktatott becsület csorbítására alkalmas fordulat nyomán – részben a korábbi joggyakorlathoz ragaszkodás, részben az új gyakorlat meglátásom szerint téves kialakítása következtében – megjelent a becsület kettős értelmezése. E tényállásban szereplő és a védett jogi tárgyat képező becsület közötti különbséget mélyítették tovább a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányos követelmények, melyek hatására jelenlegi bírósági gyakorlatunk a társadalomra veszélyesség hiányát a rágalalmazással és becsületsértéssel kapcsolatos ügyek jelentős számában állapítja meg. A becsület csorbításának vizsgálata során, az így kiemelt legjelentősebb jogtörténeti fordulatokon túl, a rágalalmazás és becsületsértés gyakorlatának mai rendszerét, számos jogalkalmazói döntés befolyásolta, melyekkel kapcsolatos aggályok elsődlegesen

- a két deliktum védett jogi tárgyának alkotmánykonform megítélésében,
- a tényállásszerűség megítélése során az alkotmányos követelmények negligálásában,
- a közügyet érintő megnyilvánulásokból származó határvonal gyakran helytelen alkalmazásában,
- a hatósági eljárásokban kifejtett tényállásszerű, ugyanakkor jogellenességet nélkülöző cselekmények dogmatikai alapjának meghatározásában,
- az emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot sértő megnyilvánulások büntető- és polgári jogi megítélésében,
- a becsületsértés szabálysértési és büntetőjogi alakzata közötti különbséget azonosító bírói gyakorlatában, valamint
- a becsület csorbítására alkalmas verbális cselekményekkel szembeni jogos védelem lehetőségében összegezhető.

Vizsgálatom megalapozottsága érdekében kiemelt figyelmet fordítottam hatályos bírósági gyakorlatunkra. A kiterjedt joggyakorlati hivatkozás kapcsán tanulmányom célja annak bemutatása, hogy egyes következtetések nem csak meghatározott régiókat, illetve bíróságokat érintenek, melynek okán a megalapozott konklúzió megfogalmazásához számos bíróság első-, másod-, harmadfokú és felülvizsgálati eljárásban hozott határozatát több kérdéskör kapcsán is elemeztem. A kutatás témája okán a büntetőjogi gyakorlat mellett a polgári jogi és szabálysértési döntések áttekintésére is szükség volt. A szabálysértési bíróságok végzéseinek feldolgozása néhány bíróság megkeresését indokolta. Az értekezés elkészítéséhez feldolgoztam a Pesti Központi Kerületi Bíróság, a Gödöllői Járásbíróság és az Egri Járásbíróság becsületsértés szabálysértését érintő végzéseit is. Álláspontom kialakításához a Btá. és az 1961. évi V. törvény hatálya alatt született határozatok feldolgozására is sort kerítettem.

A kutatás tárgyát képező két deliktum védett jogi tárgyának alapjogi érintettsége miatt az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) gyakorlatának elemzése elengedhetetlen volt. Ezek ismertetése és hivatkozása kapcsán azonban már a bevezetőben ki kívánom emelni, hogy a tanulmány a rágalalmazás és becsületsértés bűncse-

lekményére fókuszál, mely okból az emberi méltósághoz való jog, a jó hírnévhez való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint az ezen alapjogokat érintő AB és EJEB döntések elemzését a két deliktum érdekében ismertettem és hivatkoztam. Az értekezés során törekedtem a témakört érintő legfontosabb AB határozatok feldolgozására, illetve az azokkal kapcsolatos büntetőjogi szempontú kritikai észrevételek megfogalmazására. A kutatás során figyelmet fordítottam arra, hogy a testületnek a korai gyakorlata során, illetve a közelmúltban hozott döntéseit egyaránt felhasználjam. Az Alkotmánybíróság határozatait elsősorban a védett jogi tárgy, a büntetőbíróság társadalomra veszélyességet kizáró gyakorlatát érintő kritika és a közügyet érintő elemzés kapcsán tanulmányoztam. Figyelemmel arra, hogy az EJEB gyakorlatának bemutatásával már számos szerző foglalkozott, ezért annak részletes kifejtését nem tartottam szükségesnek. Mindazonáltal, miután az emberi méltósághoz való jog, illetve jó hírnévhez való jog véleménynyilvánítás szabadságával történő konkurálása teszi szükségessé a büntetőjogi oltalmat, a kevésbé feldolgozott, Magyarországgal szemben indított eljárások közül ismertettem néhány döntést, illetve megfogalmaztam az érintett időszakra vonatkozó konklúziómat. E fejezet mellett az EJEB döntéseket jogösszehasonlítás céljából a büntetőbíróság és az Alkotmánybíróság gyakorlatával történő összevetés céljából vizsgáltam és hivatkoztam.

A kutatás során kiemelt figyelmet fordítottam a hazai jogirodalom lehető legteljesebb feldolgozására. Meggyőződésem kialakításához más iskolák szerzőinek álláspontját is áttekin tettem, kutatásom ívét pedig a hazai jogirodalom – témám szempontjából releváns – dogmatikai következtetésire figyelemmel határoztam meg.

1. Jogtörténeti áttekintés a Csemegi-kódextől napjainkig

Értekezésem tézisei megkövetelik hazánk Csemegi-kódextől napjainkig tartó jogtörténeti fejlődésének áttekintését, alapot biztosítva ezzel a későbbi fejezetekben megfogalmazott következtetéseimnek.

1.1. A Csemegi-kódex

A büntető anyagi jog, illetve a rágalmazás és becsületsértés deliktumának kodifikálására a Csemegi-kódexben (1878. évi V. tc.) került sor, melynek XVII. Fejezete e két vétség nevével ellátott címen szabályozta az érintett bűncselekményeket. A kódex 258–260. §-a a rágalmazás törvényi feltételeit determinálva fogalmazta meg, hogy

„rágalmazás vétségét követi el, és hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: a ki valakiről, többek jelenlétében, vagy több, habár nem együtt levő személy előtt, olyan tényt állít, mely valódisága esetében – az ellen, a kőről állíttatott, a büntető eljárás megindításának okát képeznél, vagy azt a közmegvetésnek tenni ki”.⁴

A kódex 259. §-a súlyosabban büntetendőnek nyilvánította, „ha a rágalmazó, állítását nyomtatvány vagy nyilvánosan kiállított képes ábrázolat által tette közzé vagy terjesztette”,⁵ a 260. § pedig úgyszintén minősítő körülményként értékelve kimondta, hogy „aki mást, valamely hatóság előtt, büntethető cselekmény elkövetésével vádol, ha vádja valótlanak bizonyul, és a hamis vád büntette vagy vétsége fenn nem forog.” A becsületsértést a büntető törvénykönyv 261. §-a determinálta:

„A ki más ellen meggyalázó kifejezést használ, vagy meggyalázó cselekményt követ el, – a mennyiben a 258. § esete fenn nem forog: a becsületsértés vétségét követi el, és ötszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel, – ha pedig a meggyalázó kifejezést a 259. §-ban megjelölt módon tette közzé, vagy terjesztette: három hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”⁶

Tóth J. Zoltán konklúziójával egyetértve, a normaszövegből kitűnően, a rágalmazás és becsületsértés elhatárolásának alapja a tényállítás, illetve véleményközlésben azonosítható.⁷ Egyetértek továbbá azon megállapításaival is, hogy

- a rágalmazás deliktumának megvalósításához egyetlen személy jelenléte nem volt elegendő („valakiről többek jelenlétében, vagy több, habár nem együtt jelen lévő személy előtt”),⁸

4 1878. évi V. törvénycikk 258. §

5 1878. évi V. törvénycikk 259. §

6 1878. évi V. törvénycikk 261. §

7 TÓTH J. (2017): 98–99.

8 1878. évi V. törvénycikk 258. §

- már az első kodifikált büntető törvénykönyvünk – mind a rágalmas, mind pedig a becsületsértés kapcsán – minősített esetként szabályozta a „nagy nyilvánosság előtt” történő elkövetést (259. §, 262. §),
- a (tettes) becsületsértés és testi sértés elhatárolására a jelenleg hatályos törvénykönyvünk szerint került sor (261. §),⁹ illetve
- a passzív alanyi kör – a mai szabályozáshoz viszonyítottnak – lényegesen szűkebb kört oltalomban részesítve, főszabály szerint a természetes személyekkel szemben kifejtett cselekményeket szankcionálta. E passzív alanyi kört szélesítve, a 262. §, 269. § és 270. § azonban számos kivételt nevesített (így például a törvény által alkotott testületeket, hatóságokat, az országgyűlést, annak valamelyik házát, a közös hadsereget, hadi tengerészetet, illetve honvédséget).¹⁰

Értekezésem szempontjából kiemelés érdemel a kódex 262. §-a, mely a rágalmas és becsületsértés minősített eseteként szabályozta, és a magánszemélyekkel szemben elkövetett rágalmasnál, illetve becsületsértésnél szigorúbban rendelte büntetni a hivatalos személyekkel szembeni cselekményeket:

„A törvény által alkotott testületek, hatóságok, vagy azok küldöttségei, tagjai ellen, habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmas, vagy becsületsértés: egy évig terjedhető fogsággal és kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”¹¹

Figyelemre méltó, hogy már az 1878. évi V. törvénycikk a bünvádi eljárás akadályaként kodifikálta azt a hatályos jogban is alkalmazott büntetendőséget kizáró okot, mely szerint

„Rágalmas vagy becsületsértés miatt bünvádi eljárásnak nincs helye: ha a tény, vagy a gyalázó kifejezés, a hatóság előtt folyamatban levő ügyben, ezen ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával, szóval vagy az ügyiratokban állítatják, illetőleg használtatják; vagy ha a becsületsértő következtetések az ügyben felmerülő tényekből vagy körülményekből származtatnak.”¹²

A Csemegi-kódex hatályba lépése idején azonban a törvény még nem zárta ki az ügyvéd, illetőleg közjegyző elleni fegyelmi eljárást, sem a rágalmas vagy becsületsértő kifejezések megtorlása iránt, más törvényekben foglalt intézkedések alkalmazását (266. §).

A teljesség kedvéért érdemes rámutatni, hogy már az első kodifikált büntető törvénykönyvünk is rendelkezett a valóság bizonyításáról. A Csemegi-kódex azonban a ma hatályos törvényi szabályozásnál tágabb teret engedve a jogintézménynek, a közérdek és a jogos magánérdek megóvásának, illetve előmozdításának célján túlmenően, további feltételek fennállása esetén is lehetőséget biztosított az állított tény vagy kifejezés valóságának bizonyítására. A valóság bizonyításának korlátját jelentette:

9 Már a Csemegi-kódex 261. § második bekezdése rögzítette, hogy „ha a cselekmény testi sértést képez: az arról rendelkező törvény lesz alkalmazandó.”

10 Tóth J. (2017): 98–99.

11 1878. évi V. törvénycikk 262. §

12 1878. évi V. törvénycikk 266. §

- a külföldi uralkodó vagy államfő, illetve valamely állam Ő Felségénél felhatalmazott követe, illetve ügyviselője ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés,
- a magánfél indítványának (magánindítvány) hiánya,
- az állított tényre vonatkozó jogerős felmentő vagy megszüntető határozat, illetve
- ha a tényállítás vagy kifejezés használata a családi élet viszonyaira vonatkozott avagy a női becsületet támadta.¹³

1.2. A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. Törvénycikk

A Csemegi-kódex kihirdetését követően bő három és fél évtizeddel később, a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. tc. (továbbiakban: Bv.) tartalmilag hatályon kívül helyezte az 1878. évi V. tc. rágalmazás és becsületsértésre vonatkozó rendelkezéseit.¹⁴ A novelláris módosítás tovább cizellálta a mai szemmel rendkívül részletesnek tekinthető törvényi szabályozást, mindazonáltal ezen törvénnyel a rágalmazás és becsületsértés deliktumai közelebb kerültek a jelenleg hatályos szabályozásukhoz. A rágalmazás 1. §-ában megfogalmazott tényállása szembetűnő különbségként mutatja, hogy az új szabályozás a ma hatályos törvényi definícióhoz hasonlóan, – az előző alpontban kifejtettekkel szemben – már csak a „más előtt” történő elkövetést büntette. E módosítás révén elegendővé vált, hogy a cselekményt a sértettől különböző személy előtt kövesse el a tettes.¹⁵

A rágalmazás deliktumának új szabályozását illetően, az elkövetési magatartásainak bővülése is kiemelést érdemel. A Bv. 1. §-a a tény állítása mellett a tény híresztelése is tényállás-szerűnek minősült, illetve – amint arra Tóth J. Zoltán is rámutatott – a Bv. 13. §-ában – a valóság bizonyítása körében – megjelent a tényre közvetlenül utaló kifejezés használatának definíciója is.¹⁶ E konzekvenciával kapcsolatban érdekes megállapítás, hogy Heller Erik az 1914-ben írt *A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. t.-cikk* című tanulmányában,¹⁷ és Angyal Pál 1928-ban megjelent *A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. T.-cikk* című monográfiájában¹⁸ a rágalmazás elkövetési tevékenységeként (elkövetési magatartásaként) a tényre közvetlenül utaló kifejezés használatát nem említve, csak a tény állítását vagy híresztelését nevesítette. Ezzel szemben, Angyal a témakör feldolgozása során később, a valóság bizonyítá-

13 1878. évi V. törvénycikk 264. §

14 1914. évi XLI. törvénycikk 35. §

15 1914. évi XLI. törvénycikk 1. §: „Rágalmazás vétségét követi el, aki valakiről más előtt oly tényt állít vagy híresztel, amely valóság esetében az illető ellen bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet vagy pedig őt közmegvetésnek tenné ki.”

16 TÓTH J. (2017): 102.; 1914. évi XLI. törvénycikk 13. §: „Rágalmazás vagy becsületsértés esetében az állított vagy híresztelt tény, úgyszintén a valamely tényre közvetlenül utaló kifejezés valósága bizonyításának egyedül a vádolt indítványára és akkor is csak a következő esetekben van helye:

1. ha az állítás, a híresztelés vagy a kifejezésnek használata közérdeknek vagy jogos magánérdeknek előmozdítása, megóvása vagy védelme céljából történt;
2. ha az illető tény miatt bűnvádi vagy fegyelmi eljárás van folyamatban;
3. ha az illető tényt büntető hatóság jogerős véghatározatban valónak mondotta ki, feltéve, hogy az állítás, a híresztelés vagy a kifejezésnek használata nem sértés céljából történt.

Az előbbi bekezdés 1–3. pontjában említett feltételek hiányában is el kell azonban rendelni a valóság bizonyítását, ha azt maga a sértett is kívánja.”

17 HELLER (1914): 8.

18 ANGYAL (1928): 19.

sának tárgya körében már az állított vagy híresztelt tény mellett (ehelyütt a magatartásokat elkövetési tevékenységként nem megjelölve) a tényre közvetlenül utaló kifejezés használatát is nevesítette. Ezen későbbi felsorolás azonban Tóth J. Zoltán következtetését megerősítve, arra enged következtetni, hogy a Bv. hatálybalépésével a tényre közvetlenül utaló kifejezés használata ugyancsak elkövetési magatartásává vált a rágalmozás deliktumának.¹⁹

Az új törvénycikk a rágalmozáshoz hasonlóan, a becsületsértés elkövetési magatartását is kibővítette. A Bv. 2. §-a a jelenleg hatályos törvényi szabályozásunkhoz hasonlóan, a más ellen elkövetett becstelenítő, lealacsonyító vagy megszegyenítő kifejezés használata mellett, az „egyéb ily cselekmény” elkövetését is szankcionálta.²⁰ Ez utóbbi elkövetési magatartás valamennyi „kifejezés” fogalma alá nem vonható cselekményt felölelte. Heller Erik 1914-ben alkalmazott csoportosítása során, az elkövetési cselekedetek két alakját különböztette meg: a kifejezést és a tettet. Ekkor még a tettleges becsületsértés (*injuria realis*) fogalma alatt az előzőleg megfogalmazott, kifejezéshez viszonyítottan negatív tartalmú cselekményt értelmezte.²¹ Később azonban, annak törvényi nevesítése nélkül, a tettleges becsületsértést dogmatikailag elkülönítette a jogirodalom a többi cselekménytől. Miként arra Angyal Pál rámutatott, a tettleges becsületsértés fogalma doktrinális értekeléssel bírt, illetve a bírói gyakorlat a tettleges becsületsértést a másnemű cselekményeknél, illetve kifejezés használatával megvalósított deliktumnál valamivel súlyosabban büntette, mindazonáltal az így megvalósított cselekmények mégsem voltak a Bv. 4. §-a²² körébe vonhatóak.²³

A deliktumok átalakulás révén a becsületsértés és rágalmozás elhatárolása is közelebb került a 2012. évi C. törvényből eredő megkülönböztetéshez. Angyal Pál konklúziója szerint, becsületsértést és nem rágalmozást valósított meg az elkövető, ha a becstelenítő, lealacsonyító vagy megszegyenítő kifejezés használata tény állításával vagy tény híresztelésével történt, feltéve, hogy arra nem más előtt került sor, illetve, ha az állított vagy híresztelt tény nem utalt bűncselekményre vagy fegyelmi vétségre.²⁴

Az értekezés témájából eredően, a törvénycikk szabályozásából ugyancsak kiemelés érdemel a Bv. 17. §-ában determinált hatóság előtt folyamatban lévő ügyben elkövetett rágalmozás és becsületsértés:

„Kizárja rágalmozás vagy becsületsértés megállapítását az a körülmény, hogy a tényállítás vagy valamely tényre közvetlenül utaló kifejezésnek használata hatóság előtt folyamatban levő ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag történt.

Ugyanez a szabály áll az ügyfélnek vagy képviselőjének az ily ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban tett egyéb ily nyilatkozata tekintetében is, feltéve, hogy a nyilatkozat az üggyel összefügg és hogy a nyilatkozat az ügyfél érdekében szükséges volt.”²⁵

19 Uo., 96.

20 1914. évi XLI. törvénycikk 2. §: „Aki más ellen becstelenítő, lealacsonyító vagy megszegyenítő kifejezést használ, vagy pedig ily cselekményt követ el, – amennyiben az 1. § esete nem forog fenn, – a becsületsértés vétségét követi el.”

21 HELLER (1914): 13.

22 A Bv. 4. §-a a becsületsértés minősített esetét determinálta: „A becsületsértés büntetése négyezer koronáig terjedhető pénzbüntetés. Ha a sértés feltűnően durva, úgyszintén a 3. § második bekezdése szerint minősülő esetekben a büntetés hat hónapig terjedhető fogház és hatezer koronáig terjedhető pénzbüntetés.”

23 ANGYAL (1928): 38–39.

24 Uo., 37–38.

25 1914. évi XLI. törvénycikk 17. §

Az új törvény a Csemegi-kódex 266. §-ában determinált akadályt megváltoztatva, immáron jogellenesség hiányában zárta ki a cselekmény büntetendőségét. Amint azt Heller Erik is megfogalmazta, a Csemegi-kódex 266. §-a nem a bűncselekmény megállapítását, hanem a bűnvádi eljárás megindítását akadályozta.²⁶ A törvény e büntetendőséget kizáró ok két esetét különböztette meg, melyek közös ismérveiként Angyal Pál az alábbi feltételek együttes fennállását látta szükségesnek:

- 1) A nyilatkozatnak ki kellett merítenie a rágalmazás vagy becsületsértés tényállását,
- 2) a megnyilvánulást tényállításként vagy tényre közvetlenül utaló kifejezésként kellett kifejtteni,
- 3) csak a hatóság előtt folyamatban lévő (és azon hatóság előtt, mely előtt a nyilatkozattal érintett ügy folyamatban volt) eljárás során tett, illetve
- 4) a tárgyalás alkalmával szóban vagy ügyiratban tett nyilatkozat vonatkozásában volt alkalmazható a büntetendőséget kizáró ok.²⁷

Amint az a Bv. 17. § második bekezdéséből kitűnik, az új szabályozás érdemben alakította át a Csemegi-kódex 266. § második bekezdésében nevesített korlátozást. A novelláris módosítás előtt ugyanis az intézkedés nem zárta ki az ügyvéd, illetve a közjegyző elleni fegyelmi eljárást, sem a rágalmozó vagy becsületsértő kifejezések megtorlása iránt, más törvényekben foglalt intézkedések alkalmazását. E megszorító értelmezéssel szakítva, a Bv. 17. §-a már kizárta az ügyfél és a képviselője tárgyalás alkalmával szóban vagy ügyiratban, az ügygel összefüggő, és az ügyfél érdekében tett, szükségszerű nyilatkozatának büntetendőségét.

Röviden érdemes megemlíteni az 1914. évi XLI. tc. által nem nevesített, a bírói gyakorlat által azonban mégis alkalmazott büntetendőséget kizáró okokat is. Angyal Pál a Bv.-ben determinált valamennyi vétség jogellenességét kizáró okként összegezte

- a sértett beleegyezését,
- a kötelességteljesítés során elkövetett rágalmozás és becsületsértést, valamint
- a fegyelmi jog gyakorlása során elkövetett becsületsértést.²⁸

E felsorolás az értekezés vonatkozásában abból a szempontból bír jelentőséggel, hogy a kötelességteljesítés során elkövetett rágalmozás és becsületsértés már az 1914. évi XLI. tc. hatálya alatt jogellenességet kizáró okként jelent meg a bírói gyakorlatban.

1.3. Az 1914. évi XLI. törvénycikktől az 1961. évi V. törvényig

1.3.1. A speciális törvényi rendelkezések

A Csemegi-kódex hatályon kívül helyezéséig – néhány speciális deliktum megalkotásával – az 1914. évi XLI. törvénycikk hatályban maradt. Ezen speciális tényállások közé tartoztak

26 HELLER (1914): 50.

27 ANGYAL (1928): 105–107.

28 Uo., 100–102.

például a katonai büntető törvénykönyvről szóló 1930. évi II. törvénycikkben (továbbiakban: Ktbt.) determinált rágalalmazási és becsületsértési tényállások. Függelmsértést követett ugyanis el, és a Ktbt. 68. §-a alapján volt büntetendő az a katona, aki előjárója vagy „följebbvalója” iránt a köteles tiszteletet mellőzte, ha a tisztelet mellőzése egyébként rágalalmazást vagy becsületsértést valósított meg. A rágalmazás és becsületsértés deliktumához hasonlóan, e cselekmény büntetendősége indítványhoz (felhatalmazáshoz) volt kötve, melyet az előjáró vagy följebbvaló terjeszthetett elő. A törvény lehetőséget biztosított továbbá az állított vagy híresztelt tény, illetve a tényre közvetlenül utaló kifejezés használata körében a valóság bizonyítására, melynek korlátai tekintetében a Bv. 13-15. §-ai megfelelően irányadóak voltak.²⁹ A Ktbt. azonban nem csupán az előjárót oltalmazva, a 127. §-ban az alárendelt sérelmére elkövetett rágalalmazást és becsületsértést is pönalizálta.³⁰

A Ktbt.-t hatályba léptető 1930. évi III. törvénycikk 89. §-a, a Bv.-től eltérő további rendelkezést megfogalmazva, a rágalalmazást és a becsületsértést büntetté minősítette, és börtönnel rendelte büntetni, ha a rágalalmazást „tiszt (hasonló állású) követte el tiszt (hasonló állású) ellen és az állított vagy híresztelt tény valósága esetében megvetendő tulajdonságra vagy érzületre vallana”, illetve a becsületsértést „tiszt (hasonló állású) követte el tiszt (hasonló állású) ellen és a sértés feltűnően durva” volt. A rágalmazás és becsületsértés ezen speciális esetei tekintetében a törvény elrendelte a cselekmények hivatalból történő üldözését, illetve kizárta a Bv. 18. és 19. §-aiban biztosított felmentési lehetőség alkalmazását.

Az 1930. évi Ktbt.-t a katonai büntetőtörvényről szóló 1948. évi LXII. törvénycikk (továbbiakban: új Ktbt.) helyezte hatályon kívül. Az új Ktbt. a katona előjárójával vagy feljebbvalójával szemben elkövetett becsületsértést vagy rágalalmazást függelmsértésnek minősítve, súlyos esetben öt évig terjedő fogházzal rendelte büntetni.³¹ Az új törvény a Bv. szerint felhatalmazásra üldözhető rágalmazás vagy becsületsértés esetén, továbbra is megkövetelte az indítvány megtételét, azonban a valóság bizonyításának lehetőségét korlátozta.³² Büntetni rendelte továbbá a katona által örrel szemben elkövetett rágalalmazást vagy becsületsértést,³³ illetve a katona által alárendeltjével vagy alattosával szemben elkövetett becsületsértést vagy rágalalmazást egyaránt.³⁴ Előbbi katonai ör elleni vétségnek, utóbbi pedig előjárói hatalommal való visszaélésnek minősült.

A honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk 176. §-a az 1914. évi XLI. tc. 8. § 3. pontjának rendelkezését kiegészítve, kimondta, hogy „a rágalmazás vagy becsületsértés vétsége abban az esetben is csupán felhatalmazás alapján üldözhető, ha azt leventeintézmény ellen követik el”.³⁵ E felhatalmazás megadására a honvédelmi miniszter rendelkezett hatáskörrel.³⁶

További speciális szabályt tartalmazott a Magyar Nemzeti Bank létesítéséről és szabadalmáról szóló 1924. évi V. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről és az ezzel összefüggő egyes pénzügyi intézkedésről szóló 1938. évi XXV. törvénycikk. E törvény 7. § (1) bekezdése értelmében,

29 1930. évi II. törvénycikk 69. §

30 Bővebben ld.: Тóтн J. (2017): 104.

31 1948. évi LXII. törvénycikk 53. § (1)

32 1948. évi LXII. törvénycikk 53. § (1): „Nincsen helye a valóság bizonyításának, ha a cselekmény elkövetésekor a jelenlévő előjáró vagy feljebbvaló szolgálatban volt és erről a tettesnek tudomása volt, úgyszintén akkor sem, ha a valóság bizonyítása a katonai szolgálati érdekeket veszélyeztetné.”

33 1948. évi LXII. törvénycikk 65. §

34 1948. évi LXII. törvénycikk 73. §

35 1939. évi II. törvénycikk 176. § (1)

36 1939. évi II. törvénycikk 176. § (2)

„Ha a Magyar Nemzeti Bank, annak elnöke, főtanácsa, üzletvezetősége vagy azok tagjai ellen működésre vagy tiszte, illetőleg szolgálata gyakorlására vonatkozó rágalmazás vagy becsületsértés vétsége az 1914:XXI. tc. 3. §-a 2. pontjának megfelelő minősítés szerint esik büntetés alá”.³⁷

Ugyanezen szakasz (2) bekezdése rendelkezett a Magyar Nemzeti Bank vagy annak elnöke ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés miatti magánindítvány megtételéről,³⁸ a Magyar Nemzeti Bank tisztviselőjének fogalmát pedig a törvénycikk 10. §-a determinálta.³⁹

Említést érdemel még a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikk, melynek 7. §-a a köztársasági elnök vonatkozásában fogalmazott meg speciális szabályokat a Bv.-hez képest. A törvény büntettnek minősítette a köztársasági elnök tetteles bántalmazását,⁴⁰ illetve kizárta a valóság bizonyítását a „köztársasági elnök ellen tisztségének tartama alatt vagy tisztségének gyakorlására vonatkozóan tisztségének megszűnése után elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetében”.⁴¹

1.3.2. Társadalomra veszélyesség megjelenése a Btá.-ban

A rágalmazás és becsületsértés jogtörténeti elemzése szempontjából külön alpontot érdemel a társadalomra veszélyesség jogintézményének megjelenése. A büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (továbbiakban: Btá.) a Csemegi-kódex általános részét hatályon kívül helyezve, új jogintézményként honosította meg hazánkban társadalomra veszélyességet. Amint az a törvény miniszteri indokolásának általános indokolásából is kiténik, a társadalomra veszélyesség fogalma a Btá. központi elemét képezte.

„A büntetőtörvények feladataként a társadalomnak a reá nézve veszélyes cselekményekkel szemben való megvédését jelöli meg. A társadalom védelme az az alapvető szempont, amely a javaslat valamennyi rendelkezését áthatja. A javaslat nem elégszik meg a bűncselekmény formális meghatározásával, hogy bűncselekmény a társadalomra veszélyes cselekmény, feltéve, hogy arra a törvény büntetést rendel.”⁴²

A Btá. 1. §-ának (2) bekezdése szerint „A társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.” Ahogyan azt Kádár Miklós is megfogalmazta, a jogalkotó azokat a magatartásokat minősítette bűncselekményeknek, melyeknek a társadalomra veszélyessége olyan fokú, hogy bűncselekménnyé nyilvánítása elengedhetetlen. Kádár tankönyvében hivatkozott a társadalomra veszélyesség szovjet szocialista büntetőjogban analógia alkalmazását lehetővé tévő funkciójára is. Ennek értelmében, ha a társadalomra veszélyes cselekmény egyik törvényi tényállást sem merítette

37 1938. évi XXV. törvénycikk 7. § (1)

38 1938. évi XXV. törvénycikk 7. § (2)

39 1938. évi XXV. törvénycikk 10. §

40 1946. évi VII. törvénycikk 7. § (1)

41 1946. évi VII. törvénycikk 7. § (2)

42 KÁDÁR (1951): 10.

ki, akkor a szovjet büntetőjogban a jogintézmény lehetőséget teremtett a tényállásszerűséget nélkülöző cselekmény fajához és súlyához leginkább hasonló tényállásszerű cselekmény jogkövetkezményeinek alkalmazására.⁴³ A magyar jogrendszerben a társadalomra veszélyesség jogintézménye éppen ellenkezőleg alakult.⁴⁴ Az analógia alkalmazása helyett a bűncselekmény fogalmi elemévé vált, akadályát képezve ezzel a védett jogi tárgyat nem veszélyeztető, tényállásszerű cselekmények büntetőjogi felelősségre vonásának.

A Csemegi-kódex különös részének – illetve a Bv.-nek – hatályban maradása következtében, az ott szabályozott, és korábban részletezett büntetendőséget kizáró okok változatlan alkalmazása révén, a bűncselekmény fogalmi elemét képező társadalomra veszélyesség hiányára alapított kizárást nem lehetett alkalmazni. Emellett azonban a törvényben nem kodifikált, bírói gyakorlat alkotta kizáró okok kapcsán fellelhetőek olyan döntések, amelyek társadalomra veszélyesség hiányára alapítottan zárták ki a cselekmény büntetendőségét. Ilyennek tekintendő a BH 1955.11.1070 számú bírósági határozat, melynek indokolása szerint, a vádlott cselekményét hivatalos hatáskörében, jogszerűen eljárva fejtette ki, ekként a más körülmények között egyébként rágalmozás büntetvének törvényi tényállását megvalósító megnyilvánulás társadalomra veszélyesség hiányában nem büntetendő.

1.4. Az 1961. évi V. törvénytől napjainkig

1.4.1. Az 1961. évi V. törvény hozta változás

Az 1961. évi Btk. a rágalmozás és becsületsértés tényállását jelentősen leegyszerűsítve, és a „becsület csorbítására alkalmas” *terminus technicus* létrehozva, újra alkotta a két deliktumot.⁴⁵ Amint azt a törvény miniszteri indokolása is kifejtette,

„A javaslat a rágalmozás és becsületsértés között nem tesz különbséget olyan alapon, hogy az egyik cselekmény pl. közmegvetésnek teheti ki a sértettet, a másik pedig csupán becsületeni vagy lealacsonyítja azt. Nem lehet komolyan különbséget tenni közmegvetés elő-

43 KÁDÁR (1953): 141.

44 Kádár Miklós már a Btá. miniszteri indokolásához írt jegyzetében kiemelte, hogy a törvény az analógia alkalmazására nem ad lehetőséget. KÁDÁR (1951): 10.

45 1961. évi V. törvény 266. § (1) Aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tény állít vagy híresztel, avagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy egy évig terjedő javító-nevelő munkával büntetendő.

(2) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmozást

a) aljas indokból,

b) sajtó vagy sokszorosítás útján, avagy egyébként nagyobb nyilvánosság előtt követték el, vagy az

c) súlyos hátrányt okozott.

267. § (1) Aki a 266. § esetén kívül mással szemben olyan kifejezést használ, vagy egyéb olyan cselekményt követ el, amely alkalmas a becsület csorbítására, pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés hat hónapig terjedő szabadságvesztés vagy egy évig terjedő javító-nevelő munka, ha a becsületsértést

a) aljas indokból,

b) feltűnően durva módon,

c) sajtó vagy sokszorosítás útján, avagy egyébként nagyobb nyilvánosság előtt követték el, vagy az

d) súlyos hátrányt okozott.

idézésére alkalmas tény és becstelenítő vagy lealacsonyító tény között. Ezért a rágalmazás és a becsületsértés törvényi tényállása a javaslatban ugyanazzal a kifejezéssel jelöli meg azt, hogy a magatartás becsület ellen irányul („alkalmas a becsület csorbítására”).⁴⁶

A rágalmazás alapesete e törvénytől kezdődően, a ma hatályos törvényi tényállásnak megfelelően szabályozta a bűncselekményt. A becsületsértés deliktuma azonban tetteges becsületsértést továbbra is a többi cselekmény körében – immár becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekményként – rendelte büntetni.

Az új szabályozás áldozatává a korábban törvényben definiált büntetendőséget kizáró okok váltak. Amint azt a fentebb részletezett alpontok során kiemelttem, a Bv.-től kezdődően törvényében definiált kizáró okként szabályozta a büntető törvénykönyv a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tett megnyilvánulások büntetendőségét.⁴⁷ Az 1961. évi Btk. azonban e szabályossal szakított, és a bírói gyakorlat az új jogszabály hatályba lépésétől kezdődően, a társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmények körét bővítve alkalmazta a kizáró okot.⁴⁸ A törvény miniszteri indokolása a rágalmazás és becsületsértés különleges büntetendőséget kizáró okaira kitérve, külön említette, hogy a javaslat ezek egyikét sem tartalmazta. Annak problematikájával azonban nem foglalkozott, hogy az új törvényi tényállás szabályozásával ekként akaratlanul elválasztotta a tényállásszerű és társadalomra veszélyességet nélkülöző becsület fogalmát. A miniszteri indokolás a BHÖ. 406. pontját kiemelve említett tett arról, hogy „a hatályos jog kizárta a rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását, ha a tényállítás (tényre közvetlenül utaló kifejezés) használata hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tárgyalás alkalmával szóval, vagy ügyiratban az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag történt; ugyanezen szabály áll az ügyfélnek vagy képviselőjének tett egyéb nyilatkozatai tekintetében is, feltéve, hogy a nyilatkozat az ügygel összefügg és az ügyfél érdekében szükségesség volt”.⁴⁹ A javaslat álláspontja szerint, e törvényileg szabályozott kizáró ok jogszabályi kodifikációjára nincs szükség, mert „az ügyfélnek, illetve képviselőjének hatóság előtt folyamatban lévő ügyben az őket megillető jogok gyakorlása körébe eső ténykedései nem jogellenesek, a jogellenesség hiánya pedig az általános tanok szerint is kizárja bűncselekmény megállapítását (...).”⁵⁰ Ezen indokolás kifejtésekor azonban nem vette figyelembe, hogy az újonnan létrehozott „becsület csorbítására alkalmas” fordulattal a törvényi tényállásba is beemelte annak a becsületnek a fogalmát, melyet indokolása elején definiált.⁵¹ A becsület csorbítására alkalmas kifejezés kapcsán idézett indokolás⁵² a javaslat azon célját tükrözi, hogy a jogalkotó a becsületet és a becsület csorbítására alkalmasságot – így a tényállásszerű és jogellenes cselekményeket – össze kívánta kötni, azonban annak kifejtésére, hogy jogellenesség hiányában

46 Btk. (1962): 453.

47 Ld.: 1878. évi V. törvénycikk 266. §; 1914. évi XLI. törvénycikk 17. §

48 Amint azt a Szegei Megyei Bíróság a Bf. I. 1147/1966. számú határozatának indokolásában is kifejtette, „Az ügyfélnek – adott esetben a vádlottnak – hatóság előtt az őt megillető jogok gyakorlása körébe eső és szükségesszerű ténykedése társadalmi veszélyesség hiányában nélkülözi a jogellenességet. A jogellenesség hiánya pedig bűncselekmény megállapítását kizárja”. BH 1967.7.5357

49 Btk. (1962): 453–454.

50 Uo., 454.

51 A miniszteri indokolás által rögzített becsület fogalom: „A becsület az emberről, tulajdonságairól, magatartásáról a társadalmi környezetben kialakult kedvező ítéletnek a támadása.” Uo., 451.

52 (...) „a rágalmazás és a becsületsértés törvényi tényállása a javaslatban ugyanazzal a kifejezéssel jelöli meg azt, hogy a magatartás becsület ellen irányul („alkalmas a becsület csorbítására”).” Uo., 453.

a cselekmény tényállásszerűsége is hiányzik, nem került sor. Az új tényállás hatályba lépése ellenére, azonban a jogalkalmazói gyakorlat változatlanul jogellenesség hiányában zárta ki a kötelességteljesítés során megvalósított rágalmozás és becsületsértés büntetendőségét.⁵³ Az új törvényi tényállás anomáliájává ezzel a becsült fogalom kettőssége lépett. Azáltal ugyanis, hogy a jogalkalmazói gyakorlat tényállásszerűként értékelte

- a kötelességteljesítés során kifejtett, valamint
- a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tett,

de társadalomra veszélyességet nélkülöző megnyilvánulásokat, elválasztotta egymástól a tényállásszerű becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokat, illetve a védett jogi tárgyat determináló becsületet.

A becsületfogalom e kettős jellegének létrejötte – a joggyakorlat mellett – a valóság bizonyításának törvényszövegében is visszatükröződik. Miként azt az 1961. évi V. törvény 269. §-a is rögzítette, rágalmozás és becsületsértés miatt nem volt „büntethető az elkövető, ha a becsület csorbítására alkalmas tény valónak bizonyult”.⁵⁴ A védett jogi tárgyhoz azonban csak a törvényben nevesített kizáró ok révén jutunk el, így ha a védett jogi tárgy a becsület, és a becsület csorbítására alkalmas tény valóságának bizonyítása esetén nem büntethető, akkor a védett jogi tárgy szerinti becsület és a tényállásban szereplő becsület nem lehetett azonos.⁵⁵

A hivatkozott „becsület csorbítására alkalmas” fordulaton túl, az 1961. évi Btk. *novuma* a hatóság vagy hivatalos személy megsértése bűncselekmény megalkotása is. E deliktumot csupán az értekezés szempontjából jelentőséggel bíró mértékben ismertetem. Az 1961. évi V. törvény az imént említett speciális tényállás alapján rendelte büntetni azt:

- 1) Aki olyan tényt állít, híresztel vagy olyan tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, amely alkalmas arra, hogy a hatóság vagy hivatalos személy működésével kapcsolatban a bizalmat megingassa, avagy a hivatalos személy becsületét csorbítsa, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- 2) Ugyanígy büntetendő az is, aki hatóság vagy hivatalos személy ellen – hivatali működésével kapcsolatban – olyan kifejezést használ vagy egyéb olyan cselekményt követ el, amely alkalmas a hatóságba vetett bizalom megingatására vagy a hivatalos személy becsületének a csorbítására.⁵⁶

Mint látható, a jogalkotó az új deliktummal kiemelte a becsületsértés passzív alanyai közül a hatóság vagy hivatalos személyek sérelmére elkövetett rágalmozást, illetve becsületsértést,

53 A Balassagyarmati Megyei Bíróság Bf. 391/1965. számú határozatának indokolása jogellenesség hiányára alapítva zárta ki a hivatalos személy által hivatali hatáskörében tett megállapítás büntetendőségét, kifejtve, hogy a hivatali hatáskörben eljáró hivatalos személyeknek vizsgálataik során ugyanis az eljárás eredményeként sokszor kell olyan tényeket leszögezniük, illetve megállapításokat tenniük, amelyek egyébként rágalmozást, vagy becsületsértést valósítanak meg. Ámde ez a tevékenységük jogszabály parancsán alapul. Ennélfogva az ilyen magatartás jogellenesség hiányában sem rágalmozást, sem pedig becsületsértést nem valósít meg. BH 1966.5.4857

54 1961. évi V. törvény 269. §

55 Másképp megfogalmazva a gondolatot, ha a védett jogi tárgy a becsület (melyet változatlanul így determinált a jogirodalom, a jogalkalmazói gyakorlat, illetve a miniszteri indoklás is), akkor a valóság bizonyításának szövegével azt mondtuk, hogy $x-1=x$.

56 1961. évi V. törvény 158. § (1)–(2)

és egy súlyosabban büntetendő tényállás megalkotásával szankcionálta a sérelmükre megvalósított becsület csorbítására alkalmas cselekményeket. E magatartások súlyosabban történő büntetése azonban nem az 1961. évi Btk. újdonsága volt. Amint arra korábban utaltam, már a Csemegi-kódex minősített esetként szabályozta a törvény által alkotott testületek, hatóságok, vagy azok küldöttségei, tagjai ellen nyilvánosan megvalósított rágalalmazásokat vagy becsületsértéseket.⁵⁷ Mindazonáltal az 1961. évi V. törvény hatálybalépéséig az imént említett passzív alanyok ugyancsak az értekezés tárgyát képező két deliktum elkövetési tárgyát képezték.

1.4.2. Az 1978. évi IV. törvény szabályozása

A rágalmazás és becsületsértés tényállásának 1978. évi IV. törvény által történt módosításával megalkotta a két deliktum mai formáját. Az új törvény a rágalmazás alapesete tekintetében nem hozott változást,⁵⁸ a becsületsértés szabályozása azonban némiképp átalakult.⁵⁹ A törvényi tényállás ma hatályos formáját elnyerve, bűncselekményként a rágalmazást meg nem valósító, mással szemben a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegebízásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben, illetve b) nagy nyilvánosság előtt elkövetett becsület csorbítására alkalmas kifejezés használatát vagy egyéb ilyen cselekmény elkövetését rendelte büntetni, szabálysértésként pedig az e szituációs elemeket nélkülöző cselekményeket szankcionálta.⁶⁰ E szituációs elemekre kiterjedő módosítás okán, a jogalkotó a becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmények köréből kiemelte a tetteges becsületsértést, és a tényállás többi elkövetési magatartásától elkülönítve, önálló bekezdésben szabályozta azt.

A törvény rágalmazás és becsületsértés deliktumát érintő szabályozása vonatkozásában, az imént említettekén túlmenően, a hatóság vagy hivatalos személy megsértése tényállásával szükséges még foglalkozni. Az 1978. évi IV. törvény a korábbi Btk. szabályozását fenntartva, ugyancsak e speciális bűncselekményt rendelte alkalmazni a hatóság vagy a hivatalos személy becsületének csorbítása esetén.⁶¹ A tényállás bő három évtizedes létének – az alkotmányos forradalom során – az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatával, annak hatályon kívül helyezésével vetett véget.⁶²

1.4.3. Az alkotmányos forradalom

A rágalmazás és becsületsértés bűncselekményének jogtörténeti fejlődése kapcsán, elengedhetetlen néhány szót szólni a jelenleg hatályos szabályozásunk alapjait érintő alkotmányos forradalomról. A Magyar Köztársaság Alkotmányának (1949. évi XX. törvény) (továbbiak-

57 1878. évi V. törvénycikk 262. §

58 1978. évi IV. törvény 179. § (1)

59 1978. évi IV. törvény 180. §

60 1979. évi 10. törvényerejű rendelet 23. §-a 1979. július 1-jei hatállyal beiktatta az 1968. évi I. törvény 96/B. §-ába a becsületsértés szabálysértési alakzatát.

61 1978. évi IV. törvény 232. §

62 A 36/1994. (VI. 24.) AB határozattal, illetve a hatóság vagy hivatalos személy tényállásának hatályon kívül helyezésének okaival részletesen a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatása és megválaszolatlanul hagyott kérdése című alponthan foglalkozom (5.1.4.).

ban: Alkotmány) 1989. október 23. napján hatályba lépett módosítása alapjaiban változtatta meg az Alkotmány rendelkezéseit. A rendszerváltozás környékén, valamint az azt követő években végbe ment jogrendszer teljes átalakulását, az úgynevezett alkotmányos forradalmat az 1989-ben alakult testületnek, az Alkotmánybíróságnak kellett felügyelnie, melyben jelentős hangsúlyt kapott az alapjogok problematikája.⁶³ Az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény által hatályba léptetett új szöveg deklarálta, hogy „A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani”,⁶⁴ illetve „A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog”.⁶⁵ Az 1989-ben alakult testület az Alkotmány értelmezése körében a rágalmazás és becsületsértés védett értékének ezen alapjogi bázisa értelmének kibontására is törekedett. Miként arra Koltay András is rámutatott, a testület korai gyakorlatában igyekezett minden lehetőséget felhasználni egy koherens rendszer kialakítására.⁶⁶ Megalakulását követő első éveiben hozott számos határozat alapjaiban formálta át a rágalmazás és becsületsértés több évtizedes rendszerét, melyek bemutatása a következő fejezetek feladatát képezi.

63 KOLTAY (2009): 86.

64 Alkotmány 54. § (1) bekezdés

65 Alkotmány 59. § (1) bekezdés

66 KOLTAY (2009): 86.

2. A védett jogi tárgy meghatározása

A tényállások alappillére, egyben kiindulópontja a deliktumok által védett jogi tárgy.⁶⁷ A jogintézmény fogalmának tisztázásához Nagy Ferenc a büntetőjog feladatával azonosította a jogtárgy-védelmet. Összefoglalása szerint, a büntetőjog – egyben a jogtárgy-védelem – feladata, hogy az állam a polgárainak békés együttélését az alapjogok érvényesülésével biztosítsa.⁶⁸ Megközelítése szerint a jogi tárgy formailag az a jelenség, melyet a bűncselekmény támad, illetve a büntetőjog véd, tartalmi szempontból pedig a társadalom elemi fontosságú olyan érdekeit összegzi, melyet a büntetőjog normák megalkotása révén, szankció kilátásba helyezésével védelmez. Nagy a jogi tárgyat egy sérthető állapotként ábrázolta, melynek betartása a társadalom és a közösség érdeke, annak sérelme ellen pedig védekezni lehet és kell egyaránt.⁶⁹ Hasonló következtetésre jutott Belovics Ervin is. Megfogalmazása szerint „a védett jogtárgy az az érdek vagy érték, amely a büntetőjog oltalmazására szorul, tekintettel arra, hogy az ellene irányuló támadások súlyosan sértik vagy veszélyeztetik a társadalom érdek-érték rendszerét”.⁷⁰

Szomora Zsolt megközelítése alapján, „a különös részi tényállások védelmi célja a jogi tárgy kategóriájában ragadható meg”.⁷¹ Írásában az általánosan használt érték, érdek, állapot, adottság definíciókkal szemben, a jogi tárgyat nem egy elvont érdekként, hanem az „érdek tárgyaként” azonosította. Tanulmányában nem vitatta annak kérdését, hogy az értékek és ideálok a jogalkotás alapját képeznék, következtetése szerint azonban a bűncselekmények az érdekeket nem csorbítják. Nagy Ferenchez hasonlóan rávilágított arra, hogy a büntetőjogtudomány a jogtárgy elméleti meghatározására számtalan megközelítést alkalmaz,⁷² így a jogintézmény tartalma pontosan nem definiálható. Ebből eredő következtetéseként a jogintézmény fogalma helyett, a jogtárgy funkciójának értelmezése szükséges.⁷³

Függetlenül attól, hogy az imént kifejtett dogmatikai megközelítések közül melyiket tartjuk elfogadhatónak, kijelenthető, hogy valamennyi tényállás alapjog-korlátozást helyez kilátásba, mely okán – a büntetőjog *ultima ratio* jellegére tekintettel – a védett jogi tárgyakat a szükségesség-arányosság tesztje szerint kell meghatározni. Miként azt az Alaptörvény IV. cikke is rögzíti, „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz”.⁷⁴ Ahogy ugyanis azt Nagy Ferenc is megállapította, az *arányosság elve* a jogalkotó mozgásterének korlátját képezi.⁷⁵ E megállapítás fokozottan érvényes az értekezés témáját képező két deliktum-

67 BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012): 173.

68 NAGY (2008): 3.

69 BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012): 173–174.

70 BELOVICS (2017): 177.

71 SZOMORA (2015): 27.

72 Ld. NAGY (2008): 4.

73 SZOMORA (2015): 27–28. Egyetértek Szomora Zsolt jogtárgy funkciójára vonatkozó azon következtetésével, mely szerint a jogi tárgy lényege, hogy a büntetőjogi fellépést, annak szükségességét megindokoljuk. SZOMORA (2015): 28.; Tanulmányomban azonban a védett jogi tárgyat továbbra is egy védett értékkel, érdekekkel, állapottal hasonlítom. A Szerző által bemutatott példával szemben, (mely szerint a hamis tanúzás jogi tárgya „a valóságnak megfelelő tényállás felderítéséhez fűződő érdek büntető vagy bármilyen más eljárásban” (SZOMORA (2015): 27.)), álláspontom szerint a védett jogi tárgy az igazságszolgáltatás, a szabálysértési és egyéb hatósági eljárás, illetve fegyelmi eljárások zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek, mely érdeket a hamis tanúzás sérti.

74 Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdés

75 NAGY (2008): 8.

ra, melyek jogi tárgy a oltalmazott alapjogok véleménynyilvánítás szabadságával történő konkurálásából ered.

Az alapjog korlátozás ún. szükségesség-arányosság tesztjét az Alkotmánybíróság már viszonylag korai gyakorlatában, a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában kimunkálta:

„Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközehez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az másik alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.”⁷⁶

A hivatkozott doktrína azonban az Alaptörvény hatályba lépéséig csupán az Alkotmánybíróság mindenkire kötelező hatályú értelmezéseként működött.⁷⁷ A teszt értelmében, az alapvető jog korlátozásakor a legitimitás, az alkalmasság, a szükségesség és az arányosság követelményét kell egymást követően mérlegelni.⁷⁸ Mindenekelőtt a *legitimitás* kritériuma egy alkotmányos célt tesz szükségessé,⁷⁹ mely indokolja az alapjog korlátozását. Gárdos-Orosz Fruzsina megfogalmazásában az alapjog-korlátozás akkor áll összhangban a nemzetközi emberi jogi és alkotmányos normákkal, ha legitim, azaz alkalmas arra, hogy az alkotmányos demokrácia „értékrendje”, illetve politikai filozófiája szerinti célt szolgálja.⁸⁰ Balogh Zsolt az alapjog-korlátozás legitim céljának meghatározásával összefüggésben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogok korlátozásánál minden esetben megjelenik a közösség érdeke, mely annak mállapítására vonatkozó kérdést is magában rejt, hogy hol húzódik az a határ, ami az egyéni szabadságot indokolatlanul még nem korlátozza. A társadalomban felmerülnek ugyanis olyan közösségi érdekek, amelyek megvalósítása csak alapjog-korlátozással lehetségesek.⁸¹ Az így körülírt cél megfogalmazását követően kerül sor a korlátozást érintő célkitűzés elfogadhatóságának vizsgálatára (*alkalmasság* követelménye), vagyis arra, hogy a jogkorlátozás eszköze alkalmas-e a kitűzött cél elérésére.⁸² Harmadik szempont a szükségesség feltétele, mely előírja, hogy e „más” alapvető jog vagy alkotmányos érték védelme kizárólag az érintett alapjog korlátozásával legyen megvalósítható.⁸³ Végezetül valamennyi feltétel fennállása esetén az *arányosság* keretében az elérni kívánt

76 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, III.2.2.

77 TóTH J. (2017): 127.

78 Uo.

79 Az alkotmányos cél egy másik alapvető jog és szabadság védelmét vagy érvényesülését, illetve egyéb alkotmányos érték védelmét követeli meg.

80 GÁRDOS-OROSZ (2020): 3.

81 BALOGH Zsolt (2011): 7.

82 POZSÁR-SZENTMIKLÓSY (2016): 26.

83 „Az alapjogok vagy alkotmányos célok ütközése (az adott alapjog korlátozása egy legitim cél érdekében elkerülhetetlen legyen”. TóTH J. (2017): 127.

célt szükséges összevetni a korlátozással okozott alapjogsérelem súlyával. Ez utolsó szempont figyelembevételével, az alapjog-korlátozásra kizárólag akkor kerülhet sor, ha az arányait tekintve kisebb alapjogsérelemmel jár, mint amekkora előny a korlátozott alapjog érvényesüléséből eredne.⁸⁴

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése 2012. január 1. napjától kezdődően *expressis verbis* is tartalmazza a szükségesség-arányosság tesztjét:

„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”⁸⁵

Balogh Zsolt szükségesség-arányosság tesztjét kifejtő összegzése szerint, az alapjog-korlátozás „szükséges” okát kizárólag más alkotmányos jog vagy alkotmányos érték védelme indokolhatja, ezzel biztosítva az alapjogok közötti természetes egyensúly érvényesülését. Megfogalmazása szerint az alkalmasság kritériuma lényegét tekintve „feloldódik a szükségességi okban”,⁸⁶ ugyanis azért válik az alapjog-korlátozás szükségessé, mert más, enyhébb eszköz nem áll rendelkezésre. Témám szempontjából azonban az arányosság elvének van gyakorlati jelentősége, hiszen ahogy azt Balogh is kifejtette, az arányosság kritériuma biztosítja a jogalkalmazók számára az ügyek egyedi jellegéből eredő finomabb különbségtételt.⁸⁷

A kifejtetteket összegezve, a védett jogi tárgy meghatározásakor,

- 1) a polgárok alapjogaiba történő beavatkozásnak alkalmasnak kell lennie az elérni kívánt célra (*alkalmasság elve*),
- 2) a beavatkozásra az alkalmazottnál enyhébb eszköz nem állhat rendelkezésre (*szükségesség elve*),
- 3) végezetül az elérni kívánt célnak arányban kell állni a jogsérelem súlyával (*arányosság elve*).

2.1. A rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgya

A rágalmazás és becsületsértés védett értékének alapjogi bázisát az emberi méltósághoz való jog, valamint a jó hírnévhez való jog képezi. E két alapjog mindennapi életünk során szükségszerűen ütközik a más személyek által – szintén alkotmányos alapon – gyakorolt véleménynyilvánítás szabadságával, illetve az általános cselekvési szabadsággal melyek egymás melletti érvényesülése generálja annak a határvonalnak a meghúzását, amelynek átlépése a büntetőjogi beavatkozást igényli.

84 Uo.

85 Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés

86 BALOGH Zsolt (2014): 64.

87 Uo., 62–65.

Az értekezésem tárgyát képző két deliktum védett értékét az előző fejezetben ismertetett jogtörténeti fejlődés okán, az alkotmányos forradalom figyelembevételével kell meghatározni. Védett jogi tárgyként így az imént említett alapjogoknak a véleménynyilvánítás szabadságával és az általános cselekvési szabadsággal szembeni, szükségesség-arányosság tesztjének megfelelően korlátozott része által oltalmazott érték azonosítható. E korlátozásra az előző pontban körülírt feltételek mentén kerül sor. Miután az egyes megnyilvánulásokat eltérő helyen, módon, tartalommal, körülmények között és személyekre vonatkozóan fejtik ki, a vizsgálat elvégzése minden véleménynyilvánítás esetén szükséges. Az arányosság elvének alkalmazása a bírói gyakorlat által alkalmazott becsület csorbításra objektíve alkalmas tartalomtól eltérő határvonalat teremt, példának okáért a közügyet érintő megnyilvánulások, valamint a hatósági eljárásokban kifejtett tényállítások esetén.⁸⁸ A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgya ezért mindig az adott megnyilvánulástól függő, egyedi ügyben elvégzett szükségesség-arányosság tesztjén alapuló védett értéként definiálható.

Mindebből az következik, hogy a jogtárgy-sértés megállapításához, az emberi méltósághoz való jog és jó hírnévhez való jog korlátozásának céljaként, valamennyi esetben az adott vélemény alapját képező véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülését, vagy az adott cselekvés alapját képező általános cselekvési szabadságot kell megfogalmazni. Az elvégzendő teszt során így azt szükséges vizsgálni, hogy sor kerülhet-e az emberi méltósághoz való jog, illetve a jó hírnévhez való jognak az adott vélemény vagy cselekvés érdekében történő korlátozására. Tekintettel arra, hogy az esetek túlnyomó többségében a véleménynyilvánítási szabadságot szükséges vizsgálni, a továbbiakban azt emelem ki.

E kérdéskört áttekintve, a megnyilvánulás jogtárgyat sértő voltának feltárásához – az előző alcím alatt összegzett alkalmasság, szükségesség és arányosság elvét figyelembe véve, a véleménynyilvánítás szabadságát érintően – az alábbi szempontokat szükséges vizsgálni:

- 1) Az emberi méltósághoz való jog és a jó hírnévhez való jog korlátozása alkalmas-e (a kifejtett vélemény alapját képező véleménysszabadság érvényesülése érdekében) a kitűzött cél elérésére.⁸⁹
- 2) A kitűzött cél (így a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése) elérhető-e az emberi méltósághoz való jog és a jó hírnévhez való jog korlátozásától eltérő, más kevésbé korlátozó módon.⁹⁰
- 3) Végezetül az adott megnyilvánulásból eredő véleménysszabadság érvényesülését, az így kifejtett vélemény érdekében korlátozott emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jog korlátozásából eredő jogsérelemmel szükséges összevetni.⁹¹

88 Ld. V–VI. fejezet.

89 Figyelemmel arra, hogy az emberi méltóság és jó hírnévhez való jog korlátozása alkalmas a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülésére, ezért feltehetően az alkalmasság elve minden esetben megállapítható.

90 Miután a büntetőjog utólag reagál a már megvalósított cselekményekre, az első két szempont vizsgálata sajnos a jogalkalmazás során irreleváns. Amennyiben ugyanis a vélemény más emberi méltóságát vagy jó hírnevét nem sérti, akkor a tézisként megfogalmazott cél nem jön létre, és a fent összegzett szempontrendszer vizsgálata sem végezhető el. Mindebből következően első két pont vizsgálatának kizárólag a cselekmény megvalósítását megelőzően van jelentősége.

91 E következtetés összhangban áll az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikk 2. bekezdésével: „E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban [...] mások jó hírneve vagy jogai védelme [...] céljából.”

Az így elvégzett teszt alapján az emberi méltósághoz való jog, illetve a jó hírnévhez való jog korlátozásából eredő jogsérelem a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesüléséből levezethető célhoz viszonyítottan elfogadhatónak vagy aránytalannak minősül. Előbbi esetén a rágalmazás és becsületsértés jogi tárgya nem, utóbbi esetén viszont sérül. Példának okáért a Pécsi Törvényszék Bf.96/2014/6. számú határozatában vizsgált „te utolsó, kétszínű szemétláda”⁹² értékítélet elemzése tekintetében a kérdés, hogy a „te utolsó kétszínű szemétláda” megnyilatkozás kifejtése érdekében, sor kerülhet-e az érintett személy e megnyilvánulás eltűrésére kötelező emberi méltóságához való jogának korlátozására. Figyelemmel arra, hogy egy már kifejtett, emberi méltóságot sértő megnyilvánulást szükséges vizsgálni, az alkalmasság és a szükségesség elvének vizsgálat felesleges. Ennek okán az egyetlen vizsgálandó szempont, hogy az e megnyilvánulásból eredő jogsérelem (emberi méltósághoz való jogának a korlátozása), arányban áll-e a véleménynyilvánítás ilyen mértékű érvényesülésével. Jelen esetben a korlátozás aránytalan volt, hiszen a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése nem állt arányban az okozott jogsérelemmel, mely okán a büntetőjogi védett jogi tárgy is sérült, és a Pécsi Törvényszék megállapította az elkövető büntetőjogi felelősségét.

2.2. A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgyainak megközelítései

A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgyának megfogalmazása és tartalma tekintetében a jogirodalomban és a joggyakorlatban többféle megközelítéssel is találkozhatunk. Jogtörténeti előzményként az 1961. évi V. törvény tervezetének magyarázatára,⁹³ illetve ugyanezen törvény miniszteri indokolására⁹⁴ utalva, az indokolás a becsületet az emberről, tulajdonságairól, magatartásáról a társadalmi környezetben kialakult kedvező ítéletként definiálta. Hasonló indokollással találkozhatunk az 1978. évi IV. törvényhez fűzött törvényjavaslat indokolása kapcsán:

„A becsület az emberről, tulajdonságairól, jelleméről, magatartásáról a társadalmi környezetében kialakult kedvező ítélet. Az emberi méltóság annak az igénynek a kifejezője, hogy a személyt, az egyént a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód minimális követelményeinek megfelelően kezeljék. Amikor a törvény a becsületet, mint büntetőjogi tárgyat védi, e védelem is két irányban hat: Védi az egyént, a személyt egyrészt a társadalmi megbecsülését, másrészt az emberi méltóságát sértő – veszélyeztető – cselekményekkel szemben.

A jogilag védett tárgynak ez a kettősége bizonyos fokig eligazítást ad a becsületet védő két tényállás: a rágalmazás és a becsületsértés elhatárolására is. A rágalmazás elsősorban azok ellen a cselekmények ellen nyújt védelmet, amelyek a sertett társadalmi megbecsülését, társadalmi értékelését támadják, a becsületsértés tényállása pedig a személy, az egyén emberi méltóságát védi.”⁹⁵

92 Pécsi Törvényszék Bf.96/2014/6.

93 Igazságügyi Minisztérium: *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. Tervezet. 438.

94 Btk. (1962): 451.

95 Btk. (1979): 242.

Kálmány György 1961-ben kiadott monográfiájában a becsület kapcsán kifejtette, hogy a büntetőjog által általában részesített becsület kiterjed az egyénnek azon igényére is, hogy őt az emberek között kialakult kulturált érintkezési mód minimális követelményének megfelelően kezeljék. Ezt az igényt a szerző jobb híján emberi méltóságnak nevezte. Megközelítése szerint a becsület, mint a becsületet sértő cselekmények jogi tárgya kiterjed az így determinált emberi méltóságra egyaránt.⁹⁶

Az 1978. évi IV. törvény hatálya alatt, László Jenő által szerkesztett és 1986-ban kiadott kommentárban Kiss Zsigmond a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyaként a személyiségi jog részeként az emberi becsületet határozta meg. Értelmezése szerint, a becsület mint védett jogi tárgy két elemből: a társadalmi megbecsülésből, valamint az emberi méltóságból tevődik össze. „A társadalmi megbecsülés az emberről, egyéni sajátosságairól, tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről a környezetben kialakult értéket jelenti”, míg az emberi méltóság „az egyénnek azt az igényét fejezi ki, hogy olyan elbírálásban részesítsék, amely a társadalomban kialakult érintkezési forma minimális követelményeinek megfelel”.⁹⁷ Horváth Tibor a védett jogi tárgyak determinálása során, ugyancsak a Kiss Zsigmond által megfogalmazott következtetést publikálta.⁹⁸ Ezen uralkodó jogirodalmi és joggyakorlati álláspont tükröződik vissza a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat rágalmazás és becsületsértés bűncselekményéhez írt indokolásában. A javaslat röviden szövegezve csupán annyit rögzített, hogy „A bűncselekmény jogi tárgya a becsület. Ezen a társadalmi megbecsülés, a társadalomban kialakult kedvező értékítélet és az emberi méltóság értendő”,⁹⁹ valamint, hogy a becsületsértés jogi tárgya a rágalmazás jogi tárgyával megegyezik. Az így megfogalmazott megállapítás olvasható számos szerző,¹⁰⁰ illetve jogalkalmazói döntés indokolásában.¹⁰¹

96 KÁLMÁN (1961): 18–19.

97 KISS ZSIGMOND (1986): 527., 535.

98 HORVÁTH (1997): 377., 381.

99 A Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat 348.

100 GÁL (2016): 67.; KARSAI (2019): 517, 521.

101 Fővárosi Törvényszék Bf.14187/2012/11. és a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság Bpk.269/2014/18. számú határozatának megfogalmazása szerint a rágalmazás jogi tárgya a becsület, mint a személyiségi jog lényeges része. A becsület, mint büntetőjogi védelemben részesülő jogi tárgy egyrészt az egyént megillető társadalmi megbecsülést, másrészt az emberi méltóságot foglalja magába.

Miskolci Járásbíróság B.1421/2013/11. számú határozatának indokolása értelmében, a rágalmazás jogi tárgya a becsület és ez büntetőjogi értelemben tágabban értelmezhető. Magában foglalja egyrészt az egyént megillető társadalmi megbecsülést, másrészt az emberi méltóságot.

Fővárosi Törvényszék Bf.11581/2016/6. számú határozatának megállapítása szerint a becsület, mint büntetőjogi védelemben részesített jogtárgy két elemből tevődik össze: egyrészt magában foglalja a társadalmi megbecsülést, másrészt az emberi méltóságot.

A Nyíregyházi Törvényszék Bf.947/2015/9. számú határozatának, a Fővárosi Törvényszék Bf.11581/2016/6. számú határozatának és a Debreceni Ítéltábla Bhar.472/2016/6. számú határozatának indokolása szerint, a rágalmazás jogi tárgya ugyancsak a becsület, mely a társadalmi megbecsülésből és az emberi méltóságból tevődik össze. Pesti Központi Kerületi Bíróság B.11138/2016/3. számú határozata indokolásában kifejtette, hogy a rágalmazás jogi tárgya az egyén társadalmi megbecsülése, valamint az emberi méltóság.

A joggyakorlatban fellelhető továbbá olyan indokolás is, mely a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyát pusztán a becsületként determinálja, annak tovább bontásával nem foglalkozik (pl.: Nyíregyházi Járásbíróság B.1037/2011/86. számú határozata).

A passzív alany szempontjából aggályosnak tekinthető valamennyi jogirodalomban és joggyakorlatban¹⁰² megjelenő azon jogtárgymeghatározás, mely a jogi tárgyat emberi becsületként determinálja. Ez az álláspont az előző megközelítéshez hasonlóan, a becsületet ugyancsak a társadalmi megbecsülést és az emberi méltóságot felölelő *terminus technicus*ként azonosítja.¹⁰³ A Czibalmos Csaba által szerkesztett kommentár a becsület e két elemének kapcsolata tekintetében azonban az emberi méltóságot a társadalmi megbecsüléstől független fogalomként determinálta, melyet álláspontja szerint pusztán az emberi becsület köt össze.¹⁰⁴

A becsület definíciójának egyedi, egyben szubjektív faktuális felfogást tükröző értelmezését tartalmazza a Kis–Hollán–Gellér kommentár,¹⁰⁵ illetve a későbbi Kis–Hollán tankönyv,¹⁰⁶ melyek a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyat becsületként összegezve társadalmi megbecsülésként (jó hírnévként) és önbecsülésként (az emberi méltóság érzéseként) azonosították.

Balogh Ágnes a korábban ismertetett nézetekhez hasonlóan, a becsületet összefoglaló jogi tárgyként értelmezte, melynek két eleme azonban a kutatás tárgyát képező két deliktumot külön-külön oltalmazza. Álláspontja szerint a rágalmazás jogi tárgya a társadalmi megbecsülést – így az egyén társadalmi megbecsülése és értékelése ellen irányuló támadásokat – rendeli büntetni, a becsületsértés védett értéke pedig az emberi méltóság,¹⁰⁷ melyeket sértő magatartásokkal szemben ez utóbbi deliktum nyújt oltalmat.¹⁰⁸ A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgyat érintő e kettős felfogáshoz hasonló, és a társadalmi megbecsülést, illetve az emberi méltóságot a két deliktum önálló jogi tárgyaként determináló megközelítés ismerhető fel Belovics Ervin,¹⁰⁹ Békés Ádám¹¹⁰ és Princz Katalin¹¹¹ meghatározásából egyaránt.

Mint láthatjuk, a jogtudományban és a jogirodalomban az érintett két bűncselekmény védett jogi tárgyainak számos megközelítése ismert, azonban azok meghatározásakor a kommentárok, illetve a hivatkozott bírósági határozatok a hatályos jogunkban irányadó

102 Nyíregyházi Törvényszék Bf.184/2016/5. számú határozatának megállapítása alapján, a rágalmazás és a becsületsértés jogi tárgya egyaránt az emberi becsület. Ez egyrészt a társadalmi megbecsülést, másrészt az emberi méltóságot foglalja magába.

Kúria Bfv.1519/2015/7. számú határozata konklúziója szerint a rágalmazás és a becsületsértés védett jogi tárgya azonos: az emberi becsület. A becsület pedig, mint büntetőjogi védelemben részesülő jogi tárgy, két elemből tevődik össze: egyrészt a társadalmi megbecsülésből, másrészt az emberi méltóságból.

Budai Központi Kerületi Bíróság 7.Bpk.993/2020/2. számú határozatának indokolása szerint a rágalmazás és becsületsértés jogi tárgya ugyancsak az emberi becsület. Az emberi becsület a bíróság következtetése szerint – a Kúria előző határozatához hasonlóan – két elemből tevődik össze: eleme egyfelől a társadalmi megbecsülés, amely az emberrel a környezetében kialakult társadalmi értékítéletet jelenti, másfelől pedig az emberi méltóság, tehát az embernek az az elvitathatatlan igénye, hogy az elfogadott társadalmi ítélkezési forma minimumának megfelelő magatartást tanúsítsanak vele szemben.

103 CZIBALMOS (2009): 661–662.

104 Uo.

105 KIS–HOLLÁN–GELLÉR (2006): 623., 629.

106 KIS–HOLLÁN (2008): 163., 171.

107 Joggyakorlati hivatkozásként itt is kiemelem, hogy többek között például a Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5. és Bf. 10.387/2013/7. számú határozata is a becsületsértés jogi tárgyaként az emberi méltóságot nevesíti.

108 BALOGH Ágnes (2014): 224., 229.

109 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU (2018): 294., 303.

110 POLT (2013): 131.

111 PRINCZ (2012): 54–55.

alkotmányos követelmények elemzésére nem tértek ki. Miként arra Bárányos Bernadett is rámutatott, a magyar büntetőjogi gondolkodás eltér az alkotmányos felfogástól, és a becsületet többnyire gyűjtőfogalomként alkalmazza, mely magába foglalja az emberi méltóságot és a jó hírnevet.¹¹² A védett jogi tárgy determinálását azonban jogtörténeti fejlődésünkre, és a jogrendszer egészére tekintettel kell elvégeznünk. Ekként az oltalmazott érték azonosításánál figyelemmel kell lenni annak tényére, hogy az Alkotmány 1989. október 23. napjától nevesíti az emberi méltósághoz való jogot, melynek értelmezésére az 1989-ben létrejött Alkotmánybíróság hivatott. E testület az alapjogok értelmét kibontva definiálta a rágalmazás és becsületsértés alapjogi bázisát képező emberi méltósághoz való jogot, a jó hírnévhez való jogot, illetve az azzal konkuráló véleménynyilvánítás szabadságához való jogot. Vitatva azon nézeteket, hogy egy fogalomnak többféle értelme is lehet, a jogrendszer koherenciája értelmében nem értek egyet azon megközelítésekkel, melyek a becsület büntetőjogi, polgári jogi és alkotmányjogi értelmezését elkülönítik. Nézetem szerint ugyanis a két deliktum védett jogi tárgyát az emberi méltósághoz és a jó hírnévhez való jognak a véleménynyilvánítási szabadság, illetve az általános cselekvési szabadság érdekében, szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott része által oltalmazott érték képezi. E korlátozott részre vonatkozó következtetés ellentétben áll azon megközelítésekkel, melyek az emberi méltóságot tekintik a bűncselekmény védett értékének, illetve választ ad a nem természetes személyek alapjogi bázisára egyaránt.

A becsületsértés és a rágalmazás passzív alanyai köre – a természetes személyek mellett – a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyok számára is oltalmat biztosít. E megállapításra tekintettel, amennyiben a jogi tárgyat kizárólag az emberi méltóságra szűkítjük, akkor az utóbb meghatározott személyek – emberi mivoltuk hiányában – nem élveznének büntetőjogi védelmet. Esetükben a védett jogi tárgy a jóhírnévhez való jogból vezethető le, melyre a véleménynyilvánítás szabadságával való konkurálás miatt, ugyancsak a korábban kifejtettek vonatkoznak. Mindezek alapján a becsület bizonyos szempontból túlterjeszkedik az emberi méltósághoz való jog biztosította oltalmon, más szempontból mégis korlátozottabb az emberi méltósághoz való jog másik dimenziójánál, illetve a jó hírnévhez való jognál.

A vizsgált deliktumok jogi tárgyának definiálása során, az emberi méltósághoz való jogot általános személyiségi jogi dimenziójában szükséges értelmeznünk. A rágalmazás és becsületsértés bűncselekménye ugyanis nem minden emberi méltósághoz való jogot sértő megnyilatkozást szankcionál. Ebből eredően annak abszolút határát megtestesítő,¹¹³ sérthetetlen dimenziója, a keresett érték definiálására alkalmatlan.¹¹⁴ Miként azt Balogh Zsolt megfogalmazta, az élethez való jog és az emberi méltósághoz való jog a maga egységében képezi az alapjogok érinthetetlen lényegét, mely minden más alapjog központi magjaként az emberi minőséget jelenti.¹¹⁵ Ugyanezen okból nem tartom elfogadhatónak azt a megközelítést sem, mely szerint

112 BÁRÁNYOS (2021): 37.

113 Balogh Zsolt összegzése szerint, az emberi méltóság az ember jogi státuszát megalapozó jogcsoport – miként az az emberi minőség része – korlátozhatatlan. BALOGH ZSOLT (2013): 138.

114 Az emberi méltósághoz való jog Alkotmánybíróság gyakorlatában megjelenő két dimenzióját lásd a következő alpontban.

115 BALOGH ZSOLT (2013):140.; Chronowski Nóra az Alkotmány (és az Alaptörvény) fogalomhasználatából kiindulva, az alapjogok lényeges tartalmának determinálása során vitatta, hogy minden alapjog lényeges tartalma az élet és az emberi méltóság volna, mindazonáltal egyetértett azzal, hogy az élethez és méltósághoz való jog része más alapjogok lényeges tartalmának. CHRONOWSKI (2013): 160.

a becsület az emberi méltósághoz való jogot a maga teljességében, illetve a társadalmi megbecsülést mint az alapjog korlátozott részét egyaránt összefoglalja. Meglátásom szerint a becsület mai téves azonosítása arra vezethető vissza, hogy a büntetőjogi gyakorlat – illetve az új törvények miniszteri indokolásai – nem vették figyelembe az alkotmányos fejlődést. E következtetésre Kálmány György becsületsértés jogi tárgyáról szóló elmélgedése is alapot ad. 1961-ben kiadott monográfiájában felvetette azt a kérdést, hogy a büntetőjog által védett becsület mit foglal magában a társadalmi megbecsülésen kívül. A szerző ezen teoretikus kérdésére adott válaszát jelen alpont elején már ismertettem, mely szerint a becsület kiterjed az egyénnek azon igényére is, hogy őt az emberek között kialakult kulturált érintkezési mód minimális követelményének megfelelően kezeljék. Ezt az igényt saját megfogalmazása szerint „jobb kifejezés híján emberi méltóságnak” nevezte. A becsületsértés jogi tárgyának az így megfogalmazott komplex felfogása (mely szerint a becsület az emberi méltóságot és a társadalmi megbecsülést részesíti oltalomban) tette lehetővé a helyes ítélkezési gyakorlat megalapozását. Jelesül, hogy:

- a becsület sérelme akkor is megvalósul, ha a sértett társadalmi megbecsülését a cselekmény jellegénél és elkövetési körülményeinél fogva nem sérti (pusztán a passzív alany előtt elkövetett cselekmény esetén),
- a becsület elleni cselekményeknek olyan személyek is passzív alanyai lehetnek, akik társadalmi megbecsülést még nem szereztek, vagy azt elveszítették (a szerző példaként emelte ki, hogy a közveszélyes munkakerülő sem volt szidalmazható „a csavargó”, a lopásért többszörösen elítélt pedig „a tolvaj” kifejezéssel), valamint
- becsületet sértőek lehetnek olyan cselekmények, amelyek a társadalmi megbecsülést nem veszélyeztetik, és a tettes részéről sem irányulnak sértésre (a szerző példája szerint: az érzelmeknek tolakodó módon, kulturált érintkezési formát semmibe vevő módon történő kinyilvánítása).

Kálmán konklúziója szerint ugyanis az emberi méltóság független a társadalmi megbecsüléstől.¹¹⁶

Az 1961. évi V. törvény, az 1978. évi IV. törvényhez fűzött törvényjavaslat, valamint a 2012. évi C. törvény indoklása is a Kálmány György által megfogalmazott emberi méltóság definíciót alkalmazta, és a becsület komplex megközelítését követte. Hatályos jogunknak azonban figyelembe kellett volna venni a rendszerváltást követően zajlott alkotmányos forradalmat, illetve az Alkotmánybíróság emberi méltósághoz való jogra vonatkozó gyakorlatát, mely okán az emberi méltóságot magába foglaló becsület fogalom nem lett volna fenntartható.

Az alcím korábban felsorolt megközelítései közül – a becsületsértés alternatív mivoltára tekintettel – pontosan egyikkel sem értek egyet. Annak okán, hogy – a becsületsértéssel szemben – a rágalmozás tényállás szükségessé teszi a „más előtt” történő elkövetést, e deliktum esetén indokoltnak tartom a jogtárgy – becsületen belüli – további szűkítését. E szituációs elemmel ugyanis a becsületsértés a rágalmozással szemben oltalomban részesíti a passzív alanyt az olyan megnyilvánulásokkal szemben, melyek alkotmányos védelemben nem részesülnek, ugyanakkor kizárólag a megnyilvánulással érintett személy számára válnak ismertté. Az így kifejtett összegzésnek megfelelően, álláspontom szerint a rágalmozás jogi tárgya a *társadalmi megbecsülést*, míg a becsületsértése a *becsületet* oltalmazza. (Az így meghatározott két jogi tárgyat a 2.3. alpontban részletezem.)

2.2.1. Védelmezett alapjog: az emberi méltósághoz való jog

Az emberi méltósághoz való jog az Alkotmánybíróság gyakorlatában két dimenzióban jelenik meg. Egyrészt abszolút jogként, az emberi lét¹¹⁷ egészét védő norma,¹¹⁸ másrészt pedig általános személyiségi jogként,¹¹⁹ a személyiség fejlődését védő relatív jog.¹²⁰ Sólyom László párhuzamos véleményében tett megállapítása szerint „a méltóság oszthatatlan és redukálhatatlan, azaz az emberi státusz minimális feltétele, amely egyetlen embertől sem vonható meg.”¹²¹ Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleményében az emberi méltóságot kövvetkezőképp definiálta:

„Az emberi méltóság, mint a személyiség integritása, az emberi élettel együtt az emberi lényegét jelenti. A méltóság ember voltunknak és értékünknek fölemelő és feltétlen tiszteletet parancsoló volta, emberi lényegünk rangja. Ugyanígy a priori érték mint az élet s a létezés emberdimenzióját fejezi ki. Emberlét és emberi méltóság egymástól elválaszthatatlanok. Mindkettő az ember elidegeníthetetlen, immanens, lényegi sajátja. Létezésre méltónak lenni: emberségre való méltóságot jelent, így külön-külön az emberi élet és az emberi méltóság tulajdonképpen kezelhetetlenek.”¹²²

Ahogy azt az Alkotmány is megfogalmazta, „a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani”.¹²³ E rendelkezés kapcsán az Alkotmánybíróság – korai gyakorlatának megfelelően élethez való joggal együtt említve – kiemelte, hogy az élethez és az emberi méltósághoz való jog olyan alapvető jog, melynek gyakorlása veszélyhelyzet, szükségállapot és rendkívüli állapot idején sem függeszthető fel. Az Alkotmány rendelkezését megerősítve, és kibontva hangsúlyozta, hogy az élethez való jog az emberi méltósághoz való joggal minden ember veleszületett, elidegeníthetetlen és sérthetetlen alapvető joga, melyek kapcsán a magyar államnak is első-

117 Balogh Zsolt megfogalmazása szerint: „Az emberi méltósághoz való jog az alapjogi rendszer kötőanyaga: az „emberi minőséget” jeleníti meg. BALOGH Zsolt (2010): 38.

118 Alaptörvény preambuluma: „Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság.”

Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleménye szerint, az emberi élet és méltóság nem alapjog, hanem „mint a jogok forrásai, mint jogaon kívüli értékek szerepelnek”, és ezen jogaon kívüli értékről szükséges a jognak gondoskodnia. (23/1990. (X. 31.) AB határozat, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleménye 4.)

119 37/2011. (V. 10.) AB határozat: „Az emberi méltóság minden tárgyi jog megalkotásánál és alkalmazásánál a legfőbb alkotmányos vezérlő elv, az alkotmányos alapjogok, értékek és kötelezettségek rendszerének a tényleges alapja. Az alapjogoknak anyagi tartalma van, és ez a tartalom az emberi méltóságból ered. Az egyes alapjogokat kifejezetten az emberi méltósággal, mint „anyajoggal” összefüggésben, azzal együtt, arra tekintettel kell értelmezni.” (37/2011. (V. 10.) AB határozat, Indokolás, III.4.2.5.)

Az Alkotmánybíróság már az Alkotmányt értelmező első határozatai között megfogalmazta, hogy az emberi méltósághoz való jogot az „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti. „Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.” (8/1990. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás III.)

120 ZAKARIÁS (2014): 77.

121 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László párhuzamos véleménye 3.

122 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleménye 3.

123 Alkotmány 54. § (1) bekezdés

rendű kötelessége, ezek tiszteletben tartása és védelme.¹²⁴ Az alapjog értelmezését folytatva a Testület az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységét minden mást megelőző legnagyobb értéként definiálta. A 23/1990. (X. 31.) AB határozatban az alapjogot tovább értelmezve – korai gyakorlatának megfelelően továbbra is az emberi élethez való joggal együtt – a méltósághoz való jogot számos egyéb alapjognak forrásaként és feltételeként jelölte meg.¹²⁵

Sólyom László az emberi méltósághoz való jog két funkcióját határozta meg. Párhuzamos véleményében kifejtettek szerint a méltóság egyrészt egy abszolút határt fejez ki, melyet sem az állam, sem más ember nem sérthet. Ennél fogva van az autonómiának és az egyéni önrendelkezésnek egy olyan mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva „az ember alany maradhat és nem válik eszközzé vagy tárggyá”.¹²⁶ (E felfogás különbözteti meg az embert a jogi személytől.)¹²⁷ Az Alkotmánybíróság későbbi gyakorlatában a méltóság korlátozhatatlan magját további tartalommal megtöltve, az ember állattal – és annak negatív tulajdonságaival – történő azonosításának,¹²⁸ illetve az emberi méltóság célzott megsértésének tilalmával egészítette ki.¹²⁹ A méltóság így körülírt magja minden más jog lényeges tartalmának a részét képezi – lévén az emberi méltósághoz való jog minden alapjog forrása és feltétele –, meghatározva ezzel azok korlátozhatatlan magját.

A későbbi köztársasági elnök a vizsgált alapjog másik funkciójaként az egyenlő méltósághoz való jogot definiálta,¹³⁰ biztosítva ezzel a méltóság oszthatatlan és redukálhatatlan voltát.¹³¹ Az alapjog ezutóbbi funkcióját tekintve minden embert korára, nemére, fajára, értelmi képességeire tekintet nélkül, lényének létezése lévén megilleti az emberi méltósághoz való jog.

124 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Indokolás IV.

125 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Indokolás V.

126 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László párhuzamos véleménye 3.

Hasonló következtetést fogalmazott meg az Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában: „Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.” (64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. b))

127 A 36/1994. (VI. 24.) AB határozata az emberi méltóság oltalma alá csak a hatóságot képviselő hivatalos személyt vonta, kirekesztve ezen alapjog köréből a hatóságot mint jogi személyt.

128 Az Alkotmánybíróság 3122/2014. (IV. 24.) AB határozata megerősítette a Kúria Kvk.I.37.441/2014/2. számú végzését, kimondva, hogy az emberi méltóság érintetlen magját sérti az ember állatokkal történő azonosítása (dehumanizálása), mivel azok negatív tulajdonságai közvetlenül a kritizált személyhez kötődnek. (3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, Indokolás [17])

Az alapul fekvő ügyben a médiaszolgáltató megtagadta a politikus jelölt reklámfilmjének közlését, melyben „egy katonai egyenruhába bújt majomnak öltözött ember szerepel, aki korábbi magyar miniszterelnökök hangjára tátog”. (3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, Indokolás [2])

129 Az Alkotmánybíróság 3263/2018. (VII. 20.) AB határozatának indokolásában kifejtette, hogy „az emberi méltóságnak ezt a korlátozhatatlan tartományát nem a méltóságból fakadó egyes részjogok (pl. becsület, jóhírnév) minősített, intenzív becsmélése sérti, hanem az, ha a véleménynyilvánítás eleve ennek a sajátosan védett szférának a megsértésére irányul. Ilyen jogsértés lehet egyrészt az, ha a megszólaló tagadja, kétségbe vonja az érintett(ek) emberi mivoltát, emberként kezelésének követelményét, másrészt az, ha az emberi természet legfelsőbb köreiből hatol, öncélúan támadva a személyiség és az identitás lényegét alkotó vonásokat.” (3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, Indokolás [41])

130 „Az egyenlő méltóság miatt egyaránt érinthetetlen a nyomorék és az erkölcsi szörnyeteg bűnöző élete és méltósága is. Az emberi méltóságban mindenki osztozik, aki ember, függetlenül attól, hogy mennyit valósított meg az emberi lehetőségéből és miért annyit.” (23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László párhuzamos véleménye 3.)

131 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László párhuzamos véleménye 3.

Miként azt jelen alpont elején is kiemelttem, az emberi méltósághoz való jog két dimenzióját¹³² az Alkotmánybíróság korai gyakorlatától kezdve alkalmazza. Általános személyiségi jogi¹³³ megfogalmazására már a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában sor került.¹³⁴ E kettséget az Alaptörvény negyedik módosítását követően is fenntartotta, gyakorlata pedig az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésével összhangban továbbra is értelmezhető.¹³⁵ Amint azt a 7/2014. (III. 7.) AB határozatában összegezte, „az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan, míg mint általános személyiségi jog és a belőle származó személyiségi jogok¹³⁶ korlátozhatók”.¹³⁷ Általános személyiségi jogként a méltósághoz való jog szubszidiárius jog, mely konkrét nevesített alapjog hiányában „anyajogként” minden esetben a természetes személy autonómiájának alapját képezi.¹³⁸ Az emberi méltósághoz való jog ezen dimenziója – mint a becsület és társadalmi megbecsülés által büntetőjogi védelemben részesített egyik alapvető jog, – a szükségesség-arányosság tesztje szerint, más alapjogok – például a véleménynyilvánítás szabadságának – érvényesülése érdekében, abszolút határáig korlátozható.¹³⁹ A korlátozhatóság tekintetében kiemelendő ugyanakkor az Alkotmánybíróság 7/2014. (III. 7.) AB határozata, melyben helyesen világított rá arra, hogy az emberi méltósággal való bármilyen összefüggés önmagában nem igazolhatja a szólásszabadság korlátozását.¹⁴⁰ Eltérő esetben ugyanis a véleménynyilvánítás szabadsága kiüresedne, és bármilyen csekély, szubjektív becsületérzetet csorbító megnyilvánulás tilalmazott volna, egyben a rágalmozás és becsületsértés védett jogi tárgya révén büntetőjogi fellépést eredményezhetne.

2.2.2. Védelmezett alapjog: a jó hírnévhez való jog

Az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése a magánszféra átfogó védelmét megfogalmazva,¹⁴¹ otalomban részesíti az egyén magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását, illetve jó

132 Varga Zs. András az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatából (továbbiakban: Nyilatkozat) következően a méltóság három dimenzióját, a közösségi, a személyes és a transzcendens dimenzióját határozza meg. Értelmezése szerint a méltóság transzcendens dimenziója ad választ arra a kérdésre, hogy miért egyenlő és abszolút méltóságú minden ember. E hipotetikus feltevést a kérdésre adott válasz egyszerű, „mert így születik”. A méltóság e transzcendens jellegét e születéstől kezdődően elválaszthatatlan és megkérdőjelezhetetlen egyenlő méltóság biztosítja. VARGA Zs.(2015): 84–86.

133 Zakariás Kinga konklúziója szerint, az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jog személyiségvédelmi funkciója által – a német Alkotmánybíróság gyakorlata nyomán – a méltóság korlátozható voltát azonosította az általános személyiségi joggal. ZAKARIÁS (2019): 223.

134 „Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható” 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás III.

135 Alaptörvény IX. cikk (4): „A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.”

136 Ld. ZAKARIÁS (2019): 224–225.

137 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [43]

138 ZAKARIÁS (2019): 224.

139 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, Indokolás [35]: „meg kell hajolnia a szólásszabadságnak az emberi méltóság előtt akkor is, amikor a megfogalmazott vélemény nem pusztán nevesített személyiségi jogokat sért, hanem – az érintett személy ember mivoltának semmibevételével – az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközik.”

140 7/2014 (III. 7.) AB határozat, Indokolás [43]

141 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [82]

hírnevét.¹⁴² Az Alaptörvény ezen összefoglaló megközelítése ellenére, az Alkotmánybíróság változatlanul fenntartotta¹⁴³ a magánszféra lényegét érintő 36/2005. (X. 5.) AB határozatában tett megállapítását: „A magánszféra lényegi fogalmi eleme éppen az, hogy az érintett akarata ellenére mások oda ne hatolhassanak be, illetőleg be se tekinthessenek.”¹⁴⁴

Mint minden alapjog, így a jó hírnévhez való jog is levezethető az emberi méltósághoz való jogból,¹⁴⁵ azonban a méltósághoz való jog és a magánszférához való jog – melynek egyik aspektusa a jó hírnévhez való jog¹⁴⁶ – között különösen szoros kapcsolat áll fenn:

„Az Alaptörvény II. cikke megalapozza a magánszféra alakítása érinthetetlen területének védelmét, ami teljesen ki van zárva minden állami beavatkozás alól, mivel ez az emberi méltóság alapja. Az Alaptörvény értelmében a magánszféra védelme azonban nem szűkül le az Alaptörvény II. cikke által is védett belső vagy intimszférára, hanem kiterjed a tágabb értelemben vett magánszférára (kapcsolattartás), illetve arra a térbeli szférára is, amelyben a magán- és családi élet kibontakozik (otthon). Ezen túlmenően önálló védelmet élvez az egyén életéről alkotott kép is (jó hírnévhez való jog).”¹⁴⁷

Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogból levezethető jó hírnévhez való joggal önálló védelemben részesíti az „egyen életéről alkotott képet”, így különösen a személynek a társadalom és közösség általi megítélését.¹⁴⁸ A magánszféra védelme – így a jó hírnévhez való jog is – a véleménynyilvánítás szabadságának Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése által deklarált külső korlátját képezi.

Megközelítem szerint, a rágalmazás és becsületsértés szempontjából a jó hírnévhez való jognak elsődleges jelentősége a passzív alanyi körben keresendő. Mivel emberi méltósága csak emberi lénynek lehet,¹⁴⁹ így a többi oltalom alatt álló személy alapjogi védelmét más jogból, a jó hírnévhez való jogból szükséges levezetni (mely kérdésessé teszi, hogy a jó hírnévhez való ezen aspektusa levezethető lenne az emberi méltósághoz való jogból).¹⁵⁰ Áttekintve az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEE),¹⁵¹ illetve a hazai bíróságoknak a

142 Magyarország Alaptörvénye VI. cikk (1)

143 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [83]

144 36/2005. (X. 5.) AB határozat, Indokolás, III.2.

145 KOLTAY (2016): 194.

146 SÁRI–SOMODY (2008): 126.

147 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [84]

148 3181/2018. (VI. 8.) AB határozat, Indokolás [29]

149 Ld.: Védelmesített alapjog: az emberi méltósághoz való jog című fejezet (2.2.1.)

150 Az EJEB megfogalmazása szerint, különbség van egy gazdasági társaság jó hírnévhez való joga és egy természetes személy – társadalmi státuszt érintő – jó hírneve között. Míg az utóbbi kihat a méltóságra, addig a kereskedelmi jó hírnév mentes az erkölcsi dimenziótól. (Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 22. bek.); Schultz Márton – ugyan polgári jogi szempontból, azonban – az emberi méltóságot mint személyiségi jogot a jogi személyek esetén értelmezhetetlennek tartja. SCHULTZ (2016): 695.

151 Az Emberi Jogok Európai Bírósága jogi személy jó hírnevének sérelmét tárgyalta például a News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria (no. 31457/96. (végső) 2000. április 11. ítélet), a Mouvement raëlien suisse v. Switzerland (no. 16354/06. 2012. július 13. ítélet) és a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary (no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet) ügyekben.

A Bíróság az Uj kontra Magyarország ügyben (korábbi gyakorlata alapján (ld.: Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany, no. 10572/83. 1989. november 20. ítélet, 33–38. bek.; Steel and Morris v. the United Kingdom, no. 68416/01. (végső) 2005. május 15. ítélet, § 94.) kifejtette, hogy „fennáll egy, a gazdasági társaságok kereskedelmi sikerének és életképességének védelméhez fűződő, a részvényesek, a munkavállalók és a szélesebb gazdaság javát is szolgáló, versengő érdek”. (Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 22. bek.)

gyakorlatát,¹⁵² vitathatatlan, hogy a természetes személyek mellett, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező jögalanyok véleménynyilvánítás szabadsága érdekében szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott jó hírnévhez való jöga is védelemben részesül. E megállapítás megalapozza a rágalmazás és beccsületsértés passzív alanyi körét képezö jogi személyek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező jögalanyok védett jogi tárgyának alapjogi bázisát.

Ki kívánom emelni annak szükségességét is, hogy a jó hírnévhez való jog nem az emberi méltósághoz való jogból levezethető, beccsület mellett érvényesülő alapjog, hanem a beccsületnek egyik alapjogi forrása. Ennek okán meglátásom szerint néhány büntetőeljárás kapcsán, – a védett érték meghatározásakor – helytelenül használja az Alkotmánybíróság a jó hírnévhez való jogot, mikor a „jóhírnévhez való jog” polgári jogi – személyiségi jogi – fogalmának minjtárára, a beccsülettel párban, nem pedig annak alapjaként nevesíti a jó hírnév védelmét.¹⁵³

„Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésében foglaltakra is figyelemmel, a korábbi alkotmánybírósági gyakorlathoz képest hangsúlyozza ugyanakkor, hogy a véleményszabadság határa mások emberi méltóságából fakadó beccsület és jó hírnév védelme.”¹⁵⁴

Az Alkotmánybíróság a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatának indokolásában először az EJEE 10. cikk (2) bekezdésében nevesített, véleményszabadság egyik igazolható korlátjaként definiálta a jó hírnév védelmét,¹⁵⁵ később pedig – az előző fordulatra hivatkozva – az emberi méltóság véleménynyilvánítás szabadsága érdekében korlátozott részét képezö értéként, a beccsület mellett azonosította annak lényegét.¹⁵⁶ Hasonló polgári jogi fogalomhasználat figyelhető meg a 3328/2017. (XII. 8.) AB határozatban is:

„A hazai büntető anyagi jogi szabályozás a beccsületet és a jó hírnevet több tényállás segítségével oltalmazza, amelyek közül a közéleti szölsés során elhangzott, beccsületsértö értékítéletet tartalmazó vélemények a beccsületsértés [régii Btk. 180. §, valamint a Büntető Törvénykönyv-

152 Például: BH 1965.11.4643; BH 1993.3.139; Fövárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2.

153 Meglátásom szerint a polgári jogban használt beccsület és jóhírnév fogalom pár a büntetőjogban több okból sem használható. Egyrészt a beccsületsértés passzív alanya – a polgári jogi joggyakorlattal szemben – nem csak természetes személy, hanem jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező jögalany egyaránt lehet. Utöbbi passzív alanyok esetén a védett jogi tárgyat célszerűbbnek tartom a jó hírnévhez való jogból levezetni, mely eredményeképp, a beccsület az emberi méltóság mellett a jó hírnévhez való jog véleményszabadság érdekében korlátozott részét is oltalmazza. Másrészt az egyén életéről alkotott kép kifejezés használatával is csorbítható, ezért a beccsületsértés elkövetésével a jó hírnévhez való jog ugyancsak csorbul(hat). (Bövebben ld.: A méltóság és jó hírnév védelmét véleményszabadsággal szemben oltalmazó büntető- és polgári jogi tényállások összehasonlítása című fejezet.)

154 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [40]

155 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [29]

156 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [40]

Az Alkotmánybíróság a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatának vitatott megállapítását a 3001/2018. (I. 10.) AB határozatában (Indokolás [28]) idézte. Az 1/2015. (I. 16.) AB határozat ugyanakkor a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban foglalt indokolást idézve, a véleménynyilvánítás szabadságának korlátjaként az emberi méltóságból levezethető beccsület mellett, külön nevesítette a jó hírnevet. (1/2015. (I. 16.) AB határozat, Indokolás [42]) Ez a meglátásom szerint téves megállapítás azonban a testület késöbbi gyakorlatában is megjelenik. (Pl.: 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [59]; 6/2021. (II. 19.) AB határozat, Indokolás [22]; 7/2021. (II. 19.) AB határozat, Indokolás [27]; 3052/2022. (II. 11.) AB határozat, Indokolás [60])

ről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 227. §], míg a tényállításnak minősülő becsületsértő kijelentések a rágalmazás (régii Btk. 179. §, Btk. 226. §) körébe esnek.”¹⁵⁷

A határozat – az idézett szövegrésztől eltekintve – konzekvensen alapjogként használta a jó hírnévhez való jogot, azonban a becsülettel történő egyetlen közös nevesítése esetén a polgári jogi jóhírnévhez való jog és becsülethez való jog személyiségi jogok mintája szerint, nem pedig a védett értéket megtestesítő becsület alapját képező alapjogként alkalmazta azt.¹⁵⁸

2.2.3. A véleménynyilvánítás szabadságának alapjai

A véleménynyilvánítás szabadsága az ún. „kommunikációs” alapjogok „anyagja”, melyből eredő külön nevesített jog a szólás- és a sajtószabadság (amely kiterjed valamennyi médium szabadságára), az informáltsághoz való jog, valamint az információk megszerzésének szabadsága. A tágabb értelemben vett véleménynyilvánítás szabadsága felöleli a művészi, irodalmi alkotás szabadságát és a művészeti alkotás terjesztésének szabadságát, a tudományos alkotás szabadságát, a tudományos ismeretek tanításának szabadságát, illetve ezen alapjoghoz kapcsolódik a lelkiismereti és vallásszabadság, valamint a gyülekezési jog is.¹⁵⁹ A véleménynyilvánítás szabadsága egy demokratikus társadalom, illetve valamennyi ember fejlődésének alapja.¹⁶⁰ Kitüntetett szerepét bizonyítja, hogy az alapjogok hierarchiájában közvetlenül az élethez és az emberi méltósághoz való jog mögött érvényesül,¹⁶¹ illetve csupán kevés joggal szemben kell engednie.¹⁶² Kérdésként merül fel, hogy a véleményszabadság és az ebbe beletartozó sajtószabadság más alapjogokkal történő kollíziója esetén – a plurális, demokratikus társadalom alapvető értékei lévén –, korlátozásukra milyen feltételek és szempontok mentén kerülhet sor.¹⁶³ Tekintettel arra, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának kizárólag külső korlátjai vannak, a korlátozás alapja is csak egy alkotmányosan meghúzott külső ok – és nem a szólás tartalma – lehet.¹⁶⁴ Ilyen korlátozó külső ok lehet más alapjog védelme, ezen alapjog gyakorlásának biztosítása, illetve más alkotmányos védelemben részesülő érték.¹⁶⁵ A korlátozás indoka, a védelemben részesített értéktől függően eltérő súllyal esik latba a szükségességének vizsgálatakor:

„A vélemény szabadságával szemben mérlegelendő korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen

157 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [45]

158 Az idézett AB határozatot csupán a szemléltetés céljából emeltem ki. A 3328/2017. (XII. 8.) AB határozathoz hasonlóan, az Alkotmánybíróság gyakorlatának több döntése is az emberi méltóságból fakadó részjogokként, egymástól függetlenül nevesítette a jó hírnevet, illetve annak korlátozott részét is oltalomban részesítő becsületet. (ld.: 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [32], 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, Indokolás [41], 3030/2019. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [35]) a 3263/2018. (VII. 20.).

159 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, III.2.1.

160 Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet, 49. bek.

161 KOLTAY (2014): 186.

162 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, V.1.

163 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, III.2.1.

164 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.1.1.

165 KOLTAY (2014): 187.

jogokat csakis mögöttesen, valamely „intézmény” közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya (pl. a köznyugalom).¹⁶⁶

A véleménynyilvánítás szabadságából eredő alapjog a szabad kommunikációt – így a jog az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot –, nem pedig annak tartamát biztosítja.¹⁶⁷ Ennek keretében a vélemények, annak helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző,¹⁶⁸ tiszteletre méltó vagy elvetendő,¹⁶⁹ értékes vagy értéktelen mivoltától függetlenül, azok igazságtartamára tekintet nélkül¹⁷⁰ alkotmányos védelmet élveznek.¹⁷¹ Véleménynek a szóbeli, írásbeli, nyomtatott kifejezések, képek, más vizuálisan érzékelhető illusztrációk, ábrázolások,¹⁷² illetve egyéb formában kifejtett megnyilvánulások¹⁷³ minősülnek.

A véleményszabadság tartalmának vizsgálatát illetően, helyesen mutatott rá Koltay András annak kérdésére, hogy többdimenziós jognak minősül-e a véleménynyilvánítás szabadsága. Létezik-e annak negatív jellegén – így az alapjog állam által történő tiszteletben tartásán és a beavatkozás tilalmán – túl, pozitív jellege, mely tevőleges magatartásra kötelezi az államot.¹⁷⁴ E kérdésre ugyancsak választ adott az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozata, melyben az egyén véleménynyilvánítási jogának garantálása mellett, az állam demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek, illetve működése fenntartásának biztosítására vonatkozó kötelezettségeként is determinálta az alapjogot.¹⁷⁵

A véleményszabadság alapjainak összegzése körében, szükséges kitérni az Emberi Jogok Európai Egyezményére¹⁷⁶ is, melynek 10. cikke részesíti oltalomban a jelen alpontban vizsgált alapjogot. Az Egyezmény és az ahhoz csatlakozó jegyzőkönyvek értelmezésére és alkalmazására joghatósággal az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB/Bíróság) rendelkezik.¹⁷⁷ A Bíróság célja egy általánosan követendő, új közös minimumot jelentő mérce kialakítása.¹⁷⁸ Tekintettel arra, hogy az értekezésben e témára a későbbiekben még mind a

166 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, V.1.

167 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.1.1.

168 Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 57. bek.

169 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [49]

170 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.1.1.

171 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; BH 2004.104.; BH 2018.7.189; Szombathelyi Törvényszék Bf.352/2014/7.

A Handyside kontra Egyesült Királyság ügyben az EJEB kimondta, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága azokra az információkra, ötletekre is kiterjed, melyek az államra vagy a lakosság bármely rétegére nézve sértőek, zavaróak vagy sokkolóak lehetnek. (Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet, 49. bek.). Az EJEB erre vonatkozó következetes gyakorlata felismerhető többek közt az alábbi ügyekben: Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 41. bek.; Castells v. Spain, no. 11798/85. 1992. április 23. ítélet, 42. bek.; Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 57. bek.; Prager and Oberschlick v. Austria no. 15974/90. 1995. április 26. ítélet, 38. bek.; Oberschlick v. Austria, no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet, 29. bek.; Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97. (végső) 2001. június 29. ítélet, 44. bek.

172 Koltay (2014): 178.

173 Így például más mozgásának, jellembeli fogyatékoságának utánozásával, nyitott tenyérrrel történő megütésével, célzottan a véleménnyel érintett személy irányába történő köpéssel vagy a középső ujj felmutatásával nonverbális véleményt fejtünk ki.

174 Bővebben ld.: Koltay (2014): 181–182.

175 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, III.2.2.

176 Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

177 EJEE 32. cikk

178 KOLTAY (2014): 188.

hazai gyakorlat, mind pedig a Magyarországot érintő döntések körében visszatérek, csupán áttekintő jelleggel emelem ki az alábbi következtetéseket.

A közéleti – azon belül is elsődlegesen a politikai – viták szabadsága primer szerepet élvez az EJEB szólásszabadságot érintő gyakorlatában. Amint azt a Bíróság a Lingens kontra Ausztria ügyben megfogalmazta – és gyakorlatában következetesen alkalmazza¹⁷⁹ – a politikai vita szabadsága a demokratikus társadalmi működés magját képezi, és az Egyezmény egészében érvényesül. A közszereplő politikusokat¹⁸⁰ terhelő tűrési kötelezettség tágabb az ilyen státusszal nem rendelkező magánszemélyekénél. A közszereplő politikusok megnyilvánulásainak és tetteinek vizsgálata szükségszerűen és tudatosan nyitva állnak az újságírók és a nyilvánosság előtt, ezért e személyeknek nagyobb toleranciát kell tanúsítaniuk. Az Egyezmény 10. cikk (2) bekezdése által biztosított jó hírnév védelme még akkor is megilleti a politikusokat, ha nem magánjellegű tevékenységet folytatnak, azonban e védelem követelményeit a politikai kérdések nyílt megvitatásának érdekeihez viszonyítottan kell mérlegelni.¹⁸¹ Az EJEB így kifejtett gyakorlata jelenik meg például az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban, melyet a későbbiekben elemzünk.¹⁸² A Bíróság számos további dogmáját ültette át a hazai gyakorlat. A véleménynyilvánítás szabadságának tekintetében ilyen következtetést fogalmazott meg többek között a már korábban hivatkozott Handyside kontra Egyesült Királyság ügy, a Skałka kontra Lengyelország ügy,¹⁸³ a Thorgeir Thorgeirson kontra Izland ügy,¹⁸⁴ valamint a News Verlags GmbH & Co. KG kontra Ausztria ügy.¹⁸⁵

2.3. Becsület és társadalmi megbecsülés

A rágalmazás és becsületsértés jogtárgyai tartalmának pontos meghatározása más deliktumoknál problematikusabbnak tekinthető. Ahogy azt Szomora Zsolt is példaként említette; egyes bűncselekmények, így például a testi épség vagy a vagyoni büntetendő megsértése lényegében objektív ismérvekkel determinálható. Ezzel szemben a becsület elleni támadás több bizonytalan tényezőtől, így például az elkövető és a sértett helyzetétől, egymáshoz való viszonyától és egyéb körülményektől¹⁸⁶ (pl.: a sértett közszereplői minőségétől, státuszától, elkövetés helyétől) függ. Felmerül tehát a kérdés, hogy egy ilyen mértékben szubjektivizált

179 Ld.: Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria, no. 39394/98. (végső) 2004. február 13. ítélet, 30. bek.; Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 59. bek.

180 Ugyancsak tágabb tűrési kötelezettséget fogalmazott meg a Bíróság a kormány (Incal v. Turkey, no. 41/1997/825/1031. 1998. június 9. ítélet, 54. bek.) és a közszereplők (DŁUGOLEŃCKI v. Poland, no. 23806/03. (végső) 2009. május 24. ítélet, 35. bek.) vonatkozásában.

181 Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.

182 Ld.: A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatása és megválaszolatlanul hagyott kérdése (5.1.4.)

183 A Skałka kontra Lengyelország ügyben a Bíróság kimondta, hogy különbséget kell tenni kritika és sértés között. Amennyiben ugyanis a kifejezés bármely formájának célja a véleménnyel érintett személy megsértése, az emiatt kiszabott büntetés nem sérti az EJEE 10. cikk (2) bekezdését. (Skałka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet ld.:13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37])

184 Egy vélemény minősítése során az adott közlés (jelen esetben a cikk közügy jellegének) megítélésénél tekintettel kell lenni annak tervezett céljára és hatására. (Thorgeir Thorgeirson v. Iceland, no. 13778/88. 1992. június 25. ítélet 67. bek.)

185 A Bíróságnak a vélemény (közügy jellegének) minősítésekor figyelembe kell vennie a cikk megjelenésének körülményeit, illetve annak kontextusát. (News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria, no. 31457/96. (végső) 2000. április 11. ítélet, 52. bek.)

186 SZOMORA (2015): 46.

jogi tárgyjal rendelkező tényállást hogyan lehet a joggyakorlatban alkalmazni?¹⁸⁷

A büntetőbírósi gyakorlat az elkövetési magatartásban rejlő becsület csorbításra alkalmaságot egy objektív mérce szerint vizsgálja.¹⁸⁸ (E gyakorlatra vonatkozó megítélésaimat a IV. fejezetben fejtem ki.) Az objektivizált elkövetési magatartástól eltérően, a rágalmozás és becsületsértés jogi tárgyai, a véleménynyilvánítási szabadság és az általános cselekvési szabadság érdekében szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott emberi méltósághoz való jog és a jó hírnévhez való jog által oltalmazott érték számára biztosítanak büntetőjogi oltalmat.¹⁸⁹ A két deliktum által védelem részesített érték: a *becsület* és a *társadalmi megbecsülés*. E következtetéssel összhangban, egyetértek Szomora Zsolt¹⁹⁰ és Bárányos Bernadett¹⁹¹ szubjektív-faktuális felfogást elutasító megállapításával, ugyanis a büntetőjog ténylegesen nem a véleménnyel érintett személy szubjektív becsületérzetét védelmezi.

A két bűncselekmény védett értékének meghatározását a tágabb kategóriával kezdve, megközelítem szerint a becsület az emberi méltósághoz való jog és jó hírnévhez való jog korlátozott része által oltalmazott értéket megtestesítve, annak az igénynek a kifejezője, hogy a személyt a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód követelményeinek megfelelően kezeljék.¹⁹² Következtetésem szerint az emberi méltóság az emberi jogi megtestesítőjeként kiterjed az emberi mívolt védelmére is. Ennek okán a véleményt nyilvánító személy emberi méltósághoz való jogot sértő megnyilvánulása, az elkövetőn és a passzív alanyon kívüli „más személy” objektív érzékel-

187 Szomora Zsolt a német büntetőjog elmúlt másfél évszázadának becsületfogalmi koncepcióit bemutatva, azok főbb csoportjaiként a faktuális, a normatív, az interperszonális, a funkcionális és a szociális modelleket jelölte meg (Ld.: SZOMORA (2015): 47–50.). Ezen becsületfogalmi koncepciók ismertetésétől a szerző részletes feldolgozása okán eltekintek, és értekezésemben pusztán csak utalok egyes modellekre.

188 ÍH 2017.5: „a becsület csorbítására objektíve alkalmas kifejezés használata becsületsértésnek minősül”.

Fővárosi Ítéletábrla Bhar.186/2016/13.: A vád tárgyává tett kijelentés szubjektíve ugyan sérthette a magánvádlót, az érzékenységet negatívan érinthette, azonban objektíve nem volt alkalmas a becsület csorbítására. Ugyanakkor a „szemét” és „rohadék” kifejezések használata egy indulati kirohanás, egy erős hangvételű, kritikai.

Pesti Központi Kerületi Bíróság B.34391/2011/13. számú határozatában kifejtette, hogy a becsület csorbítására alkalmaság a rágalmozás bűncselekménye törvényi tényállásának olyan objektív ismérve, melyet nem a passzív alany, a sértett egyéni megítélése, szubjektív értékítélete, esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hogy a tényállítás vagy a híresztelés alkalmas-e a becsület csorbítására, hanem e kérdésben az objektív értelmezés az irányadó. A társadalomban kialakult általános megítélés, az általános erkölcsi és közfelfogás az, amelynek figyelembevételével kell eldönteni, hogy az adott tény állítása vagy híresztelése alkalmas-e a becsület csorbítására.

BH 2001.10.462: A tényállítás becsület csorbítására alkalmas voltát nem a sértett szubjektív értékítélete, érzelmi beállítottsága vagy esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hanem annak van jelentősége, hogy a tényállítás objektív értelmezés alapján és a társadalomban kialakult általános felfogás szerint alkalmas-e a becsület csorbítására.

189 A következtetésem alkotmányos igazolásaként kiemelem az Alkotmánybíróság 3001/2022. (I. 13.) AB határozatának [36] bekezdésében foglaltakat: „Az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként, az emberi személyiség legbensőbb szférájának kifejezőjeként korlátozhatatlan, míg az emberi méltóságból fakadó részjogok korlátozhatók. Utóbbi körben az alkotmányossági kérdés mindig az, hogy pontosan mely esetben kell a szólásszabadságnak engednie, azaz annak az emberi méltóság védelmét szolgáló korlátozása mely esetben minősül szükségesnek és arányosnak. Egy véleménynyilvánítás körében elhangzó állítás emberi méltósággal való bármilyen összefüggése önmagában nem igazolhatja annak korlátozását, mivel ellenkező esetben a szólásszabadság tartalma kiüresedne.” (...) „A becsület mint az emberi méltóságból fakadó személyiségi jog esetében tehát vizsgálni kell a szólásszabadsággal való ütközésének feloldására irányadó alkotmányossági szempontok érvényesülését.”

190 Szomora Zsolt a becsület *szubjektív-faktuális* pszichológiai felfogását a tényleges becsületérzetben összegezte. Az elmélet szerint, a becsületsértés a becsület ténylegesen érzett sérelme esetén áll fenn. E felfogást már sem a jogirodalom, sem a joggyakorlat nem követi. Ld. SZOMORA Zsolt (2015): 47.

191 BÁRÁNYOS (2021): 32.

192 Fővárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2.

hetősége hiányában is sértheti a védett jogi tárgyat, anélkül, hogy a véleménnyel érintett személy társadalmi tisztelete sérülne. A becsületsértés elemzése során nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a tetteges becsületsértést sem. Ugyan az ezen minősítést megvalósító cselekmények többsége is a véleménynyilvánítás kifejező eszközei, azonban azok, olykor véleménynyilvánítási szándék nélküli, pusztán emberi méltóság sértésére irányuló magatartások. Ezekben az esetekben természetesen nem a véleménynyilvánítás szabadsága konkurál az emberi méltósághoz való joggal, hanem az ember általános cselekvési szabadsága¹⁹³ ütközik más személy emberi méltósághoz való jogával, melynek határát ugyancsak a bírói gyakorlat alakítja és alakította ki.

A becsület fogalma mellett ki kell térni a társadalmi megbecsülés jogi tárgyára is. Tekintettel arra, hogy a rágalmozás deliktuma a „becsület csorbítására alkalmas” fordulatot használva, a becsületsértéshez viszonyítottan speciális bűncselekmény, ezért a társadalmi megbecsülés a becsület egy részének nyújt büntetőjogi védelmet.¹⁹⁴ Miután azonban a rágalmozás tényállási eleme a „más előtt” történő elkövetés, a védett érték nem terjedhet ki azokra az emberi méltóságot sértő kijelentésekre, amik kizárólag passzív alany tudomására jutottak. A társadalmi megbecsülés ekként tartalmát tekintve, a passzív alanyról – így különösen a tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről – kialakított, illetve a környezetében róla kialakult társadalmi értékítéletet, elismertséget oltalmazza. E ponton szükséges kiemelni a valóság bizonyításának jogintézményét, mely a Különös Részben determinált büntetendőséget kizáró okként, ugyancsak hozzátartozik a védett jogi tárgy meghatározásához. E külön nevesített társadalomra veszélyességet kizáró ok közérdek vagy jogos magánérdek által indokoltan közölt tény esetén, lehetőséget biztosít a valóság bizonyítására, védelemben részesítve ezzel a valós – ekként a becsületet nem csorbító – tények így meghatározott körét. Meglátásom szerint az ekként tett kiegészítéssel teljes a társadalmi megbecsülés, és az azt megálla fogláló becsület definiálása.

Röviden érdemes kitérni Szomora Zsolt tanulmányában összegzett azon következtetésre, amely az uralkodó magyar becsületfogalmi álláspontot az emberi méltóság és szociológiai-faktuális¹⁹⁵ becsület egyvelegeként határozza meg. Vitathatatlan a szerző ezen megállapítása, mely tükröződik az 1961. évi V. törvény, az 1978. évi IV. törvény és a 2012. évi C. törvény becsületfogalmi indokolásából.¹⁹⁶ Az uralkodó állapot téves mivelta azonban az előző bekezdésben kiemelt valóság bizonyításának jogintézményével cáfolható. A szociológiai-faktuális modell ugyanis nem veszi fi-

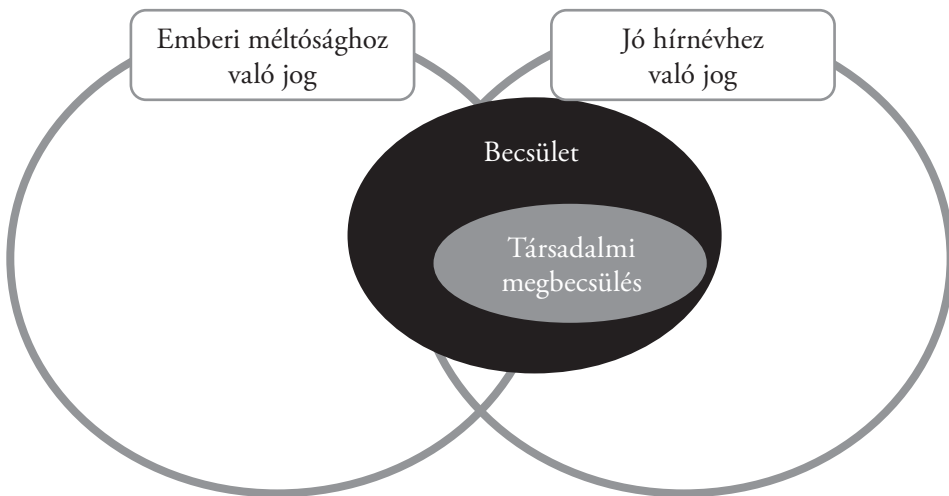
193 Az Alkotmánybíróság korai gyakorlatától kezdődően a testület az emberi méltósághoz való jogot az általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinti, melyet az alkotmánybírósági gyakorlat különféle aspektusaival: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként nevez meg. (8/1990. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás III.) E joggyakorlat az Alkotmánybíróság számos döntésében jelenik meg (pl.: 56/1994. (XI. 10.) AB határozat, Indokolás, II.1.). Ugyancsak e következtetést erősítette meg a testület 37/2011. (V. 10.) AB határozatában, kiemelve, hogy „Az emberi méltósághoz való jog az általános személyiségvédelmi funkciójából eredően további külön nevesített jogokat – részjogosítványokat – is magában foglal, így például az önazonosság, az önrendelkezéshez való jogot, az általános cselekvési szabadságot, a magánszféra védelméhez való jogot.” (37/2011. (V. 10.) AB határozat, Indokolás III.3.1.). Ki kell emelni azonban, hogy az általános cselekvési szabadság nem részesül az emberi méltósághoz hasonló feltétlen védelemben (3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [53]), ugyanakkor a cselekvési szabadság korlátozására is csupán a szükségességi-arányossági szempontok szerint kerülhet sor (3116/2021. (IV. 14.) AB határozat, Indokolás [65]).

194 A következtetés alátámasztására szolgál többek közt a Debreceni Ítéltábla Bhar.47/2016/5. számú határozata, melyben az Ítéltábla kifejti, hogy a becsületsértés a rágalmozás kisegítő tényállása.

195 Szomora Zsolt összegzése alapján „a szociológiai-faktuális modell értelmében a becsület nem más, mint a tényleges tisztelet, azaz a jóhírnév”. SZOMORA (2015): 47.

196 Ld.: 2.2. A rágalmozás és becsületsértés jogi tárgyainak megközelítései alpont.

gyelemben, hogy ez a törvényben kodifikált büntetendőséget kizáró ok hozzátartozik a védett jogi tárgy meghatározásához, mely értelmében csak a törvényi tényállás védi a passzív alanyról környezetében kialakult kedvező ítéletet. Jogos magánérdek vagy közérdek fennállása esetén azonban már a valós tényközlések részesülnek oltalomban, így ezek fennállása esetén nem a passzív alanyról kialakult kedvező társadalmi megítélést védi a jogi tárgy. Ennek megfelelően a szociológiai-faktuális becsületfogalom a rágalmazás és a becsületsértés esetén sem alkalmazható.

3. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog érvényesülése az EJEB gyakorlatában

A véleménynyilvánítás szabadságának hazai joggyakorlatát legnagyobb mértékben befolyásoló nemzetközi egyezményt, az emberi jogok alapvető szabadságának védelméről szóló egyezményt (Emberi Jogok Európai Egyezményét) 1950. november 4. napján Rómában hirdették ki.¹⁹⁷ Az Egyezmény 10. cikk 1. pontja értelmében: „Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához”,¹⁹⁸ melynek határt az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában kiteljesedő 10. cikk 2. pontja definiálja.¹⁹⁹ Szem előtt tartva többek között Bárányos Bernadett,²⁰⁰ Békés Ádám,²⁰¹ Koltay András²⁰² és Tóth J. Zoltán²⁰³ EJEB gyakorlatát részletesen bemutató tanulmányait, jelen fejezetben a kevésbé ismertetett, EJEB előtt Magyarországgal szemben indított, emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot korlátozó, véleménynyilvánítási szabadsággal foglalkozó ügyeken keresztül ismertetem a Bíróság véleménynyilvánítás szabadságát érintő gyakorlatát. Az e fejezetben elemzett döntéseken túlmenően, az értekezés további részeiben a rágalmazás és becsületsértés hazai dogmatikáját, illetve gyakorlatát az EJEB releváns döntéseit hivatkozva és figyelembe véve vizsgálom.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joghatósága kiterjed az Egyezmény és az ahhoz csatlakozó jegyzőkönyvek értelmezésével és alkalmazásával kapcsolatos kérdésekre,²⁰⁴ így annak megítélésére is, hogy a hazai bíróságok döntéseiből eredő véleménynyilvánítás szabadságát érintő korlátozás megfelel-e az EJEE 10. Cikkében megfogalmazott feltételeknek. A Bíróság az ügy egésze tekintetében vizsgálja, hogy a szerződött állam diszkrecionális jogkörében alkalmazott mérlegelés összhangban állt-e az Egyezménnyel, a korlátozás indokai relevánsnak és elégségesnek tekinthetők-e, illetve az alkalmazott intézkedések arányban állnak-e az elérni kívánt törvényes célokkal.²⁰⁵ Amennyiben a szerződött államok az Egyezményből eredő e kö-

197 Az Emberi Jogok Európai Egyezményét Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki, elfogadva ezzel az Emberi Jogok Európai Bíróságának hatásköreit.

198 EJEE 10. Cikk (1) bekezdés: Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon túl és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.

199 EJEE 10. Cikk (2) bekezdés: E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vetendő alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.

200 BÁRÁNYOS (2021)

201 BÉKÉS ÁDÁM (2014)

202 KOLTAY (2013)

203 TÓTH J. (2017)

204 EJEE 32. Cikk (1) bekezdés

205 EJEE 10. Cikk (2) bekezdés; Csánics v. Hungary no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet, 37. bek.; Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 27. bek.; Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 54. bek.

telezettségeiket megsértik, akkor az EJEb ítéletében méltányos, összességében meghatározott kártérítés megfizetésére kötelezi a peresztes országot.²⁰⁶

A véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás esetén az EJEb-nek az alábbi szempontok együttes fennállását szükséges vizsgálnia:

- A beavatkozás feltételei törvényben meghatározott alapokon nyugszanak-e.²⁰⁷
- A beavatkozásra az Egyezmény 10. Cikk (2) bekezdésében felsorolt cél vagy célok érdekében került-e sor.
- A beavatkozás szükségesnek volt-e tekinthető egy demokratikus társadalomban.²⁰⁸

3.1. Csánics kontra Magyarország ügy (12188/06. sz. kérelem)

A Csánics kontra Magyarország ügyben vitatott kérdés röviden az alábbiak szerint összegezhető:

A kérelmező²⁰⁹ „1999 márciusában magánindítványt terjesztett elő a Pesti Központi Kerületi Bíróságnál K.S. – a G. társaság ügyvezető igazgatója – ellen, azt állítva, hogy K.S. beccületsértést követett el, amikor a társaság egyik értekezletén azt mondta, hogy a kérelmező a társaságnál dolgozó bűnözőket vette szárnyai alá.”²¹⁰ A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság K.S. bűnösségét megállapítva, 150.000 forint pénzbüntetést szabott ki beccületsértés vétsége miatt. Eközben a D. társaság szakszervezete úgy értesült, hogy a D. társaságot el kívánják adni, melynek lehetséges vevője, a korábban sértettként említett G. társaság lesz. Az értesüések következtében, D. társaság alkalmazottjai tiltakozásra kérték fel a szakszervezetet, akik a Parlament épülete előtt demonstrációt szerveztek, melyről a kérelmező alábbi nyilatkozatát is tartalmazó interjút közölte a Színes Mai Lap:

„A másik ok (amiért demonstrációt tartunk), hogy 2500 dolgozó ne veszítse el a megélhetését, ne egy olyan cég legyen D. (társaság) utódja, amely lábbal tiporja az alkotmányos és munkajogokat. (...) Az embertelen vezetési stílus miatt nem volt maradásunk egy olyan helyen, ahol „lebűnözötték” őket. Mi majd ötven esetben bírósághoz fordultunk ezért.”²¹¹

Az interjút követően K.S. jóhírnév megsértése miatt indított pert a kérelmező ellen, s arra kérte a bíróságot, hogy tiltsa el az alperest további jogsértéstől, illetve kötelezze helyreigazításra

206 Kovács (2016): 381.

207 Például: Ptk. 2:45. § (1)–(2) bekezdése, valamint a Btk. 226. §, 227. §, 228. §-a.

208 Az Egyezmény 10. Cikk (2) bekezdésében jelölt „szükséges” kitétel a nyomós társadalmi szükséglet kezdeti értékelését jelenti, melyet a nemzeti hatóságoknak kell elvégezniük. Következésképpen a 10. Cikk (2) bekezdése mérlegelési mozgásteret biztosít a szerződő államok, így a jogalkotók, valamint a jogértelmezést és jogalkalmazást végző bírók számára. E mozgásteret azonban együtt jár a felügyelettel is, mely a megtámadott intézkedés céljára, és annak szükségességére is kiterjed. A Bíróság ezen ellenőrző funkciója arra szolgál, hogy az Egyezmény 10. Cikke alapján – az ügy egésze tekintetében – felülvizsgálja a szerződött államok mérlegelési hatáskörükben hozott határozatokat, és eldöntse, hogy a beavatkozás indokai relevánsak és elegendőek-e. (Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet, 48–50. bek.)

209 A kérelmező a G. őrzésvédelmi társaság alkalmazottja, és az Értékszállítási és Őrzésvédelmi Dolgozók Szakszervezetének elnöke.

210 Csánics v. Hungary no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet, 9. bek.

211 Csánics v. Hungary no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet, 11. bek.

a sérelmes tényállítások vonatkozásában. Az első fokon eljáró Kerületi Bíróság, először arra hivatkozva utasította el a keresetet, hogy a kifogásolt újságcikkből nem lehet azonosítani K.S személyét. A Pest Megyei Bíróság határozata alapján azonban az elsőfokú bíróság határozatát megváltoztatva, megállapította felperes jóhírnevének megsértését, és helyreigazítás közzétételére kötelezte alperest.²¹²

Az EJEB vizsgálata során az Egyezmény 10. Cikk (2) bekezdésében megfogalmazott feltételek közül, sem a törvényben meghatározottság, sem pedig a törvényes cél kritériuma nem eredményezett vitát a felek között. A kérelmező ugyan nem érintette a fenti két kérdéskört, azonban a magyar Kormány előterjesztése szerint, a véleménynyilvánítás szabadságához való jog korlátozása a felperes jó hírnévhez való jogának védelmet szolgált. Előbbiekkel az EJEB is egyetértett, a szükségesség tekintetében azonban a Bíróság álláspontja szerint, az ügy két összefüggő állításból tevődött össze. Az első állítás vonatkozásában („G. társaságban a vezetés embertelen magatartása miatt lábbal tiporta a munkavállalók jogait”) általános értékítélet valósult meg, míg a másik állítás során – mikor bűnözőnek titulálták őket – tényállítás történt, ami legalább részben bizonyítható. A Bíróság az utóbbi megnyilvánulás vonatkozásában vitatta a hazai bíróságok kérelmező nyilatkozatát érintő „indokolatlanul bántó, sértő és durva” mérlegelését, illetve határozatában kitért arra, hogy a tényállítás esetén lehetőséget kellett volna biztosítani a kérelmezőnek állítása alátámasztására. Megítélése szerint a kérelmező nyilatkozatai megalapozottak voltak. Amennyiben mégsem, akkor is jóhiszeműen eljárva tette nyilvánulásait, mellyel eleget tett a nyilvános vitákkal szemben támasztott követelményeknek.²¹³ A Bíróság kiemelte továbbá, hogy az alkalmazottak nagy száma megalapozza a vita közérdekű jellegét, így a kifejtett megnyilvánulással szemben csak kevés esetben volt lehetőség a véleménynyilvánítás szabadságához való jog korlátozására.²¹⁴ Következtetése szerint a hazai bíróságoknak lehetőséget kellett volna biztosítaniuk a kérelmező számára nyilatkozatai valóságtartamának bizonyítására. A 10. Cikk szemléletével ellentétes ugyanis a valós tartalmú kijelentések megfogalmazási formájára tekintettel történő korlátozás.²¹⁵

3.2. Karsai kontra Magyarország ügy (5380/07. sz. kérelem)

A kérelmező történész, egyetemi tanár fő kutatási területe a második világháború és a zsidók, illetve romák kiirtása volt, mely témában számos publikáció szerzőjeként volt ismert.

212 Csánics v. Hungary no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet, 6–20. bek.

213 Az EJEB a véleményszabadság által biztosított oltalom érdekében, a jóhiszeműség követelményét támasztja az újságírókkal – és egyéb személyekkel – szemben a nyilvános vitában történő részvétele esetére. (Prager and Oberschlick v. Austria no. 15974/90. 1995. április 26. ítélet, 37. bek.; Fressoz and Roire v. France, no. 29183/95. 1999. január 21. ítélet, 54. bek.; Steel and Morris v. the United Kingdom, no. 68416/01. (végső) 2005. május 15. ítélet, 90. bek.)

214 Ahogy azt az EJEB a Lingens kontra Ausztria ügyben megfogalmazta, a politikai vita szabadsága a demokratikus társadalom alapja, mely az Egyezmény egészének szellemében érvényesül. Ennek okán a közszereplő politikusokkal szemben megfogalmazott kritika elfogadhatóságának határa tágabb, mint az ilyen státusszal nem rendelkező személyek esetén alkalmazott tűrési kötelezettség. (Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.)

215 Csánics v. Hungary no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet

2004-ben nyilvános vita zajlott hazánk második világháborúban és a holokausztban vállalt szerepéről, valamint egyes jobboldali pártok gyökereit érintő ezen időszakbeli rendszeréről. E politikai korszaknak emblematis szereplője volt Teleki Pál is. Az így körülírt közéleti vita körében merült fel a kérelmező által is érintett megnyilvánulás alapját képező kérdés, hogy állítsanak-e szobrot Teleki Pál emlékének. A kérelmező a vitában Telekit a magyar történelem egyik legkártékonyabb alakjaként szemléltette, felelőssé téve őt az antiszemita törvénykezés elfogadásáért, és Magyarország második világháborúban történt részvételéért. A kérelmező az *Élet és Irodalom* című hetilap 2004/11. számában megjelentetett cikkében kritizálta a jobboldali médiát és T.B.-t Teleki szerepének megszépítése okán:

„T.B. bájos megfogalmazása szerint Teleki két miniszterelnöksége idejére két zsidótörvény »esett« (...) Ha már számolunk, akkor viszont legyünk pontosak: Teleki nevéhez nem két, hanem 12 (tizenkét) zsidótörvény fűződik (...)»²¹⁶

„Az Országgyűlési Könyvtár PRESSDOC-adatbázisában százával sorjáznak a Teleki Pál-ról szóló, őt hol gátlástalanul, hol mérsékeltbb hangnembben, de dicsőítő cikkek, tanulmányok. A szélsőségesen antiszemita és irredenta Hunnia Füzetek 1994–1995-ben 15 részes tanulmányorozatot szentelt a volt miniszterelnöknek. Az amatőr történész (T.B.) is több hozsannázó cikket írt Teleki Pálról, a hívő katolikusról, a lelkes cserkésztsizról és – szerinte – náciellenes realpolitikusról.

Ezek a cikkek, tanulmányok javarészt visszhangtalanok maradtak. Kevesek vagyunk, akik legalább néha-néha kezünkbe veszünk jobboldali vagy szélsőjobboldali sajtótermékeket. Amelyek viszont, talán ezen is felbátorodva, egyre gátlástalanabban hazudnak, rágalmaznak, uszítanak és zsidóznak.»²¹⁷

T.B. az imént idézett cikkészlet utolsó fordulatát sérelmezve, jóhírnevének megsértésére hivatkozva indított eljárást. A Fővárosi Bíróság elsőfokon elutasította a keresetet, azonban a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla – illetve a döntést helybenhagyó Legfelsőbb Bíróság – a felperes javára döntve, a kérelmezőt helyreigazítás közzétételére kötelezte. A publikáció egészét értékelve a Fővárosi Ítéltábla kimondta, hogy a sérelmezett nyilatkozatot felperesre vonatkozó tényállításként kell értékelni, melynek valós voltát a kérelmező nem bizonyította.²¹⁸

Magyarország nem vitatta a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogába történt beavatkozást, illetve a panaszolt intézkedés ugyancsak az akkor hatályos Ptk. (1959. évi IV. törvény) 75., 78. és 84. §-án alapult, ezért az EJEK-nek – az előző ügghöz hasonlóan – ismételt az kellett vizsgálnia, hogy a beavatkozás egy demokratikus társadalomban szükségesnek volt-e tekinthető.²¹⁹

A konkrét ügyben megvalósított beavatkozás szükségességének vizsgálata előtt a Bíróság általános elvként a sajtó demokratikus társadalomban betöltött szerepét kiemelve, hivatkozott a Scharsach and News Verlagsgesellschaft kontra Ausztria ügyre – melyben az EJEK összegezte az

216 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 9. bek.

217 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 10. bek.

218 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 5–14. bek.

219 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 18–22. bek.

Egyezmény 10. Cikkét érintő ítélkezési gyakorlatában megállapított elveket –,²²⁰ illetve hangsúlyozta, hogy a sajtó szabadsága kiterjed bizonyos fokú túlzás, vagy provokáció alkalmazására is.

Az EJEB a beavatkozás szükségességének vizsgálata során kiemelte, hogy a kérelmező egy korábbi magyar miniszterelnöknek állítandó szobor kérdésében felmerült nyilvános vitában vett részt, mikor közvetetten az alapügy felperesének véleményével szembenálló álláspontnyát kifejtette. A Bíróság vizsgálata annak kérdésre terjedt ki, hogy a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogának korlátozása T.B. jó hírnévhez való jogának védelme érdekében, mennyiben felelt meg a szükségesség-arányosság tesztjének, figyelembe véve a megnyilvánulás természetét, az abból származó kárt, a vita jellegét, valamint a kérelmező és a felperes vitában elfogadott álláspontját. A nyilatkozat természetét illetően, az EJEB döntésében – a megnyilvánulás értékítélettel terhelt mivoltára figyelemmel – vitatta a nyilatkozat tényként történt értékelését. Indokolásában nem kérdőjelezte meg annak minősítését, hogy a T.B.-t Teleki Pál történelmi szerepének megszüntetésében aktív személyként bemutató kérelmező állításai tényállításnak minősültek, azonban a Bíróság megállapítása szerint a véleményt nyilvánító személy azon összegzése, hogy egy antiszemita meggyőződésű politikai szélsőjobboldali sajtóban zajló, rasszista politikáját bagatelizáló folyamatban való részvételt „zsidózásként” titulált, értékítéletnek minősült. Ennek okán, az EJEB elutasította a vita pusztán tényállításra történő korlátozását, hivatkozva arra, hogy egy ilyen megállapítás az Egyezmény 10. Cikkének védelmét is indokolatlanul leszűkítené. A Feldek kontra Szlovákia²²¹ ügy nyomán kiemelte, hogy a kérelmező véleményének közügyet érintő témában adott hangot,²²² mely esetén a véleménnyel érintett személyt tágabb tűrés kötelezettség terhelte.

A kifejtetteket mérlegelve, a Bíróság a sajtó számára biztosított kiemelt védelemben részesítette a közleményt. Döntésében mérlegelte annak tényét is, hogy az alapügy felperese több nyilvános napilap szerzője volt, ezért önként vállalta a véleménynyilvánítás szabadsága által általában részesített nyers kritika nézetével szembeni megfogalmazásának lehetőségét. Mindezek alapján, az EJEB álláspontja szerint az Ítélet és a Legfelsőbb Bíróság jelen ügyben

220 Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria, no. 39394/98. (végső) 2004. február 13. ítélet, 30. bek.: 1. A sajtó közösség örökutájának szerepét a Barthold kontra Németország ügyben fogalmazta meg az EJEB (Barthold v. Germany no. 8734/79. 1985. március 25. ítélet, 58. bek.). Egy demokratikus társadalomban a sajtó – mások jó hírnevének és jogainak védelme vonatkozó határok figyelembevételével – a közérdekű információk és ötletek átadására köteles, biztosítva ezzel a nyilvánosság kiszolgáltatását ezen információk és ötletek közvetítésével. (Jersild v. Denmark, no. 15890/89. 1994. szeptember 23. ítélet, 31. bek.)

2. A véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom, illetve minden fejlődésének és önmegvalósításának alapja. Az Egyezmény 10. Cikkében biztosított véleményszabadság a kedvező és közömbös információk, illetve ötletek mellett azon megnyilvánulásokra is kiterjed, melyek sértenek, sokkolnak, zavarnak. (Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet, 49. bek.)

3. A politikai és közérdekű kérdésekben folytatott viták korlátozására szűk körben van lehetőség. A közszereplő politikusok tűrés kötelezettsége (illetve a közéleti vitában érintett személyek tűrés kötelezettsége is, ld.: Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, no. 21980/93., 1999. május 20. ítélet) ugyanis tágabb a magánszemélyekénél. (Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.)

221 A Feldek kontra Szlovákia ügyben a kérelmező nyilatkozatában – a szlovák parlamenti választásokat, és az új kormány felállítását követően – kritizálta egy kormánytag állítólagos fasiszta múltját, összeegyeztethetetlennek tartva azt a kormány tagjaitól elvárható személyes tulajdonságokkal. A kérelmező megnyilvánulásában a véleménnyel érintett kormánytag lemondását kérte. (Feldek v. Slovakia, no. 29032/95. (végső) 2001. október 12. ítélet, 79–80. bek.) AZ EJEB indokolásában kifejtette, hogy a kérelmező nyilatkozatát Szlovákia történelmével kapcsolatos közérdekű kérdéstről folytatott politikai vita részeként jelentette meg, amely kihatással lehet az ország jövőbeli demokratikus fejlődésére. (Feldek v. Slovakia, no. 29032/95. (végső) 2001. október 12. ítélet, 81. bek.)

222 Az eljárás tárgyát az ország saját múltjának egy totalitárius történelmi epizódját feldolgozó cikk képezte. (Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 35. bek.)

nem állapított meg kellően nyomós társadalmi szükségletet egy nyilvános vitában szereplő személy véleménynyilvánítás szabadságához való jogának korlátozására,²²³ ezért Magyarország megsértette az Egyezmény 10. Cikkét.²²⁴

3.3. Uj kontra Magyarország ügy (23954/10. sz. kérelem)

Jelen ügyben U. P. kérelmező a véleménynyilvánítás szabadságához való jogának megsértése miatt fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Kérelmében arra hivatkozott, hogy Magyarország megsértette az Egyezmény 10. Cikkét, mikor megállapította bűnösségét becsületsértése vétségének elkövetése miatt.²²⁵ A történeti tényállás szerint, U.P. egy országos napilap „Vélemény” rovatában, újságíróként adott hangot álláspontjának. A cikk tárgya, egy közismert magyar borfajta volt, melynek minőségét a kérelmező silánynak minősítette, és alaptalannak tartotta annak keresettségét a fogyasztók körében:

„Tízből kilencszer a T. Zrt. valamely ezer forint alatti palackáron hozzáférhető terméke reprezentálja a világ legjobb borvidékét, a Magyar Nemzeti Büszkeséget és Kincset... [és ettől sírni tudnék]. Nem csak az íz miatt, pedig az is elég volna, simán, egy kiadós zokogáshoz: savanyú, buta, eloxidált ízék, rossz minőségű, mindenféle resztlíkből összehordott alapanyag, szűrkerethadás plusz egy kis szerencsi cukor, dohos hordók, hanem hogy itt tartunk még mindig (...) magyarok százezrei isszák büszkén, sőt, áhítattal a szart; ez van megetetve (ítatva) a sokat szenvedett néppel, és legalább kétszer (vö.: állami gazdasági társaság) meg kifizettetve vele, be van magyarázva a legsuttyóbb demagógiával, jobbról és balról is, bőven, hogy ez a nemzeti kincs, ezt így kell csinálni, mindannyiunk pénzéből, és ez nekünk jó, nagyon jó, és végül még jó pofát is kell vágni hozzá, ünnepélyeset. Így alazza meg az ország lakóit (alattvalóit) a görénykurzus fél liter alkoholtartalmú italon keresztül. És hát megint emlékeztetnék mindenkit arra, hogy mekkora rinyálás volt itt annak idején, hogy jönnek a külföldiek, oszt tönkreteszik majd T.-t, piacot vesznek meg összemultiznak mindent, összeidegenszerűznek, aztán meg kiderült, hogy a külföldiek pazar borokat készítenek, éppúgy, ahogy a néhány szerencsés, eltökélt és roppant tehetséges magyar családi borászat, újra világhírűvé próbálják tenni T.-t, ez az üzleti érdekük (pfuj, profit!) ugyanis, mi meg állami pénzből, közönséileg próbáljuk megsemmisíteni azt, amit eddig elértek, nehogy valami sikerüljön már [...]”²²⁶

A kérelmező az Egyezmény 35. Cikk (1) bekezdésében előírt, haza jogorvoslati kötelezettségének a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 4. B.964/2008/2. számú ítélete elleni fellebbezéssel és a Fővárosi Bíróság 20. Bf.7368/2009/6. számú ítéletével szembeni felülvizsgálati kérelemmel

223 A hazai bírói gyakorlatban több döntés, köztük a Fővárosi Ítéletábla Bhar.312/2015/4. számú határozata, és arra visszautalva, a Fővárosi Ítéletábla Bhar.361/2015/4. számú határozata is hivatkozott a Karsai kontra Magyarország ügyre, kimondva, hogy a közhatalmat gyakorló személyeken túl, azon személyek közszereplői minősége is megállapítható, akik önként vállalt tisztségük, szereplésük, foglalkozásuk során a nyilvánosság elé lépnek (a közélet másoknál aktívabb alakítóivá válnak). A megengedhető bírálat határai e személyek vonatkozásában tágabb, mint a magánszemélyeket terhelő tűrés kötelezettségénél.

224 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet

225 Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet

226 Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 6. bek.

tett eleget. Miután a Legfelsőbb Bíróság Bfv.282/2010/3. számú határozatával a korábbi döntéseket hatályban tartotta, megnyílt a kérelmező lehetősége az EJEB előtti eljárás megindítására.

A beavatkozás tényét, és annak törvényes voltát, illetve az Egyezményben meghatározott célját egyik fél sem vitatta, így a vizsgálat tárgyát ebben az ügyben is a beavatkozás szükségességének kérdése szolgáltatta. Az EJEB a véleménynyilvánítás szabadságának határait illetően összefoglalta eddigi gyakorlatát, hivatkozva a demokratikus társadalomban szükséges korlátozás feltételeire, a sajtó „közösség örökutájának” szerepére, a politikai beszédek és közérdekű kérdésekkel kapcsolatos viták korlátozását érintő megszorító,²²⁷ valamint a sértések megítélésére²²⁸ vonatkozó gyakorlatára. A Bíróság összefoglalásából indokolt kiemelni a sértések megítélésére vonatkozó következtetést. A véleménynyilvánítás szabadságának tartalma nem terjed ki az indokolatlan és rosszhiszemű megnyilvánulásokra. A kifejezések vulgáris volta azonban önmagában nem zárja ki a véleményszabadság által biztosított védelmet. A szólás stílusa – a kifejezés formájaként – a kommunikáció részét képezve, annak tartamával együtt védelemben részesül. Ezzel szemben, ha a megnyilvánulás kizárólagos célja a sértés megvalósítása, az adott nyilatkozat a véleménynyilvánítás szabadsága által biztosított védelmi körön kívül esik.²²⁹

A Bíróság a hazai döntéssel²³⁰ egyetértve, megerősítette, hogy az ügy tárgyát képező megnyilvánulás értékelés, azonban a kérelmező elsődleges célja nem a termék rossz hírének keltése, hanem az állami tulajdonlás hátrányaira történő figyelemfelhívás volt. Következésképpen mivel a kijelentésre a külföldi befektetéseket érintő kormányzati politikával, és a nemzeti értékek védelmével kapcsolatban került sor, a nyilatkozat közérdeket érintett. A Bíróság jelen ügyben ismételten kiemelte a – Karsai kontra Magyarország²³¹ ügyben is kifejtett – sajtó véleménynyilvánítás során megillető tágabb szabadságot. Feladatának ellátása érdekében, a közérdekű ügyeket érintő információk és eszmék továbbítása során akár bizonyos fokú túlzást vagy provokációt is használhat. Minderre tekintettel ugyan az EJEB megállapította a kérelmező által használt kifejezés túlzott és vulgáris tartalmát, azonban annak közügyet érintő jellegére tekintettel a véleménynyilvánítás szabadságához való jog korlátozása aránytalan volt, Magyarország pedig megsértette a 10. Cikkben biztosított emberi jogot.²³²

3.4. Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügy (22947/13. sz. kérelem)

Az eljárás tárgyát képező tényállás idején mindkét kérelmező az által üzemeltett honlapon előzetes szerkesztés és moderálás nélkül engedélyezte regisztrált olvasóik számára kommentek közzétételét. Mindkét hírportál jognyilatkozati formában tájékoztatta olvasóit, hogy a kommentek nem tükrözik a portálok véleményét. A sérelmezett hozzászólások eltávolítására egy

227 Ld. *Lingens v. Austria*, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.

228 Ld. *Skałka v. Poland*, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet 34. bek.

229 *Uj v. Hungary* no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 20. bek.

230 A Fővárosi Bíróság 20. Bf.7368/2009/6. számú határozatával megváltoztatta a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 4. B.964/2008/2. számú határozatát, mely a történeti tényállásban összefoglaltakat tényállításként értékelte. A Fővárosi Bíróság ítéletében kifejtette, hogy a vádlott véleménynyilvánításában értékítéletet mondott a borfajta minőségéről, azonban kifejezésmódjában átlépte a szabad véleménynyilvánítás megengedett mércéjét.

231 *Karsai v. Hungary*, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 28. bek

232 *Uj v. Hungary*, no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet

Az EJEB ítélete alapján a terhelt védője és a legfőbb ügyész is felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, mely nyomán a Kúria Bfv.166/2012/5. számú ítéletével a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 4. B.964/2008/2. számú, továbbá a Fővárosi Bíróság 20. Bf.7368/2009/6. számú ítéletét megváltoztatta, és felmentette a terheltet a (1978. évi) Btk. 180. § (1) bekezdés b) pontja szerinti becsületsértés vétségének vádjá alól.

„értésítési-eltávolítási” rendszert vezettek be, mely értelmében bármely olvasó értesíthette a szolgáltatót valamely általa sérelmesnek ítélt hozzászólásról, illetve kérhette annak eltávolítását.

Az MTE mint kérelmezö „Újabb etikátlan magatartás a neten” címmel két nyilatkozatot tett közzé egy azonos működtetővel rendelkező ingatlan témájú weboldalról. A cikk szerint a weblapok harminc napig ingyenes hirdetési szolgáltatást nyújtottak, majd a lejáratot követően tájékoztatás nélkül váltak díjkötelessé. A vélemény szerint erre a regisztrációkor elfogadott ÁSZF alapján volt lehetőség, melynek értelmében a szolgáltató egyoldalúan is módosíthatta a felhasználási feltételeket. A cikk szerkesztői álláspontjuknak hangot adva kifejtették, hogy a véleményezett szolgáltató etikátlan és félrevezető magatartást tanúsított. Az így előadott nyilatkozatot a Zöld Újság Zrt. által üzemeltetett portál és az Index fogyasztóvédelmi blogja is átvette, majd a három oldal webes felületén az alábbi álneves hozzászólásokat tették közzé:

„Erről a „két szemét ingatlanos oldalról” már ezerszer beszéltek.”

„Nem megint arról a „benkösánderos sunyi szemét lehúzó cégről” van szó? Két éve futottam bele, azóta küldözgetnek nekem e-maileket a lejárt tartozásaimról, meg erről-arról. 100.000 [forint] felett tartozom jelenleg. Nem fizettem nekik és nem is fogok. Erről ennyit.”

„Azért az ilyenek szarjanak sünt és költsék az összes bevételüket anyjuk sírjára, amíg meg nem döglnek.”²³³

A véleménnyel érintett weblapok üzemeltetője személyiségi jog megsértése miatt indított pert a Fővárosi Bíróságon. Az elsőfokú bíróság 19.P.21.022/2010/7. sorszámú ítéletében megállapította a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és az Index.hu felelősségét. Az ítélettel szemben az I. és III. rendű alperes nyújtott be fellebbezést, azonban a Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.129/2011/4. számú határozatában helybenhagyta a Fővárosi Bíróság ítéletét, kimondva, hogy az alperesek által közzétett cikkek a szabad véleménynyilvánítás részét képezik. A bíróság döntése értelmében, azonban alperesek a közzétett kommentekért is felelősséggel tartoztak, azok pedig megsértették a felperes személyiségi jogait.²³⁴ Az ítélet ellen az I. és III. rendű alperes felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő. A Kúria a Fővárosi Bíróság és Fővárosi Ítéltábla határozatait helybenhagyva kimondta, hogy az alperesek megsértették felperes jóhívnevét, amelyért a kommentek lehetővé tétele, és a moderálás hiánya miatt tartoznak felelősséggel.²³⁵ A határozattal szemben, a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és az Index.hu Zrt. élt alkotmányjogi panasszal, melyet az Alkotmánybíróság elutasított.²³⁶

A döntéssel szemben ugyanezen két társaság terjesztett elő kérelmet az EJEB-hez. A Bíróság jelen ügy alapelvei megállapításai²³⁷ között – korábbi döntésekhez hasonlóan – deklarálta a sajtó demok-

233 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 12., 14. bek.

234 Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.129/2011/4. számú határozata

235 Kúria Pfv. 20.217/2012/5. számú határozata

236 19/2014. (V. 30.) AB határozat

237 A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügy a Scharsach and News Verlagsgesellschaft kontra Ausztria ügghöz hasonlóan (Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria, no. 39394/98. (végső) 2004. február 13. ítélet, 30. bek.) összefoglalta az EJEB véleménynyilvánítás szabadságát érintő legfontosabb alapelveket. (Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 54–55. bek.)

ratikus társadalomban betöltött kiemelkedő szerepét, illetve kiemelte, hogy az újságírói szabadság körében bizonyos fokú túlzás vagy provokáció is megengedhető, amennyiben az érintett kijelentések nem lépik át a véleménynyilvánítás szabadságához való jog és a jó hírnévhez való jog közötti határvonalat. Vizsgálata során az Alkotmánybírósághoz hasonlóan²³⁸ kifejtette, hogy mindkét kérelmező a véleménynyilvánítási jog gyakorlásához biztosított fórumot a közönség számára, ezért a kérelmezők magatartását a sajtóra alkalmazandó alapelvek tekintetében kellett értékelni.

A Bíróság döntése meghozatala során figyelembe vette, hogy a kommentek alapjául szolgáló cikkek két ingatlanszakmai honlap félvezetőnek és sérelmesnek ítélt gyakorlatára vonatkoztak, melyből fakadó közérdek indokolta, hogy a kérelmezők helyt adjanak a számos fogyasztót és internethasználót érintő vitának. Ennek tükrében a cikk által indikált kommenteket közérdekű témába vágónak tekintette, és ténybeli alapon igazoltnak találta a megjegyzéseket kiváltó publikációkat. Az EJEB mérlegelése eredményeként megállapította a kommentek közönséges voltát, azonban a közönséges megnyilvánulás nem kizárólagos szempont a véleménynyilvánítás sértő mivoltának értékelése során. A Bíróság e tekintetben megerősítette az Uj kontra Magyarország ügyben is kifejtett – Skalka kontra Lengyelország ügyön alapuló²³⁹ – álláspontját, mely szerint a stílus a kommunikáció részét képezi, ezért a véleménynyilvánítás tartalmával együtt védelemben részesül. A döntés kerülgetve a célzott sérelem kifejezését, végül indokolásában nem állapította meg egyik komment esetén sem a gazdasági társaság jó hírnévhez való jogának sérelmét, és a megnyilvánulás célzottan sértő jellegét.

A Bíróság következtetésében végezetül nem a komment sértő jellegét értékelve hozta meg döntését, hanem az értékelési-eltávolítási rendszer megfelelőségét elismerve, marasztalta Magyarországot az Egyezmény 10. Cikkének megsértése miatt. Álláspontja szerint, a gyors reagálást lehetővé tevő hatékony eljárások megfelelő eszközei lehetnek az érintettek jogait és érdekeit figyelembe vevő egyensúly kialakításának. Ki kell emelni továbbá az EJEB gazdasági társaságok jó hírnévhez való jogára vonatkozóhoz következtetését is. Az Uj kontra Magyarország üggyhöz hasonlóan a Bíróság különbséget tett egy magánszemély társadalmi pozíciójához fűződő jó hírnévhez való joga és a társaság jó hírnévhez való joga között. Jelen eljárás tárgyát egy magántársaság alapvető joga képezte, ezért az üzleti érdeket megtévesztve mentes a jó hírnév erkölcsi jellegétől.²⁴⁰ Tekintettel arra, hogy a cikk és a kommentek közzétételekor már zajlottak a vizsgálatok a felperesi társaság üzleti magatartása miatt, a Bíróság nem látta megalapozottnak, hogy a kommentek sértették volna a jogi személy szakmai jó hírnévhez való jogát.²⁴¹

3.5. Karakó kontra Magyarország ügy (39311/05. sz. kérelem)

A történeti tényállás értelmében K.L. kérelmező a 2002. évi parlament választások idején egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei választókerület képviselőjelöltje, illetve az F. politikai párt parlamenti képviselője volt. A második választási fordulót megelőzően, a kérelmező választókerületében Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés Elnökének aláírásával ellátott alábbi nyilatkozatot tartalmazó röplapot terjesztették:

238 19/2014. (V.30.) AB határozat, Indokolás [52]

239 Ld. Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet 34. bek.

240 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 84. bek.

241 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 85. bek.

„dr. K.L. a megyei közgyűlés Fideszes frakciójának tagjaként (...) rendszeresen szavazott a megye érdekei ellen. Sőt, az M3-as autópálya nyomvonaláról folytatott vitában nem támogatta a megyének kedvező változatot, amellyel a megyén kívül talán saját választókerületének ártott a legtöbbet.”²⁴²

E közzétett véleményét sérelmezve a kérelmező rágalmazás vétségének elkövetése miatt tett feljelentést a röplapot aláíró H.L.-el szemben. A Nyíregyházi Városi Bíróság a feljelentés megvizsgálását követően a feljelentést és az ügyiratokat megküldte Nyíregyházi Városi Ügyészségnek, aki az eljárást megszüntette, mert a feljelentett cselekmény nem volt közvérdra üldözendő bűncselekmény. A kérelmező az eljárás megszüntetésével szemben panasszal élt, majd annak elutasítását követően magánindítványt terjesztette elő a Nyíregyházi Városi Bíróságon. A bíróság azonban a büntetőeljárást ugyancsak megszüntette. Indokolásában kifejtette, hogy a feljelentés tárgyává tett nyilatkozat értékítélet volt, mely esetén a közszereplő politikusok tūrési kötelezettsége tágabb az ilyen státusszal nem rendelkező személyeket terhelő kötelezettségénél.²⁴³

A kérelmező az Egyezmény 8. Cikkében biztosított jogainak megsértése miatt terjesztett elő panaszt Magyarországgal szemben, melyben előadta, hogy feljelentését sem az ügyészség sem pedig a Nyíregyházi Városi Bíróság nem vizsgálta meg alaposan, e cselekményekkel pedig a Magyar Köztársaság megsértette az Egyezmény 8. Cikk és a 10. Cikk (2) bekezdéséből eredő kötelezettségét.

A Bíróság eljárása során kiemelte, hogy az Egyezmény 8. és 10. Cikkének ütközése csak látszólagos. Értékelésében rámutatott, hogy azokban az ügyekben, ahol a kérelmezők a 8. Cikk által védett jogok megsértésére hivatkoznak, és ha az e jogokba történt beavatkozás közlésből fakad, akkor a szerződött állam által biztosított védelem vizsgálatakor az Egyezmény 10. Cikkéből eredő kötelezettség teljesítésére is figyelemmel kell lenni. A 10. Cikk (2) bekezdése értelmében, a véleménynyilvánítás szabadságához való jog a jó hírnév védelme érdekében korlátozható, így maga az Egyezmény rendelkezik arról, hogy a vélemény szabadság korlátait a 10. cikk adta kereteken belül kell meghatározni. Az EJEB következtetése szerint, a 10. Cikk (2) bekezdésében determinált különös szabály kizárja a 8. Cikkkel történő ütközést. A kérelmező által hivatkozott (8. Cikkben) megfogalmazott „mások jogai” fordulat felöleli a személyes integritáshoz való jogot, lehetőséget biztosítva ezzel a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására a magánélet védelme érdekében.²⁴⁴

A vizsgálat tárgyává tett nyilatkozat vonatkozásában az EJEB a 10. Cikkben foglalt elveket áttekintve, megalapozottnak ítélte a hazai hatóságok okfejtését. A panaszolt negatív kritikát a választási kampány idején, egy közéletben aktív – és az aktuális választáson jelöltként induló – politikussal szemben, közéleti szereplésével kapcsolatban fogalmazták meg. A Bíróság döntésében a panaszolt vélemény alkotmányos védelmét megerősítve kifejtette, hogy a hazai

242 Karakó v. Hungary, no. 39311/05. (végső) 2009. július 28. ítélet, 7. bek.

243 Karakó v. Hungary, no. 39311/05. (végső) 2009. július 28. ítélet, 7–11. bek.

244 A Bíróság az Axel Springer AG kontra Németország ügyben kimondta, hogy a kérelem kimenetelét nem befolyásolhatja, hogy az Egyezmény 8. vagy 10. Cikke alapján indítják az eljárást. Az értékelési mozgásternek ugyanis mindkét hivatkozott jog vonatkozásában azonosnak kell lennie. (Axel Springer AG v. Germany, no. 39954/08. 2012. február 7. ítélet, 87. bek.)

Hazai vonatkozású ügyben hasonló következtetést tartalmaz a Magyar Tartalomszolgáltató Zrt. és Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügy. (no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet 57–59. bek.)

bíróság végzése összhangban állt az EJEB gyakorlatával, így jelen esetben a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása aránytalan lett volna a jó hírnévhez való jog érdekében.²⁴⁵

3.6. Következtetések

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának véleménynyilvánítás szabadságához való jogot érintő gyakorlata – az Alkotmánybíróság gyakorlatával összhangban – tartalmától és formájától függetlenül,²⁴⁶ helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző, tiszteletre méltó vagy elvetendő, értékes vagy értéktelen mivoltától függetlenül, az így kifejtett vélemények igazságtartamára tekintet nélkül alkotmányos védelmet biztosít. A fent elemzett ügyeket érintő következtetésként vonható le, hogy az EJEB ítélkezési gyakorlata – az arányosság elvét tekintve – a hazai döntéseknél tágabb teret biztosított a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülésére.²⁴⁷ Szembetűnő, hogy a Bíróság vizsgálatának tárgyává tett: törvényben rögzítettség, célhoz kötöttség és a szükségesség követelményei közül, minden általam elemzett ügyben a szükségesség kérdését kellett érdemben vizsgálnia a Bíróságnak. A véleménynyilvánítás szabadságához való jognak, illetve a jó hírnévhez való jognak ütközése esetén, a Bíróság mindegyik esetben az utóbbi alapjog arányos korlátozása mellett foglalt állást. Mindazonáltal kiemelendő, hogy a vizsgált ügyek mindegyike közügyet érintett, és valamennyi Egyezményértést megállapító döntés esetén a megnyilvánulás értékítéletnek minősült.

Az EJEB közügyet érintő megnyilvánulásokkal kapcsolatos döntései már az Alkotmánybíróság korai gyakorlatában hatást gyakoroltak a véleménynyilvánítás szabadságának hazai alakítására. Példának okáért érdemes utalni az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában megfogalmazott tágabb túrészi kötelezettségre, mely ugyancsak az EJEB e témakört érintő gyakorlatán alapszik.^{248, 249} A fent összegzett ügyekből látható, hogy a Bíróság a közéleti vitákban kifejtett értékítéletek esetén, csak rendkívül szűk keretek között²⁵⁰ korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát, jogszerűnek tekintve ezzel a stilsztikailag vulgáris, és közönséges megnyilvánulásokat is. (Meglátásom szerint e stilsztikai szabadságnak indokolatlanul nagy teret biztosított a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügyben, az Index.hu Zrt. által üzemeltetett honlapon közzétett komment vonatkozásában, figyelmen kívül hagyva annak tényleges sértési célzatát.) Mindezek alapján megállapítható, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata – a vizsgált időszakban –, a hazai gyakorlattal ellentétes volt. Ennek oka, hogy a Karakó kontra Magyarország ügyet leszámítva, – ahol a hazai bíróság is arányosnak találta a kérelmező jó hírnévhez való jogának véleménynyilvánítás szabadsága érdekében történő korlátozását – az EJEB valamennyi ügyben hazánk Egyezményértését állapította meg a véleménynyilvánítás szabadságának aránytalan korlátozása miatt.

245 Karakó v. Hungary, no. 39311/05. (végső) 2009. július 28. ítélet

246 Az EJEB az Oberschlick kontra Ausztria ügy indokolásában kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a közlemény tartalma mellett, annak formájára is kiterjed. (Oberschlick v. Austria no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet, 34. bek.)

247 A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és az Index.hu Zrt. kontra Magyarország ügyben kifejtett EJEB álláspontja szerint, a szükségesség kritériuma valójában a nyomós társadalmi szükségletet jelenti.

248 Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.

249 A 36/1994. (VI. 24.) AB határozatról részletesen lásd: A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatása és megválaszolatlanul hagyott kérdése című alponthban (5.1.4.).

250 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet 34. bek.

Az elemzett ügyek hatással voltak a hazai dogmatikára és gyakorlatra. Az Alkotmánybíróság több döntésében részletesen foglalkozott az EJEB joggyakorlatával, biztosítva ezzel azok érvényesülését a magyar jogrendszerben egyaránt. Kiemelendő továbbá az a tendencia is, hogy az Alkotmánybíróság mellett a Kúria, illetve további – elsősorban a magasabb szintű – bírói fórumok is egyre gyakrabban (bár még mindig meglehetősen csekély számban) teszik indokolásuk tartalmává az ügy tárgyára vonatkozó EJEB döntéseket.

4. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások elemzése a rágalmazás és becsületsértés elkövetési magatartása körében

A bírói gyakorlat megkülönbözteti a rágalmazás és becsületsértés tényállásaiban determinált becsületet a védett jogi tárgyat képező – az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának is megfelelő – általánosan változó határvonalú jogi tárgyként meghatározott becsületfogalomtól.²⁵¹ A jogalkalmazói gyakorlat ugyanis a tényállás-szerűség körében több évtizedes múltra visszavezethetően,²⁵² következetesen alkalmazza az általa megfogalmazott *becsület csorbítására objektíve alkalmasság* kritériumát, melynek jelenlegi joggyakorlati lényege a társadalomban kialakult általános felfogásban keresendő.²⁵³ Amint azt a Legfelsőbb Bíróság is kifejtette:

„A becsület csorbítására alkalmasság a rágalmazás bűncselekménye törvényi tényállásának az objektív ismérve, ebből következően nem a passzív alany – a sértett – egyéni megítélése, szubjektív értékítélete, esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hogy a tényállítás, a híresztelés alkalmas-e a becsület csorbítására. E kérdésben az objektív értelmezés az irányadó. A társadalomban kialakult általános megítélés, az általános erkölcsi és közfelfogás az, amelynek figyelembevételével kell eldönteni, hogy az adott esetben a tény állítása, híresztelése alkalmas-e a becsület csorbítására.”²⁵⁴

A fent kiemelt indokolás által, a jogalkalmazói gyakorlat azon lényegi, elkövetési magatartást érintő szempontjára kívánok rávilágítani, hogy a megnyilvánulás becsület csorbításra alkalmasságának vizsgálata során, a bírói gyakorlat a passzív alany szubjektív becsületértete helyett,²⁵⁵ egy általa elképzelt egységes (általános) társadalmi megítélést alapul véve,²⁵⁶ ezen fikcionált társadalmi megítélés alapján végzi el a véleménynyilvánítás

251 Az így megfogalmazott bírói gyakorlatra vonatkozó megállapítás ellentétben áll Szomora Zsolt következtetésével. A szerző – általam is elfogadott levezetésében – kifejtette, hogy „a becsület sem eredendően büntetőjogi fogalom, csak azáltal válik azzá, hogy a büntetőjog védelemben részesíti. Ehhez a törvény nem alkot saját becsületfogalmat, hanem a becsületet sértő magatartásokat foglalja törvényi tényállásba”. SZOMORA (2015): 46. A továbbiakban bemutatom, hogy a joggyakorlat miként helyezkedik szembe ezen általam is helyesnek ítélt konklúzióval.

252 Ld. pl.: BH 1979.1.8; BH 1991.9.338; BH 1992.5.296; BH 1994.4.171; BH 2001.10.462; BH 2015.12.323; EH 2019.01.B2; Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5. számú határozata

253 A BH 1998.9.412 számú bírósági határozatban kifejtettek értelmében, a rágalmazásnál az elkövető tudatának át kell fognia a tényállításnak (híresztelésnek) a becsület csorbítására alkalmas jellegét, attól függetlenül, hogy az elkövető az állított (híresztelt) tény valóságtartalma tekintetében tévedésben volt-e vagy sem; a becsület csorbítására való alkalmasság kérdésében viszont nem a sértett (szubjektív) megítélésének, hanem a társadalomban kialakult általános (objektív) felfogásnak van jelentősége.

254 Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.1208/1997. számú határozata

255 Amint arra a Legfelsőbb Bíróság a BH 1994.4.171 számú eseti döntésében is rámutatott, a becsület csorbítására alkalmasság – mint a rágalmazás (valamint akkor még a hatóság és a hivatalos személy megsértése bűncselekményének) objektív eleme – nem a sértett megítélésétől függ, hanem azt az általános erkölcs és közfelfogás alapján kell megítélni.

256 Az imént hivatkozott Legfelsőbb Bírósági határozathoz hasonlóan, számos további döntés indokolásának vezérgondolata, hogy a megnyilatkozás becsület csorbítására való alkalmasságának objektív értelmezése a társadalomban kialakult általános megítélésen, általános erkölcsi és közfelfogáson alapszik. Pl.: BH 1994.4.171, BH 1998.9.412, BH 2001.10.462, EH 2011.2394

szabadságának és az emberi méltósághoz való jognak (illetve jó hírnévhez való jognak) ütközéséből eredő alapjog-korlátozást. E korlátozás szükségesség-arányosság tesztjének megfelelő mivoltára vonatkozó kérdés azonban alappal merülhet fel a témát kutatók körében.

A társadalomban kialakult általános megítélést nevesítő határozattal elsők között a BH 1992.5.296. számú döntések találkozhatunk a Bírósági Határozatok Gyűjteményében a szubjektív-faktuális felfogás kizárásaként:

„A rágalmozó tényállításának olyan sajátossággal kell rendelkeznie, hogy annak a becsület csorbítására alkalmasnak kell lennie. Azt, hogy valamely tény állítása a becsület csorbítására alkalmas-e, nem a sértett egyéni megítélése, érzelmi beállítottságából folyó szubjektív értékítélete vagy esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hanem az a döntő, hogy a tényállás az objektív értelmezés szerint, a társadalomban kialakult általános megítélés figyelembevételével alkalmas-e a becsület csorbítására.”²⁵⁷

Az imént hivatkozott indokoláson alapuló joggyakorlatot áttekintve, a tényállásszerűség keretében a becsület csorbítására való alkalmasság vizsgálatakor – a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban megfogalmazott *erga omnes* hatályú szükségesség-arányosság tesztje ellenére – a bíróságok döntéseik túlnyomó többségében nem hivatkoztak az alapjog-korlátozás szükséges vagy arányos voltára.²⁵⁸

257 BH 1992.5.296

258 BH 1992.5.296, BH 1998.9.412, BH 2000.7.285, BH 2001.10.462, BH+ 2008.3.101, BH+ 2010.5.197 Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.381/2005/5., Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.66/2006/12., Budai Központi Kerületi Bíróság B.1490/2007/6., Debreceni Járásbíróság B.1476/2010/42., Egri Járásbíróság B.144/2012/20., Miskolci Járásbíróság B.3822/2010/2., Miskolci Járásbíróság B.3493/2011/12., Miskolci Járásbíróság B.3097/2014/93., Veszprémi Járásbíróság B.2035/2010/2., Soproni Járásbíróság B.265/2012/20., Budai Központi Kerületi Bíróság 7.Bpk.151/2021/2., Pécsi Törvényszék Bf.365/2008/8., Budapest Környéki Törvényszék Bf.85/2010/13., Budapest Környéki Törvényszék Bf.179/2019/5., Fővárosi Törvényszék Bf.7407/2009/3., Fővárosi Törvényszék Bf.7062/2009/4., Fővárosi Törvényszék Bf.10075/2011/4., Szegedi Törvényszék Bf.680/2009/6., Nyíregyházi Törvényszék Bf.264/2010/4., Debreceni Törvényszék Bf.319/2012/6., Egri Törvényszék Bf.6/2015/5., Fővárosi Ítéltábla Bhar.312/2015/4., Debreceni Ítéltábla Bhar.472/2016/6., Szekszárdi Járásbíróság B.291/2017/9., Legfelsőbb Bíróság Bfv.752/2007/4.

Következésképpen visszatérő hivatkozás, hogy a becsület csorbítására való alkalmasság a sérelem absztrakt lehetőségét jelenti, azonban ezen absztrakt lehetőség megmagyarázására nem kerül sor. (Pl.: BH+ 2010.5.197, Budapest Környéki Törvényszék Bf.85/2010/13., Szekszárdi Járásbíróság B.291/2017/9.)

Az így megfogalmazott tézissel szemben azonban az alkotmányos követelményeket tényállásszerűség keretében negligáló, és a becsület kettőségét nem követő határozatokra ugyancsak találunk példát a joggyakorlatban. Mindazonáltal fellelhetők olyan döntések is, melyekből nem állapítható meg, hogy a bíróságok az alkotmányos követelményeket a tényállásszerűség vagy a jogellenesség körében értékelték, illetve az eljáró bíróságok tudatosan, vagy a kétféle felfogásra vonatkozó gyakorlat ismeretének hiányában nem indokolták, hogy az alapjog-korlátozást a jogellenesség keretében végezték, vagy a becsületfogalmat egységesen értelmezték.²⁵⁹

E kivételre példaként emelhető ki a Fővárosi Bíróság 20.Bf.9866/2007/2. számú határozata. Az irányadó tényállás értelmében, a vádlott a vád tárgyává tett szöveget a megalkotása után egy szerzői esten zenés formában adta elő, majd egy élő műsorban teljes egészében felolvasta. A kifejezések használatának megítélése során a bíróság – a következetes joggyakorlatnak megfelelően – kiemelte, hogy a becsület csorbítására való alkalmasság körében az objektív értelmezés, vagyis a társadalomban kialakult általános megítélés az irányadó. A cselekmény becsület csorbítására való alkalmasságának vizsgálatát folytatva, indokolásában – a becsületet tévesen alapjogként definiálva – rögzítette, hogy a megnyilvánulás során „két alkotmányos alapjog, a véleménynyilvánítás szabadsága és a becsület büntetőjogi védelme ütközik össze”,

259 A BH 1998.7.317 számú bírósági határozat konklúziójaként a Legfelsőbb Bíróság hivatkozott arra, hogy az I. rendű terhelt megjegyzései, észrevételei nem voltak alkalmasak a magánvádló becsületének csorbítására, és nem lépték túl a véleménynyilvánítás megengedett határát. A közügyek vitatása a véleménynyilvánítás szabadsága által biztosított alkotmányos védelemben részesül, mely okán a közszereplést vállaló személyeket tágabb tűrési kötelezettség terhel. Ez okból a vád tárgyává tett újságcikkben közzétett megnyilatkozás nem valósított meg bűncselekményt. A határozat indokolása azonban a tényállásszerűsége, illetve a jogi tárgyra nem tért ki, így a Legfelsőbb Bíróság adós maradt annak kérdésével, hogy a bűncselekmény hiányát tényállásszerűség vagy jogellenesség hiányára alapozta.

Előző példához hasonlóan, a Pesti Központi Kerületi Bíróság B.34861/2012/34. számú határozatában a bíróság utalt a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra, kiemelve, hogy a közhatalmat gyakorló, a közélet, a politikai élet szereplőivel kapcsolatosan a megengedett véleménynyilvánítás köre tágabb, mint más személyeknél. E határvonal vizsgálatának körében azonban az indokolás rögzítette, hogy a véleményszabadság határait túllépi, ha a politikai élet szereplőjét bűncselekmény elkövetésével hozzák összefüggésbe. Miután azonban a bíróság e következtetését a törvényi tényállás objektív ismervére vonatkozó megállapításaitól elkülönülten fejtette ki, nem állapítható meg, hogy a bűncselekmény megállapításánál ezen alkotmányos szempontot az elkövetési magatartás vonatkozásában értékelte, vagy a cselekmény jogellenességét is indokolni kívánta.

Ugyancsak kérdésként merülhet fel a Szekszárdi Törvényszék Bf.118/2012/5. számú határozatának megítélése. A bíróság indokolásában kifejtette, hogy az MSZP dombóvári önkormányzati képviselőjeként, egyben a párt helyi elnökeként megfogalmazott és a FIDESZ dombóvári képviselőcsoportját érintő, sérelmezett nyilatkozat ugyan „az adott kontextusban alkalmas lehet az érintett politikai közösség becsületének csorbítására, hiszen a társadalomban kialakult általános felfogás, objektív értelmezés azokhoz negatív értéktartalmat társít (ugyanakkor e kritikai megjegyzések a gyűlölködő, gyalázkodó jelleget nélkülözik)”, azonban a véleményszabadság alkotmányos alapjog, mely a közügyek megvitatása tekintetében tágabb határt biztosít mint más személyeknél. A bíróság ezen okfejtésre, illetve azon következetes bírói gyakorlatra hivatkozva, hogy a bírálat, kritika, véleménynyilvánítás ténybeli valóságtartalma nem esik a tényállítás fogalma alá, az ezt tartalmazó nyilatkozat rágalmazás avagy becsületsértés megállapítására nem alkalmas, felmentette a vádlottat a rágalmazás vétségének vádjá alól. A Nyíregyházi Törvényszék Bf.947/2015/9. számú határozatának indokolásában a bíróság kétséget kizáróan az elkövetési magatartás körében értékelte, hogy a közhatalmat gyakorló személyekkel szembeni tényállítások esetén, a szabad véleménynyilvánítás határa tágabb, mint más személyek esetén.

Kiemelem végezetül a Kúria BH 2019.3.68 számú bírósági határozatát. A jogalkalmazó e határozatának indokolásában rögzítette, hogy a terhelti magatartás törvényi tényállást sértő voltának bírói megítélése jogi értékelés körébe tartozik, majd az Alaptörvény IX. cikkében deklarált véleményszabadságot, az ehhez kapcsolódó alkotmányos követelményeket figyelembe véve állapította meg, hogy a megnyilvánulások nem részesülnek alkotmányos oltalomban, hiszen azok gyalázkodóak, lealacsonyítóak, megszegényítőek és az emberi méltóságot durván sértőek voltak.

(...) és „a véleménynyilvánítás szabadsága csak addig a határig érvényesül, amíg nem ütközik össze a másik alapjoggal”.²⁶⁰ Hivatkozva továbbá a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban foglalt alkotmányos követelményekre és az Alkotmány 60. § (1) bekezdésére, megállapította, hogy „a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett – értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető”. A bíróság tézisének követően megismételte a becsület csorbítására való alkalmasság szubjektív-faktuális felfogást elutasító értelmezését, illetve a közszereplőket terhelő tágabb tűrés kötelezettséget, mely alapján becsület csorbítására alkalmasnak minősítette a cselekményt.²⁶¹

Annak kiemelése mellett, hogy a határozat alkotmányos szempontból több ponton agyaglyos, felmerül a kérdés, hogy a bíróság kifejezett célja volt-e a tényállásszerűség keretében értékelni az alkotmányos követelményeket. A Fővárosi Bíróság azonos tanácsa – az imént ismertetett határozatát követő évben hozott döntésének indokolásában –, a 36/1994. (VI. 24.) AB számú határozat 3. pontjából levezetett magasabb szintű tűrés kötelezettség okán, már a jogellenesség hiányára alapozva zárta ki a vádlott cselekményének büntetendőségét.²⁶² Megemlítendő továbbá, hogy ugyanennek a bíróságnak újabb ügyben született határozata semmilyen alapjog-korlátozásra vonatkozó indokolást nem tartalmazott.²⁶³ E döntések ismeretében, illetve az alapján, hogy a 20.Bf.6631/2010/5. számú határozatban a tényállásszerű cselekmény objektív értelmezését követően rögzített alkotmányos szempont mellett ismételtelen nem tért ki arra, hogy az alkotmányos követelményeket a tényállásszerűség vagy a jogellenesség körében értékelte, megállapításom szerint arra lehet következtetni, hogy a bíróság nem tett különbséget a tényállásban szereplő és a védett jogi tárgyat képező becsület fogalom között.²⁶⁴

Az elkövetési magatartás jogalkalmazói gyakorlatának alapjogi szempontokat érintő vizsgálata körében, feltétlenül szükséges kiemelni a Kúria BH 2013.8.204 számú bírósági határozatának indokolását:

„a véleménynyilvánítás (a bírálat, jellemzés, nézet és kritika) szabadsága ugyanis tényállításra is kiterjed [36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III/2/2.]. Ennek azonban nem a tényállítás – törvényi tényállás szerinti – fogalma ellenében, hanem akkor van jelentősége, ha az ilyen tényállítás becsületcsorbításra objektíve alkalmas is. A tényállítás (híresztelés stb.) törvényi tényállás szerinti fogalmának megvalósulása szempontjából az adott megnyilatkozás önmagában, s nem pedig alapjogi viszonyban vizsgálendő. Ha a megnyilatkozás tényállítás (híresztelés stb.), akkor kell azt vizsgálni, hogy a becsület csorbítására objektíve alkalmas-e. Ha a tényállítás becsületcsorbításra objektíve nem alkalmas, akkor a cselekmény nem tényállásszerű, tehát nem bűncselekmény.”²⁶⁵

260 E megállapítás pontatlanságára reflektálva, a Fővárosi Bíróság tévedett a határvonal megállapításánál, ugyanis a szükségesség-arányosság tesztjéből eredően, a jó hírnévhez való jog nem képezi a véleményszabadság határát. Amennyiben e következtetés helytálló lenne, a plurális, demokratikus állam alapját képező véleményszabadság kiüresedne.

261 Fővárosi Törvényszék Bf.9866/2007/2.

262 Fővárosi Törvényszék Bf.6953/2009/6.

263 Fővárosi Törvényszék Bf.5189/2010/5.

264 Ezekből helyesebb lett volna, ha nem materiális jogellenesség hiányában, hanem tényállásszerűség hiányában mentette volna fel a vádlottat a Bf.6953/2009/6. számú ítéletében.

265 BH 2013.8.204

E következtetés a Kúria máig tartó gyakorlatában élő hivatkozás alapjaként fogalmazta meg, hogy amennyiben egy megnyilatkozás a becsület csorbítására objektíve nem alkalmas, azaz a társadalomban kialakult általános megítélésből, általános erkölcsi és közfelfogásból eredő objektív határvonalat nem lépi át, akkor a cselekmény nem tényállásszerű, ekként nem bűncselekmény.²⁶⁶ Miután azonban a jogalkalmazó a BH 2013.8.204 számú bírósági határozat értelmében a tényállítást (illetve kifejezéseket) a tényállásszerűség keretében alapjogi viszonyban nem vizsgálja, a megnyilatkozások tényállásszerű megítélése háromféleképp alakulhat:

- 1) A vélemény tényállásszerű, ugyanakkor nem jogellenes.
- 2) A vélemény tényállásszerű és jogellenes.²⁶⁷
- 3) A vélemény nem tényállásszerű, azonban mégis jogellenes.

Tanulmányom lényegi része az első esetkört tárgyalja. A Kúria BH 2013.8.204. számú bírósági határozatban foglalt megállapításokat kibővítve,²⁶⁸ ilyen jellegű nyilatkozat megtételére kerülhet sor többek között:

- a megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben, szükségtelen gyalázkodástól, becsmértléstől mentes vélemények,
- a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsmértléstől mentes nyilatkozatok és tényállítások, valamint
- a közéleti viták körében kifejtett megnyilvánulások megtétele során.

A bűncselekmény minősítésének alkotmányos aggálya a harmadikként vázolt álláspontban rejlik. Az a következtetés ugyanis, hogy egy vélemény nem tényállásszerű, mégis átlépi a szükségesség-arányosság tesztje szerinti határvonalat, azt feltételezi, hogy a tényállásszerűség körében a bírói gyakorlat az általános erkölcsi és közfelfogásból eredő objektív határvonalat nem egy „objektív” szükségesség-arányosság tesztje szerinti határvonallal azonosítja. E kérdéskör azon az anomálián túl, hogy egy cselekmény a bírói gyakorlat adta értelmezés miatt nem büntetendő annak az értéknek a megsértése miatt, amelyet a tényállás védelmez, azt is jelenti, hogy valamennyi megnyilvánulás esetén (és nem csak a BH 2013.8.204. számú eseti döntésben felsorolt három tárgykör vonatkozásában) szükséges a jogellenesség vizsgálata. Ez

266 EH 2013.09.B16, EH 2019.01.B2, BH 2020.9.258, Kúria Bfv.1052/2018/6., Kúria Bfv.51/2019/5., Kúria Bfv.950/2019/3.

267 E lehetőséggel a tényállásszerű cselekmény jogellenes volta miatt, az elkövetési magatartás szükségesség-arányosság tesztjét érintő vizsgálat körében nem szükséges foglalkozni.

268 A Kúria BH 2013.8.204. számú bírósági határozatában tett összegzése értelmében:

- ha hivatalos személy által a hivatali hatáskörben ügyintézés során és azzal összefüggésben történt (ami nem más, mint a hivatásbeli köteleesség teljesítése);
- ha ügyfél által peres, vagy más jogilag szabályozott (hatósági) eljárásban, jogosultság, illetve kötelezettség gyakorlása során, az adott eljárás tárgyát képező ügy érdemével összefüggésben történt; ideértve a hatósági ügyet megindító magatartást (beadványt) is;
- ha a véleménynyilvánítás (bírálat, jellemzés, nézet és kritika) szabadsága alá tartozik és hatóság vagy hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus vonatkozásában, annak e minőségére tekintettel történt.

az értelmezés minden esetben szükségtelessé teszi az elkövetési magatartás társadalomban kialakult általános megítélés szerinti vizsgálatot, ugyanis az alkotmányos szempontok szerint valamennyi ügyben felül kellene vizsgálni az így tett megállapítást.

A jogalkalmazói gyakorlatot áttekintése után, sajnos több döntés vonatkozásában a fent megjelölt téves értelmezés rajzolódik ki előttem. A bíróságok ügydöntő határozatai során a cselekmény tényállásszerűsége körében a büntetőjogi gyakorlat által megfogalmazott téziseket ismételve vizsgálják a megnyilvánulás beccsület csorbítására objektíve alkalmas voltát. A jogalkalmazói gyakorlat így megállapított tézisei alapján, ha a bíróság a tényállásszerűség hiányára következtet, az alkotmányos szempontok elemzésére sor sem kerül.

Vitathatatlan, hogy e következtetések gyakran összhangban állnak a szükségesség-arányosság tesztjével, azonban nem ritka az olyan – elsősorban beccsületsértést érintő – bírósági határozat sem, ahol az alapjogok mindössze színleg tűnnek fel, vagy egyenesen az alkotmányos követelmények halvány nyomai sem található meg. Kiemelendő ugyanakkor, hogy az ítéletek egy része az alapjogokra, valamint az alapjog-korlátozást értelmezö AB határozatokra egyaránt utal. A Kúria BH 2013.8.204 számú bírósági határozatát alapul véve azonban kérdésként merül fel, hogy ténylegesen milyen mértékben veszik figyelembe a bíróságok az alkotmányos követelményeket. Meglátásom szerint ugyanis – ha már a bírói gyakorlat e kettös beccsületfogalmat alkalmazza – a beccsület csorbítására alkalmas objektív határvonal helyes értelmezéseként a tényállásszerűség keretében egy „objektív” szempont szerinti szükségesség-arányosság tesztjén alapuló vizsgálatot kellene lefolytatnia a jogalkalmazónak. Ezesetben azonban az alappal merülne fel annak kérdése, hogy szükséges-e továbbra is az általános társadalmi megítélés szerint külön vizsgálni a megnyilvánulást, fenntartva ezzel a jogi tárgyban és tényállásszerűségben meglévö beccsületfogalom kettösségét.

Ettől az elkövetési magatartást értelmezö, társadalomban kialakult általános megítélés szerinti szükségesség-arányosság tesztjére – és a joggyakorlat fejlesztésére – vonatkozó kérdéstől függetlenül, tényként állapítható meg, hogy a büntetőjogi gyakorlat egymás mellett két beccsület fogalmat alkalmaz. Az elkövetési magatartásban szereplö beccsületet a társadalomban kialakult általános megítélést, valamint az általános erkölcsi és közzfelfogást figyelembe véve szemléli. E beccsület csorbítására objektíve alkalmas – gyakran alkotmányellenesen értelmezett – cselekmény büntetendöségét a bírói gyakorlat – a határozat alapjogi megfelelése érdekében – a jogi tárgy körében értelmezett alkotmányos szempontok figyelembevételével, társadalomra veszélyesség hiányában zárja ki. Tekintettel arra, hogy az így összegzett kettösséget érintö kritikái meglátásaimat más fejezetben fejtem ki, jelen részben a fent megjelölt három tényállásszerű, ugyanakkor társadalomra veszélyességet nélkülözö megnyilvánulási körre vonatkozó alkotmányos követelményeket nem érintve mutatom be a joggyakorlatot.

4.1. A rágalmazás és beccsületsértés elkövetési magatartását érintö kérdések

A büntetőjogi felelösség megállapításának alapkérdése a tényállásszerűség. Annak eldöntéséhez azonban, hogy az érintett megnyilvánulások esetén melyik deliktum tényállását kell vizsgálni, a jogalkalmazónak először annak kérdésében kell állást foglalnia, hogy a megnyilvánulás tényközlést vagy értékítéletet tartalmazott.²⁶⁹ E gyakorlati folyamatot követve, a to-

269 EH 2019.01.B2 [29]–[34]. Bővebben ld. a következő fejezetben.

vábbiakban a tény és értékítélet elhatárolása érdekében a tényfogalom definiálásából indulok ki, majd a két deliktum elkövetési magatartásaira figyelemmel, a becsületsértés alternatív jellege miatt, elemzésemet a rágalmazással kezdve ismertetem az elkövetési magatartásokat, és a büntetőjogi gyakorlatban megjelenő legtipikusabb olyan téziseket, melyekre a joggyakorlat elsődlegesen hivatkozik a cselekmény becsület csorbítására objektíve alkalmas voltának megítélése során.

4.1.1. A tény definiálása

A tény fogalmának elemzése során Belovics Ervin²⁷⁰ és Békés Ádám²⁷¹ megkülönbözteti annak filozófiai fogalmát, köznapi jelentésétől, illetve büntetőjogi definíciójától.²⁷² A filozófiai értelemben használt tény fogalmaként a jogirodalom egységesen „az objektív valóság tudati visszatükröződését”²⁷³ fogadja el, míg a köznapi értelemben használt tény a „valóság egy mozzanataként” determinálható; „az, ami van, ami megtörtént, vagy amit megtettek”.²⁷⁴

A keresett definíció büntetőjogi meghatározása azonban bizonyos mértékben eltér az imént kifejtett kétféle tényfogalom tartalmától. A Kúria Bfv.I.1094/2013/5. számú határozata szerint:

„Jogi értelemben tények az emberi cselekedetek, meghatározott magatartások tanúsítása, és bármilyen egyéb megtörtént esemény, történés, végül a szubjektív tudatállapot létezése.”²⁷⁵

Hasonló meghatározást tartalmaz a Fővárosi Törvényszék Bf.11581/2016/6. számú határozata is, mely értelmében:

„A tény fogalmi körébe tartozik minden esemény vagy történés, ami múltban játszódott le vagy a jelenben folyik és az érzékelés körébe vonható.”²⁷⁶ Ténynek tekinthetők az emberi cselekedetek, aktív és passzív magatartások egyaránt, az ember által tett kijelentések, a külvilági történések, események, létező jelenségek, tudati, érzelmi állapotok, emberek között, emberek és más biológiai lények, emberek és tárgyak között kialakított kapcsolatok is.”²⁷⁷

270 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU (2014): 284.

271 POLT (2013): 132.

272 TÓTH Éva megközelítése szerint azonban a tény büntetőjogi fogalmának meghatározásához annak filozófiai megközelítéséből kell kiindulni. CZIMBALMOS (2009): 662. E következtetés gyakorlatbeli megjelenése mutatkozik többek között a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság Bpk.269/2014/18. számú határozatában: A tény az objektív valóságnak az emberi tudatban visszatükröződő jelensége, amelynek során az objektív valóság különböző tárgyai között meghatározott összefüggések jönnek létre.

273 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU (2014): 284. POLT (2013): 132. CZIMBALMOS (2009): 662.

274 MÉK (2000): 1357.

275 Kúria Bfv.I.1094/2013/5.

276 Fővárosi Törvényszék Bf.5146/2014/5.: A tény fogalmi körébe tartozik minden esemény vagy történés, ami múltban játszódott le vagy a jelenben folyik és az érzékelés körébe vonható.

277 Fővárosi Törvényszék Bf.11581/2016/6.

Hasonló tényfogalmi értelmezést találhatunk még többek között a bíróságok alábbi indokolásaiban:

Pesti Központi Kerületi Bíróság B.25212/2004/72.; Pesti Központi Kerületi Bíróság B.34391/2011/13.; Nyíregyházi Járásbíróság B.1037/2011/86.

A jogirodalmi megközelítések közül, Tremmel Flórián definiálását célszerű kiemelni:

„tények fogalmilag: események, történések, a valóság jelenségei, amelyek egyrészt emberek magatartásával (cselekményeivel, mulasztásaival) állnak összefüggésben, másrészt meghatározott jogi tulajdonságuk, relevanciájuk van. Ezek a tények, amelyek a büntetőjog számára fontosak, lehetnek az emberek tudatában lejátszódó (ún. belső tények, szándék, indulat, akarat stb.), valamint a külvilágban bekövetkező történések (ún. külső cselekmények, mulasztások és azok külső következményei stb.)”²⁷⁸

Fogalmi meghatározása során – a Fővárosi Törvényszék idézett indokolásával összhangban – a „külső cselekmények” mellett, a „belső tényekre” is kiterjedve determinálta a büntetőjogi tényeket. A Legfelsőbb Bíróság BH 1994.4.171 számú eseti döntésének indokolásában kiemelte, hogy a múltban lejátszódó történés fogalmi körébe tartozik az ember tudatállapota, illetve a tudatban lejátszódó élettani folyamat is, mely értelmében a tudatállapotra, tudattartamra vonatkozó állítás tényközlésnek minősül.²⁷⁹

4.1.2. Tényközlés kontra értékítélet²⁸⁰

A tényközlés a rágalmazás első elkövetési magatartásban determinált formája a tény állítása. E magatartás az előző pontban definiált tény közlését jelenti.²⁸¹ A Legfelsőbb Bíróság BH 2009.5.135. számú bírósági határozatában kifejtettek értelmében:

„tényállításon» olyan nyilatkozatot, kijelentést kell érteni, amelynek tartalma valamely múltban megtörtént, vagy jelenben történő esemény, jelenség, állapot. A »tényállítás« szükséges feltétele az is, hogy a sértett magatartását a kijelentés, állítás egyedileg felismerhetően határozza meg.”²⁸²

Miután a rágalmazás valamennyi elkövetési magatartásának megvalósítása során tényközlés történik, ezért azok külön-külön történő elemzését megelőzően, a tényállás megállapíthatóságának általános korlátjait érdemes determinálni. Mindenekelőtt kiemelendő, hogy a tény bi-

278 TREMMEL (2006): 79.

279 A Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.1060/1993. számú határozatában azon megnyilvánulás vonatkozásában, hogy „az akkori belügyminiszter azt fontolgatta, hogy a tömegbe lövet...”, a fontolgtatás tényként történő értékelés körében kifejtette, hogy a fontolgtatás egyértelműen a tudati tevékenységre, a tudattartalomra utal, és valaminek a mérlegelését jelenti. Annak az állítása tehát, hogy valaki valamit fontolgtatott: tényállítás.(BH 1994.4.171)

280 Az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában a tény állítását, híresztelést, illetve az ilyen tényre utaló kifejezés használatát *tényközlésként*, az e körbe nem tartozó becsület csorbításra alkalmas kifejezés használatát vagy cselekmény elkövetését *értékítéletként* definiálta. (36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.3.3.)

281 A Kúria Bfv.I.1094/2013/5. számú határozatának megfogalmazása szerint, az elkövetési magatartások közül tényállításon az olyan nyilatkozatot kell érteni, amelynek tartalma valamely, a múltban megtörtént, vagy a jelenben történő esemény, jelenség, vagy állapot. A tényállításnak az is feltétele, hogy a sértett magatartását a becsület csorbítására alkalmas módon, és egyedileg, felismerhetően határozza meg; ezzel szemben az általánosságban használt, és határozott tényállítást nem tartalmazó kifejezések – annak ellenére, hogy takarnak bizonyos tényállítást is – a magatartásra vonatkozó konkrét utalás hiányában nem alkalmasak a rágalmazáshoz szükséges tényállítás megállapítására.

282 BH 2009.5.135.

zonyítható jellegéből adódóan, a jövőre vonatkozó,²⁸³ általános²⁸⁴ vagy értékítéletet tartalmazó közlemények²⁸⁵ – azok bizonyíthatóságának hiányában – nem minősülnek tényeknek. Míg a tények fennállása bizonyítható, addig az értékítéletek valóságtartama nem ellenőrizhető, bizonyításának elrendelése pedig sérti az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 10. Cikkét.²⁸⁶ E hazai gyakorlatban is érvényesülő²⁸⁷ ún. *bizonyíthatósági tesztet* valamennyi megnyilvánulás minősítését megelőzően alkalmaznia kell az eljáró bíróságnak.²⁸⁸

„Az Alkotmánybíróság e körben jegyzi meg, hogy az értékítéletek és a tényállítások közötti különbségtétel a közügyeket nem érintő vélemények minősítésekor is döntő jelentőségű. E minősítés határozza meg ugyanis az adott véleménnyel szemben megengedhető tolerancia határait. Míg az értékítéletet megjelenítő vélemények nagyobb toleranciát követelnek, addig a tényeket állító, avagy híresztelő kifejezések esetében fokozottabb gondosság követelhető meg. Az értékítéletek és a tényállítások eltérő megítélése tehát korrelál a közügyeket vitató és az egyéb ügyeket érintő szólások tekintetében.”²⁸⁹

A bizonyíthatósági teszt kiegészítésének szükségessége vonatkozásában egyet kell értenem Koltay Andrással, aki szerint a tényállítás-értékítélet elhatárolása nem szűkíthető le pusztán a bizonyíthatósági tesztre. A kérdésben való döntéshez ugyanis a megnyilvánulás teljes kontextusát figyelembe kell venni.²⁹⁰ Koltay tanulmányában hivatkozott a 3107/2018 (IV. 9.) AB határozatra, amelynek indokolásában az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a közügyet érintő vitákban a vélemény értelmezése nem szorítható kizárólag a bizonyíthatósági tesztre.²⁹¹ A vizsgált megnyilvánulások egyes elemei ugyanis hiába cáfolhatóak objektív módon, ha a situációt, illetve a teljes közlés kontextusát alapul véve, a vélemény értékítéleti jellege azonosítható.²⁹² E következtetést pusztán azzal kívánom kiegészíteni, hogy a 3107/2018 (IV. 9.) ha-

283 BH+ 2011.7.291.: Jövőbeli cselekményre, történésre, állapotra vonatkozó megnyilatkozás nem tényállítás, hanem feltételezés, ezért rágalmazásnak nem, legfeljebb becsületsértésnek lehet alapja.

284 BH 2009.5.135.: Az általánosságban használt, konkrét tények állítása nélkül hangoztatott kifejezések nem alapozzák meg a rágalmazáshoz szükséges tényállítást.

Helyesen változtatta meg a Miskolci Törvényszék a Bf.31/2014/4. számú határozatával a Miskolci Járásbíróság B.1421/2013/11. számú határozatát, melyben a Járásbíróság tényállításként kezelte a vád tárgyává tett „Tolvajok vagytok, elloptátok a földemet” kijelentést. A másodfokú bíróság indokolásában kifejtette, hogy a „tolvajok vagytok” kijelentés nem tartalmaz tényállítást, ugyanis túl általános, ezért azt értékítéletként kell számon tartani.

285 BH 1994.6.300: A bírálat, a kritika, a véleménynyilvánítás ténybeli valóságtartalma a büntetőeljárásban nem esik a „tényállítás” fogalma alá, ezért az ezt tartalmazó nyilatkozat nem alkalmas sem a rágalmazás, sem a becsületsértés megállapítására.

286 Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 46. bek.

287 Ld.: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [41]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [54]; Kúria Bfv.287/2014/5.; Szegedi Ítéletábla Bhar.423/2018/8.

288 A Szegedi Járásbíróság indokolása szerint, a tényállítások és az értékítéletek között a különbség az, hogy a tények fennállása bizonyítható, míg az értékítélet valóságtartalmának bizonyítását előíró követelmény teljesítése általában lehetetlen, sérti a véleménynyilvánítás szabadságát (vitás esetben a tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolása az úgynevezett bizonyíthatósági teszt alapján történhet, amely szerint az a közlés, amelynek valósága vagy valótlansága bizonyítható, az tény, amelynek valóságtartalma nem bizonyítható, az vélemény). (Szegedi Járásbíróság B.1664/2012/10. számú határozata)

289 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [41]

290 KOLTAY (2019b): 16.

291 Az Alkotmánybíróság e következtetését erősítette meg a 3217/2020. (VI. 19.) AB határozatában is. (3217/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás, [38])

292 3107/2018 (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [28]

tározat indokolásában kifejtett következtetést valamennyi megnyilvánulás esetén alkalmazni kell. Példának okáért a „pszichiátriai beteg” megnyilatkozást a bizonyíthatósági tesztnek megfelelően úgy is lehetne értelmezni, hogy a vélemény címzettje az elmeműködése miatt pszichiátriai kezelésre szoruló személy, s e tény bizonyíthatóságára orvosi dokumentumokkal sor kerülhetne. Az érintett kijelentés tényként történő értékelésének lehetősége, azonban helyesen sem a Budai Központi Kerületi Bíróság,²⁹³ sem pedig a Fővárosi Törvényszék határozatában²⁹⁴ nem merült fel. A használt megnyilvánulás szövegkörnyezetből egyértelműen kitűnt, hogy az értékítéletet a vádlott indulatának nyomatékot adó kifejtéseként használta, és ennek helyettesítésére a sértett értelemszintjét becsmérő számtalan jelző alkalmas lehetett volna. Ebből is látható, hogy az Alkotmánybíróság és Koltay András fent kifejtett értékítélet-tényállítást elhatárolására vonatkozó következtetése valamennyi megnyilvánulásra alkalmazható, és a bizonyíthatósági teszttel együtt alkalmazandó.²⁹⁵

A kifejtettekre tekintettel, az általánosan használt,²⁹⁶ vagy határozott tényközlést nem tartalmazó kifejezések,²⁹⁷ nem valósítják meg a rágalmazás deliktumát. E cselekmények becsület csorbítására alkalmas mivoltuk esetén, legfeljebb a becsületsértés megállapítására nyújtnak lehetőséget.²⁹⁸

4.1.3. Tényállítás, híresztelés, illetve tényre utaló kifejezés használat

A rágalmazás elkövetési magatartása a becsület csorbítására alkalmas tény állítása, híresztelése, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata.

293 Budai Központi Kerületi Bíróság B.1904/2012/30.

294 Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15.

295 A Kúria Bfv. III. 1.125/2016. számú határozatában a vádlott által használt „maga egy fasiszta”, később pedig a „rohadt kommunisták” megnyilvánulás kapcsán indokolásában kifejtette, hogy a megnyilatkozás tényként vagy értékítéletként történő minősítése szempontjából nem a nyelvtannak, így nem annak van determináló szerepe, hogy a mondat állítmánya cselekvést kifejező ige, illetve jelző-e vagy sem. (Az érintett ügyben a Kúria a fasiszta és kommunista szavakat értékítéletnek minősítette.) EH 2017.05.B11

296 EH 2009.2028: Nem minősül (...) tényállításnak és nem alkalmas rágalmazás megállapítására az általános jellegű, becsmérő utalás a sértett magatartására, nevezetesen az, hogy „narkó dealer”.

297 A Balassagyarmati Járásbíróság B.678/2012/2. számú határozatában kifejtett indokolás értelmében, ha a vádlott konkrétan nem egy múltban megtörtént eseményről tesz kijelentést, hanem csak hipotetikus felvetést osztja meg, akkor az nem valósítja meg a rágalmazás vétségét. A bíróság e következtetése miatt nem minősítette tényállításnak az alábbi megnyilvánulást: „megsérteném a doktor érdekeit, más érdekeit, akinek ha sikerül felvetnie a faluval bizonyos hitelösszeget, őmaga 2 milcsit nem tud zsebre rakni mint bróker”.

298 BH+ 2009.6.245: Nem rágalmazás vétsége, hanem becsületsértés szabálysértése valósul meg, ha az elkövető a vadásztársaság megbízásából a rendőrhatalomhoz küldött beadványaiban nem tényállításokat vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezéseket használ, de azok alkalmasak a magánvádló becsülete csorbítására.

A Fővárosi Törvényszék Bf.12665/2012/7. számú határozatának indokolása értelmében, „a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. tc. nyomán kialakult ítélkezési gyakorlat a mai napig töretlen a tekintetben, hogy a bírálat és a vélemény nem esik a tényállítási fogalom alá, tehát alkalmatlan a rágalmazás bűncselekményének megállapítására. E szemlélet összhangban áll azzal az alapjoggal, miszerint mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára, továbbá mindenkit megillet a szabad véleménynyilvánításra vonatkozó jog. A bírálatnak természetesen vannak határai, az nem mehet el a gyalázkodó jellegig, nem járhat a bírált személy emberi méltóságának sérelmével, illetve nem tartalmazhat a bírálaton túlmenő, a becsületsértést sértő kijelentéseket.” EH 2009.2028: A sértett magatartására vonatkozó általános jellegű becsmérő utalás nem tényállítási, így rágalmazás megállapítására nem alkalmas.

A tényközlés első – és egyben legtipikusabb – formája a *tényállítás*, mely az előző két pontban meghatározott tény verbális módon történő közlését jelenti. Az elkövetési magatartás ezen általános fordulatának túlmagyarázása meglátásom szerint szükségtelen. A joggyakorlat és a jogirodalom tényállítást egységesen – annak nyelvtani értelmezése szerint átvitt értelmében²⁹⁹ – a tény leíró jellegű megállapításaként értelmezi.³⁰⁰ Az elkövetési magatartás tényállásszerűségének feltétele az elkövető által állított tény becsületcsorbításra objektíve alkalmas volta, függetlenül annak valós vagy valótlan tartamától.³⁰¹

Híresztelés valósul meg a mások által tett tényállítás továbbadásával, továbbításával vagy közvetítésével, függetlenül attól, hogy a híresztelő a tényállítás valós vagy valótlan volta kérdésében állást foglalt-e.³⁰² A híresztelés olyan tényközlési forma, amelynél határozottan kifejezésre jut, hogy az nem a híresztelő saját tudomásán, hanem mások ismeretein, tapasztalatain alapszik.³⁰³ A tényállításnál kifejtettekhez hasonlóan, ennek az elkövetési magatartásnak sem feltétele a tényállítás hamis volta. A vizsgálat tárgyát csupán a közölt tény becsület csorbítására alkalmassága képezi.³⁰⁴ Az elkövetési magatartás tipikus megvalósítási formája a más által tett tényállítások közösségi médiában történő megosztása, azonban az elkövető megvalósítja a híresztelést az újságban közölt cikk honlapon, vagy interneten történő ismételt megjelentetésével egyaránt.³⁰⁵

A deliktum harmadik elkövetési magatartása a becsület csorbítására alkalmas *tényre közvetlenül utaló kifejezés használata*. Rágalmazás valósul meg, amennyiben az elkövető a valóság egy jellemző mozzanatát oly módon emeli ki, illetve továbbítja, melyből logikailag következni lehet az egész eseményre, történésre, jelenségre.³⁰⁶ A tényre utaló kifejezésnek közvetlennek kell lennie, illetve egyértelmű, objektív módon kell utalnia a becsület csorbítására alkalmas tényre.³⁰⁷ Következésképpen nem valósítják meg a rágalmazás bűncselekményét a szubjektív, közvetett értelmezésen alapuló tényállások, ezek ugyanis konkrétumok hiányában legfeljebb értéktételnek minősülnek.³⁰⁸

299 A magyar nyelv értelmező szótára alapján az állítás jelentése átvitt értelemben: „valamely tény, viszony fennállásának ítéletben, mondatban, kijelentésben való közlése, megállapítása, kimondása, ill. az így kimondott közlés, megállapítás.” MÉK (1959–1962).

300 A Kúria definíciót érintő meghatározása szerint, az emberi gondolkodás ítéletek alakjában (ítéletalkotás által) történik. Az ítélet valamiről, annak a valaminek az állítását vagy tagadását jelenti. Tényítélet az, amikor magára a valóságbeli tényre, körülményre vonatkozóan történik leíró jellegű megállapítás; a jog nyelvén ez a tényállítás. EH 2019.01.B2 [35]

301 BH 1992.4.226

302 BH 1992.4.226

A BH 2012.6.143 számú eseti döntés kimondta, hogy a rágalmazás miatti büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az elkövető a híresztelt tény valósága tekintetében állást foglalt-e.

303 Kúria Bfv.I.1094/2013/5.

304 BH 1992.4.226

305 BH 2012.6.143.

A Kúria polgári jogi határozata híresztelésnek minősítette a jogsértő cikk e-mailben útján történő továbbítását. Megállapításai szerint a híresztelésnek minősülő magatartás eredményeként kell megvalósulnia a hír terjedésének, tehát a magatartásnak érdemben hozzá kell járulnia a hír széles körű nyilvánossá válásához. Másrészt híresztelésnek a hír továbbadása, azaz a gondolatnak a közlése, az értesülés megosztása minősül. BH 2013.10.266.

306 BELOVICs–MOLNÁR–SINKU (2014): 285.

307 BALOGH Ágnes (2014): 227.

308 Tényre utaló közvetlen kijelentésként értékelte a Legfelsőbb Bíróság a vádlott magánvádoló italozó életmódjára vonatkozó megállapítását. BH 1994.7.356

Nem tényre utaló kifejezésnek, hanem értéktételnek minősül, ha a vádlott „szemét, csaló aljas módszer”-ként titulálja magánvádoló tevékenységét. BH 1988.3.66

Az elkövetési magatartás utolsó eleme a közölt tény becsület csorbítására objektíve alkalmas volta. Ahogy azt már a fejezet elején ismertettem, az elkövetési magatartásban szereplő becsület eltér a védett jogi tárgyat megtestesítő becsület fogalomtól. A cselekmény tényállásszerű voltának meghatározásához a bírói gyakorlat egy általa elképzelt egységes (általános) társadalmi megítélést alapul véve ítéli meg, hogy a tényközlés becsület csorbítására alkalmas volt-e. E mérlegeléshez a joggyakorlat precedens jellegű megállapításai irányadóak az objektívizált elkövetési magatartás tekintetében.

Általános következtetésként fogalmazható meg, hogy becsület csorbításra alkalmasak azok a tényállítások, híresztelések vagy kifejezések, melyek a sértettről, tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről a környezetében kialakult társadalmi megítélését hátrányosan befolyásolja.³⁰⁹ Konkrétabb gyakorlati feltétel, hogy a szexuális szokások, a nemi identitás és az e témacsoport körébe tartozó tények nagy nyilvánosság elé tárása a sértett személyiségi jogát, korlátozott emberi méltósághoz való jogát sérti.³¹⁰ Jellemzően alkalmas a becsület csorbítására az a tényállítás, amely a büntető, szabálysértési, fegyelmi eljárás megindításának alapjául szolgálhat.³¹¹ Ugyancsak becsület csorbításra alkalmasak azok a bejelentések, melyeket a hatósági eljárásban nem az ügy tárgyával összefüggésben,³¹² kifejezetten lejáratozással szándékkal adnak elő.³¹³ Az (általános) társadalmi megítélést sérti továbbá a passzív alany magatartásának csődöt eredményező tevékenységként történő titulálása.³¹⁴

4.1.4. A „más előtt” történő elkövetés

Figyelemmel arra, hogy értekezésem témáját a rágalmozás deliktumán túl, az e tényálláshoz viszonyítottan alternatív becsületsértés is képezi, röviden érdemes kitérni az elhatárolás egyik alapját képező szituációs elemre, a „más előtt” történő elkövetésre is. E fordulat elemzése körében mindenképp kiemelést érdemel Tóth J. Zoltán szituációs elemre vonatkozó megállapítása. Az uralkodó jogirodalmi megközelítésekkel szemben, Tóth a szituációs elemet nem

309 Nyíregyházi Törvényszék Bf.947/2015/9.

310 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU (2014): 284.

311 KARSAI (2013): 474.

BH 1999.10.434; BH+ 2005.5.203, EH 2011.2394, BH 2019.8.216; Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.66/2006/12., Fővárosi Törvényszék Bk.6152/2008/5., Pécsi Törvényszék Bf.365/2008/8., Debreceni Törvényszék Bf.319/2012/6., Nyíregyházi Törvényszék Bf.947/2015/9., Szekszárdi Járásbíróság B.291/2017/9., Budai Központi Kerületi Bíróság 7.Bpk.993/2020/2. és 7.Bpk.151/2021/2.

312 Amint azt korábban kifejtettem, az elkövetési magatartás szerint becsület csorbításra alkalmas tekinti a bírói gyakorlat a jogszabály engedélyén alapuló – védett jogi tárgyat nem sértő – megnyilvánulásokat is. Ezen megnyilvánulásokat becsület csorbításra objektíve alkalmas voltuk ellenére – későbbi elemzés okán – szándékosan nem tüntettem fel jelen alponban.

313 Ezen indokolásra alapozva állapította meg a terhelt bűnösségét a Budaörsi Járásbíróság azon tényállítások miatt, melyben a vádlott a Gyámhivatal előtt folyamatban lévő ügyben előadta, hogy volt „feleségét korábban állásából elbocsátották a nagyobbik gyermek miatt jogtalanul igénybe vett táppénz folytán”. A Gyámhatóságnak küldött beadványában az ügy tárgyával összefüggésben ugyancsak előadta, hogy a házasság fennállása alatt feleségét „rendre elbocsátották állásából, olyan is előfordult, hogy egy általános iskolában fegyelmi eljárást indítottak ellene és elmarasztalták a magánvádlót”. (Budaörsi Járásbíróság B.938/2011/25.)

314 A Szegedi Törvényszék indokolása szerint, az a kijelentés mely szerint a magánvádló a várost csődbe vitte, becsület csorbításra „köztudomásúlag alkalmas, a csődöt eredményező tevékenységet az emberek, a társadalom negatív értékítélete övezi”. (Szegedi Törvényszék Bf.744/2013/6.)

a tényállás elkövetési helyeként, hanem az elkövetés módjaként determinálta. Következtetése indokolásának alátámasztásaként utalt annak tényére, hogy a „más előtt” fordulat nem annak a fizikai helynek a megjelölésére szolgál, ahol a tényközlés címzettje tartózkodik, hanem arra, hogy az elkövetési magatartást olyan módon szükséges megvalósítani, hogy arról a passzív alanytól eltérő személy is értesülhessen.³¹⁵ A rágalmazás tényállásszerű megvalósításának feltétele ugyanis, hogy a becsületcsorbításra alkalmas tény elkövető a passzív alanyon kívüli harmadik személy előtt fejtse ki. A bűncselekmény megvalósításának nem szükséges feltétele, hogy az elkövető által közölt tény más, vagy mások tudomására jusson, ezért a tényállás megvalósítása szempontjából közömbös annak kérdése, hogy a másik személy a tényközlést meghallotta, vagy tudomására jutott-e. Mindebből következően a bűncselekmény más előtt történő elkövetésének megállapításához elegendő annak absztrakt lehetősége, hogy a becsület csorbítására alkalmas tény állításáról, hírszteléséről vagy az ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használatáról az elkövetőtől és a sértettől különböző harmadik személy tudomást szerezhessen.³¹⁶ A deliktum immateriális jellegéből adódóan pedig ugyancsak irreleváns, hogy a közölt tény hatására a passzív alany társadalmi megbecsülése csorbult-e,³¹⁷ így a rágalmazás vétségének alapesete az elkövetési magatartás passzív alanytól eltérő személy előtt történő megvalósításával befejezetté válik.

4.2. Becsületsértés, a rágalmazás kiegészítő tényállása

A becsületsértés alternatív jellege lévén – tekintettel arra, hogy jelen deliktum jogi tárgya, passzív alanya és elkövetési magatartása is felöleli a rágalmazás ezen elemeit –, valamennyi rágalmazás tényállását meg nem valósító, becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulást becsületsértésnek kell minősíteni.

4.2.1. Elkövetési magatartás mint a becsületet tartalmazó objektív tényállási elem

A Btk. a becsületsértés tényállásának három vagylagos elkövetési magatartását determinálja. A becsületsértés megvalósítható:

- becsület csorbítására alkalmas kifejezés használatával,
- becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekménnyel és
- tetteges becsületsértéssel.³¹⁸

Az első elkövetési magatartás a becsület csorbítására alkalmas *kifejezés* használata. Tipikus formája a verbálisan megnyilatkozás, azonban ennek az elkövetési magatartásnak a körébe

315 TÓTH J. (2017): 112.; KÓNYA (2013): 872.

316 BH+ 2016.1.2

317 BH+ 2008.6.249

318 Míg az első két elkövetési magatartás csak akkor valósítja meg a becsületsértés büntetőjogi tényállását, ha az a sértett munkakörének ellátásával, közmegbízgatásának teljesítésével, közérdekű tevékenységével összefüggésben, vagy nagy nyilvánosság előtt követi el, addig a tetteges becsületsértés megállapíthatóságát ezek a tényállási elemek nem befolyásolják.

tartozik a megnyilvánulás írásban történő kifejtése egyaránt.³¹⁹ A kifejezés használata – a rágalalmazásból eredő alternatív korlátokat figyelembe véve – a tényállítást és értékítéletet ugyancsak magába foglalja.

A rágalmazás elkövetési magatartása körében – az előző alfejezet végén – kifejtett szituációs elemre vonatkozó megállapítások, az értekezés szempontjából jelen elkövetési magatartás tekintetében is relevanciával bírnak. Amint azt korábban részleteztem, a rágalmazás tényállása megkívánja, hogy az elkövető a passzív alanytól eltérő harmadik személy előtt fejtse ki a becsület csorbításra alkalmas tényközlést. E követelménnyel szemben, a becsületsértés tényállásának (1) bekezdés a) pontja szerint minősülő cselekmény – a rágalmazás tényállásában megfogalmazott „más előtt” kitétel hiányában –, akkor is megvalósítja a bűncselekményt, amennyiben azt kizárólag a passzív alany előtt fejt ki az elkövető.³²⁰ A rágalmazás védett jogi tárgyával ellentétben, a becsületsértés ugyanis nem kizárólag a passzív alanyról társadalomban kialakult értékítéletet,³²¹ hanem a véleménnyel érintett személy emberi méltóságához való jogát is oltalmazza. E védett jogi tárgy és szituációs elem adta különbség nyomán, a becsületsértés tényállása szűk körben, de tényközléssel is megvalósítható. Amennyiben tehát az elkövető a sértett munkakörének ellátásával, közmegebízatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben, kizárólag a passzív alany előtt közöl becsület csorbításra objektíve alkalmas tény, cselekményével a becsületsértés tényállását valósítja meg.

Az értékítélet tartalmát tekintve, lehet kritika, bírálat, nézet, káromlás, trágár szidás, vagy akár megalázó tréfa egyaránt. Az elkövetési magatartás azonban csak a becsület csorbítására objektíve alkalmas kifejezéseket öleli fel. Becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulásnak minősül különösen a passzív alany testi vagy szellemi képességeire (nyomorék, idióta), testalkatára, jellemére (hazug, csaló) vagy negatív szokásaira vonatkozó (iszákos) kifejezés használata. Tekintettel azonban arra, hogy a becsület (az elkövetési magatartás szerint) az általános társadalmi megítélést oltalmazza, valamennyi e határvonalat átlépő, természetes személyt, illetve jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany jó hírnevét sértő kifejezés tényállásszerű.

A szidalmazó, szitkozódó kifejezések használatát érintő bírói gyakorlat azonban korántsem egységes. A Kúria Bfv.1519/2015/7. számú határozata értelmében, a kijelentések általános társadalmi felfogása alapján kell megítélni azok becsületsértő jellegét. Ennek megállapításához – ha a szöveggörnyezetből eltérő következtetés nem vonható le –, a szavak köznapi jelentéséből kell kiindulni, ezért a „seggfej” és „gyökér” jellemzések lealacsonyító, becsületsértő kifejezések minősülnek.³²² Az elsőfokú bíróság döntésével szemben,³²³ ugyancsak becsületsértés vétségét állapította meg a Pécsi Törvényszék a „te utolsó, kétszínű szemétláda” megnyilatkozás használata esetén.³²⁴ Nem esik azonban a tényállítás fogalma alá, és nem állapítható meg sem

319 1464/B/2007. AB határozat, Indokolás, III.2.1.2.

320 A 2012. évi C. törvény 227. § (1) bekezdés a) pontja időbeli feltétele a sértett munkakörének ellátására, közfeladatának teljesítésére vagy közérdekű tevékenység végzésére korlátozódik, illetve ezt követően akkor állapítható meg, ha a sértő cselekmény a feladatkörökkel vagy azok ellátásával összefüggésben valósul meg. POLT (2013): 135.

321 Ld. Becsület és társadalmi megbecsülés alcím (2.3.)

322 Kúria Bfv.1519/2015/7.

323 Pécsi Járásbíróság B.302/2013/21.

324 Pécsi Törvényszék Bf.96/2014/6.

Az ügyek egyedi értékelésében rejülő különbséget bizonyítja a számos másod- és harmadfokú ügydöntő határozat, melyre példa a jelen ügy alakulása is.

rágalmazás, sem pedig becsületsértés a kritika vagy bírálat esetén. A Kúria Bfv.1086/2015/4. számú határozata alapján, nem valósítja meg a becsületsértést az a kijelentés, hogy „a város önkormányzata által meghatározott létszámcsökkentéseket az intézményvezetők úgy hajtották végre, hogy szakmailag a leggyengébb személyek álláshelyét szüntették meg” ugyanis a „szakmailag leggyengébb” kifejezés nem öncélú, gyalázkodó megnyilvánulás, hanem egy adott személyi csoporton belüli objektív képességbeli rangsort jelöl meg.³²⁵

A második elkövetési magatartás a *becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmény*, melynek tartalmát egy negatív meghatározással lehet determinálni. Jelen elkövetési magatartás körébe kizárólag azok a cselekmények tartoznak, amelyek sem kifejezés használatának, sem pedig tettleges becsületsértésnek nem minősülnek. E fogalom köre a tapintatlanságot, nevetlenséget, gúnyolódást jelentő,³²⁶ megszégyenítő, megalázó, lealacsonyító jellegű cselekményekre terjed ki. Becsület csorbításra alkalmas egyéb cselekménynek minősül a testrészek mutogatása (feltéve, hogy a cselekmény nem szeméremsértő), testi hibával rendelkező személyek gúnyos utánozása, megvető arckifejezések, grimaszok használata,³²⁷ más irányába történő köpés, rúgás.³²⁸ Álláspontom szerint a többi elkövetési magatartáshoz hasonlóan, a becsület csorbításra alkalmas egyéb cselekmény is kizárólag aktív magatartással valósítható meg. E megállapítással szemben a Fővárosi Ítéltábla Bhar.63/2018/6. számú határozata – a passzív magatartás lehetőségét is elfogadva – becsület csorbításra alkalmasnak minősítette a kézfogásra nyújtott kéz visszautasítását, illetve a kezet nyújtó személytől történő elfordulást.³²⁹ A hivatkozott jogalkalmazói döntést vitatva, nézetem szerint a Fővárosi Ítéltábla indokolásából imént hivatkozott cselekmények esetén csupán kritikai véleménynyilvánítás történt. Az érintett cselekménynél valóban ütközik a véleménynyilvánítás szabadsága, illetve a véleménnyel érintett személy jó hírnévhez való joga, azonban a magatartás a társadalomban kialakult általános felfogáson alapuló alapjog-korlátozás határát nem lépte át, így a vélemény-szabadság oltalmát élvezi. Mindezek alapján, egyet értek Szomora Zsolt következtetésével, mely szerint a becsületet csorbító tényállásokat – a tettleges becsületsértést ide nem értve – csak negatív tartamú megnyilatkozásokkal lehet megvalósítani.³³⁰

A tényállás utolsó elkövetési magatartása a *tettleges becsületsértés*. Megvalósításához más személy beleegyezése nélkül, e személy testére mért becsület csorbítására alkalmas fizikai ráhatás szükséges.³³¹ Az elkövetési magatartást megvalósítja a passzív alany becsület csorbításra alkalmas megérintése, leköpése,³³² leöntése, vagy más személynek sérülés okozására

325 Kúria Bfv.1086/2015/4; BH 2017. 43

326 Nyíregyházi Törvényszék Bf.239/2018/5.

327 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU (2018): 292.

328 Nyíregyházi Törvényszék Bf.239/2018/5.

329 Fővárosi Ítéltábla Bhar.63/2018/6.

330 SZOMORA (2015): 58.

331 A becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmény negatív jellegű meghatározásából eredően, csupán azok a cselekmények tartoznak a második elkövetési magatartáshoz, melyek kifejezés használataként és tettleges becsületsértésként sem értékelhetők. Mindebből következően, azok a nonverbális cselekmények, melyek nem eredményezik a passzív alany testének megérintését, vagy a testre történő egyéb módú (pl. tárgy használatával megvalósított) fizikai ráhatást, becsület csorbító jellegük esetén az előző bekezdésben szabályozott „becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekménynek” minősülnek. (Ilyen például a passzív alany irányába köpés vagy a középső ujj felmutatása.)

332 Nyírbátori Járásbíróság B.161/2015/6.

tipikusan nem alkalmas tárggyal (pl. tojással) történő megdobása egyaránt.³³³ A becsületsértés deliktumának nem tényállási eleme az elkövetés erőszakos volta, ez azonban nem zárja ki annak megvalósítási lehetőségét.³³⁴ Az elkövetési magatartás korlátját a Büntető Törvénykönyv egyes Különös Részi tényállásai képezik. Nem becsületsértést, hanem már a testi sértés tényállását valósítja meg az a személy, aki más testi épségét és egyézségét sérti vagy veszélyezteti.³³⁵ A becsületsértés alternatív jellegéből adódóan, amennyiben az elkövetési magatartás a legcsekélyebb módon is sérti a szervezet harmonikus működését, akkor a cselekmény a testi sértés tényállásába ütközve, nem a tetteges becsületsértés tényállása szerint minősül.³³⁶ Ha ez az erőszakos magatartás más tényállási elemekkel – kihívóan közösségellenességgel, megbotrántoztatásra, illetve riadalomkeltésre alkalmassággal – is párosul – feltéve, hogy súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg –, akkor a tetteges becsületsértés helyett a garázdaság tényállása állapítandó meg.³³⁷ Ugyancsak a tetteges becsületsértés vétségének megállapítására adnak alapot a nemi vágy felkeltésére nem alkalmas – így szeméremsertést meg nem valósító – becsület csorbítására alkalmas cselekmények.³³⁸

4.3. A szitkozódások és szidalmak megítélésére vonatkozó gyakorlat

Jelen alcím célja a joggyakorlatban alkalmazott azon indokolás elemzése, mely szerint:

„nem valósítanak meg becsületsértést azok a kijelentések, vagy egyéb magatartások, amelyekkel az elkövető az indulatainak durva, nyers formában ad kifejezést, és inkább a szitkozódás, szidalmazás fogalma alá vonhatók”.

A következtetés a Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6. számú határozatában jelent meg először a bírói gyakorlatban. A Nyírbátori Városi Bíróság 1.B.150/2009/13. számú határozatának tényállása szerint, a vádlott önkormányzati képviselőként tevékenykedett. A vizsgált megnyilvánulás elhangzásakor tartott képviselő testület ülésén a képviselők a polgármester asszonyt, illetve a jegyzőt többnyire nem hallgatták meg, beszámolóik közben beszélgettek, nevetgéltek, illetve egyet nem értésük esetén több alkalommal elhagyták az üléstermet. A magánvádló a 2009. március 5. napján tartott képviselő testületi ülésen – mint általában valamennyi képviselő testületi ülésen – jelen volt, azon több alkalommal felszólalt, megjegyzéseket tett, esetenként azokat engedély nélküli közbeszólással is foganatosította. A képviselő testület vitája után a vádlott az ülésteremben tartózkodott, és beszámolóját követően a ma-

333 71. BK vélemény

334 Becsületsértés vétségét valósítja meg a személy- és vagyonőr, ha a rendezvényt nem zavaró, annak biztonságát sem veszélyeztető személyt a karját megragadva és a kerítésen kívülre lökdösve távolítja el. BH 2006.6.175

335 Az irányadó bírói gyakorlatnak megfelelően a sérülést nem eredményező, nyitott tenyérrel történő arculütés tetteges becsületsértésnek tekinthető. BH+ 2003.8.356

336 BH+ 2012.2.48

337 71. BK vélemény

338 BH 2013.1.5; BH 1984.46

Az új Büntetőtörvénykönyv 205. § (3) bekezdésének hatályba lépése óta a jogirodalomban vitatott a csók megítélése. Álláspontom szerint az ajkak vagy az arc megcsókolása – nemi célzat hiányában – nem tartozik a szeméremsertés körébe, így annak jogtárgyának sértése hiányában az új Btk. nemi bűncselekményeket érintő rendszerének átalakítása ellenére, továbbra is a becsületsértés megvalósítását eredményezi.

gánvádló közbeszólt, hogy inkább dolgozzanak, ne veszékedjenek. E felszólításra reagálva a vádlott képviselő a hallgatóság irányába fordult, és olyan kijelentést tett a magánvádló irányába, hogy „mi a faszt beszélsz”.³³⁹ A Debreceni Ítéltábla által vizsgált megnyilvánulás tipikus közönséges kifejezés-használatnak minősül. Annak pusztá stilisztikai voltára tekintettel egyet értek az Ítéltábla által megfogalmazott azon következtetéssel, hogy a vádlott indulatának adott durva, nyers formában hangot. A bíróság indokolása azonban az indulatok nyers megfogalmazását egységesen szitkozódásként, szidalmazásnak értékelve, valamennyi szidalmazást kizárta a becsületsértés tényállása alól.³⁴⁰ E következtetés azonban már nem áll összhangban az EJEB,³⁴¹ az Alkotmánybíróság³⁴² és a Kúria (akkor még: Legfelsőbb Bíróság)³⁴³ gyakorlatával. Ki kell emelni továbbá, hogy a Debreceni Ítéltábla hivatkozott indokolásának megfogalmazásakor a becsületet érintő jelentős tévedést tartalmazó tézisből indult ki. A szidalmazások megítélése körében kiemelte, hogy

„Az emberi méltóság sérelme keretében a társadalomban kialakult érintkezési szabályok megszegésének a változatai eltérőek lehetnek: a kulturált emberi magatartástól idegen a durva tapintatlanság, a nevetlenség, a szitkozódás, az ízléstelenség, a gúnyolódás, ezen kívül vannak más olyan viselkedési formák, amelyek társadalmilag és etikailag elítélendők ugyan, de nem feltétlenül igénylik a büntetőjogi eszközök igénybevételét. A törvény (ezért) azokat a becsület érzést sértő magatartásokat, amelyek becsmérlő szidalmazásban, durva tapintatlanságban és ízléstelen gesztusokban nyilvánulnak meg – anélkül azonban, hogy az emberi becsület jelentősebb sérelmével járnának – szabálysértésként rendeli büntetni, míg a büntetőjogi felelősségre vonásra csak az emberi méltóságot súlyosabban sértő magatartások esetén kerül sor.”³⁴⁴

Az Ítéltábla e téves tézise a büntetőjogi gyakorlatot jellemző helytelen, illetve hiányos alapjog-korlátozásból következik. Amint azt későbbi fejezetben részletesen is ismertettem, az alapjogok ütközése miatt alkalmazott szükségesség-arányosság tesztje szerinti határvonal mindkét tényállás esetén azonos védett értéket teremt, ekként a szabálysértési és büntetőjogi becsület fogalom között nem tehető különbség.³⁴⁵ A Debreceni Ítéltábla által megfogalmazott konzekvenciát azonban a Fővári Törvényszék gyakorlata asszimilálta, s e téves konklúziót a Kúria Bhar.150/2018/4. számú határozatában is (egyedüli esetben) indokolásának tartalmává tette.

A Fővárosi Törvényszék gyakorlatát illetően, mindenekelőtt a becsület csorbításra objektíve alkalmas megnyilvánulások körét determináló indokolását szükséges kiemelni:

339 Nyírbátori Városi Bíróság 1.B.150/2009/13.

340 Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6.

341 Ld.: Skałka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.; Uj v. Hungary, no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 20. bek.

342 Ld.: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37]

343 BH 1995.1.6: Hatóságra vagy a hivatalos személyre tett lealacsonyító, szidalmazó, becsmérlő és az emberi méltóságot durván sértő kijelentések – az alkotmánybírósági határozat folytán – legfeljebb a becsületsértés vétségét valósítják meg, amely joghatályos magánindítvány alapján büntethető.

344 Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6.

345 Részletesen lásd: A szabálysértési becsületsértés szabályozása (8.1.)

„A becsület csorbítására alkalmas minden, másra vonatkozóan használt kifejezés, amely sérti az emberi méltóságot, ilyennek tekintendők az érintett személy szellemi képességeire, jellembeli tulajdonságaira, szokásaira, vagy testalkatára vonatkozó sértő kifejezések, amelyek rendszerint durva általánosítás formájában kifejezettek, megvető, lealacsonyító értékítéletet tartalmaznak.”³⁴⁶

A Törvényszék indokolása már a becsület csorbítására alkalmasság indokolásának kiinduló tézisében helytelen alapjogi következtetést fogalmazott meg. Amint arra már több alkalommal utaltam, az emberi méltósághoz való jog egyrészt abszolút jogként, az alapjogi katalógus csúcán álló, az emberi lét egészét védő norma, másrészt pedig általános személyiségi jogként, a személyiség fejlődését védő relatív jogként jelenik meg az Alkotmánybíróság gyakorlatában.³⁴⁷ Az alapjog akármelyik aspektusát nézve, a becsület csorbítására alkalmas objektív határvonal nem eshet egybe az emberi méltósághoz való joggal (illetve a korlátozhatatlan emberi méltósággal). Abszolút jogként azt a büntetőjogi gyakorlatban alkalmazott általános társadalmi megítélésből eredő becsületnél szélesebb, egyben korlátozhatatlan értéket testesíti meg, mellyel szemben már a vélemény szabadságnak meg kell hajolnia, általános személyiségi jogként pedig a vélemény szabadság érdekében korlátozott voltának biztosít oltalmat. Az így kritizált következtetést a Fővárosi Törvényszék indokolásának későbbi szakaszában szűkítve akként fogalmazta meg, hogy:

„általában a becsületsértést valósítják meg azok a sértő nyilatkozatok, amelyek a kívülállók szerinti megítélés alapján a sértett becsületéről, jelleméről vagy egyes tulajdonságairól szóló jellemzést foglalnak magukban, azonban nem valósítanak meg becsületsértést azok a kijelentések, vagy egyéb magatartások, amelyekkel az elkövető az indulatainak durva, nyers formában ad kifejezést, és inkább a szitkozódás, szidalmazás fogalma alá vonhatók.”³⁴⁸

Az imént kifejtett pontosítás mellett, szükséges kitérni arra is, hogy a bíróság a becsületsértést megvalósító nyilatkozatok determinálása során – miután a becsület alatt a sértett korlátozott emberi méltósághoz való jog által védett értéket kell érteni – a becsület mellett, konjunktív felsorolásként a sértett jellege és tulajdonságai értelmezhetetlenek. Megállapítható továbbá, hogy a Fővárosi Törvényszék a becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulás alatt kizárólag a véleménnyel érintett személy jellemére és tulajdonságaira vonatkozó nyilatkozatokat érti, *contra legem* szűkítve ezzel a becsületsértés elkövetési magatartását. A bíróság feladatát annak vizsgálata kellene, hogy képezze, hogy az adott véleménynyilvánítás átlépi-e az emberi méltósághoz való jog és a jóhírnévhez való jog véleménynyilvánítás szabadsága érdekében korlátozott részét. Tekintettel arra, hogy az emberi méltósághoz való jog nem szűkíthető az ember jellemzésére, ezért a becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulás sem csak jellemzés lehet. Ezen okfejtésből eredően, a hivatkozott mondat a Debreceni Ítéltábla indokolása körében kifejtettekén túl, azért sem tekinthető helyesnek, mert a szidalmazásokat kizárólag a passzív alany – azon belül is a gyakorlatból eredően elsősorban a passzív alany jellemének és tulajdonságainak – jellemzésének hiánya miatt nem értékelte becsület csorbításra alkalmas cselekményként.

346 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7.

347 Bővebben a Védelmesített alapjog: az emberi méltósághoz való jog alcím alatt (2.2.1.)

348 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7.

Ugyan azt korábban már tisztáztam, hogy a büntetőbírói gyakorlat a tényállásszerűség körében nem alapjogi viszonyban értékeli a megnyilvánulásokat, jelen határozat indokolása azonban kétséget kizáróan összekapcsolta védett jogi tárgyat a tényállásban megjelenő becsülettel, ezért jelen megállapításra az alkotmányos követelményekre kiterjedően szükséges reflektálni. A becsületsértés jogi tárgya a becsület, mely útján a deliktum az emberi méltósághoz való jog mellett a véleménnyel érintett személy jó hírnévhez való jogát is büntetőjogi oltalomban részesíti. Amennyiben a becsület csak az érintett személy fizikai vagy szellemi tulajdonságait oltalmazná, akkor a passzív alany leköpiése vagy arculcsapása a jogi tárgy sérelmének, illetve az elkövetési magatartás hiányának okán, nem valósítana meg bűncselekményt. A passzív alany emberi méltósághoz való joga és jó hírnévhez való joga a megálátatástól, bántástól, öncélú sérelmekről mentes élethez is védelmet biztosít. Így, ha egy vélemény a véleménynyilvánítás szabadsága érdekében szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott emberi méltósághoz való jogot és jó hírnévhez való jogot sérti, akkor megvalósítja a becsületsértés tényállását. Ezen túlmenően, a becsületsértés vétsége a rágalmazás kiegészítő deliktuma, ezért a becsületnek – mint a becsületsértés jogi tárgyának – a rágalmazás jogi tárgyára is kiterjedő védelmet kell biztosítani. Miután pedig a következetes bírói gyakorlat szerint, a „társadalmi megbecsülés tartalmát tekintve, az emberről – pontosítva a tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről – kialakított, illetve a környezetében róla kialakult kedvező értékítéletét, elismertségét jelenti”³⁴⁹, ezért a becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata, nem korlátozható kizárólag az ember jellemét, és tulajdonságait érintő megnyilvánulásokra.

A Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7. számú határozatát alapul véve, a bíróság feladata az eljárás tárgyát képező „rák egye ki a beled” és „rohadjon ki a szíved” megnyilvánulások sértési célzatának megvizsgálása lett volna, mely helyett a Debreceni Ítéltáblához hasonlóan, valamennyi szidalmazást kizárta a becsület csorbítására alkalmas kifejezések használatának köréből.

„A kulturált érintkezési formák kialakítása nem a büntetőjog feladata, így a szitkozódás, szidalmazás, még ha a jelen büntetőeljárás tárgyát képező durva formában is fogalmazzák meg, nem eredményezhet büntetőjogi felelősségre vonást, mivel erősen negatív hangvételük ellenére is mellőzik a büntetőjogi értelemben vett becsület csorbítására alkalmasságot, ezért e törvényi tényállási elem hiánya miatt a becsületsértés bűncselekmény megállapítása sem lehetséges.”³⁵⁰

Hasonló szidalmazás megítélését érintő kérdés merült fel, a Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5. és Bf.12455/2015/6. számú határozataiban. Utóbbi esetén az eljárás tárgyát „Ez a szemét különböző álneveken feljelentett engem a Gyámhivatalnál. A rohadék!”³⁵¹ megnyilvánulás képezte. Meglátásom szerint az aggályosabb következtetést azonban a Fővárosi

349 Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság Bpk.269/2014/18.; Nyíregyházi Törvényszék Bf.574/2014/5.; Fővárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2.

350 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7. A Fővárosi Törvényszék e gyakorlata mutatkozik meg a Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15., Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5. és Fővárosi Törvényszék Bf.12455/2015/6. számú határozataiban.

351 A vád tárgyává tett pontos mondatot a Pesti Központi Kerületi Bíróság B.30882/2015/34. számú határozata rögzíti. A becsületsértést a Fővárosi Törvényszék Bf.12455/2015/6. számú határozatában bírálta el.

Törvényszék Bf.7671/2015/5. számú határozata tartalmazza. A Pesti Központi Kerületi Bíróság által megállapított tényállás szerint, a vádlott ellen becsületsértés miatt folyamatban volt (jelen nyilatkozat alapján indult eljárástól eltérő) büntetőeljárásban a magánvádlót „éhenkórász ügyvédnek” nevezte, majd kijelentett, hogy „tehet neki egy szívességet” és „kinyalhatja a seggét személy 2-nek”.³⁵² A használt kifejezések vonatkozásában a Törvényszék korábbi döntéseire hasonló indokolási szerkezet szerint, először kifejtette, hogy becsület csorbítására alkalmas minden másra vonatkozóan használt kifejezés, amely sérti az emberi méltóságot.³⁵³ Indokolását folytatva példalózó felsorolása konklúziójaként megállapította, hogy azok a kifejezések, melyek „rendszerint durva általánosítás formájában kifejezett, megvető, lealacsonyító értékítéletet tartalmaznak”, becsület csorbítására alkalmasnak minősülnek. Ezt követően megismételte, hogy az indulatok durva nyers formában történő kifejezése a szitkozódás és a szidalmazás fogalma alá vonható. Végezetül levezette saját szidalmazásra és szitkozódásokra alkotott megszorító értelmezését, kimondva, hogy az ilyen jellegű nyilatkozatok bűncselekményt nem valósítanak meg.

A bíróság határozatát követve, az ítéletének indokolása – a saját maga által megfogalmazott korábbi következtetéseken túl – alapjog-korlátozásra utalást nem tartalmaz, és érdemben egyetlen ponton sem vizsgálta, illetve indokolta, hogy az emberi méltósághoz való jog korlátozásának szükségességét milyen okból tartotta arányosnak. A megnyilvánulást ugyanakkor az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában,³⁵⁴ illetve a Skalka kontra Lengyelország ügyben megfogalmazott korlátozási szempontot szerint vizsgálva,³⁵⁵ az emberi méltósághoz való jog korlátozása aránytalan volt, hiszen a vádlott kizárólagos célja a sértett bántása, öncélú megsértése, emberi méltóságának csorbítása volt. A bíróság e határozata tipikus példa arra a rágalmazás és becsületsértés gyakorlatában megfigyelhető jelenségre, hogy a jogalkalmazó az alkotmányos követelmények tényállásszerűség keretében történő negligálásával, a vádlott javára kitágítja a véleménynyilvánítás szabadságának arányos határát, büntetlenül hagyva ezzel az egyébként jogellenes cselekményeket.

4.4. Következtetések

A büntetőbírói gyakorlatot áttekintve, a becsület fogalmának kettőssége rajzolódik ki előtűnk. A büntetőbírói határozatok alapján, a joggyakorlat megkülönbözteti a cselekmény társadalomra veszélyessége körében relevanciával rendelkező becsület fogalmat, illetve az elkövetési magatartás által determinált becsületet. E kétféle becsületkép a megnyilvánulások egyrésze esetén – gyakran – egységes határvonalat képez,³⁵⁶ más nyilatkozatok megítélésekor – például a

352 Pesti Központi Kerületi Bíróság B.20895/2014/12.

353 A Fővárosi Törvényszék döntésében az emberi méltóságot nevesíti védett jogi tárgyként. A Fővárosi Törvényszék jelen határozatának indokolásában a Bf.10387/2013/7. számú határozatához hasonló helytelen tézisből kiindulva állapítja meg, hogy a becsület csorbítása az emberi méltóság sérelmével egyezik meg.

354 Ld. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37]

355 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.

356 Miután a cselekmény tényállásszerűségének vizsgálata során a tényközlést és értékítéletet nem az alapjogi viszony szerint vizsgálja a jogalkalmazó, a bírói gyakorlat által kialakított becsület csorbítására objektíve alkalmas határvonal és a szükségesség-arányosság tesztjét követő védett jogi tárgy eltérhet egymástól. Erre kiváló példa a Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5. számú fent hivatkozott határozata, melyben a az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában, illetve a Skalka kontra Lengyelország ügyben megfogalmazott korlátozási szempont alkalmazása eredményezte volna az azonos határvonalat.

hivatalos személy hivatalai hatáskörének teljesítése során tett megállapítások, a hatóságok előtti eljárásban kifejtett, az ügy tisztázása érdekében, azzal összefüggő, szükségtelen gyalázkodástól és becsméléstől mentes megnyilvánulások, valamint a közügyet érintő vélemények esetén – a társadalomban kialakult általános megítélés szerinti határvonal mellett, az alkotmányos követelményeknek megfelelő becsület-koncepciót is alkalmazza a büntetőjogi gyakorlat.

Az így kirajzolódott kép alapján a jogalkalmazó a tényállásszerűség keretében egy sajátos határvonalat képezve, a társadalomban kialakult objektív megítélés szerint, az általános erkölcsi és közfelfogást fikcionálva hoz döntést a cselekmény becsület csorbításra alkalmas voltáról. E mérlegelés során a bíróságok alapjog-korlátozást valósítanak meg – ugyanakkor a gyakorlat helytelenül azt hangsúlyozza, hogy a tényállásszerűség vizsgálata során nem alapjogi viszonyban értékelik a megnyilvánulást –, és a szükségesség-arányosság tesztjére nem hivatkoznak döntéseik meghozatala során. A határozatok nagy része a joggyakorlatban megjelenő téziseket idézi a cselekmény becsület csorbítására objektíve alkalmasságának megítélésekor. E határvonalnak azonban egybe kellene esnie az „objektív” szükségesség-arányosság szerinti teszttel, hiszen a büntetőjog az alapjogok ütközéséből eredő korlátozott emberi méltósághoz való jogot és jó hírnévhez való jogot részesíti védelemben. Amennyiben tehát a büntetőjog ezt társadalomban kialakult általános megítélést és jogellenesség koncepcióját választotta, elvárható, hogy az alkotmányos reformot követően a tényállásszerűség körében alkalmazkodjon a rendszerváltás környékén bekövetkezett változásokhoz.

Az eljárás alapjogi volta, ellenére a becsület csorbításra alkalmas határvonal meghúzásához a bírói gyakorlat csak elvétve hivatkozik az Alkotmánybíróság határozataira, az EJEK által meghozott döntések pedig talán a tényállásszerűség mérlegelése kapcsán elő sem fordulnak az ügydöntő határozatok indokolásában. Annak ellenére továbbá, hogy a Skałka kontra Lengyelország ügyben korábban kifejtett, és a Magyarország ellen indított Uj kontra Magyarország ügyben, illetve Ungváry és Irodalom Kft. kontra Magyarország ügyben³⁵⁷ is érvényesülő mércét az Alkotmánybíróság büntetőjogi vonatkozású 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában ugyancsak gyakorlata részévé tette, a joggyakorlat nem igazán követte. Ez az alapjogi teszt gyakorlati alkalmazásából eredő hiány tükröződik többek között a Fővárosi Törvényszék és Debreceni Ítéltábla előző alcím alatt bemutatott döntéseiben, illetve az ezt követő bíróságok határozataiban.

Örömteli ugyanakkor a Kúria BH 2019.3.68 és BH 2020.7.196 számú eseti döntése,³⁵⁸ mely a korábban ismertetett Fővárosi Törvényszék gyakorlatává vált indokolással szemben, az imént hivatkozott EJEK döntésekkel összhangban, a sértési célzatot értékelve, határt szab az öncélú gyalázkodásoknak. Kiemelendő azonban, hogy ezek megfogalmazására is az ún. kiemelt közszereplők korlátjaként került sor.

357 Ungváry and Irodalom Kft. v. Magyarország, no. 64520/10. (végső) 2014. március 3. ítélet, 43. bek.

358 A két hivatkozott eseti döntés közül, csupán BH 2019.3.68 hivatkozott az Alkotmánybíróság gyakorlatára, és az EJEK-ből levezetett korlátokra.

5. Becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulások jogellenességének megítélése

Jelen fejezet célja azoknak a társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekményeknek a bemutatása, melyek tipikusan a rágalmazás és becsületsértés deliktumainak. Miután a két bűncselekmény büntetőjogi joggyakorlatát elsődlegesen az e fejezetben vizsgált jogellenességet kizáró okok jellemzik, ezért értekezésem az alábbi véleménynyilvánítás szabadsága alá tartozó, jogellenességet nélkülöző cselekményeket ismertetem.

5.1. A társadalomra veszélyesség és a védett jogi tárgy szerepe

Az előző fejezetben kifejtetteknek megfelelően, az évtizedek óta fennálló, töretlen jogalkalmazói gyakorlat, a cselekmény jogellenességét megelőzően először annak becsület csorbításra objektíve alkalmas (tényállásszerű) voltát vizsgálja.³⁵⁹ Amennyiben az eljáró bíróság a cselekményt – a társadalomban kialakult általános felfogást alapul véve – tényállásszerűnek minősíti, akkor a bűncselekmény fogalmának további feltételét górcső alá véve, a megnyilvánulás társadalomra veszélyességét vizsgálja. Ha az eljárás tárgyává tett cselekmény a védett jogi tárgyat nem sérti, a megvalósított cselekmény büntetendőségét társadalomra veszélyesség hiányában zárja ki. E folyamat okán, a dogmatikai tisztázás érdekében, először a materiális jogellenességgel, illetve annak általam ekvivalens fogalmaként alkalmazott társadalomra veszélyességgel érdemes foglalkozni.

Amint arra Belovics Ervin és Hollán Miklós is rámutatott, a jogellenesség fogalma hazai jogirodalmunkban először a *nullum crimen sine lege* elvet megtestesítő, pusztán formális, jogszabállyal ellentétes definícióként jelent meg.³⁶⁰ A szovjet fennhatóság azonban a magyar büntető törvénykönyvre is rányomta bélyegét. Az 1950. évi II. törvényünkben³⁶¹ (Btá.) – a jogtörténeti részben ismertetteknek megfelelően – megjelent a szovjet jogban analógia alkalmazására lehetőséget biztosító társadalomra veszélyesség. Eredetével ellentétben azonban, a kiterjesztő értelmezés helyett, a definíció hazánkban a bűncselekményfogalom részévé vált, és a Btá. hatálybalépése óta, valamennyi kódexünk töretlenül alkalmazza azt.³⁶²

Jelenleg hatályos törvénykönyvünkben³⁶³ a bűncselekmény definíciójának önálló eleme a társadalomra veszélyesség. Ennek okán a cselekmény tényállásszerűsége ellenére, a deliktum megvalósítása szempontjából a társadalomra veszélyességnek minden esetben külön vizsgálat tárgyát kell képeznie. Ahogy azt Mészáros Ádám is kifejtette, a jogalkalmazó a konkrét cselekményt az absztrakt törvényi tényállás alá vonja, és meggyőződik a büntetőjogi felelősség fennállásáról.³⁶⁴ Ha ugyanis egy tevékenység vagy mulasztás tényállásszerű, ugyanakkor a

359 EH 2019.01.B2 [29]

360 BELOVICS (2009): 14.; HOLLÁN (2003)

361 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről

362 Belovics Ervin Kádár Miklós művét (KÁDÁR (1953): 141.) felhasználva rámutatott arra, hogy a vizsgált jogintézmény a szovjet szocialista büntetőjogból ered, ahol a társadalomra veszélyesség valójában az analógia alkalmazását tette lehetővé, biztosítva ezzel, hogy egy nem tényállásszerű cselekmény esetén, az ahhoz leghasonlóbb tényállásszerű cselekmény jogkövetkezményeit alkalmazzák. A szocialista mintával ellenkezően, az 1961. évi V. törvény miniszteri indokolása a társadalomra veszélyességet a bűncselekmény fogalom részeként nevesítette. BELOVICS (2009): 19–21.

363 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.)

364 MÉSZÁROS (2008)

jogellenessége mégis hiányzik, akkor bűncselekmény elkövetését nem lehet megállapítani. E körben a joggyakorlat egységes, és a társadalomra veszélyesség hiányát mondta ki a Legfelsőbb Bíróság többek között a Bf.V.1090/2001., a BH 1996.7.347., a BH 2001.7.307., a BH 2009.5.131. és az EBH 2018. B.1. számú döntéseiben.

A társadalomra veszélyességet kizáró okok rendszerét áttekintve, megkülönböztetjük a törvényben nevesített és a bírói gyakorlat által kialakított kizáró okokat. A jogirodalom ma már egységes annak megítélésében, hogy a büntetőjogi felelősség a tettes javára szűkíthető. Filó Mihály konklúziója szerint szemben azzal, hogy a felelősségre vonás pozitív feltételeit – a *nullum crimen sine lege scripta* elvének megfelelően – kizárólag a törvény tartalmazhatja, a negatív feltételek alakítására az ítélkezési gyakorlatnak is lehetősége van.³⁶⁵ Miután pedig a kizáró okok alkalmazása az elkövetők számára kedvező, ezért azok a legalitás elvével nem állnak ellentétben.³⁶⁶ Nagy Ferenc álláspontja szerint a tényállásszerű, jogellenes magatartást az érték vagy érdek sérelme, illetve veszélyeztetése alapozza meg, ezért egy jogellenességet kizáró ok elfogadásához két oldal mérlegelését kell elvégezni. Így a pluralista nézet alapján az adott cselekmény által sértett jogi tárgy (a társadalmi megbecsülés) szembe kerülhet egy másik, fontosabb érdekekkel (például a hatósági jogok gyakorlásával), ekkor pedig a fontosabb érdek kiszorítja a gyengébbet.³⁶⁷ Lényegét tekintve hasonló következtetést fogalmazott meg Békés Imre is, megállapítva, hogy a materiális jogellenességet kizáró okok „nem a társadalmi érdekek sérelmének a hiányára épülnek, hanem a jogrend kivételes engedélyére”.³⁶⁸

A jogrend azonban nemcsak tilalmakat, hanem megengedő normákat is tartalmaz.³⁶⁹ A tanulmány témáját érintően, ilyen megengedő, illetve kötelezettséget teremtő előírásnak minősül többek között a hamis tanúzás tényállása³⁷⁰ – amely az ügy lényegére vonatkozó valótlan vallomás, vagy való elhallgatása révén a valós tények közlésére kötelezi a tanút –, vagy a terhelti vallomástétel, amelynek tilalmaként a hatályos büntetőeljárás törvény³⁷¹ a hamis vádat és a kegyeleti jog hamis tényállítással történő megsértését rögzíti.³⁷² Ezek a normák azonban nemcsak a büntetőjogban, hanem valamennyi jogágban gyökerezhetnek. Így például a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 5:6. §-ában nevesített önhatalom alapján a birtokos – a birtok megvédéséhez szükséges mértékben – önhatalommal is felléphet a tilos önhatalommal szemben. Ennek büntetőjogi elfogadása a jogrendszer egységének elve miatt szükséges.

A kifejtettekre tekintettel egyetértek Belovics Ervinnel³⁷³ és Nagy Ferencsel,³⁷⁴ hogy az összes kizáró ok felsorolása sem törvényben, sem tudományos munkában nem lehetséges. Ennek okán a taxatív felsorolást elkerülve, a társadalomra veszélyességet nélkülöző, tipikusan a rágalmozás és becsületsértés bűncselekményei kapcsán alkalmazott büntetendőséget kizáró okokat három témakör szerint csoportosítom:

365 FILÓ (2018): 95.

366 NAGY (2001): 13.

367 Uo., 6.

368 BÉKÉS Imre (1994): 23.

369 NAGY (2001): 6.

370 Btk. 272. §

371 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.)

372 Be. 185. § (1) bek. d) pont

373 BELOVICS (2009): 37.

374 NAGY (2000): 343–344.

- 1) a megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben, szükségtelen gyalázkodástól, becsméréstől mentes vélemények,
- 2) a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsméréstől mentes nyilatkozatok és tényállítások, valamint
- 3) a közéleti viták körében kifejtett megnyilvánulások.

5.1.1. A megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben kifejtett vélemények

A Kúria EH 2013.09.B16 számú eseti döntésében megjelent, és azóta több határozatának indokolásában is hivatkozott,³⁷⁵ jogellenességet kizáró okokat tartalmazó felsorolás közül, a hivatalos személyek hivatali hatáskörének teljesítése során, azzal összefüggésben kifejtett becsület csorbításra objektív alkalmas tényközlések körét – a Kúria saját gyakorlatára hivatkozva – indokoltnak tartom további foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlására és kötelezettségek teljesítésére is kibővíteni. A hivatalos személyek tényállásszerű megnyilvánulásainak jogellenességét nélkülöző voltát a hivatalos személyek által ellátott közjogi feladatokból eredő speciális jogok és kötelezettségek alapozzák meg.³⁷⁶ Társadalomra veszélyesség hiányában nem állapítható meg a rágalmazás bűncselekményének elkövetése, ha a hivatalos személy az ügyintézés során, hivatali hatáskörében hozott határozatában a becsület csorbítására objektíve alkalmas tényről állít vagy kifejezést használ.³⁷⁷ Jogellenesség hiányában ugyancsak nem valósít meg rágalmazást az államigazgatási eljárásban hozott határozat során, hivatali hatáskörben tett megállapítás.³⁷⁸ A Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.814/2006. számú határozatában a bírói gyakorlatot összegezve megerősítette, hogy jogellenesség hiányában nem állapítható meg a rágalmazás vétsége, mikor a hatósági eljárásban jogszerűen hangzanak el az eljárásban érintettek magatartását, cselekvéseit negatívan jellemző tények, adatok, ha azok az eljárás tárgyához tartoznak.³⁷⁹ Vitathatatlan azonban, hogy számos munkaköri kötelezettség ellátása

375 Például: EH 2015.11.B29; EH 2019.02.B3; BH 2020.9.258

376 NAGY (2014): 230.

377 BH 1991.9.338

A másodfokú bíróság e joggyakorlatra vonatkozó indokolásában utalt annak tényére, hogy az államigazgatási ügyintézés és önkormányzati szervek működése lehetetlenülne el, ha a hivatalos személyeknek valamennyi eljárás során attól kellene tartaniuk, hogy a hivatali működésük körében tett megállapításaik rágalmazás vagy becsületsértés bűncselekményét valósítanak meg. Nem értek egyet azonban az indokolás következő bekezdésével, mely a büntetőjogi felelősség korlátját leszűkítve úgy fogalmazott, hogy „hivatalos személyek által tett, becsület csorbítására alkalmas tényállítások csak akkor valósítanak meg bűncselekményt, ha azok arra irányulnak, hogy bárkinek jogtalan hátrányt okozzanak, vagy jogtalan előnyt szerezzenek.” Vitathatatlan, hogy ezesetben valóban nem a rágalmazás vagy becsületsértés vétsége, hanem hivatali visszaélés büntette valósul meg, azonban a rágalmazás és becsületsértés tényállása körében az eljáró hatóságok megnyilvánulásainak büntetendőségét is csupán az eljárással összefüggő, szükséges mértékű becsület csorbítására alkalmas megnyilatkozások zárják ki.

378 EH 2000.295

Hasonló megállapítást tartalmaz az EH 2003.846 számú eseti döntés, mely értelmében, „nem valósítja meg a rágalmazás bűncselekményét a gyermekjóléti szolgálat családgondozója, ha olyan megállapításokat rögzít és küld meg a hivatalos szervnek, melyek egyébként alkalmasak a becsület csorbítására.”

379 BH+ 2008.10.432

ugyancsak nélküli a jogelleneséget (pl. minőség ellenőr megállapításai vagy a munkáltató azonnali hatályú felmondása).

A társadalomra veszélyességet kizáró ok alkalmazására e körben csak akkor van lehetőség, ha a beavatkozás feltételei teljesülnek. A Kúria BH 2004.8.305 számú határozata értelmében, „jogellenesség hiányában nem valósul meg a rágalmazás vétsége, ha az amatőr sportszervezetben funkciót betöltő vezető (versenybíró) e feladatkörében a magánvádló sportszakosztályi vezetőre olyan negatív tényközlést tartalmazó jelentést tesz, amelyet nyilvánvalóan a közérdek indokol”.³⁸⁰ Ugyancsak példaként emelhető ki a Kúria egy másik eseti döntése, melyben foglalt megállapítása szerint, „rágalmazás vétsége nem valósul meg, ha a magánvádlónak a munkaviszonyával kapcsolatban elkövetett jogsértései miatt, a munkáltatója által lefolytatott vizsgálat során, az annak elvégzésével megbízott terhelt ismerteti a magánvádló munkaköri kötelezettségeit tartalmazó megállapításokat.”³⁸¹

Az előzőekben kifejtettekhez hasonlóan, e kategória alá sorolhatók Nagy Ferenc rágalmazás és becsületsértés tényállása kapcsán, a hivatásbeli jogok és kötelezettségek gyakorlása körében összegzett jogelleneséget kizáró okai:

- szakértői tevékenység körében kifejtett tényközlések, ténymegállapítások,
- a peres felek jogi képviselőinek tényelőadásai,
- a munkaköri kötelezettségből eredő véleményezések,
- a pedagógusok által készített jellemzések.³⁸²

Valamennyi fent összegzett megnyilatkozásra alkalmazandó, hogy a tényállásszerű cselekmény társadalomra veszélyességét csak az adott kérdéskör tisztázásához szükséges körben, szükségtelen becsméréstől és gyalázkodástól mentes megnyilvánulás zárja ki.

5.1.2. A hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között tett nyilatkozatok és tényállítások

„Az 1878. évi V. tc. (Csemegi Kódex) hatályba lépésétől töretlen az a bírói gyakorlat, amely szerint a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükség(telen) gyalázkodástól, becsméréstől mentes nyilatkozat, tényállítás nem büntethető még akkor sem, ha az tartalma alapján egyébként a becsület csorbítására alkalmas volna.”³⁸³

380 BH 2004.8.305

381 BH+ 2008.10.432

382 NAGY (2014): 232. Nagy Ferenc felsorolásának két elemével: a különböző cselekményekről, hatósági vagy más eljárásokról szóló közérdekű vagy tájékoztató jellegű, ugyanakkor tárgyilagos sajtótudósításban, sajtóközleményekben tett újságírói tényállítások; illetve a tudományos, kulturális, művészeti életben kifejtett tárgyyszerű megállapítások, kritikák körével szándékosan maradtam adós. Előbbi megnyilvánulási kört rendszerezésben a közéleti viták körében kifejtett vélemények közé sorolom, mely kategóriát annak szabályozásbeli jelentőségére tekintettel külön fejezetben tárgyalok. Utóbbi kategória esetén jellegétől függően akár a foglalkozásból eredő jogok gyakorlásának és kötelezettségek teljesítésének körébe, akár a közéleti vita kategóriájába besorolható lehet.

383 BH+ 2009.2.57

A Legfelsöb Bíróság fent idézett indokolásával – a BH 2004. 267. számú határozatára hivatkozva – megerösítette a hatóságok előtt folyamatban lévö eljárásokban, az ügyfél által, az öt megilletö jogok keretei között tett nyilatkozatok társadalomra veszélyességet kizáró gyakorlatát. E büntetendöséget kizáró ok alkalmazása esetén, az ügyfél definíciója kiterjed – többek között – a feljelentö, sértett, tanú, terhelt, illetve valamennyi peres fél személyére, illetve ezen személyek megnyilvánulásaira egyaránt. A BH 2013.8.204 számú bírósági határozat az imént idézett kritériumoknak megfelelö jogellenességet kizáró ok alátámasztása érdekében hivatkozott a tanúvallomás,³⁸⁴ illetve a gyámhatósági eljárásban meghallgatott ügyfél tényállításának³⁸⁵ társadalomra veszélyesség hiányát ugyancsak megállapító korábbi határozataira. A feljelentö, sértett, tanú hatóság előtt folyamatban lévö ügyben tett vallomásának jogszerű volta egyrészt elösegíti a tényállás tisztázását, másrészt e vallomástételre kötelezett személyek törvényben elöírt kötelezettségeiket teljesítik. Kiemelendö továbbá, hogy a társadalomra veszélyesség hiánya nem csupán a hatóság előtt már folyamatban lévö eljárás során részletezett tényközlés tekintetében állapítható meg, hanem e kizáró ok az eljárást megindító beadványban (feljelentésben, keresetlevélben) kifejtett megnyilvánulás vonatkozásában is fennáll.³⁸⁶

A jogalkalmazói gyakorlat e megállapítása ugyancsak a II. fejezetben részletezett alapjog-korlátozáson nyugszik. A korlátozhatóságból következöen kérdésként merül fel, hogy az ügy tisztázása során elhangzó, azzal szoros összefüggésben álló, szükségtelen gyalázkodástól és beccsmérléstől mentes tényállítások korlátozása szükségesnek tekinthetö-e egy demokratikus társadalomban, mások jó hírnevének védelme érdekében. Ennek vizsgálata a hatóság elötti eljárásokban elkövetett beccsületcsorbításra alkalmas tényállítások esetén következöképpen vázolható.

A rágalmozás jogi tárgya (a társadalmi megbeccsülés) a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése érdekében, a passzív alany emberi méltósághoz való jogának és jó hírnevéhez való jogának szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott mértékig részesíti oltalomban. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog, illetve az emberi méltósághoz és jó hírnevéhez való jog ütközésének eredményeképpen, az alapjog-korlátozás lehetőségének vizsgálata elengedhetetlennek mutatkozik. Tekintettel arra, hogy a vizsgálat tárgyát a véleménynyilvánítás szabadságának, illetve az igazságszolgáltatásban rejlö alkotmányos érdekek – pl. a büntetőeljárás lefolytatásához füzödö közérdeknek – az érvényesülése képezi, a *legitimitás* követelményeként is az ügy tisztázása érdekében felmerülö, az azzal szoros összefüggésben álló, szükségtelen gyalázkodástól és beccsmérléstől mentes tényállítások körében érvényesülö véleménynyilvánítás szabadságának és az igazságszolgáltatásban rejlö alkotmányos érdek érvényesülése fogalmazható meg.

- 1) Figyelembe véve, hogy az elérni kívánt cél keretében megfogalmazott tényközlés a véleménnyel érintett személy emberi méltósághoz való jogát és a jó hírnevéhez való jogát sérti, a kitüzött cél elérésére, az alapjog korlátozás alkalmas.
- 2) A megfogalmazott célból következöen, a szükségesség-arányosság tesztjének elvégzésére, csak a véleménynyilvánítás szabadságának, illetve az emberi méltósághoz való jog-

384 EH 2004.1011

385 BH 2004.7.267

386 EH 2011.2394, EH 2014.02.B3, BH 2021.1.2

nak és a jó hírnévhez való jognak szükségszerű egymásnak feszülése esetén kerül sor, így az alapjogok ütközése indukálja a szükségesség követelményének teljesülését egyaránt.

- 3) Az arányosság keretében a véleményszabadság biztosításával elért előnyt szükséges összevetni az alapjog-korlátozásból származó sérelem mértékével. Figyelembe véve, hogy az igazságszolgáltatás rendszere az eljárásban részt vevő személyek nyilatkozatain alapul, valamint ezek nyomán indulnak (vagy akár az előző alcím alá tartozó, hivatalos személyek által hozott döntésekkel zárulnak), a véleménnyel érintett személy alapjogának korlátozása hiányában – akár a magánfelek közt fennálló, akár az állami büntetőigényének érvényesítéséből eredő – jogviták rendezése lehetetlenné válna.

5.1.3. A hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának dogmatikai indokai

Az előző alcím téziseként hivatkozott két határozatot³⁸⁷ áttekintve, a Legfelsőbb Bíróság egyik döntésének indokolásában sem fejtette ki, hogy a hatósági eljárásokban tett, az ügy tárgyával szoros összefüggésben álló, szükségtelen gyalázkodásoktól és becsmérléstől mentes vélemények, mely társadalomra veszélyességet kizáró ok miatt nem büntetendőek. Ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság a Bfv.II.186/2007. számú határozatában is utalt, első kodifikált büntető törvénykönyvünként a Csemegi-kódex 266. §-a tételes szabályként rögzítette, hogy nincs helye büntetőeljárásnak, ha a becsület csorbítására alkalmas tényt vagy a gyalázkodó kifejezést a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben állítják, illetve használják.³⁸⁸ Ezt a fordulatot azonban az 1961. évi V. törvény³⁸⁹ *expressis verbis* már nem tartalmazta, azonban a bírói gyakorlat – természetesen a jogtörténeti fejlődésnek megfelelően – azóta is következetesen alkalmazza a Csemegi-kódexből kifejlődött kizáró okot. Figyelembe véve, hogy e megnyilvánulások társadalomra veszélyességét kizáró bírói gyakorlat több évtizedes gyökerekkel rendelkezik,³⁹⁰ jelen alfejezet vizsgálata arra irányul, hogy a szakértői tevékenység keretében történő tényközlések, ténymegállapítások, és a peres felek jogi képviselőinek tényelőadásai, illetve a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes kifejezések és tényközlések *erga omnes* hatályú alkalmazása dogmatikailag mivel igazolható.

A kérdéskört taglalva Nagy Ferenc,³⁹¹ illetve hozzá hasonlóan a Gellér Balázs – Ambrus István szerzőpáros³⁹² is a hivatásbeli jogok gyakorlásából és kötelezettségek teljesítéséből vezette le a hatósági eljárásban kifejtett, jogellenességet nélkülöző megnyilvánulások büntetendőségének kizártságát. Nagy Ferenc meglátása szerint a hivatásbeli jogok gyakorlása és kö-

387 BH 2004. 267, BH+ 2008.10.432

388 1878. évi V. törvénycikk 266. §: Rágalmazás vagy becsületsértés miatt bűnvádi eljárásnak nincs helye: ha a tény, vagy a gyalázó kifejezés, a hatóság előtt folyamatban levő ügyben, ezen ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával, szóval vagy az ügyiratokban állítatik, illetőleg használtatik; vagy ha a becsületsértő következtetések az ügyben felmerülő tényekből vagy körülményekből származtatnak. Ezen intézkedés mindazonáltal nem zárja ki az ügyvéd, illetőleg közjegyző elleni fegyelmi eljárást, sem a rágalmazó vagy becsületsértő kifejezések megtorlása iránt, más törvényekben foglalt intézkedések alkalmazását.

389 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

390 Pl.: BH 1991.9.338; BH 2004.8.305; BH+ 2011.10.419; EH 2011. 2394; EH 2014.02.B3

391 NAGY (2014): 232.

392 GELLÉR–AMBRUS (2019): 259–260.

telezettiségek teljesítése Btk.-ban, illetve más törvényben nem szabályozott, a gyakorlat által kimunkált és szokásjogilag rögzült jogellenességet kizáró okok.³⁹³ Ezzel szemben más szerzők nem különítik el önálló büntetendőséget kizáró okként a hivatásbeli jogok gyakorlását és kötelezettségek teljesítését, hanem azt a jogszabály engedélyének kategóriáján belül helyezik el.³⁹⁴ Belovics Ervin álláspontjában kifejtette, hogy e jogok gyakorlását és kötelezettségek teljesítését külön kizáró okként tárgyalni szükségtelen. Ennek oka, hogy a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése, akár absztrakt, akár konkrét engedélyen alapulnak – ha a jogrend egységének elvéből következnek –, akkor az annak megfelelő nem büntető anyagi jogi regula szerinti magatartás a deliktum megállapítását társadalomra veszélyesség hiányában nem eredményezheti.³⁹⁵

Mindkét nézetre alkalmazandó Nagy Ferenc azon összegzése, hogy a társadalomra veszélyességet kizáró okok olyan jogi tételek, amelyek a tényállásszerű cselekmény jogellenességének ellentmondanak, vagy az elmulasztott cselekmény jogszerűségét megalapozzák és indokolják.³⁹⁶ Hiszen a hivatásbeli jogok gyakorlása vagy a kötelezettségek teljesítése akár írott normán, akár íratlan jogi tételen alapulnak, bűncselekményt nem eredményezhetnek, mert a büntető törvénykönyv tényállását más jogszabályok leronthatják.

A dogmatika megosztottságát illető állásfoglalás tekintetében, jelen témát érintő vizsgálat körében több szempontból is hibásnak találok a hivatásbeli jogok és kötelezettségek gyakorlásaként meghatározott kizáró okot. E körben a Nagy Ferenc által felsorolt tevékenységek közé:

- a szakértői tevékenység keretében történő tényközlések, ténymegállapítások, valamint
- a peres felek jogi képviselőinek tényelőadásai tartoznak.³⁹⁷

Nagy Ferenchez hasonlóan, a Gellér Balázs – Ambrus István szerzőpáros is a hivatásbeli jogokhoz és kötelezettségekhez, mint bíró alkotta kizáró okokhoz sorolja az ügyvédi vagy védői tevékenység során, a hatóságok előtti eljárásban, illetve az ügyfél képviseletében kifejtett beccsületsértést, rágalalmazást és kegyeletsértést.³⁹⁸

A fent megjelölt szerzők következtetésével azért nem értek egyet, mert az érintett jogok és kötelezettségek jogszabályon alapulnak. A peres felek jogi képviselőinek tényelőadása vonatkozásában – a teljesség igénye nélkül – a polgári és munkajogi ügyekben a polgári perrendtartás irányadó, amely a Pp. 65. §-a révén csupán azt határozza meg, hogy a perben meghatalmazottként ki jogosult eljárni. Ebből következően a képviselet terjedelmét illetően a Ptk. 6:17. §-a az irányadó. Az érintett normaszöveg kimondja, hogy a képviseleti jog kiterjed mindazon cselekmények elvégzésére és jognyilatkozatok megtételére, amelyek a képviselettel elérni kívánt cél érdekében szükségesek. Miután az így tett nyilatkozat vagy benyújtott keresetlevél során a jogi képviselőt az általa képviselt személy joga illeti meg, tevékenysége a képviselt személyhez hasonlóan jogszabályi engedélyen alapul. A büntetőeljárás törvény ezt egyszerűbben oldotta meg. Akár a meghatalmazott képviselő,³⁹⁹ akár a védő nyilatkoza-

393 NAGY (2001): 11.

394 Ezt a nézetet követi a Balogh Ágnes – Tóth Mihály szerzőpár is. BALOGH–TÓTH (2015): 163.

395 BELOVICS (2009): 40–41.

396 NAGY (2014): 203.

397 Uo. 232. o.

398 GELLÉR–AMBRUS (2019): 259–260.

399 2017. évi XC. törvény 61. § (2)

taik⁴⁰⁰ vesszük alapul, mindkét esetben – a csekély saját jogosultságaként nevesített jogkörrel leszámítva⁴⁰¹ – a képviselt személy eljárási törvény szerinti jogosultságait gyakorolja, ezért nyilatkozataiknak ugyanúgy kell minősülniük, mint az általuk képviselt személyek tényelőadásainak. E következtetésből eredően, a peres felek jogi képviselőinek megnyilvánulásai körében szükségtelennek tartom a hivatásbeli jogok és kötelezettségek gyakorlására vonatkozó külön kategória létrehozását, különös tekintettel arra, hogy e kizáró ok egyes személyekre, így például a peres felekre, a feljelentőre vagy a tanúra nem terjed ki.

Az előző bekezdéshez hasonlóan, a szakértő kötelezettségének teljesítése szintén jogszabályon alapul, ezért a szakértői tevékenység külön kategóriába történő kiemelésével ugyancsak nem értek egyet. Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény 47. § (4) bekezdése előírja, hogy a szakvéleménynek tartalmaznia kell a szakmai ténymegállapításokat, valamint a szakértő véleményét is. Kizárólag a büntetőeljárást érintve, a Be. 200. § (1) bekezdés a) pontja előírja annak jogkövetkezményét is, ha a szakértő a közreműködést vagy a véleménynyilvánítást a megtagadás következményeire történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja. Következésképpen a szakértői tevékenység keretében történő tényközlések, ténymegállapítások büntetendőségét jogszabály engedélye zárja ki.

A kifejtettek okán a bírói gyakorlattal szemben felmerül annak kérdése, hogy az így vitatott kizáró okot nem-e a törvényben nevesített jogszabály engedélye alapján kellene kizárni. E kérdés azonban a tényállásban és a védett jogi tárgyban szereplő becsület fogalmának összekapcsolása esetén fel sem merülne, hiszen tényállásszerűség hiányában a kizáró ok alkalmazása sem válna szükségessé.

5.1.4. A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatása és megválaszolatlanul hagyott kérdése

A rendszerváltással egyidejűleg az 1989. évi XXXII. törvény az alapjogok védelme érdekében felállította az alkotmányvédelem legfőbb szervét, az Alkotmánybíróságot, melynek joga és lehetősége volt bármely jogszabályt alkotmányellenessé nyilvánítani és megsemmisíteni, ha az alkotmányos jogot, alapelvet vagy más alkotmányos rendelkezést sértett.⁴⁰² A véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi vonatkozású korlátozása tekintetében, az alapjogi vizsgálat már az Alkotmánybíróság viszonylag korai gyakorlatában szükségessé vált.

A 30/1992. (V. 26.) AB határozat⁴⁰³ a véleménynyilvánítás szabadságát érintő általános tételek determinálásával megfogalmazta az értekezés szempontjából egyik legnagyobb relevanciával rendelkező szükségesség-arányosság tesztjét.⁴⁰⁴ Az Alkotmánybíróság korai gyakorlatában megjelenő, és a védett jogi tárgyra legnagyobb hatást gyakorló döntése azonban a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat volt. E határozatától kezdődően, a véleménynyilvánítás lehetőségének határa valamennyi közéleti párbeszéd esetén megváltozott.⁴⁰⁵

400 2017. évi XC. törvény 42. § (1)

401 2017. évi XC. törvény 42. § (2)

402 TÓTH J. (2017): 123–124.

403 30/1992. (V. 26.) AB határozat

404 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás III.2.2.

405 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [35]

A döntés lényegét röviden ismertetve, az Alkotmánybíróság az EJEB gyakorlatának megfelelően,⁴⁰⁶ alkotmányellenesnek mondta ki, és a határozat közzétételének napjával megsemmisítette az 1978. évi IV. törvény 232. §-ában determinált – és az 1961. évi V. törvény hatálybalépésétől kezdődően a magyar joggyakorlat részét képező⁴⁰⁷ – *hatóság vagy hivatalos személy megsértése* tényállását. A döntés előzményéhez szükséges kiemelni, hogy az 1993. évi XVII. törvény 52. §-a módosította az akkor hatályos Btk. 232. §-át, átalakítva ezzel az elkövetési magatartások körét, illetve megemelve az alkalmazott büntetési tételt. Nem sokkal a módosítás után azonban az 1993. évi XXXI. törvény kihirdette az Emberi Jogok Európai Egyezményét,⁴⁰⁸ valamint kötelezőnek ismerte el az EJEB joghatóságát az Egyezménynek, illetve kiegészítő jegyzőkönyveinek értelmezésével és alkalmazásával összefüggő minden ügygel kapcsolatban.⁴⁰⁹ Az Egyezményhez csatlakozás megerősítette az Alkotmánybíróság EJEB, illetve a hazai alapjogi gyakorlat közötti összhang létrehozását érintő célját, mely az 1978. évi IV. törvény 232. §-ában rögzített *hatóság vagy hivatalos személy megsértése* tényállás alkotmányellenessé minősítéséhez vezetett:

- „a közhatalom gyakorlóí sérelmére elkövetett rágalmozást és becsületsértést a más személyek sérelmére elkövetett cselekményekkel azonosan széles körben bünteti és ez nyilvánvalóan ellentétes az Európai Emberi Jogi Bíróság állandó gyakorlatában kifejezésre jutó elvekkal;
- a közügyekben büntetni rendeli az értékítéletet kifejező véleménynyilvánítást, ami az alkotmányos alapjog szükségtelen és aránytalan korlátozása;
- a tényközlés tekintetében nem különböztet való és valótlan, ezen belül pedig a tudatosan hamis, illetve a hivatásból, foglalkozásból adódó szabályok megsértése miatt gondatlanságból valótlan tényállítások között, holott a véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi eszközökkel csak utóbbiak esetében korlátozható alkotmányosan.”⁴¹⁰

A deliktum alkotmányellenesnek minősítésén túl – szakítva az addigi hazai gyakorlattal –, az Alkotmánybíróság az elérni kívánt célhoz viszonyítottan aránytalan alapjogi korlátozásnak nyilvánította a hatóságok és hivatalos személyek fokozott büntetőjogi védelmét. Ezen indokokra alapozva határozatában rögzítette, hogy az 1978. évi IV. törvény 232. §-ának megsemmisítésével a hatóság és a hivatalos személyek becsületének védelme ugyanezen törvény 179. és 180. §-a feladatává vált.⁴¹¹ Annak kérdésével azonban nem foglalkozott, hogy a két bűncselekmény elkövetési magatartásaiban definiált becsület csorbításra alkalmasság, a 232. § vonatkozásában – illetve inntól kezdődően a 179. és 180. §

406 Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Lingens kontra Ausztria ügyben rámutatott arra, hogy a politikai vita szabadsága a demokratikus társadalom alappillére, mely révén a közzereplő politikusok túrés kötelezettsége tágabb az ilyen státusszal nem rendelkező személyeknél. (Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.) A Bíróság később e politikusokra vonatkozó tágabb túrés kötelezettséget determináló következtetését erősítette meg többek közt az Oberschlick kontra Ausztria ügyben. (Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 59. bek.)

407 1961. évi V. törvény 158–159. §

408 Az Emberi Jogok Európai Egyezményét az 1993. évi XXXI. törvény 5. §-ában meghatározott időponttól kell alkalmazni.

409 1993. évi XXXI. törvény 3. § b) pont

410 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.

411 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.3.

tekintetében – változott-e.⁴¹² A 36/1994. (VI. 24.) AB határozatig ugyanis a Btk. 179. és 180. § szerint minősülő rágalmazás és becsületsértés csupán a 232. §-ban meghatározott többlettétállással nem rendelkező személyekre volt alkalmazható. Ezt követően azonban az EJEB gyakorlata és a friss AB határozat hatására, a jogi tárggyal együtt, az elkövetési magatartásban megjelölt becsületnek is alkalmazkodni kellett volna a közügyeket érintő változáshoz. Az átalakulásra a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata a jogi tárgy tekintetében vitathatatlanul reflektált, az elkövetési magatartás objektív mércéje azonban változatlan maradt.⁴¹³ E joggyakorlatra vonatkozó következtetést erősítette meg Szomora Zsolt is, megállapítva, hogy azok a közügyet érintő, korlátozott emberi méltósághoz való jogot nem sértő megnyilvánulások, melyek a becsületsértés tényállásába illeszkednek, ugyan becsület csorbításra alkalmasak lehetnek, bűncselekményt mégsem valósítanak meg. Álláspontja szerint, ez az alapjogi mérlegelés a jogellenesség fogalmán keresztül ültethető a gyakorlatba, hiszen a megnyilvánulás tényállásszerűnek tekintendő, a cselekmény azonban mégsem jogellenes.⁴¹⁴ Az új joggyakorlat a határozat hozta változásokat tényállásszerűség tekintetében – az utóbbi évtized kúriai gyakorlatát látva tudatosan⁴¹⁵ – negligálja, és egy becsületfogalmat⁴¹⁶ továbbra is – immáron azonban látványos különbséggel – kétféle felfogásban (egy jogi tárgy által oltalmazottat, és egy elkövetési magatartás által objektivizáltat) alkalmaz. Ennek eredményeképpen a joggyakorlat – ahelyett, hogy az elkövetési magatartásra is az adott megnyilvánulás esetén alkalmazandó védett jogi tárgy

412 Tévesnek tekinthető ekként Sólyom László azon következtetése, hogy a 36/1994. (VI. 24.) AB határozattal a rágalmazás és becsületsértés bűncselekményének tényállását változtatta volna meg az Alkotmánybíróság az értékítéletek és ténymegállapítások körében megfogalmazott alkotmányos követelményekkel. (SÓLYOM (2001): 221.) Az Alkotmánybíróság által deklarált ezen alkotmányos követelmények ugyanis csupán a védett jogi tárgy körében, és nem a tényállás körében érvényesülnek, így a testület hivatkozott döntésének csupán a passzív alanyi kör bővülés szempontjából volt hatása a rágalmazás és becsületsértés tényállására.

413 A BH 1995.1.6 számú bírósági határozat indokolásában kifejtette, hogy a hatóság vagy a hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett – értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető.

BH+ 2010.7.283 számú bírósági határozat indokolása megismételte, hogy a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett –, értékítéletet kifejező (sértő) véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető. E megállapításból levont következtetése szerint, ha a sértő kifejezés használata adott esetben alkotmányosan nem büntethető, mert a cselekmény nem jogellenes, akkor jogellenesség hiányában bűncselekmény nem valósult meg. a BH+ 2010.11.474 számú döntés indokolása kiemelete, hogy becsületsértés vétsége miatt az önkormányzati képviselő az e minőségében az önkormányzat testülete vagy bizottsági ülésén tett, egy másik önkormányzati képviselő, valamint közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas értékítéletet kifejező véleménynyilvánítása alkotmányosan nem büntethető.

Az EH 2013.09.B16; BH 2013.8.204; EH 2015.11.B29; EH 2019.02.B3; BH 2020.9.258; BH 2021.9.249 számú döntésekben egységes indokolásként jelenik meg, hogy a becsületcsorbításra egyébként objektíve alkalmas tényállítás (híresztelés, tényre közvetlenül utaló kifejezés használata) eleve nélkülözi a jogellenességet, ha a véleménynyilvánítás (bírálat, jellemzés, nézet és kritika) szabadsága alá tartozik és hatóság vagy hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus vonatkozásában, annak e minőségére tekintettel történt.

414 SZOMORA (2016): 529–530.

415 Ld.: Kúria Bfv.1078/2012/5.; EH 2013.09.B16; BH 2013.8.204; EH 2019.01.B2; EH 2019.02.B3; BH 2020.4.96

416 A Kúria az EH 2017.05.B11 számú eseti döntésében „az elkövetési magatartást a becsületcsorbításra alkalmasság függvényében határozza meg; vagyis a Btk. megadja a védendő értéket, ami a becsület”. E következtetése ellenére a Kúria indokolásában később kifejtette, hogy az elkövetési magatartásban szabályozott becsület fogalom nem alapjogi viszonyban – így nem a jogi tárgy – vonatkozásában vizsgálendő.

szerinti határvonalat használná⁴¹⁷ – a véleménynyilvánítás szabadságának megfelelő, de az objektív határvonalat átlépő közlés büntetendőségét külön, társadalomra veszélyesség hiányában zárja ki.

Mindazonáltal kérdésként merül fel, hogy megfeleltethető-e a büntetendőséget kizáró okok céljának az, ha az Alkotmánybíróság által is jogszerűnek titulált, mégis becsület csorbításra alkalmasnak minősített megnyilvánulás büntetendőségét, csak a társadalomra veszélyesség hiányában lehet kizárni. Nem-e ellentétes a büntetőjogi szabályozás céljával,⁴¹⁸ ha a büntetőeljárásban vizsgált jelentős számú, alkotmányosan elfogadott kifejezést és tényállítást egy deliktum tényállásszerűnek minősít? Eleget tesz-e az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban megfogalmazott *ultima ratio* jellegének⁴¹⁹ a jelen gyakorlat szerinti értelmezés? Mennyire érvényesül a büntetőjog *ultima ratio* jellege, ha a demokráciánk egyik legfontosabb alapjogának érvényesüléséből eredő, közügyeket érintő véleménynyilvánításokra megállapított tágabb tűrési kötelezettség ellenére, a tágabb tűrési kötelezettséget érintő véleménynyilvánítások tényállásszerűnek minősülnek? Az Alkotmánybíróság már a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában előrebocsátotta, hogy a jövőben jogalkalmazói gyakorlat feladata lesz annak kialakítása, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása mely közszereplők esetében zárja ki a cselekmény jogellenességét.⁴²⁰ Jelen joggyakorlattal szemben célszerűbbnek találnám, ha rágalmazás, illetve becsületsértés jogi tárgya és elkövetési magatartása megegyezne, mely eredményeképpen a közügyet érintő, inkriminált megnyilvánulások nem csak jogellenesek, de tényállásszerűek sem lennének.

5.2. Következtetések

E fejezet célja annak bemutatása volt, hogy a rágalmazás és becsületsértés tényállásának évtizedekre visszavezethető jogalkalmazói gyakorlatában, drasztikus mértékben tér el a tényállásszerű cselekmény a ténylegesen büntetendő becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulások körétől. Jogtörténeti alapjait ehelyütt megismételve, már a Csemegi-kódexben a bűnvádi eljárásnak akadályát képezték a hatóság előtt folyamatban lévő, az ügyre, illetve ügyfelekre

417 BH 2020.4.96: [40] Következetes, évszázados az ítélezési gyakorlat az objektív ismérv mellett. A becsület csorbítására való alkalmasság tehát objektív ismérv; így objektíve, a társadalomban kialakult általános megítélés, az általános erkölcsi és közfelfogás figyelembevételével kell eldönteni, hogy az adott tény állítása, híresztelése, kifejezésként használata alkalmas-e a becsület csorbítására. Ekként nem a passzív alany, a sértett egyéni megítélése, szubjektív értékítélete, esetleges érzékenysége alapján kell megítélni ezt az alkalmasságot.

[45] (...) a bíróságnak először abban kell állást foglalnia, hogy a felrótt magatartás tény állítása, híresztelése, tényre közvetlenül utaló vagy becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata-e. A becsület csorbítására alkalmas kifejezés törvényi tényállás szerinti fogalmának megvalósulása szempontjából az adott megnyilatkozás önmagában – s nem pedig alapjogi viszonyban – vizsgálendő (BH 2013.204). Ha a megnyilatkozás kifejezés használata, akkor kell azt vizsgálni, hogy a becsület csorbítására objektíve alkalmas-e, ha pedig az becsület csorbítására objektíve nem alkalmas, akkor a cselekmény nem tényállásszerű, tehát nem bűncselekmény.

418 Balogh Ágnes – Tóth Mihály szerzőpáros megfogalmazásában a „(...) a büntetőjogi szabályozás célja, hogy a büntető jogszabályban körülírt magatartást tanúsításától mindenki tartózkodjon, az abban írt követelményeket senki se idézze elő.” BALOGH–TÓTH (2010): 23.

419 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [30]: Az emberi méltóság büntetőjogi védelme a büntetőjog *ultima ratio* jellegéből fakadóan kizárólag azokkal a legsúlyosabb esetekkel szemben nyújthat oltalmat, amikor a közölt vélemény alkotmányos jogot sért vagy a jogsérelem veszélye közvetlenül jelen van.

420 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.3.

tárgyalás során tett megnyilvánulások,⁴²¹ majd e szabályozást módosítva, a becsületvédelmi novella (1914. évi XLI. törvénycikk) jogszabályban meghatározva zárta ki a hatóság előtt folyamatban lévő, az ügyre, illetve ügyfelekre tárgyalás során tett megnyilvánulások büntetendőségét.⁴²² E ponton szükséges annak megemlítése, hogy már a Csemegi-kódex hatálya alatt nélkülözötte a jogellenességet a köteleességteljesítés során elkövetett rágalalmazás és becsületsértés. Angyal Pál összegzéséből láthatjuk, hogy valamennyi „jogilag parancsolt, megengedett vagy legalább is közömbös” cselekmény jogellenessége – egyben büntetendősége – megszűnik, illetve eleve hiányzik. Angyal többek között a sértett beleegyezése és a fegyelmi jog gyakorlása mellett, a köteleességteljesítés során elkövetett rágalalmazás és becsületsértés büntetendőségét is a jogellenességet nélkülöző cselekmények közé sorolta.⁴²³

E cizellált törvényi meghatározást leegyszerűsítve, az 1961. évi V. törvény az érintett két deliktum alapeseteit – a tetteges becsületsértéstől és a becsületsértés szituációs elemeitől eltekintve – lényegét tekintve a ma hatályos törvényi megfogalmazásnak megfelelően öntötte alakba.⁴²⁴ Törvényi nevesítés nélkül a bírói gyakorlat a hatóság előtti eljárásban kifejtett, az ügygel összefüggő nyilatkozatok büntetendőségének hiányát, a korábbi tényállásban nevesített ok nyomán – a Btá. hatályba lépésétől alkalmazott – társadalomra veszélyesség hiányára alapozva vezette át az új szabályozásba.⁴²⁵ A tényállásszerű megnyilvánulás büntetendőségének jogellenesség hiányán alapuló kizárására azonban – a korábbi joggyakorlatnak megfelelően – már a Csemegi-kódex és a Btá. együttes hatálya alatt is találunk példát. A Budapesti Fővárosi Bíróság BH 1958.6.1957 számú bírósági határozatában az Ügyvédi Kamara fegyelmi tanácsának tagjával szemben rágalalmazás és becsületsértés büntette miatt indított magánvádas eljárást a cselekmény jogellenességének hiányában megszüntette. Indokolásában kifejtette, hogy a hatóságok-

421 1878. évi V. törvénycikk 266. §: Rágalalmazás vagy becsületsértés miatt bűnvádi eljárásnak nincs helye: ha a tény, vagy a gyalázó kifejezés, a hatóság előtt folyamatban levő ügyben, ezen ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával, szóval vagy az ügyiratokban állittatik, illetőleg használtatik; vagy ha a becsületsértő következtetések az ügyben felmerülő tényekből vagy körülményekből származtatnak.

Ezen intézkedés mindazonáltal nem zárja ki az ügyvéd, illetőleg közjegyző elleni fegyelmi eljárást, sem a rágalmozó vagy becsületsértő kifejezések megtorlása iránt, más törvényekben foglalt intézkedések alkalmazását.

422 1914. évi XLI. törvénycikk 17. §: Kizárja rágalmozás vagy becsületsértés megállapítását az a körülmény, hogy a tényállítás vagy valamely tényre közvetlenül utaló kifejezésnek használata hatóság előtt folyamatban levő ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag történt.

Ugyanez a szabály áll az ügyfélnek vagy képviselőjének az ily ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban tett egyéb ily nyilatkozata tekintetében is, feltéve, hogy a nyilatkozat az ügygel összefügg és hogy a nyilatkozat az ügyfél érdekében szükséges volt.

423 ANGYAL (1928): 101.

424 1961. évi V. törvény 266. § (1): Aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tényt állít vagy híresztel, avagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy egy évig terjedő javító-nevelő munkával büntetendő.

1961. évi V. törvény 267. § (1) Aki a 266. § esetén kívül mással szemben olyan kifejezést használ, vagy egyéb olyan cselekményt követ el, amely alkalmas a becsület csorbítására, pénzbüntetéssel büntetendő.

425 Btk. (1962): 454.

A Szegei Megyei Bíróság BH 1967.7.5357 számú bírósági határozat értelmében, a vádlottnak a tárgyaláson az ügygel kapcsolatban a magánvádlóra tett kijelentése rágalmozás büntetettét nem valósítja meg. A megyei bíróság jogi következtetésében kifejtette, hogy a felek egymás közötti viszonyainak feltárására irányuló bírói kérdésre adott válasz rendszerint nélkülözi a társadalomra veszélyességet. A bíróság indokolásában a ma is irányadó joggyakorlathoz hasonlóan ugyancsak megfogalmazta, hogy az ügyfélnek a hatóság előtt az őt megillető jogok gyakorlása körébe eső, egyben szükségszerű tevékenysége társadalmi veszélyesség hiányában nélkülözi a jogellenességet.

nak eljárásuk eredményeképpen gyakran szükséges formálisan tényállásszerű megállapításokat tenniük, e cselekményük azonban „jogszabály parancsán” alapul, ekként az ilyen magatartás jogellenesség hiányában a rágalmazás és becsületsértés büntetést nem valósítja meg.⁴²⁶

A jogalkalmazói gyakorlat becsület fogalmi kettősségének felülvizsgálata a rendszerváltást követő alkotmányos alapok átalakulásával vált volna szükségessé. Ahogy azt a II. fejezetben ismertettem, az Alkotmánybíróság már viszonylag korai gyakorlatában – a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában – kidolgozta a szükségesség-arányosság tesztjét, melynek alkalmazása az eljáró bíróság számára kötelező. Magyarország az 1993. évi XXXI. törvényben kihirdette az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményt, majd az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatával megsemmisítette a hatóság vagy hivatalos személy megsértése tényállást, biztosítva ezzel a közéleti viták körében érvényesülő tágabb véleménynyilvánítási szabadságot.

A büntetőjogi gyakorlat e változásokat a becsület csorbítására alkalmas megnyilatkozások tényállásszerűségének vizsgálata során figyelmen kívül hagyva, korábbi gyakorlatát kiegészítette, és az alkotmányosan védett közéleti viták büntetendőségét társadalomra veszélyesség hiányában zárta, illetve zárja ki a mai napig. A büntetőjogi jogalkalmazás e gyakorlati irányával egyrészt tovább bővítette az immár meglehetősen terjedelmes azon becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulási kört, melynek büntetendőségét társadalomra veszélyesség hiányában zárja ki. Másrészt pedig a tényállásszerűség körében vitathatatlanul figyelmen kívül hagyta az alkotmányos követelményeket.⁴²⁷ A büntetőjog az így változatlanul hagyott rendszerével, szükségtelenül egy két lépcsős vizsgálatot folytat le. A jogalkalmazónak ugyanis első lépésként azt kell vizsgálnia, hogy a vélemény becsület csorbítására objektíve alkalmas volt-e, majd annak becsület csorbításra alkalmas mivolta esetén, a jogellenesség kérdésében szükséges állást foglalnia.⁴²⁸ Tekintettel arra, hogy ez utóbbi vizsgálat a megnyilvánulások jelentős száma esetén felülírja az előbbi megállapítás eredményét, továbbá a jogellenesség kérdése áll összhangban az alkotmányos követelményekkel, joggyakorlatunkban a becsület csorbítására objektíve alkalmasság kérdése feleslegessé vált.

426 Az 1961. évi V. törvény hatálya alatt ugyancsak e joggyakorlat fennállását igazolja a Balassagyarmati Megyei Bíróság BH 1966.5.4857 számú bírósági határozat.

427 BH 2013.8.204, EH 2013.09.B16, EH 2019.01.B2, BH 2020.9.258, Kúria Bfv.1052/2018/6., Kúria Bfv.51/2019/5., Kúria Bfv.950/2019/3.

428 Uo.

6. A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése

A tényállásszerű, ugyanakkor társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmények előző fejezetben kiemelt három megnyilvánulási kört felölelő kategóriájának elemzését a közéleti viták körében kifejtett megnyilatkozásokkal folytatva – annak demokratikus társadalomban játszott szerepe, valamint az Alkotmánybíróság, illetve az EJEB terjedelmes gyakorlata okán –, külön fejezetben ismertetem. Ahogy azt az Alkotmánybíróság gyakorlata is rögzíti, a véleménynyilvánítás szabadsága kettős igazolással rendelkezik.⁴²⁹ Tóth J. Zoltán megfogalmazásában, a véleménynyilvánítás szabadsága individuális alapon – a személy autonómiájából fakadóan – a személyiség nélkülözhetetlen eleme, másrészt pedig közösségi célokat szolgáló kollektív jog.⁴³⁰ A szólásszabadság kettős igazolása az Alkotmánybíróság gyakorlatában a 30/1992. (V. 26.) AB határozatától kezdődően⁴³¹ töretlenül érvényesül, melyet a 7/2014. (III. 7.) AB határozat a következőképpen összegzett:

„A szólás- és sajtószabadság elméleti igazolásai hagyományosan két nagy csoportba rendezhetők. Az instrumentálisnak nevezhető igazolások közül kiemelt érdemelnek azok, amelyek az igazság keresését, illetve a demokratikus közvélemény szolgálatát helyezik a középpontba, míg a konstitutívnek nevezhető igazolás az egyéni önkifejezésre, az egyéni autonómiára fókuszál.”⁴³²

A közügyet érintő megnyilvánulások vonatkozásában e kettős igazolás kapcsán a testület kifejtette, hogy

„a közszereplők bírálhatóságával összefüggésben az Alkotmánybíróság nem az egyes igazolások közötti különbségeket tekinti relevánsnak, hanem azt, hogy a közügyek lehető legszabadabb vitatásához fűződő alapvető érdek egyértelmű találkozási pontja az elméleteknek.”⁴³³

Mindebből következően a véleménysszabadság határainak determinálásakor, a véleményt nyilvánító egyén joga mellett, a közvélemény kialakulásának és alakításának érdekében egyaránt figyelmet kell fordítani.⁴³⁴ A közéleti szereplők és az ilyen státusszal nem rendelkező személyek tűrési kötelezettsége eltér egymástól.⁴³⁵ E tűrési kötelezettség alkotmányos alapon nyugszik, mely értelmében a közéleti vitában érintett személyek emberi méltósághoz való joga – a szükségesség arányosság tesztjének megfelelően – tovább korlátozható.

429 30/1992. (V. 26.) AB határozat, Indokolás, III.2.2., 165/2011. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás, IV.1.2.; 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [9]

430 TÓTH J. (2017): 130.

431 Tóth J. Zoltán a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatra hivatkozva felhívta a figyelmet, hogy az Alkotmánybíróság már a 30/1992. (V. 26.) AB határozatát fél évvel megelőzően kialakított alapjogi dogmatikájában „az individuális (erkölcsi) igazolást a szólásszabadság alanyi oldalaként, a kollektivistá igazolást pedig annak intézményvédelmi oldalaként” határozta meg. Ld. TÓTH J. (2017): 130–131.

432 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [9]

433 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [13]

434 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [28]

435 DŁUGOŁĘCKI v. Poland, no. 23806/03. (végső) 2009. május 24. ítélet, 35. bek.

6.1. Közszerplői minőség kérdése a közügyet érintő megnyilvánulások vizsgálatakor

A közügyekben kifejtett véleménynyilvánítások szempontjait érintően, az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága által kialakított gyakorlat a 3145/2018. (V. 7.) AB határozatig⁴³⁶ egységes volt annak kérdésében, hogy a véleménynyilvánítási szabadság tágabb határa tekintetében – a megnyilvánulás közügy jellegének megállapíthatóága esetén –, a közszerplői státusznak csupán a csökkentett védelem mértékének determinálása szempontjából volt jelentősége.⁴³⁷ E határozatában azonban az Alkotmánybíróság saját frissen megerősített szempontrendszerével szembe helyezkedve⁴³⁸ (a közügyek körébe tartozó megnyilvánulás; a közlés tényállításnak vagy értékítéletnek minősülése; illetve a becsület és jó hírnév védelmének vélemény szabadság által korlátozhatatlan részének vizsgálatán túl) kimondta, hogy az alkalmazandó alkotmányjogi mérce megállapításához annak vizsgálata is szükséges, hogy a közügyet érintő megnyilvánulás a közléssel érintett személyt közszerplői minőségben érintette-e.⁴³⁹ Indokolása alapját az képezte, hogy a jogalkalmazói gyakorlatra hárult annak a közszerplői körnek meghatározása, hogy a vélemény szabadság gyakorlása jogellenesség hiányában mely esetekben zárja ki a büntetőjogi felelősséget. Jelen határozatában ugyanis az Alkotmánybíróság hiányolta a közszerplői státusz megállapításának feltételét képező egyértelmű szempontrendszer kialakítását, melyet a társadalmi viszonyok változása, a telekommunikáció terjedése, valamint a médiászereplők közszerplői minőségének meghatározása okán látott aktuálisnak.⁴⁴⁰ E felvetett hiányra reagálva, a megnyilvánulás fokozott alapjogi védelmét a közlés közügy jellegéhez, valamint ahhoz kötötte, hogy a véleménynyilvánítás a közléssel érintett személyt közszerplői minőségben érintse.⁴⁴¹

Az Alkotmánybíróság határozatában a közszerplők körét továbbra sem taxatív felsorolás révén, hanem annak kiemelésével összegezte, hogy a közszerplői minőség mindig egyedi mérlegelés kérdése.⁴⁴² A közéleti vita elsődleges jellegét alapul véve, a közszerplői minőség feltételének

- a megszólaló közéleti (társadalmi, politikai)⁴⁴³ kérdésben kifejtett nézetét, illetve
- a megnyilvánulással érintett személy közélet alakítására vonatkozó önkéntes elhatározását nyilvánította.⁴⁴⁴

436 A 3145/2018 (V. 7.) AB határozat tágabb túrési kötelezettségre vonatkozó szempontrendszere „kilóg” az Alkotmánybíróság határozatot megelőző, és azt követő gyakorlatából, mely okán a közszerplői minőségre vonatkozó következtetése nem tekinthető az AB „gyakorlatának”.

437 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [48]: A közéleti véleménynyilvánítás fókuszában maguk a közügyek – nem pedig a közszerplők – állnak.

Ehhez hasonló következtetést fogalmazott meg az Alkotmánybíróság 13/2014. határozatában, kimondva, hogy amennyiben a körülmények értékelésével az állapítható meg, hogy a közlés a közügyek szabad vitását érinti, úgy a közlés automatikusan a véleménynyilvánítási szabadság nyújtotta magasabb szintű oltalomban részesül. (13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [39])

438 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [30]–[35]

439 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [44]

440 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [44]–[46]

441 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [44]–[50]

442 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [47]

443 A közéleti viták meghatározása nem szűkíthető csupán a szűk értelemben vett politikai viták körére, hanem azon túl, valamennyi társadalmi jelentőségű kérdés megvitását is e körbe kell sorolni. (26/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indokolás [27])

444 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [47]–[49]

E jogfejlesztéssel azonban sem a határozathoz párhuzamos indokolást író Schanda Balázs,⁴⁴⁵ sem pedig Koltay András⁴⁴⁶ nem értett egyet. Amellett ugyanis, hogy a döntés ellentétben állt az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatával, némi ellentmondás magában, a határozat indokolásában is tapasztalható. A határozat Indokolásának [40] bekezdése visszautalt a 7/2014. (III. 7.) AB határozat [47] bekezdésére, mely szerint „a közügyek megvitatása körében elhangzó véleménynyilvánítás és a rá vonatkozó védelem fókuszában elsődlegesen nem a szólással érintett személyek státusza áll, hanem az, hogy a megszólaló valamely társadalmi, politikai kérdésben fejtette ki nézeteit”⁴⁴⁷. E gyakorlatára alapozva hangsúlyozta, hogy a tágabb törési kötelezettség nem a megnyilvánulással érintett személy státuszából, hanem a közlés közügyet, illetve közéleti kérdést érintő voltából fakad.⁴⁴⁸ Az Alkotmánybíróság büntetőjogi kontextusban korábban a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában fogalmazta meg a közügyek vitatását érintő nyilvános közlés büntetőjogi mércéjének szempontrendszerét. E határozatában kifejtette, hogy a vizsgálat során először, a nyilvános közlés közügy jellegéről szükséges dönteni, melynek megállapíthatósága esetén – a megnyilvánulással érintett személy státuszától függetlenül – a közlés automatikusan a véleménynyilvánítási szabadság által nyújtott magasabb szintű oltalomban részesül.⁴⁴⁹

Schanda Balázs párhuzamos indokolásában felhívta a figyelmet arra is, hogy a magasabb törési kötelezettség tekintetében az EJEK gyakorlata nem rendelkezik arról, hogy a vélemény-szabadság kiemelt érvényesüléséhez a közléssel érintett személyeknek önként kell közszereplést vállalniuk. Párhuzamos indokolásában hivatkozott a Bladet Tromsø és Stensaas kontra Norvégia ügyre, melyben a norvég főkavadászok önkéntessége fel sem merült. A per tárgyát képező újságcikk a főkavadászok állatokkal történő bánására tartalmazott megjegyzéseket, amit az EJEK a véleménynyilvánítás szabadságának oltalma alá vont.⁴⁵⁰ Az érintett döntés jelentőségét abból a szempontból is ki kell emelni, hogy a 3145/2018 (V. 7.) AB határozat által többször hivatkozott 7/2014. (III. 7.) AB határozat a Bladet Tromsø és Stensaas kontra Norvégia ügy alapján vonta le a következtetést. Eszerint ugyanis a magasabb törési kötelezettség alkalmazásához nem a megnyilvánulással érintett személy státuszának, hanem a közlés közügy jellegének van determináló szerepe:

„Másképp az EJEK nem csupán azokban az esetekben hívja fel a közügyek vitatásának kiemelkedő jelentőségű érvét, amelyekben a vitatott megszólalás politikusokra vagy hivatalos személyekre vonatkozik, hanem akkor is, ha az adott közérdekű kérdés magánszemélyeket (is) érint. Utóbbi esetben a magánszemélyek törésküszöbének is emelkednie kell [EJEK, Bladet Tromsø és Stensaas kontra Norvégia (21980/93), 1999. május 20.].

[31] A sajátos mércék alkalmazása szempontjából tehát nem önmagában az érintett személy státuszának, hanem a vélemény közügyekhez kapcsolódó jellegének van meghatározó szerepe.”

445 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [105]–[106]

446 KOLTAY (2019a): 74–77.

447 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [47]

448 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [41]

449 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [39]

450 Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, no. 21980/93., 1999. május 20. ítélet

Egyetértek továbbá Schanda Balázzsal⁴⁵¹ és Koltay Andrással⁴⁵² abban is, hogy a tárgyalat határozatban az Alkotmánybíróság helytelenül illesztette az alapvető kategorizálás keretébe a közléssel érintett személy önkéntes elhatározásának kérdését.⁴⁵³ Ennek vizsgálata ugyan a tūrés kötelezettség szempontjából releváns, azonban – az Alkotmánybíróság indoklásával ellentétben – annak nem a közszereplői minőség megállapításakor, hanem a tūrés kötelezettség mértékének meghatározásakor kellene jelentőséget kapnia. Schanda Balázs párhuzamos indoklásában kifejtette, hogy „a személyiségvédelem az érintettektől függően különböző mértékben lehet korlátozott, de ez már a közügyek vitáján belüli mércék kérdése, nem pedig a szólásszabadság fokozottan védett területének lehatárolásáról szóló mérlegelés”⁴⁵⁴. Erre vonatkozó érveket valójában a többségi indoklás is több helyen tartalmazott. Amint azt a határozat [49] bekezdése – az 5/2015. (II. 25.) AB határozat, Indoklás [28] bekezdésére hivatkozva – is rögzítette:

„Kevésbé szorul védelemre az a közéletben önként szerepet vállaló személy, aki mindenki másnál szélesebb körben és hatékonyabban tud élni a tömegkommunikációs eszközökkel a személyét ért támadásokkal szemben. Erre tekintettel hangsúlyozta az Alkotmánybíróság, hogy »azok a közszereplők, akik nyíltan vállalhatnak közéleti-politikai szerepet (szemben például egy bíró idevonatkozó lehetőségeivel), meg is tudják magukat védeni az alaptalan megnyilvánulásokkal szemben a nyilvánosság előtt».”⁴⁵⁵

Ahogy arra az Alkotmánybíróság is rámutatott⁴⁵⁶ a Thoma kontra Luxemburg (38432/97) ügy kapcsán,⁴⁵⁷ közszereplő és közszereplő tūrés kötelezettsége között különbség tehető. Ezt nem vitatva – a 7/2014. (III. 7.) AB határozatnak megfelelően⁴⁵⁸ – a 3145/2018. (V. 7.) AB határozat többségi indoklása is kiemelte, hogy a közhatalmat gyakorló személyek és a közszereplő politikusok (ún. kiemelt közszereplők) esetén a személyiségvédelem korlátozhatósága mindenki másnál szélesebb.⁴⁵⁹ A kifejtettek okán magam sem értek egyet az Alkotmánybíróság közszereplői minőséget megfogalmazó azon kritériumával, mely szerint a megnyilvánulással érintett személy önkéntes elhatározása folytán válik a közélet alakítójává.⁴⁶⁰

E többletkritérium alkalmazására azonban úgy tűnik, csupán átmeneti jelleggel került sor. A 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat ugyan a 3145/2018. (V. 7.) AB határozatra hivatkozva megerősítette, hogy a közéleti vitában érintettek személyes körülményeinek, közszereplői minőségének és státuszának szerepe van a tūrés kötelezettség meghatározásában, azonban az EJEB gyakorlatával fennálló összhangot visszaállítva, azt csupán az emberi méltósághoz való jog korlátozhatóságának egyik szempontjaként értelmezte.⁴⁶¹ A 3030/2019. (II. 13.) AB határozatának

451 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [106]

452 KOLTAY (2019a): 10.

453 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [48]

454 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [105]

455 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [49]

456 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indoklás [32]

457 Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97. (végső) 2001. június 29. ítélet, 47. bek.

458 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indoklás [57]

459 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [51]

Oberschlick v. Austria no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet, 29. bek.

460 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indoklás [48]

461 26/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indoklás [23]–[25]

indokolásában az Alkotmánybíróság még visszatért a 3145/2018. (V. 7.) AB határozatban megfogalmazott azon szemponthoz, hogy a személyiségvédelem lecsökkenéséhez a közéleti vitában kifejtett megnyilvánulásnak közszereplői minőségben részt vevő személyt kell érintenie.⁴⁶² A 3357/2019. (XII. 16.) AB határozatában azonban a testület már utalni sem utalt a 3145/2018. (V. 7.) AB határozatban megfogalmazott többlétszempontra, hanem immár ismét következetesen a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban összegzett tesztre hivatkozva (az önkéntes elhatározás kritériumát mellőzve), három lépésben vizsgálta, hogy a megnyilvánulás átlépte-e a véleménynyilvánítás szabadságának szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott határát:⁴⁶³

- 1) A jogalkalmazónak először annak kérdésében kell dönteni, hogy a megnyilvánulás közügyekben való megszólalásnak minősül-e.
- 2) Második lépésben annak vizsgálata szükséges, hogy a közlés értékítéletnek vagy tényállításnak minősül-e.
- 3) Végezetül a bíróságok feladata annak meghatározása, hogy az adott véleménynyilvánítás az érintett személy becsületét vagy jó hírnevét sértette-e.⁴⁶⁴

6.2. A „közügy” értelmezése az alkotmánybíróági gyakorlatban

A véleménynyilvánítás szabadságából eredő, tágabb tűrési kötelezettséget eredményező alkotmányjogi mérce megállapításának elsődleges feltétele továbbra is az, hogy a közlés a közügyek szabad vitatását érintse.⁴⁶⁵ Az Alkotmánybíróság a 3145/2018. (V. 7.) AB határozatának e szempontot érintő indokolásában – az indítványozó alkotmányjogi panaszában hivatkozott közszereplői körrel szemben – kifejtette, hogy a közéleti vita az állami, az önkormányzati, valamint a közhatalmi intézményrendszer működésén túl, az üzleti életben megjelenő közéleti kérdéseket (pl. környezetvédelmi, energiahatékonysági, munka-, és közlekedésbiztonsági témákat) is felöleli.⁴⁶⁶ A véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos védelme ugyanis a politikai jellegű vitákon túl, a társadalmat érintő kérdések szabad vitatására is kiterjed,⁴⁶⁷ melyek lényegi részét a közélet alakítóinak tevékenységét, nézeteit, hitelességét érintő megnyilvánulások képezik.⁴⁶⁸

Az EJEB e konklúziót alátámasztó gyakorlata körében a Feldek kontra Szlovákia ügyet kell kiemelni, ahol a Bíróság arra tekintettel minősítette közügynek a kérelmező nyilatkozatát, hogy az Szlovákia történelmével kapcsolatos politikai kérdéskört érintett. Miután a véleménynyilvánítás közszereplőre (miniszterre) vonatkozott, tűrési kötelezettsége tágabb volt, mint a közszereplői minőséggel nem rendelkező személyeké.⁴⁶⁹ Hazai vonatkozású ügyben

462 3030/2019. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [35]

463 3357/2019. (XII. 16.) AB határozat, Indokolás [28]

464 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [30]–[33]; 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat, 3048/2020. (III. 2.) AB határozat, Indokolás [28], Indokolás [21]; 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [35]–[36]; 3210/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [37]; 3212/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [37]; 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [28]–[29]; 3215/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [29]

465 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [30]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [39]

466 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [32]

467 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [34]

468 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [37]

469 Feldek v. Slovakia, no. 29032/95. (végső) 2001. október 12. ítélet, 84–85. bek.

az előző döntéshez hasonló álláspontját a Karsai kontra Magyarország ügyben fejtette ki a Bíróság, mikor a kérelmező Teleki Pálról történő szoborállítás körében publikált cikkében, az alapügy felperesének erre vonatkozó álláspontját kritizálta. Határozatában az EJEB kiemelte, hogy a kérelmező által kifogásolt cikket egy totalitárius történelmi epizódokkal rendelkező állam saját múltjának értékelését érintő vitában írták.⁴⁷⁰ A Bíróság az ügy közügy jellegének vizsgálata körében kitért arra, hogy a kérelmező történészként az ország történelmének feldolgozásáról, és a holokauszt abban eltöltött szerepéről szóló több tanulmányt is publikált, mely megalapozta a megnyilvánulás közérdekű jellegét.⁴⁷¹

A kifejezés közügyet érintő mivoltának vizsgálata során mindenekelőtt a közlés megjelenésének módját, körülményeit és a vélemény tárgyát, kontextusát kell figyelembe venni. A megnyilvánulást érintően így górcső alá kell venni a médium típusát, a közlés apropóját adó eseményt, illetve az arra érkező reakciókat és az adott megnyilvánulás e folyamatban játszott szerepét. Értékelni kell továbbá a kijelentés tartalmát, stílusát, illetve a közlés aktualitását, valamint célját egyaránt.⁴⁷²

Az Alkotmánybíróság a megnyilvánulás közügy jellegét, annak információ átadási célzatot nélkülöző mivoltára tekintett nem tartotta megállapíthatónak a 3093/2019. (V. 7.) AB végzésében, mikor az indítványozó a vele szemben közlekedési szabálysértés miatt intézkedést alkalmazó rendőrt illetett obszcén kifejezésekkel. A kifejezés használatát mind az elsőfokon eljáró Pesti Központi Kerületi Bíróság,⁴⁷³ mind pedig a Fővárosi Törvényszék⁴⁷⁴ becsület csorbításra alkalmaznak minősítette, és megállapította a terhelt büntetőjogi felelősségét. E döntésekkel szemben az indítványozó az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében rögzített véleménynyilvánítási szabadság megsértése miatt terjesztett elő alkotmányjogi panaszt. Indítványában kifejtette, hogy a közlés értékítélet volt, a közhatalmat gyakorló személyek tűrés kötelezettsége pedig tágabb, mint az ilyen státusszal nem rendelkező személyeké. Előadásában hivatkozott továbbá arra is, hogy a kifejezést az érintett intézkedés során, azzal összefüggésben fejtette ki. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt végzésében visszautasította, megállapítva, hogy a közlésre ugyan valóban az intézkedés miatt került sor, de az nem magára az intézkedésre, hanem az azt foganatosító rendőr személyére vonatkozott. Miután pedig véleménynyilvánítás kizárólag a rendőr és az indítványozó közti kommunikációban történt, ezért annak információátadási célja nem volt, így a megnyilvánulás közügy jellege sem állapítható meg.⁴⁷⁵

Az iménti példával ellentétben az Alkotmánybíróság közügy-jelleget tulajdonított a rendőri intézkedésről készült képek felhasználásának a 28/2014. (IX. 29.) AB határozatában. Az indítványozó hírportál „Rendvédelmi szakszervezet tüntetése” címmel megjelent cikkében található képek közül két fényképen, két-két rendőr volt felismerhető. A felvételeken szereplő hivatalos személyek szolgálati feladatuk ellátása érdekében, közhatalom gyakorlójaként, nyilvános rendezvényen vettek részt.⁴⁷⁶ E képek vonatkozásában az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a rendőri intézkedés a jelenkor eseményeiről szóló, közérdeklődésre számot tartó tájékoztatásnak minősül, így pedig az

470 Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet, 35. bek.

471 A döntésről bővebben ld. KOLTAY (2011): 67–70.

472 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [39]

473 Pesti Központi Kerületi Bíróság 16.B.20.157/2017/17.

474 Fővárosi Törvényszék 20.Bf.669/2018/4.

475 3093/2019. (V. 7.) AB végzés

476 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [40]

arról történő tudósítás (képzés) közügyet érintett.⁴⁷⁷ E határozat körében az Alkotmánybíróság egyúttal kifejtette a képmás felhasználhatóságának korlátját, valamint a képmáshoz való jog és a sajtószabadság ütközésének egyedi mérlegelési szükségességét is megfogalmazta:

„[44] Rendőri bevetés demonstrációkon minden esetben a jelenkor eseményének minősül, még akkor is, ha a rendőrök nem igazi „résztvevői” a történésnek. Ezért az arról készült felvétel a képen lévők hozzájárulása nélkül közvetíthető a nyilvánosság felé, kivéve, ha ez a rendőr emberi méltóságának – mint az emberi mivolt benső lényegét feltétlenül megillető védelemnek – sérelmét jelenti; ilyen lehet például a hivatása gyakorlása során megsérült rendőr szenvedésének bemutatása. A jelenkor történéseinek bemutatásához fűződő érdek, mint a fényképfelvétel engedély nélküli nyilvánosságra hozatalának az alkotmányos alapja általában nem érvényesül akkor sem, amikor a képen csak egyetlen egy személy látható. Ilyenkor a sajtószabadság és a méltóságvédelem alapuló képmáshoz való jog közötti érdekütközést egyedi mérlegeléssel kell feloldani, és azt kell vizsgálni, hogy a személy képmása, ennek a nyilvánosságra hozatala a jelenkor történéseinek bemutatása, illetve a közhatalom gyakorlása szempontjából közérdeklődésre számot tartó tájékoztatás körébe tartozik-e. (...) A nyilvános helyen készült, nem sértő, az érintett személyt tárgyilagosan ábrázoló felvétel általában nyilvánosságra hozható engedély nélkül, ha az a közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódik, a jelenkor eseményeiről való szabad tájékoztatásához kötődik.”⁴⁷⁸

Az Alkotmánybíróságnak hasonló mérlegelést kellett elvégeznie a 3348/2018. (XI. 12.) AB határozattal zárult eljárásában. Az indítványozó hírportál a Fővárosi Ítéltábla határozatával szemben terjesztett elő alkotmányjogi panaszt, mely megállapította az indítványozó képmás védelméhez való jogának megsértését. A közleményben alperes cikkének címét a felperessel szemben folyamatban lévő büntetőeljárás során készült képpel illusztrálta. Az Alkotmánybíróság azonban az alkotmányjogi panaszt megalapozottnak találta. A vizsgálat kiterjedt annak megítélésére is, hogy az alkotmányjogi panasz tárgyát képező fénykép és cikk közérdeklődésre számot tartó tájékoztatásnak minősült-e. A testület indokolásában kifejtette, hogy a cikk témája egy olyan bírósági eljárás volt, melyet a sajtó hosszú időn keresztül nyomon követett. Az eljárásban a felperes terheltként vett részt, az eljárás tárgya pedig korábbi miniszteri tisztségével függött össze. Miután pedig a büntetőeljárás jogerősen, a cikk közzétételekor fejeződött be, az alkotmányjogi panasz tárgyát képező közlemény a jelenkor történései bemutatásának, egyben közérdeklődésre számot tartó eseményről szóló tudósításnak minősült, ezért a cikk és a készített fénykép közügy jellege megállapítható volt. Az Alkotmánybíróság a felperes korábbi miniszteri tisztségére tekintettel közéleti szereplői státuszát is megállapította, ezért a megjelentetett cikkekre és az ahhoz használt illusztrációra is alkalmazandónak találta a közügyek vitatását megillető kiemelkedő alkotmányos védelmet.⁴⁷⁹

Az előzőleg ismertetett döntéshez hasonlóan az Alkotmánybíróság 3030/2019. (II. 13.) AB határozatában alkotmányos védelemben részesítette a közéleti vitában kifejtett „szarkupac” jelző használatát, és megalapozatlannak tartotta az alapügy sértettjének alkotmányjogi

477 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [40]–[41]

478 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [44]

479 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat, Indokolás [31]–[33]

panaszát.⁴⁸⁰ Döntése során a vita közéleti jellegét arra alapozta, hogy a terhelt egy közismert műsorvezetőnek a riportjai kapcsán megvalósított emberi és szakmai magatartásával szembeni bírálat határait ismertette meg a nyilvánossággal. Tekintettel arra, hogy a terhelt az alkotmányjogi panasz tárgyává tett közlést közvetlenül a bírósági tárgyalást követő időpontban, tárgyilagos megfogalmazásra törekedve, hivatalos Facebook-oldalán tette közzé, a körülmények alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a közlés tudósítás célját szolgálta.⁴⁸¹ A testület indokolása szerint egy nagy érdeklődést kiváltó bírósági eljárás „közügy”-nek minősül, amelyről készült pontos beszámoló akár trágár szavakat is közölhet.

6.3. Közszerelői minőség jelentősége a közügyet érintő viták körébe

Amint arra Koltay András az EJEB joggyakorlata révén rámutatott, a közszerelői személyi körét kimerítő jelleggel nem lehet meghatározni. E személyi kör folyamatosan változik, a közszerelői minőség pedig kontextusfüggő.⁴⁸² A személyi kör körvonalainak meghatározását mégis célul tűzve, az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozatának indoklásából érdemes kiindulni, melyben a közügyek formálóit közszerelői-knek nevezi.⁴⁸³ Sárközy Szabolcs bírói gyakorlatot összefoglaló meglátásai szerint, egy színésznek, műsorvezetőnek, művésznek, sportolónak, tudósnek közszerelői státusza a nyomtatott vagy elektronikus sajtóban történő, pusztán alkalmi megjelenéséből nem származhat. Ugyancsak nem minősülnek közszerelői-knek – erre irányuló szándékuk hiányában – a nyilvános helyen munkát végző személyek (pl.: ügyvédek és szakértők).⁴⁸⁴ Amennyiben azonban e személyek közügyet érintően véleményt nyilvánítanak – pláne ha azt rendszeresen teszik –, akkor a közszerelői minőségük már fennáll, mely révén tágabb tőrési kötelezettség terheli őket.⁴⁸⁵ E következtetést támasztja alá az Alkotmánybíróság 28/2014. (IX. 29.) AB határozata, megállapítva, hogy a „közszerelés tényét a köz érdekében való megszólalás, szerepvállalás alapozza meg”.⁴⁸⁶

Kiemelendő azonban, hogy a véleménynyilvánítás közügy-jellege nem eredményez egy objektív határvonal szerint lehetséges elbírálást. Az egyes közügyet érintő megnyilvánulások ugyanis az érintett személyek státuszától, közszerelői minőségtől és tevékenységétől, valamint a kifejtett tényállításoktól és értékítéletektől függően, eltérő tőrési kötelezettséget eredményezve, a beccsületnek mint védett jogtárgynak minden ügyben egyedi meghatározását idézik elő. Amint azt az Emberi Jogok Európai Bírósága⁴⁸⁷ és az Alkotmánybíróság⁴⁸⁸ következetes gyakorlatában kiemelte, a közhatalmat gyakorló személyek, és a közszerelői po-

480 3030/2019. (II. 13.) AB határozat

481 3030/2019. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [36]–[39]

482 KOLTAY (2019a): 6.

483 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [26]

484 BDT1999.4.

485 SÁRKÖZY (2018): 28. Sárközy Szabolcs e következtetést támasztotta alá az Alkotmánybíróság 3030/2019. (II. 13.) AB határozata, melyben az élethivatásszerűen televíziós újságírásban tevékenykedő személy közszerelői minőségét megállapította. (3030/2019. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [38])

486 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [30]

487 Oberschlick v. Austria no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet, 29. bek.; Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97. (végső) 2001. június 29. ítélet, 47. bek.

488 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [57]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [51]; 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat, Indokolás [30]

litikusok (ún. kiemelt közszereplők) bírálhatósága és a kritika megfogalmazásának lehetősége a demokratikus és nyílt társadalmi működés érdekében fokozottan érvényesül, ezért az emberi méltósághoz való joguk véleménynyilvánítási szabadság érdekében történő korlátozása a többi közszereplőhöz viszonyítottan is szélesebb körben minősül arányosnak. E személyi kör ugyanis önkéntes elhatározása révén vált a közügyek alakítójává, hatékonyabban tud fellépni a tömegkommunikációs eszközökkel az őket ért támadásokkal szemben, valamint a velük szemben kifejtett bírálatokat a nyilvánosság másképp, elsősorban politikai érdekek mentén kezeli.⁴⁸⁹ Ezzel szemben a bírák, ügyészek, rendőrök, közszolgák hivatásuk szabályai alapján korlátozottabban léphetnek fel a velük szemben kifejtett megnyilvánulásokat érintően. Ebből adódóan, amellett, hogy döntéseik, intézkedéseik és egyéb megnyilvánulásaik megvitatására a közügyet nem érintő nyilatkozatoknál szélesebb kört kell biztosítani, a személyüket érintő alaptalan, szélsőséges megnyilvánulásokkal szemben a védelem szükségesnek tekintendő. Miként azt az Alkotmánybíróság 7/2014. (III. 7.) AB határozatában – a Prager és Oberschlick kontra Ausztia ügyhöz hasonlóan⁴⁹⁰ – megfogalmazta:

„a bírák például a szolgálati jogviszonyukra vonatkozó szabályok alapján nincsenek abban a helyzetben, hogy a nyilvánosság előtt megvédjék magukat a támadásokkal szemben, ezért a bírói ítéletek nyilvános vitatásának széles körű biztosítása mellett arra is figyelemmel kell lenni, hogy a bíróságokba vetett, a jogállami működéshez elengedhetetlen közbizalmat a bírák személyét érő alaptalan, szélsőséges támadások ne ássák alá.”⁴⁹¹

Érdemes továbbá kitérni azokra a személyekre is, akik korábban ugyan nem tartoztak a közszereplő fogalmi körébe, azonban a közéleti vitákban jelentős véleményformáló hatásuk okán, a közszereplői minőségük vizsgálata indokolttá vált. E személyi körre alkotta meg az Alkotmánybíróság 3145/2018. (V. 7.) AB határozata az ún. kivételes közszereplők fogalmát,⁴⁹² melybe a médiaszereplők⁴⁹³ mellett, azok is beletartoznak, akik befolyással bírnak a politikai döntésekre, illetve az államélet alakulására, vagy a médiában betöltött tulajdonosi szerepükön révén hatással vannak a közvéleményre.⁴⁹⁴ E személyek vonatkozásában, ugyancsak irányadók a közszereplők körében kifejtett megállapítások, tűrési kötelezettségük pedig ugyancsak a szükségesség-arányosság mércéje szerint állapítható meg.

6.4. Tényállítási és értékítélet elhatárolásának jelentősége a közügyet érintő megnyilvánulások kapcsán

A közéleti vitában érintett személy tűrési kötelezettségének meghatározása szempontjából a közlés közügy jellegének, illetve a közszereplést érintő mivoltának azonosítását követően, az Alkotmánybíróság a tényközlés és értékítélet elhatárolásnak tulajdonított meghatározó

489 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [57]

490 Prager and Oberschlick v. Austria no. 15974/90. 1995. április 26. ítélet, 34. bek.

491 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [58]

492 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [45]

493 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [46], 26/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indokolás [32]

494 26/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indokolás [32]

szerepet.⁴⁹⁵ Már az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozata is tartalmazta, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a tényekre és értékítéletekre egyaránt kiterjed, azonban az alkotmányos védelem határainak megvonása érdekében indokolt különbséget tenni a tényközlés és értékítélet között.⁴⁹⁶ A 13/2014. (IV. 18.) AB határozat definiálása értelmében:

„Az értékítéletekkel szemben a tényállítások mindig olyan konkrétumokat tartalmaznak, amelyek valóság bizonyítás útján igazolható, ellenőrizhető.”⁴⁹⁷

Az elhatárolás jelentősége abban teljeseedik ki, hogy az Alkotmánybíróság a közügyeket érintő nézetekre, kritikákra, bírálatokra és jellemzésekre, annak helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző,⁴⁹⁸ tiszteletre méltó vagy elvetendő,⁴⁹⁹ értékes vagy értéktelen mivoltától függetlenül, alkotmányos védelmet biztosít.⁵⁰⁰ E szabadság körében bizonyos fokú túlzás és provokáció is megengedett, amennyiben annak kifejezett célja nem a megnyilvánulással érintett személy jó hírnevének csorbítása.⁵⁰¹ A kifejezések közlésének egyik csatornája a sajtó, melynek egyrészt feladata a közérdekű ötletek és információk közzététele, másrészt pedig a sajtó maga is egy eszköz, ami kiszolgálja a nyilvánosságnak azt az igényét, hogy hozzájusson ezekhez az információkhoz.⁵⁰² Ahogy azt az Alkotmánybíróság is megfogalmazta a 28/2014. (IX. 29.) AB határozatában, a sajtó „ellenőrzi a közélet szereplőinek, intézményeinek tevékenységét, a döntéshozatal folyamatát, tájékoztatja arról a politikai közösséget, a demokratikus nyilvánosságot”.⁵⁰³

Ezzel szemben a tényállítások megítélése más mércéhez igazodik. Az Alkotmánybíróság már a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában – ugyan annak hivatkozása nélkül – követte az EJEB által Lingens kontra Ausztria ügyben írtakat, mely szerint a véleménysszabadság határainak vizsgálatakor különbséget kell tenni a tényközlések és értékítéletek között.⁵⁰⁴ A véleménynyilvánítás szabadsága e körben ugyanis csak akkor biztosít alkotmányos oltalmat, ha a tényállítás valóban bizonyul, vagy amelynek hamis tartamáról a híresztelő nem tudott,

495 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [38]

496 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.2.

497 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [41]

E bizonyíthatósági tesztet azonban az Emberi Jogok Európai Bírósága már a Lingens kontra Ausztria ügyben is megfogalmazta. (Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 46. bek.)

Később ezt erősíti meg a 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [54]

498 Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 57. bek.

499 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [49]

500 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; BH 2004.104.; BH 2018.7.189; Szombathelyi Törvényszék Bf.352/2014/7.

A Handyside kontra Egyesült Királyság ügyben az EJEB kimondta, hogy a véleménynyilvánítás szabadság azokra az információkra is kiterjed, melyek egyes személyekre vonatkozóan sértőek, zavaróak vagy sokkolóak lehetnek. (Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet, 49. bek.) Az EJEB erre vonatkozó következetes gyakorlata felismerhető többek közt az alábbi ügyekben is: Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 41. bek.; Castells v. Spain, no. 11798/85. 1992. április 23. ítélet, 42. bek.; Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 57. bek.; Oberschlick v. Austria no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet, 29. bek.; Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97. (végső) 2001. június 29. ítélet, 44. bek.

501 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.; Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 21. bek.; Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete Zrt. and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet, 55. bek.

502 Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France, no. 40454/07. 2015. november 10. ítélet, 89. bek.

503 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [16]

504 Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 46. bek.

illetve ennek hamis voltáról a foglalkozása által megkívánt körültekintés ellenére sem tudhatott. Amennyiben azonban a tényt állító személy a közölt tény hamis mivoltával tisztában volt, akkor a rágalmazás tényállása megállapítható.⁵⁰⁵

Helyesen mutatott rá Tóth J. Zoltán a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat alapján az újságírókat terhelő fokozott körültekintésre.⁵⁰⁶ Az Alkotmánybíróság ugyanis kimondta, hogy a közvélemény alakításában hivatásszerűen tevékenykedő személyeknek fokozott körültekintési kötelezettségük van a közölt tények valóságtartamának vizsgálata során:

„Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanosságának (tudatosan hamis közlés) vagy foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna tőle a tények valóságtartalmának vizsgálata, de a véleménynyilvánítási alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta. A véleménynyilvánítás szabadsága csak a bíráló, jellemzés, nézet és kritika szabadságát foglalja magában, de az alkotmányos védelem nem vonatkozhat a tények meghamisítására. Ezen túlmenően a szabad véleménynyilvánítás olyan alkotmányos alapjog, amely csak felelősséggel gyakorolható, és a valótlan tények közlésének elkerülése érdekében bizonyos kötelezettségekkel jár a közvélemény alakításában hivatásszerűen részt vevő személyek esetében.”⁵⁰⁷

Nem szabad azonban megfelelkezni arról, hogy a tényállításokkal szemben védelmet biztosító büntető- és polgári jogi megoldások eltérnek egymástól. Míg a magánjogi eljárásban a – bizonyítási teher révén – a valóság bizonyítására külön feltétel nélkül lehetősége van a nyilatkozatot tevő személynek, addig a büntetőeljárásban a valóság bizonyítását a bíróság csak közérdekből vagy jogos magánérdekből rendelheti el. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján, a közügyek alakítóinak személyiségét, hitelességét érintő vélemények többnyire a közügyek érintő megnyilvánulások körébe tartoznak,⁵⁰⁸ ezért a közszereplőket érintő, közügyek körében kifejtett megnyilatkozások során általában helye van a valóság bizonyításának.⁵⁰⁹

Az Alkotmánybíróság 7/2014. (III. 7.) AB határozata értelmében: „a társadalmi, politikai viták jelentős részben éppen abból állnak, hogy a közélet szereplői, illetve a közvitában – jellemzően a sajtón keresztül – résztvevők egymás elképzeléseit, politikai teljesítményét és azzal összefüggésben egymás személyiségét is bírálják.”⁵¹⁰ Tekintettel azonban arra, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a közügyet érintő azon becsület csorbításra alkalmas tényekre is korlátlan oltalmat biztosít, amelyek hamis tartamáról a híresztelő nem tudott, illetve ennek hamis voltáról a foglalkozása által megkí-

505 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.2.; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [54]

506 TÓTH. J. (2017): 134.

507 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.2.

508 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, Indokolás [43]

509 Az Alkotmánybíróság 3263/2018. (VII. 20.) AB határozatában a Kúria Bfv.I.704/2015/9. számú végzését alaptörvény-ellenesnek minősítette és megsemmisítette, ugyanis a döntés nem indokolta meg, hogy a jegyzőre vonatkozó tényállítás milyen okból nem minősül közügynek.

A Legfelsőbb Bíróság BH 2000.7.285 számú eseti döntésében kimondta, hogy a közéleti szereplők tekintetében a való tények feltárását akkor is közérdekűnek kell tekinteni, ha azok alkalmasak az érintett személyek társadalmi megbecsülésének a csorbítására.

510 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [48]

vánt körütekintés ellenére sem tudhatott, kérdésként merül fel, hogy a közéleti viták körében, mely esetekben van helye a valóság bizonyításának. Ahogy arra az Alkotmánybíróság a 3328/2017. (XII. 8.) AB határozatában rámutatott, a közügyet érintő tényállítás esetén a valóság bizonyításának sikerelensége nem elegendő a vádlott büntetőjogi felelősségének a megállapításához.⁵¹¹ Így a közügyeket érintő rágalmozások esetén csupán azokban az esetekben kellene relevanciával bírnia a valóság bizonyításának, amikor a megnyilvánuló foglalkozása vagy hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna a tények valóságtartalmának vizsgálata. E személyekkel szemben a bizonyítottan valós, becsület csorbításra alkalmas tényállítások esetén a valóság bizonyítása büntetendőséget kizáró okot eredményez. Minden más nyilatkozattevő esetén, a valóságtartam vizsgálatának irrelevánsnak kellene lennie, ezért annak elrendelésére nem kellene, hogy sor kerüljön, ugyanis – a szándékosan hamis tényállítások kivételével⁵¹² – megnyilvánulásuk nélküli a jogellenességet.⁵¹³

Az értékítélet közügyet érintő határai vonatkozásában azonban fejlődés figyelhető meg a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat által megfogalmazottakhoz képest. A 7/2014. (III. 7.) AB határozat már kimondta, hogy a közszereplő politikusok és közhatalmat gyakorló személyek fokozott tűrés kötelezettsége is csak a közügyek vitatása körében kifejtett megnyilvánulások esetén érvényesül. Amennyiben azonban az értékítélet e személyek magán- vagy családi életét érinti, illetve az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközik, akkor a polgári jogi (és büntetőjogi) felelősségre vonás indokolt.⁵¹⁴ Az Alkotmánybíróság gyakorlata ugyanis következetes annak megítélésében, hogy az emberi méltósághoz való jog mint általános személyiségi jog korlátozható, azonban az emberi státusz jogi megfelelőjeként korlátozhatatlannak tekintendő.⁵¹⁵ Az emberi méltósághoz való jog e korlátozhatatlan magját sértik az indokolatlan és rosszhiszemű hírnévrontások, melyek célja kifejezett sértés megvalósítása.⁵¹⁶

6.5. Társadalmi megbecsülés és becsület meghatározása a közéleti vitákban

A 6.1. alfejezetben felsoroltakat követve, az Alkotmánybíróság utolsó alkotmányossági mérlegelési szempontként azt vizsgálja, hogy a kifejtett megnyilvánulás sérti-e, és ha igen, akkor

511 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [96]

512 A szándékosan hamis tényállítások esetén a vádat terheli a tényállás valótlan voltának, illetve annak bizonyítása, hogy a terhelt tudott az állított tény valótlanágáról. Ennek oka, hogy a következetes alkotmánybírósági gyakorlat szerint, csak akkor nem részesül alkotmányos oltalomban a közügyet érintő tényközlés, ha a tényállítás valóban bizonyul, vagy ha annak hamis tartamáról a híresztelő nem tudott, illetve ennek hamis voltáról a foglalkozása által megkívánt körütekintés ellenére sem tudhatott. (Ld.: 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, 3.2.; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [54])

513 A büntetőbírói gyakorlattal szemben, álláspontom szerint annak a személynek a közügyet érintő, valótlan tényállítás, akit foglalkozása vagy hivatása gyakorlásából eredő kötelesség nem terhel az állított tény valóságtartamának vizsgálatára, a – szándékosan hamis tényállítás kivételével – valótlan tény közlése esetén cselekménye akkor sem minősülhetne tényállásszerűnek, ha az a társadalomban kialakult általános (objektív) felfogás szerint becsület csorbításra alkalmas volt. Az ilyen nyilatkozat ugyanis nem sérti a becsületet, mint védett jogi tárgyat, így az elkövetési magatartás szerinti becsület csorbításra sem lehetne alkalmazása. Ebből következően – az általam javasolt tényállásban megjelenő és védett jogi tárgyat képező becsület összekapcsolása esetén – a valóság bizonyítását nem a társadalomra veszélyesség, hanem a tényállásszerűség hiánya miatt nem lehetne elrendelni.

514 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [62]

515 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [24]

516 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [56]; BH 2020.7.196; BH 2019.3.68; Kúria Bfv.1519/2015/7.

milyen mértékben sérti az adott személy jó hírnévhez, illetve emberi méltósághoz való jogát. A véleménynyilvánítás szabadsága ugyanis az emberi státuszt megtestesítő emberi méltóság korlátozását nem eredményezheti. Ahogy azt az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában is kimondta:

„nem a közéleti véleménynyilvánítás szabadságával él, aki a másik személy emberi mivoltában való megalázása érdekében használ súlyosan bántó, vagy sértő kifejezéseket.”⁵¹⁷

„a véleményszabadság már nem nyújt védelmet az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán-, vagy családi élettel kapcsolatos közlésekkel szemben, amelyek célja a puszta megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása. (...) Ezen kívüli nem védelmezi a közéleti vitában kifejtett véleményt sem, ha az abban megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsümlésében öltének testet.”⁵¹⁸

A Polgári Törvénykönyv normaszövege – az Alkotmánybíróság gyakorlatának megfelelően⁵¹⁹ – rögzíti,⁵²⁰ hogy a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása érdekében, a közéleti szereplők személyiségi jogai szükséges és arányos mértékben, emberi méltóságuk sérelme nélkül korlátozhatóak, ugyanakkor e személyi kör magán- és családi életének, illetve otthonának védelme határt szab a véleményszabadság tágabb tűrés kötelezettségnek.⁵²¹ A Ptk.-val szemben a Büntető Törvénykönyv normaszövege nem tér ki a közszereplők tágabb tűrés kötelezettségére. A rágalmazás és becsümlés sértés tényállásai körében, a közügyeket érintő vélemények megengedhetőségének határára vonatkozó eltérés csupán a védett jogi tárgy vonatkozásában értelmezhető. E védett érték tartalma (és így véleménynyilvánítás megengedhetőségének határa is) a véleménynyilvánítás szabadságának az emberi méltósághoz való joggal és a jó hírnévhez való joggal történő ütközésből eredően, a megnyilvánulástól, a közszereplői mivolttól, illetve a közügy jellegtől függően eltérő. Annak meghatározása pedig, hogy mely tényállítás vagy értékítélet lehet alkalmas a becsümlés csorbítására, a szükségesség-arányosság tesztjére és a bírói gyakorlatra hárul. Ezzel az okfejtéssel azonban visszaértünk a Ptk. 2:44. §-ában megfogalmazottakhoz.⁵²²

517 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [29]

518 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [40]

519 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [32]

520 Ptk. 2:44. § (1)

521 Érdekes kérdést vet fel azonban annak megítélése, amikor a magánélet egy része képezi a közéleti vita tárgyát. Az Alkotmánybíróság 26/2019. (VII. 23.) AB határozat értelmében, a közszereplő által nyilvánosságra nem hozott magánélet estén, a véleményszabadság kizárólag azon csekély része vonatkozásában részesül előnyben, mely szoros összefüggésben áll a közéleti vita tárgyával. Egyebekben a közszereplő magánélete változatlanul az Alaptörvény II. és VI. cikkeinek védelmét élvez. (26/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indokolás [33])

522 2:44. § [Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme]

(1) A közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja; azonban az nem járhat a magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.

(2) A közéleti szereplőt a közügyek szabad vitatásának körén kívül eső közléssel vagy magatartással szemben a nem közéleti szereplővel azonos védelem illeti meg.

(3) Nem minősül közügynek a közéleti szereplő magán- vagy családi életével kapcsolatos tevékenység, illetve adat.

A két törvény tehát eltérő megoldást alkalmazva, de egységesen a szükségesség-arányosság tesztje szerint, az Alkotmánybíróság által megfogalmazott határig engedi korlátozni a közéleti szereplők emberi méltóságához és jó hírnévhez való jogát. Mindebből adódóan a testület által megfogalmazott utolsó szempont (tehát annak vizsgálata, hogy a nyilvános közlés sérti-e az érintett személy korlátozott emberi méltóságához való joga és jó hírnévhez való joga által oltalmazott értéket, azaz a becsületet) a szükségesség-arányosság tesztje révén biztosít lehetőséget a közszereplők túrési kötelezettségének elhatárolására, illetve minden közszereplő vonatkozásában ennek köszönhetően válik definiálhatóvá a becsület és társadalmi megbecsülés, mint a deliktumok védett jogi tárgya.

6.6. Következtetések

Összegezve az Alkotmánybíróság gyakorlatát, határozataival – a szükségesség-arányosság tesztjének megfelelően (azon belül is az arányosság kritériumának meghatározásával) – a közügyet érintő véleménynyilvánítás határait bástyázza körül. Korlátozásának célkitűzéseként a közügyet és közfeladatot ellátó, közéletben szerepet vállaló, valamint közhatalmat gyakorló személyek tevékenységét érintő lehető legszélesebb körű véleménynyilvánítás, társadalmi vita, kritika és álláspontfoglalás kinyilvánítása determinálható, mely cél elérésére a megnyilvánulással érintett személyek emberi méltóságához, illetve jó hírnévhez való jogának korlátozása alkalmas. Amennyiben a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesüléséhez a joggyakorlat tágabb teret biztosít, akkor az így kifejtett megnyilvánulások szükségszerűen a véleménnyel érintett személyek emberi méltóságához és jó hírnévhez való jogával történő konkurálását eredményezheti. Ennek okán ahhoz, hogy a véleményszabadság tágabb keretek között érvényesülhessen, e célkitűzés csak a véleménnyel érintett személy alapjogának korlátozásával járhat. A korlátozás arányosságának meghatározása azonban egy rendkívül kényes kérdés, melyhez az idézett alkotmánybírósági határozatok nyújtanak támpontot.

E szempontrendszer által meghatározott véleménynyilvánítások azonban az érintett személyek státuszától, közszereplői minőségtől és tevékenységétől, valamint a kifejtett tényállításoktól és értékítéletektől függően, eltérő túrési kötelezettséget eredményeznek. Példának okáért a közhatalmat gyakorló személyek, és a közszereplő politikusok (ún. kiemelt közszereplők) bírálhatósága, illetve a velük szembeni a kritika megfogalmazásának lehetősége a demokratikus és nyílt társadalmi működés érdekében fokozottan érvényesül. Emberi méltóságához való joguknak a véleménynyilvánítási szabadság érdekében történő korlátozása a többi közszereplőkhöz viszonyítottan is szélesebb körben minősül arányosnak. A kiemelt közszereplők ugyanis önkéntes elhatározásuk alapján válnak a közügyek másoknál aktívabb alakítóivá, a személyüket ért támadásokkal szemben hatékonyabban tudnak fellépni, valamint a velük szemben kifejtett bírálatokat a nyilvánosság elsősorban politikai érdekek mentén kezeli.⁵²³ Ezzel szemben a bírák, ügyészek, rendőrök, közsolgák hivatásuk adta szabályokból eredően, korlátozottabb keretek mentén reflektálhatnak a velük szemben kifejtett megnyilvánulásokra. Vitathatatlan, hogy e személyek döntéseinek, intézkedéseinek és egyéb megnyilvánulásainak bírálatára az általános határvonalnál szélesebb kört kell biztosítani, ugyanakkor a

személyüket érintő alaptalan, szélsőséges megnyilvánulásokkal szembeni védelem a kiemelt közszereplőknél szélesebb körben szükséges.⁵²⁴

A túrési kötelezettség mértékének meghatározása szempontjából elengedhetetlen az adott vélemény értékítélet- vagy tényállítás-jellegének elhatárolása is. Az Alkotmánybíróság ugyanis az EJEB döntéseivel összhangban a közügyeket érintő nézetekre, kritikákra, bírálatokra és jellemzésekre, annak helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző,⁵²⁵ tiszteletre méltó vagy elvetendő,⁵²⁶ értékes vagy értéktelen mivoltától függetlenül, igazságtartamára tekintet nélkül alkotmányos védelmet biztosít.⁵²⁷ E szabadság körében bizonyos fokú túlzás és provokáció is megengedett, amennyiben annak kifejezett célja nem a megnyilvánulással érintett személy jó hírnevének csorbítása. Az értékítélettel szemben a tényállítások vonatkozásában a véleménynyilvánítás szabadsága már csak a valós, illetve azoknak tényállításoknak biztosít oltalmat, amelyek hamis tartamáról a híresztelő nem tudott, illetve annak hamis voltáról a foglalkozása által megkívánt körültekintés ellenére sem tudhatott.⁵²⁸

Az imént összegzett szempontrendszer a rágalmazás és becsületsértés tényállásával szemben, csupán a büntetőjogi felelősség megállapítása, illetve a védett jogi tárgy szempontjából bír relevanciával. A büntetőjogi gyakorlat ugyanis meglátásom szerint nem reagált megfelelően a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat által előidézett változtatásokra. Az Alkotmánybíróság e határozatáig az 1978. évi IV. törvény külön tényállásban szabályozta a hatóság vagy hivatalos személy működésébe vetett bizalom megingatására és a hivatalos személy becsületének csorbítására alkalmas cselekményeket, valamint az e személyi kört nem érintő becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulásokat. Kiemelendő továbbá, hogy e határozatáig a hazai büntető joggyakorlat nem részesítette kiemelt védelemben a közügyet érintő véleménynyilvánításokat. Az Alkotmánybíróság az Emberi Jogok Európai Egyezményének törvényi kihirdetését követően e gyakorlaton változtatva, a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatával alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette az 1978. évi IV. törvény 232. §-át. Indokolásában kifejtette, hogy a véleményszabadság és a sajtószabadság kiemelt védelmet igényel akkor, amikor a véleménynyilvánítás közügyet, közhatalom gyakorlását, valamint a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti.⁵²⁹ Az Alkotmánybíróság e következtetésével egyszerre terjesztette ki a rágalmazás és becsületsértés tényállásainak személyi körét, illetve korlátozta a tágabb túrési kötelezettséggel érintett személyek emberi méltósághoz való jogát és jó hírnévhez való jogát a közügyet érintő megnyilvánulások esetén. A határozat által előmozdított változás ellenére a bírói gyakorlat – meglátásom szerint helytelenül – változatlanul ugyanazt az objektív határvonalat használja megnyilvánulások tényállásszerűségének megítélésére, mint a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat előtt, tényállásszerűnek minősítve ezzel a véleménynyilvánítás szabadságával jogszerűen élő személyek cselekményét is.

524 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [58]

525 Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 57. bek.

526 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [49]

527 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; BH 2004.104.; BH 2018.7.189; Szombathelyi Törvényszék Bf.352/2014/7.

528 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.2.; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [54]; BH 2013.8.204

529 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, III.1.

7. Az emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot a véleménynyilvánítási szabadsággal szemben oltalmazó büntető- és polgári jogi tényállások összehasonlítása

Az előző fejezetekben elemzett véleménynyilvánítás szabadságának az emberi méltósághoz való joggal és a jó hírnévhez való joggal történő konkurálásból eredő azon határ gyakorlati érvényesülése, mely meghatározza, hogy az egyes személyeket mely véleménynyilvánításokkal szemben illeti meg a jogrendszer által biztosított oltalom, két jogágban: a büntetőjogban és polgári jogban jelenik meg. Jelen fejezet során, arra kívánok választ adni, hogy az emberi méltósághoz, illetve jó hírnévhez való jogát sértett személyeknek, melyik jogág által biztosított védelmet érdemesebb választaniuk. A felvetés alapját a büntető- és polgári jogi tényállások hasonlósága képezi, melyeknek azonos alkotmányos alapjai ellenére, szabályozásukban és bírói gyakorlatukban több eltérés is fellelhető.

7.1. A rágalmazás és jóhírnévhez való jog kapcsolata

Koltay András megfogalmazásában a jóhírnévhez való jog azt az érdeket oltalmazza, hogy „az adott személlyel kapcsolatban kialakult, vagy kialakulandó társadalmi megítélés valós tényeken alapuljon”^{530, 531}. Hasonlóan következtetést állapított meg a Fővárosi Ítéltábla a 7.Pf.21.752/2010/2. és a 2.Pf.21.833/2010/5. számú határozataiban. A döntés indokolása szerint:

„a jóhírnév védelme azt kívánja biztosítani, hogy a társadalom tagjait a valóságos értékük alapján ítéljék meg, amely úgy lehetséges, ha az adott személyről az objektív valóságot kifejező tényállítások, értékítélések jelennek meg.”⁵³²

Elfogadva, és egyetértve az imént idézett definíciókkal, a polgári jogi jóhírnévhez való jog célja, hogy a véleménnyel érintett személyről valós tényeken alapuló kép jelenjen meg a társadalomban.⁵³³ A jogintézmény e védett értékéből adódik, hogy a polgári jogi gyakorlat csak a valótlan, vagy a hamis színben feltüntetett, és sértő tényállításokat szankcionálja.⁵³⁴ E jogági sajátosság teremti meg a büntetőjogi és polgári jogi tényállás közötti alkotmányos eltérést, melynek kiküszöbölése az Alkotmánybíróság, illetve a jogalkotó jövőbeli feladatát képezi.

Az imént elemzett polgári jogi tényállás büntetőjogi párja a rágalmazás, amelynek jogi tárgya (a társadalmi megbecsülés) által védelembe vett alapjogok ugyan megegyeznek a jóhírnévhez való jog által oltalomban részesítettekkel, azonban a két tényállás szabályozása mégis több szempontból eltér egymástól. Az eddig leírtak esszenciája abban foglalható össze, hogy a rágalmazás tényállása – a magánjogi tényállással szemben – nem a valós társadalmi

530 KOLTAY (2017): 278.

531 Navratyil Zoltán értelmezésében a jóhírnév „az adott személy külvilágban, véghezvitt cselekvéseivel, tevékenységével” azonosítható. NAVRATYIL (2015): 80.

532 Ezt a következtetést veszi alapul Görög Márta a jóhírnév védelmének elemzéséhez. GÖRÖG (2014): 164.

533 KOLTAY (2017): 278.

534 PETRIK (2001): 89.

képet, hanem a passzív alany jó hírnevének megfelelő társadalmi képet oltalmazza. Amint arra korábban a bírói gyakorlat nyomán rámutattam,⁵³⁵ a rágalmozás szabályozása a passzív alanyról – így különösen a tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről – kialakított, illetve a környezetében róla kialakult társadalmi értékítéletet, elismertséget oltalmazza. Tény, hogy mindkét jogág védett értékének magja az emberi méltósághoz való jogban, valamint a jó hírnévhez való jogban rejlik, azonban mint látható, azok védelmét a büntetőjog és a magánjog eltérően oldotta meg. Míg a polgári jogi tényállás a közvélemény valós tényeken alapuló formálódását biztosítja, addig a rágalmozás tényállása – a tényközlések valós, illetve valótlan voltától függetlenül – a kedvezőtlen értékítéleteket szankcionálja.⁵³⁶ A valótlan tényközlések esetére a büntetőjog a valóság bizonyítása révén egy törvényben szabályozott büntetendőséget kizáró okot alkotott, melynek elrendelésére a polgári perrel szemben – ahol az alperesnek valamennyi általa közölt tény esetén lehetősége van a valóság bizonyítására –, csupán közérdek vagy jogos magánérdek fennállása esetén kerülhet sor. A jogintézmény azonban elengedhetetlen részét képezi a védett értéknek. Törvényben szabályozott kizáró okként ugyanis kizárja az általa meghatározott tényközlések jogellenességét. Az így definiált védett érték azonban eltér a magánjog által oltalomban részesített vélemények körétől.

A Ptk. 2:45. § (2) bekezdése alapján, jóhírnév megsértését jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényt állít vagy híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel.⁵³⁷ E jogszabályhely értelmében ugyanis a rágalmozástól és becsület-sértéstől eltérően, a becsület csorbítására alkalmas, valós tények állítása esetén is a véleményszabadságnak biztosít teret az emberi méltósághoz való joggal és a jó hírnévhez való joggal szemben. Összevetve ezt a büntetőjogi konstrukcióval – amely csupán a közérdek vagy bárki jogos magánérdeke esetén teremt lehetőséget a tényközlések valóságának bizonyítására⁵³⁸ –, a közérdek vagy jogos magánérdek hiányában kinyilvánított tényközlések eltérő határt teremtenek a jogágak szabályozásában. Az így összegzett megállapítás alkotmányos aggálya akként definiálható, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának az emberi méltósághoz való joggal és jó hírnévhez való joggal történő ütközése nyomán történő alapjog-korlátozás a büntetőjogban és polgári jogban e csekély megnyilvánulási kör vonatkozásában a jogalkotás nyomán el-

535 Ld. Becsület és társadalmi megbecsülés alcím (2.3.)

536 Miként azt a Fővárosi Törvényszék is megállapította a Bf.6858/2016/7. számú határozatában, a rágalmozás törvényi tényállása nem a valótlan tény állítását vagy híresztelését, hanem a becsület csorbítására alkalmas tény állítását vagy híresztelését rendeli büntetni. A rágalmozás bűncselekményének megvalósulása szempontjából tehát annak van döntő jelentősége, hogy az állított vagy híresztelt tény a becsület csorbítására alkalmas-e.

537 E ponton érdemes ismét utalni Szomora Zsolt tanulmányára, melyben részletesen bemutatta, hogy a német büntetőjogban az elmúlt másfél évszázad során több becsületfogalmi koncepció alakult ki. A szerző normatív modellre vonatkozó következtetését röviden ismertette: „a normatív koncepció szerint a becsület egy értékelő célmeghatározás: a személy tényleges erkölcsi, társadalmi értékén alapul, a személyhez megérdemelten hozzárendelt értékét jelenti” (SZOMORA (2015): 48.). Bárányos Bernadett magyarázata szerint, amennyiben a becsület felfogás a normatív koncepción nyugszik, akkor nincs ok a becsület csorbítására alkalmas valós tényközlésekkel szembeni fellépésre, hiszen a nyilatkozó személy megnyilvánulásával „helyrebillenti” a társadalomban a megnyilvánulással érintett személyről kialakult valóságnál kedvezőbb képet (BÁRÁNYOS (2021): 39.). Miként arra Szomora és Bárányos rámutatott, a normatív modell érvényesülése esetén a tényközlések valóságtartalma tekintendő döntő fontosságúnak. Ezesetben a csak a társadalmi elismerés iránti megalapozott igény érdemel védelmet. A Polgári Törvénykönyvben szabályozott jóhírnévhez való jog e követelményt – a német büntetőkodekshoz hasonlóan (StGB § 186) – úgy oldotta meg, hogy a valós tényközlések nem minősülnek tényállásszerűnek.

538 2012. évi C. törvény 229. § (1)

tér egymástól, holott az azonos alapjog-korlátozás révén a szükségesség-arányosság tesztjének egységes határvonalat kellene teremtenie.

Az eltérést konkrét példával szemléltetve, a BH 1998.4.161 számú bírósági határozat történeti tényállása és megállapítása útján érdemes bemutatni. Az irányadó tényállás értelmében a községben hozzávetőlegesen 100 fő részvételével falugyűlést rendeztek, melyen a vádlott jelen volt, azonban a magánvádló e rendezvényen nem vett részt. A gyűlésen más kérdések mellett a lefolytatott pénzügyi vizsgálat megállapításainak ismertetése mellett a községet érintő gazdasági kérdéseket elemezték. A pénzügyi tájékoztatót követően a vádlott felszólalt, és nagy nyilvánosság előtt közölte a jelenlévőkkel, hogy 1976-ban (20 évvel korábban) akként ismerte meg a magánvádlót, hogy részegen az árokban fetrengett. A vádlott ezen megnyilvánulása nem kapcsolódott szorosan a napirendi pontokhoz és a magánvádló becsületének csorbítására volt alkalmas. Az eljáró büntetőbíróságok az így kifejtett tényállítások becsület csorbítására alkalmasságát megállapítva, annak valóságtartamtól függetlenül – miként közérdek és jogos magánérdek hiányában a valóság bizonyításának elrendelésére sem kerülhetett volna sor – jogellenesnek minősítette a cselekményt. A megnyilatkozás azonban a polgári jogi szabályokat alapul véve, annak valós mivolta lévén nem eredményezne személyiségi jogsértést, eltérést keletkeztetve ezzel a véleménynyilvánítási szabadság határa tekintetében. Az alkotmányos követelmények vizsgálata kapcsán szükségesnek tartom kiemelni, hogy a jogos magánérdeket és közügyet érintő tényközlések gyakran sértési célzattal hangoznak el, melyek a Skałka kontra Lengyelország⁵³⁹ ügy vagy a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat⁵⁴⁰ nyomán átlépik a véleményszabadság által biztosított határvonalat. Hasonló következtetésre jutott jelen ügyben a Fejér Megyei Bíróság, kimondva, hogy a vádlott kijelentései nyilvánvalóan sértési célzattal hangoztak el a magánvádlóval szemben, ezért a cselekményt társadalomra veszélyesnek ítéelve, helybenhagyta az elsőfokú bíróság rágalmozás elkövetését megállapító ítéletét.⁵⁴¹

E következtetések mellett kiemelendő, hogy a valóság bizonyításának jogintézménye útján a jogalkalmazó egy fordított bizonyítást teremtett, melynek sikertelenségét a terhelt viseli. Ez pedig a polgári eljárással szemben azzal jár, hogy a jogos magánérdek vagy közérdek fennállására vonatkozó bizonyítás sikertelensége esetén, a tényközlés valós tartamának bizonyításához a vélemény nyilvánító személy el sem jut.

Következésképpen a polgári jog által nevesített jóhírnévhez való jog és a büntetőjogi rágalmozás tényállása közötti alapvető különbséget az jelenti, hogy a jóhírnév megsértéséhez szükséges egy valótlan vagy hamis színben feltüntetett, sértő tényállítás, míg a rágalmozás esetén a valós tények vonatkozásában is elkövethető a bűncselekmény. A korábbi fejezetekben megállapított büntetőjogi sajátosságokból eredően, szükséges kitérni továbbá arra is, hogy a polgári jogi tényállás nem tesz különbséget a tényállásszerű és a társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmény között. A két jogág jogalkalmazói gyakorlata közötti eltérés okán – a nyilatkozatokban rejlő különbség és azonosság megállapítása érdekében –, a társadalomra veszélyességet nélkülöző megnyilvánulásokat érdemes a polgári jogi jóhírnévhez való jog által oltalmazott tényközlésekkel összevetni. Amennyiben ennek tükrében a tényállásszerű, becsület csorbításra alkalmas tényközlés társadalomra veszélyességét is kizárjuk, akkor is

539 Skałka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.

540 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37]

541 BH 1998.4.161

megállapítható, hogy a szűkebb körben engedélyezett valóság bizonyítás okán, a polgári jog tágabb teret biztosít a véleménynyilvánítás számára.

Megjegyzendő azonban, hogy mind a Ptk. 2:45. § (2) bekezdése szerinti jóhírnév megsértése, mind pedig a Btk. 226. §-a szerinti rágalmozás megengedő a valótlán, de sértőnek nem tekintendő tényállásokkal szemben. Ennek oka, hogy az ilyen jellegű cselekmények nem támadják a jó hírnevet, így a védett jogi tárgy sem sérül, és személyiségi jogsértés sem jön létre.

7.2. Gondolatok a becsületről, mint a becsületsértés és a becsülethez való jog védett értékéről

Az előző alcím alatt elemzett tényálláspárnál nagyobb kihívást jelent a polgári jogi becsülethez való jog és büntetőjogi becsületsértés közötti különbség megállapítása. A közös elemeket illetően kiemelendő, hogy a Ptk. 2:45. § (1) bekezdése szerint minősülő becsülethez való jog, és a Btk. 227. §-ában determinált becsületsértés védett értéket egyaránt a becsület képezi. A polgári jogi becsület fogalmát Petrik Ferenc a társadalomban kialakult értékítéletként jellemezte, melynek kedvezőtlen megváltoztatása valósítja meg a becsület sérelmét.⁵⁴² Ezzel szemben, a büntetőjogi becsületsértés jogi tárgyának vonatkozásában megosztott a jogirodalom.⁵⁴³ Megközelítésem szerint a becsület az emberi méltósághoz való jog és jó hírnévhez való jog korlátozott része által oltalmazott értéket megtestesítve, annak az igénynek a kifejezője, hogy a személyt a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód követelményeinek megfelelően kezeljék.

Érdemes továbbá az elkövetés helye szerint is összevetni a két jogág szabályozását. A polgári jogi becsületsértés tényállása ugyanis külön nevesíti „a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezőmódjában indokolatlanul bántó” véleménynyilvánításokat. Egy személy társadalmi megítélésének csorbulásához pedig feltétlenül szükséges, hogy az érintett megnyilvánulás a személyiségi jogában sértett személyen kívül, más személy számára ismertté váljon, de legalább fennálljon annak objektíve lehetősége, hogy e megnyilatkozás a véleményt nyilvánító és a kifejezéssel érintett személyen kívüli harmadik személy tudomására jusson. Ennek következtében első látszatra a polgári jogi tényállás szabályozása e körben eltér a büntetőjogi és szabálysértési becsületsértéstől. Utóbbiak jogág szabályozása esetén ugyanis, ha az elkövető a becsület csorbítására alkalmas véleménynyilvánítást a sértett munkakörének ellátásával, köz megbízatásának teljesítésével, közérdekű tevékenységével összefüggésben, vagy akár szabálysértési becsületsértésként követi el, akkor a tényállás nem teszi szükségessé harmadik személy jelenlétét. Ezesetben a társadalmi megítélés hátrányos befolyásolása – olyan személy hiányában, akinek a passzív alanyról kialakított megítélése csorbulhatna – nem történik meg.

A Ptk. 2:45. §-ában azonban a jóhírnévhez-, illetve a becsülethez való jog tényállása is tartalmazza a „különösen” fordulatot, jelezve ezzel, hogy a nevesített személyiségi jogok nem kizárólag a törvényben meghatározott tartalommal rendelkeznek. Következésképpen a be-

542 PETRIK (2001): 87. Görög Márta szerint a becsület az egyén társadalmi megítélését jelenti. GÖRÖG (2014): 156. A Fővárosi Törvényszék P. 24.724/2015/3. szerint „a becsület nem más, mint a személyről a társadalomban kialakult értékítélet”.

543 Ld. A rágalmozás és becsületsértés jogi tárgyainak megközelítései (2.2.)

csülethez való jog tényállása – a külön kiemelt „társadalmi megítélés” ellenére – a polgári jogban is garantálja, hogy a személyiségi jogában megsértett személy abban az esetben is védelemben részesüljön, ha a kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítást kizárólag az ő jelenlétében valósítják meg. Álláspontom szerint, ennek jelentősége a jogágak közötti koherenciában, és a becsületfogalom egységes alkalmazhatóságában ragadható meg.

A kifejtettekre tekintettel indokoltnak tartom a Petrik Ferenc által megfogalmazott becsülfogalom kiegészítését. Ennek oka, hogy a véleménnyel érintett személy előtt elhangzó, indokolatlanul bántó megnyilvánulás esetén, a személyiségi jogában sértett személy társadalmi megítélése ugyan nem csorbul, emberi méltósághoz való joga azonban a szükségesség-arányosság tesztjét meghaladó korlátozást szenvedhet. Ezáltal a védett érték megfogalmazására elegendően alkalmazható például a tényállásban szereplő „különösen” fordulat, itt is jelezve, hogy a polgári jogi jogkövetkezmények elsősorban a más előtt megvalósított személyiségi jog-sértésekre kíván reflektálni. Esetben a tényállás védett értéke különösen a társadalomban kialakult értékítélet, mely már magában foglalhatja az egyén önmagáról kialakított képét is.⁵⁴⁴ Mindazonáltal e védett érték vonatkozásában is igaz a becsület jogi tárgyánál megfogalmazott következtetés, és a pontosabb definiálás érdekében alkalmazandó, hogy a becsület az emberi méltósághoz való jog és jó hírnévhez való jog korlátozott részét megtestesítve, annak az igénynek a kifejezője, hogy a személyt a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód követelményeinek megfelelően kezeljék.

Meglátásom szerint ugyanis a polgári jogi és büntetőjogi becsület a – passzív alanyok köréből, illetve a büntetőjogi becsületsértés alternatív jellege okán, a tényállítások szankcionálhatóságából adódó eltérésten túl – azonos értéket részesít védelemben.⁵⁴⁵ Míg a magánjogi gyakorlat csak a természetes személyeket oltalmazza,⁵⁴⁶ addig a bűncselekmény passzív alanya természetes személy, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany egyaránt lehet.⁵⁴⁷ A polgári jogi joggyakorlat szűkítő értelmezése miatt, a két jogág által védett érték (a becsület) eltérő. E különbség azonban a két jogág védett értékét csupán a többlet passzív alanyi kör alkotmányos magja szempontjából befolyásolja. A természetes személyek vonatkozásában a becsület mindkét tényállás esetén az emberi méltósághoz való jogból (mint általános személyiségi jogból) és a jó hírnévhez való jogból ered, amely miatt a vizsgálat tárgyát mindkét tényállás esetén a védett érték mögött húzódó alapjogok, és azok szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott része képezi. Tekintettel arra, hogy az alapjog-korlátozás az Alaptörvényben determinált alapjogok ütközéséből ered, ezért a jelen vizsgálat tárgyát képező tényállaspár az Alaptörvénynek megfelelően korlátozott alapjogokat oltalmazza. Követke-

544 NAVRATYIL (2015): 79.

545 Ld. következő alcím.

546 A Fővárosi Törvényszék a P. 22.098/2012/7. számú határozatában az emberi méltósághoz hasonlította a becsületet, és ezért kizárta azt, hogy a jogi személyek becsülettel rendelkezzenek. Ezzel a szemben, a Fővárosi Ítéltábla a Pf. 21.032/2013/4. számú határozatában – az ímént hivatkozott elsőfokú bíróság álláspontjával ellentétesen – kimondta, hogy „a becsület a személy társadalmi megítélése és jogi személyeknek is lehet társadalmi megbecsültségük”.

A Fővárosi Törvényszék P. 22.098/2012/7. határozatához hasonlóan, a Veszprémi Törvényszék is kifejtette a P. 20.753/2012/8. számú határozatában, hogy a személyhez fűződő jogok egyes fajtái csak magánszemélyeket illet meg, melyre példaként az emberi méltóságot és a becsületet emeli ki. Hasonló megállapításra jutott többek közt a Pécsi Ítéltábla Pf. 20.031/2017/5. és a Budapest Környéki Törvényszék P. 20.583/2015/8., illetve P. 20.606/2014/7. számú határozatában.

547 BH 1965.11.4643, BH 1993.3.139, Fővárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2.

zéseképpen, ha valamely értékítélet sérti az emberi méltósághoz való jog véleménynyilvánítás szabadsága érdekében – szükségesség-arányosság tesztje szerint – korlátozott részét, akkor az adott cselekménynek mind a polgári jogi tényállást, mind pedig a bűncselekményt meg kell valósítania. Figyelemmel arra, hogy jelen gondolatmenetem célja a tényállaspár hasonlóságának feltárása, a már egyértelműen azonosított eltérést elhagyva, továbbiakban a természetes személyek sérelmére megvalósított verbális becsületsértések vonatkozásában, a gyalázkodó kifejezéseket alapul véve folytatom az elemzést.

7.3. Gyalázkodások megítélése a két jogágban

A joggyakorlat elemzése során, eleinte nem tűnt alátámaszthatónak az előző alfejezetben ismertetett következtetés. A két jogág tényállása mögött rejlő védett érték valós határvonalának meghúzását több körülmény is torzítja. Elsőként célszerű visszautalni a Fővárosi Törvényszék (és a Debreceni Ítéltábla) korábbi fejezetben részletesen elemezett büntetőjogi gyakorlatára:

„A kulturált érintkezési formák kialakítása nem a büntetőjog feladata, így a szitkozódás, szidalmazás, még ha a jelen büntetőeljárás tárgyát képező durva formában is fogalmazzák meg, nem eredményezhet büntetőjogi felelősségre vonást, mivel erősen negatív hangvételük ellenére is mellőzik a büntetőjogi értelemben vett becsület csorbítására alkalmasságot, ezért e törvényi tényállási elem hiánya miatt a becsületsértés bűncselekmény megállapítása sem lehetséges.”⁵⁴⁸

A Fővárosi Törvényszék e joggyakorlata több határozatában is eltért az EJEB,⁵⁴⁹ az Alkotmánybíróság⁵⁵⁰ és a Kúria (akkor még: Legfelsőbb Bíróság)⁵⁵¹ döntéseitől, tágabb határt biztosítva ezzel az indulatok durva, nyers formában történő közlésének.⁵⁵²

Másodsorban az egyes kifejezések becsület csorbításra alkalmas voltának megítélése, ugyancsak eltérést eredményezhet a két jogág gyakorlatban. Ilyen eltérés figyelhető meg például a „szemét” és „rohadék” kifejezések használata kapcsán, melyet a büntető-, és polgári bíróságok eltérően minősítettek. A Fővárosi Törvényszék Bf.12.455/2015/6. számú határozatában kifejtette, hogy ezek a kijelentések ugyan sérthették a passzív alany érzékenységét, azonban az érintett megnyilvánulások nem voltak alkalmasak a becsület csorbítására. A bíróság indokolásában – az előző bekezdésben hivatkozott gyakorlatát követve – kifejtette, hogy a nyers formában megfogalmazott szitkozódás, szidalmazás nem von maga után büntetőjogi következményt.⁵⁵³ A polgári jogi bíróság azonban – ugyanazon ügy, mégis részletesebb alaptényállása kapcsán – ettől eltérő megállapítást alkotott. A Budapest Környéki Törvényszék indokolásában kifejtette, hogy az alperes által használt kifejezések („szemét”,

548 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7. Az indokolás megjelenik továbbá a Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15., Bf.7671/2015/5. és Bf.12455/2015/6. számú határozataiban egyaránt.

549 Ld.: Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.; Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 20. bek.

550 Ld.: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37]

551 Példaként emelem ki a Legfelsőbb Bíróság BH 1995.1.6 számú bírósági határozatát, melynek indokolásában megfogalmazta, hogy a hatóságra vagy a hivatalos személyre tett lealacsonyító, szidalmazó, becsúrlő és az emberi méltóságot durván sértő kijelentések – az alkotmánybírósági határozat folytán – legfeljebb a becsületsértés vétségét valósítják meg, amely joghatályos magánindítvány alapján büntethető.

552 Ld. A szitkozódások és szidalmazások megítélésére vonatkozó gyakorlat (4.3.)

553 Fővárosi Törvényszék Bf.12.455/2015/6.

„rohadék”, „gennygombóc”, „baromállat”) nem a köznyelvben elterjedt általános megjegyzések voltak (mint pl. hülye, bunkó), hanem olyan szidalmazó, szitkozódó kijelentések, melyek már önmagukban is a másik személy lealacsonyítását szolgálták.⁵⁵⁴ A bíróság indoklásában – helyesen – kitért arra, hogy a vizsgálat során, a szöveg értelmezése szempontjából nem lehet egy-egy részletet kiemelni, azonban egyetértve a felperes érvelésével megállapította, hogy az alperes által használt kifejezések sértették felperes becsületét. Megjegyzendő továbbá, hogy más ügyekben a „szemét” és „főszemét” kifejezések vonatkozásában a polgári bíróság első- és másodfokon is megállapította a becsület megsértését.⁵⁵⁵

Más megnyilvánulást alapul véve, ellenkező irányú minősítésre ugyancsak találunk példát. Ilyennek tekinthető az „alávaló gyáva gazember” kifejezés használata, melynek becsület csorbításra alkalmas voltát a büntetőeljárásban elsőfokon a PKKB,⁵⁵⁶ harmadfokon pedig a Fővárosi Ítéltábla⁵⁵⁷ állapította meg. Ezzel szemben a polgári perben elsőfokon eljáró Fővárosi Törvényszék,⁵⁵⁸ valamint a fellebbezést elbíráló Fővárosi Ítéltábla⁵⁵⁹ (eltérő tényállás alapján) sem ítélte becsület csorbításra alkalmasnak az érintett kifejezést.

Lényegi következtetés azonban, hogy a gyalázkodó kifejezések megítélése tekintetében a két jogág jogalkalmazói gyakorlata egységes. Példálózó jelleggel kiemelve, a büntető-, és a polgári eljárásban is becsület sértőnek találták a bíróságok a „büdös kurva”,⁵⁶⁰ „az olcsó kis kurva”,⁵⁶¹ a „büdös görény”, „tetű”, „szarjancsi”, „szarjankó”, „undorító féreg”, „patkány”⁵⁶² megnyilvánulásokat.

A becsületsértés megállapítása azonban nem kizárólag a konkrét kifejezés nyelvtani értelmezésétől függ. Ahogy azt az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata is tükrözi,⁵⁶³ amennyiben a vulgáris szavak használata mindössze stilisztikai elemként jelenik meg a véleményformálásban, akkor az adott megnyilvánulás – annak nyers stílusával együtt – alkotmányos oltalomban részesül. Ezzel szemben a szólásszabadság által biztosított védelem körén kívül esnek az indokolatlan és rosszhiszemű hírnévrontások, melyek legtipikusabb példája, ha a sértő nyilatkozatot kifejezett sértési céllal fogalmazza meg a véleményt nyilvánító személy.⁵⁶⁴ A vélemény stilisztikai jellegének megítélésekor a jogalkalmazónak figyelembe kell vennie a szöveggörnyezet tartalmát, illetve a közléshez vezető szituációt egyaránt.

554 Budapest Környéki Törvényszék 21. P. 20.360/ 2015/31.

555 Fővárosi Bíróság P. 25.000/2007/16.; Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.082/2009/5.

556 Pesti Központi Kerületi Bíróság B. 10.381/2015/4.

557 Fővárosi Ítéltábla Bhar.154/2016/15.

558 Fővárosi Törvényszék 5.P.22.930/2014/6.

559 Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.017/2015/12.

560 Budakörnyéki Bíróság B.286/2011/45. számú büntető ügyben hozott határozatában (pontos kifejezés: „mit képzelsz magadról, te dagadt, бүdös kurva”).

561 Fővárosi Bíróság P. 26.991/2009/5.

562 A „bүdös görény”, „tetű”, „szarjancsi”, „szarjankó”, „undorító féreg”, „patkány” kifejezéseket először a Győri Járásbíróság minősítette becsületsértőnek a B.1057/2014/9. sorszámú ítéletében, kimondva ezzel a vádlott felelősségét a folytatólagosan elkövet becsületsértés vétségében, majd a büntető bíróság ítéletét követően, a Győri Törvényszék P.20.337/2017/9. számú határozatában és a Győri Ítéltábla Pf.I.20.339/2017/6. számú polgári határozatában is megállapította a személyiségi jogsértést.

563 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.; Mustafa Erdoğan and others v. Turkey, no. 346/04 and 39779/04. (végső) 2014. augusztus 27. ítélet, 44. bek.; Ungváry and Irodalom Kft. v. Magyarország, no. 64520/10. (végső) 2014. március 3. ítélet, 43.; Słomka v. Poland, no. 68924/12. (végső) 2019. március 6. ítélet, 64. bek.

564 Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 20. bek.

Meglátásom szerint, a büntető- és polgári jogi gyakorlat vulgáris megnyilvánulásainak megítélése közötti különbség – a Fővárosi Törvényszék jelen alcím elején kiemelt gyakorlatán (illetve az e gyakorlatot követő bírói döntéseken) túlmenően – elsősorban a megnyilvánulás stilisztikai, illetve sértési célzatának megítéléséből ered. Tény ugyanis, hogy bizonyos kifejezések használata beleivódott a társadalom egyes tagjainak egymás közötti kommunikációjába, melyek alkalmazásával csupán nyomatékot kívánnak adni saját véleményüknek. E megnyilvánulások megengedhetőségének alkotmányos alapja⁵⁶⁵ – különösen a közügyet érintő nyilatkozatok esetén – véleményszabadságunk lényegi részét jelenti. A határvonal azonosítása azonban alkalmanként nehézséget okoz a jogalkalmazó számára, ezért nem csupán a két jogág bírósági határozatai között, hanem egyazon jogág tekintetében is eltérő döntések születnek, illetve születhetnek.

A következtetés egyértelmű megfogalmazásának nehézségét azonban a büntetőjogi gyakorlat kapcsán korábban ismertetett azon eljárás képezi, hogy a jogalkalmazó először a tényállásszerűség kapcsán vizsgálja a bűncselekmény megvalósulását. Miután pedig a bíróság a tényközléseket és értékítéleteket a cselekmény tényállásszerűségének megítélése körében nem alapjogi viszonyban vizsgálja, előfordulhat, hogy a büntetőbíróságok a Fővárosi Törvényszék kritizált gyakorlatához hasonlóan, a szükségesség-arányosság tesztjét a véleményszabadság javára kitérítve – az alapjog-korlátozás tesztjének elvégzése nélkül – büntetlennek minősítenek egyébként jogellenes cselekményeket, eltérve ezzel az egységes határvonaltól.

7.4. Következtetések a gyakorlat számára

A rágalmozás és becsületsértés sértettjének magánautonómiáját tükrözi, hogy a büntetőeljárás magánindítványon alapuló – a Be. 53. § (3) bekezdését leszámítva⁵⁶⁶ –, magánvádas eljárás. Ennek következtében, a személyiségi jogában sértett személy szubjektív döntésén múlik, hogy polgári pert, büntető eljárást, ezek egyikét sem vagy mindkettőt meg kívánja indítani. Annak ellenére azonban, hogy a két jogág tényállásai azonos alapjogokat védenek, igényérvényesítésük rendszere és joggyakorlata több szempontból is eltér egymástól. Miután az eljárás megindítása a sértett döntésén alapszik, a tényállások eredményes érvényesíthetőségét is az ő szempontjából kell vizsgálni.

A rágalmozás és a jó hírnévhez való jog tényállaspár kapcsolata vonatkozásában – tekintettel az azonos alapjogokra –, a sértett számára – ha a büntetőbíróság a tényállásszerűség körében nem tér el a tényközlés és az értékítélet alkotmányos követelményeknek megfelelő értékelésétől – a büntetőeljárás nyújt kedvezőbb lehetőséget. Ennek oka, hogy a magánvádlónak rágalmozás esetén, csupán annak tényét szükséges bizonyítania, hogy a becsület csorbítására objektíve alkalmas tény állítását, híresztelését vagy arra utaló kifejezés használatát a vádlott valósította meg. A valósgártartam bizonyítására – a polgári perrel szemben – a Btk. 229. § (2) bekezdése⁵⁶⁷ csak szigorú feltételek fennállása esetén nyújt lehetőséget. A Fővárosi Törvényszék végzése értelmében:

565 Az Alkotmánybíróság a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatának indokolásában joggyakorlata részévé tette az EJEB Skalka kontra Lengyelország ügy 34. bekezdésében kifejtett sértési célzatra vonatkozó következtetését, és az Uj kontra Magyarország ügy 20. bekezdésében kiemelt vulgáris kifejezés stilisztikai használatának lehetőségét (13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37]).

566 A Be. 53. § (3) bekezdése alapján, a becsületsértés és a rágalmozás kövadra üldözendő, ha bíró, ügyész vagy rendvédelmi szerv tagjának sérelmére, annak hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt követik el.

567 Btk. 229. § (2): A valósgártartásának akkor van helye, ha a tény állítását, híresztelését, illetve az arra

„A bíróságnak az elkövetés konkrét viszonyai ismeretében kell megvizsgálnia, hogy a tényállításra nézve fennáll-e a közérdek vagy jogos magánérdek esete, és abban az esetben, ha a bíróság ennek a hiányát állapítja meg: a tény valósága ellenére is megvalósul a rágalalmazás vagy a beccsületsértés.”⁵⁶⁸

A BH 2013.8.204. számú bírósági határozat értelmében pedig:

„Ha a kifogásolt cselekmény olyan tényállítás (híresztelés stb.), ami beccsületcsorbításra objektíve alkalmas és a jogellenesség hiánya sem állapítható meg, akkor merülhet fel annak kérdése, hogy van-e olyan közérdek, vagy jogos magánérdek, ami a tényállítás megtételét indokolta (indokolhatta).”⁵⁶⁹

Következésképpen, ha egy valós tényközlés a véleménnyel érintett személy társadalmi megítélését csorbítja, és a véleményt nyilvánító személy a tényközlés valós tartamát bizonyítani tudja, a polgári perben a bíróság nem állapítja meg jóhírnév megsértését. A büntetőjog ezzel szemben – a védett értékek közötti különbségből adódóan – eltérő szabályozást alkotott. A bíróság ugyanis a cselekmény tényállásszerű voltának megállapítása körében nem vizsgálja a tényközlés valóság tartalmát. A büntetőeljáráásban a jogalkalmazónak a valóság vizsgálata előtt sorrendben először a tényközlés beccsület csorbítására objektíve alkalmas voltát, majd azt kell vizsgálnia, hogy fennáll-e olyan közérdek, vagy jogos magánérdek, ami indokolhatta a beccsület csorbításra alkalmas tényközlést.

Amennyiben ezutóbbi kritériumot a vádlott nem tudja bizonyítani, akkor a közölt tény valóság tartalma ellenére valóság bizonyítására nem kerülhet sor. Mindebből következően, a vádlottra háruló többletbizonyítási teher, és a szűkebb körű valóság bizonyítási lehetőség okán, ha a sértett célja pusztán a jogsértés megállapítása és a jogkövetkezmény alkalmazása, akkor a sértettnek általánosságban a büntetőeljárást érdemesebb választania.

A jogi személy sérelmére megvalósított beccsületsértés esetén, a képviselőjében eljáró személynek mindenképp a büntetőeljárást érdemes választani. Miként arra e fejezetben kitértem, a magánjogi bírói gyakorlatunk kizárólag a jogi személy mögött álló természetes személyek beccsülethez való jogát ismeri el. Ezzel szemben a büntetőjog passzív alanyi köre révén, lehetőséget biztosít a jogi személyek beccsületének fikcionálására egyaránt.

A természetes személyek sérelmére megvalósított beccsületsértés esetén – amennyiben az elkövető célja pusztán a beccsületsértés megállapítása –, a büntető- és polgári jogi védett érték azonossága miatt, valamint az alapjogok ütközéséből eredő, Alaptörvényen és alkotmánybírósági gyakorlaton nyugvó alapjog-korlátozás okán, az eljárás eredményessége szempontjából irrelevánsnak kellene lennie a választásnak. A büntetőbírósági gyakorlatból azonban látható, hogy a tényállásszerűség körében történő alapjogi viszony értékelésének negligálása miatt előfordulhat, hogy a jogalkalmazó tényközlés és értékítélet büntetendőségének megítélése során, a szükségesség-arányosság tesztjéből eredő következtetéstől eltérő értelmezésre jut, büntetlennek minősítve ezzel az egyébként jogellenes, és a polgári jogban szankcionálható cselekményeket. Tipikus példája ennek a Fővárosi Törvényszék korábban ismertetett gyakorlata, ezért a kérdésesebb megnyilvánulások esetén, eredményesebb lehet a személyiségi jogsértés megállapítása érdekében polgári pert indítani.

közvetlenül utaló kifejezés használatát a közérdek vagy bárkinek a jogos érdeke indokolta.

568 Fővárosi Törvényszék Bf.14173/2012/6.

569 BH 2013.8.204

A konklúzió eddig kifejtett következtetései pusztán a sértett számára várható kedvezőbb döntés rációján alapultak. A sértettnek az eljárás megindítása szempontjából azonban számos egyéb körülményt célszerű figyelembe vennie. A büntetőeljárás megindítása mellett az egyik legnyomósabb érv, hogy a magánvádas eljárásban a bíróság nyomozást rendelhet el, ha a feljelentett kiléte, személyes adatai, elérhetősége ismeretlen, illetve bizonyítási eszköz felkutatása szükséges.⁵⁷⁰ A közösségi média és az online jelenlét térhódítása okán, az online elkövetett becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulások száma is jelentősen megnövekedett. Az e felületeken regisztrált profilok, felhasználók, illetve az általuk használt IP címek túlnyomó többségben ismeretlenek a sértettek számára, mely gyakran lehetetlenné teszi az alperes megjelölését megkívánó keresetlevél előterjesztését. A polgári perrel szemben a büntetőeljárás ismeretlen személlyel szemben is lehetővé teszi feljelentés megtételét, és az ismeretlen személy nyomozó hatóság közreműködésével történő felderítését.⁵⁷¹

Egy potenciális megállapítás iránti kereset, illetve „bagatell” személyiségi jogsértés esetén, a sértettnek további perspektívaként érdemes figyelembe vennie a várható jogkövetkezménynek a véleményt nyilvánító személyre gyakorolt hatását. E szempontra tekintettel, a súlyosabb jogkövetkezmény miatt a büntetőeljárás alkalmasabb lehet a személyiségi jogát sértett személy számára. A büntetőjogi jogkövetkezmény alkalmazásakor az elkövetőt bünyügyi nyilvántartásba veszik, és adatait megrovás esetén három évig,⁵⁷² pénzbüntetés kiszabásakor pedig öt évig nyilvántartják.⁵⁷³ Ezzel szemben a megállapítás iránti keresetknél ilyen hátrányra nem kerül sor, a marasztalásra irányuló kereset esetén pedig, bagatell személyiségi jogsértés megvalósításakor az irányadó bírói gyakorlat nem állapít meg sérelemdíjat.⁵⁷⁴

Az ismertetett szempontok ellenére, a polgári per és a büntetőeljárás párhuzamos vagy egymást követő megindításának opciója a sértett rendelkezésére áll. A büntetőeljárás lehetőséget teremt továbbá a sértettnek arra is, hogy magánfélként a vád tárgyává tett becsület csorbításra alkalmas megnyilvánulás közvetlen következtében polgári jogi igényként pénz fizetésére irányuló követelést – így különösen sérelemdíjra vonatkozó igényt is⁵⁷⁵ – érvényesítsen. Függetlenül azonban attól, hogy a sértett a polgári jogi igényét a büntetőeljárásban magánfélként érvényesíti vagy a büntetőeljárás mellett külön keresetlevelet terjeszt elő, a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítását a polgári jogi igényt elbíráló jogalkalmazónak figyelembe kell vennie. A jelenleg hatályos polgári perrendtartás értelmében ugyanis, ha jogerősen elbírált bűncselekmény vagyoni jogi következményeiről polgári perben kell határozni, a bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt.⁵⁷⁶

570 Be. 767. § (1) bekezdés

571 E ponton szükséges megjegyezni, hogy többek között a nyomozó hatóság leterheltsége, illetve az elegendő kompetenciával rendelkező nyomozó és szaktanácsadó hiánya miatt az eljárást sokszor felfüggesztik, mivel az elkövető kilétét a nyomozásban nem sikerül megállapítani. A hazai büntetőeljárásnak e tekintetben még mindenképpen fejlődnie szükséges.

572 2009. évi XLVII. törvény 20. § a) pontja

573 2009. évi XLVII. törvény 18. § (2) bekezdés a) pontja

574 BDT2017. 3657; PJD2017. 9; BDT2018. 3821

575 A Be. 2021. január 1. napján hatályba lépett módosítása, a sérelemdíj fizetésére irányuló követelés körüli dogmatikai vitát eldöntve rögzíti, hogy a büntetőeljárásban polgári jogi igényként a vád tárgyává tett cselekmény közvetlen következtében keletkezett sérelemdíj fizetésére irányuló követelés kizárólag az 571. § (2b) bekezdésében meghatározott esetben érvényesíthető. Be. 56. § (1a) bekezdés

576 2016. évi CXXX. törvény 264. § (1) bekezdés

8. Gondolatok a becsületsértés szabálysértési alakzatáról

A szabálysértési becsületsértés dogmatikájának és gyakorlatának elemzése az értekezés gondolatmenetéhez a szitkozódások és szidalmazások alfejezetében már idézett Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6.⁵⁷⁷ és a Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3. számú határozatának indokolása révén kapcsolódik. A tanulmányon átívelő vezérgondolatot a becsületfogalom alkotmánykonform értelmezése, amellyel a Pécsi Ítéltábla imént megjelölt határozata – egy pedagógussal szemben elkövetett becsületsértés vétsége tárgyában – az alábbi indokolás szerint helyezkedett szembe:

„Az emberi méltóság sérelme keretében a társadalomban kialakult érintkezési szabályok megszegésének a változatai eltérőek lehetnek: a kulturált emberi magatartástól idegen a durva tapintatlanság, a neveletlenség, a szitkozódás, a gúnyolódás. Ezen kívül vannak más olyan viselkedési formák, amelyek társadalmilag és etikailag elítélendők ugyan, de nem feltétlenül igénylik a büntetőjogi eszközök igénybevételét. A törvény ezért azokat a becsületérzést sértő magatartásokat, amelyek becsmérlő szidalmazásban, durva tapintatlanságban és ízléstelen gesztusokban nyilvánulnak meg – anélkül azonban, hogy az emberi becsület jelentősebb sérelmével járnának –, szabálysértésként rendeli büntetni, míg a büntetőjogi felelősségre vonásra csak az emberi méltóságot súlyosabban sértő magatartások esetén kerül sor.”⁵⁷⁸

A fent idézett következtetés a büntetőjogi becsületsértés védett jogi tárgyával – ezzel együtt az alapjog-korlátozás rendszerével – összeegyeztethetetlen. Amint azt a 2.3. alcím alatt ismerttettem, a becsületsértés védett jogi tárgya a véleménynyilvánítási szabadság és az általános cselekvési szabadság érdekében, szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jog által oltalmazott értéket részesíti oltalomban, mely védett érték egybe esik a polgári jog által védelemben részesített becsülettel. A Pécsi Ítéltábla fent idézett következtetése azonban a szabálysértési becsületsértés védett jogi tárgya tekintetében a Btk. és Ptk. tényállásai által oltalmazott becsülettől eltérő határvonalat definiált. A Pécsi (és Debreceni) Ítéltábla indokolásának egészéből kiolvasható tévedés, hogy a jogalkalmazó a szabálysértési becsületsértés révén a becsületérzést sértő, ugyanakkor a büntetőjogi becsületet, mint védett jogi tárgyat nem sértő véleményeket rendeli büntetni. Másképp kifejezve, ez a modell a szabálysértés tekintetében a *szubjektív-faktuális* felfogást követve,⁵⁷⁹ a büntetőjogi becsületben megtestesülő szükségesség-arányosság tesztje mellett, azon megnyilvánulásokat is büntetni rendeli, melyek esetén a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása nem tekinthető arányosnak.

Figyelemmel arra, hogy ez az indokolás két Ítéltábla felülbírálata során is felmerült, szükségesnek tartottam a szabálysértési és büntetőjogi tényállások összevetését, illetve annak átte-

577 A könnyebb áttekintés érdekében, itt megismételve hívom fel a figyelmet arra, hogy Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6. számú határozatának indokolása szerint, a törvény azokat a becsület érzést sértő magatartásokat, amelyek becsmérlő szidalmazásban, durva tapintatlanságban és ízléstelen gesztusokban nyilvánulnak meg – anélkül azonban, hogy az emberi becsület jelentősebb sérelmével járnának – szabálysértésként rendeli büntetni, míg a büntetőjogi felelősségre vonásra csak az emberi méltóságot súlyosabban sértő magatartások esetén kerül sor.

578 Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3.

579 Bővebben: SZOMORA (2015): 47.

kintését, hogy a bíróságok szabálysértési csoportjai átültették-e a gyakorlatukba a fent említett nézetet. A szabálysértési gyakorlat áttekintése során, a szabálysértési becsületsértés körében is indokoltnak tartottam megvizsgálni, hogy a Fővárosi Törvényszék – korábban vitatott – indoklatokra vonatkozó gyakorlata⁵⁸⁰ megjelenik-e a bíróságok szabálysértési végzéseiben.

8.1. A szabálysértési becsületsértés szabályozása

A becsület csorbításának vizsgálata, illetve a fejezet bevezetésében kiemelt határozatok téves következtetésének magyarázata szükségessé teszi a szabálysértési becsületsértés tényállásának elemzését. A szabálysértési becsületsértés dogmatikája büntetőjogi pártjától:

- a Btk. 227. § (1) bekezdés a) és b) pontjaiban meghatározott többlettényállási elemekben,
- a tetteges becsületsértés tekintetében, valamint
- a kísérletben tér el.

Ezen túlmenően azonban a két törvény egyéb tényállási elemei, illetve védett jogi tárgya is megegyezik.

Jogi tárgyát tekintve a becsület – a büntetőjogi becsületsértés védett jogi tárgyával azonosan – a passzív alany szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott emberi méltósághoz való joga és jó hírnévhez való joga által oltalmazott értéket részesíti védelemben. A szabálysértési becsületsértés rágalmozás bűncselekményéhez viszonyítottan szubszidiárius jellege okán, a becsület – mint védett jogi tárgy – magába foglalja a társadalmi megbecsülés védelmét egyaránt. Ebből adódóan itt is megismétlem, hogy a bevezetőben megjelölt Pécsi Ítéltábla határozatának téves indokolása abban nyilvánul meg, hogy a szabálysértési és büntetőjogi becsületsértést a jogtárgysérelem mértéke szempontjából határolta el.⁵⁸¹ Nem a Pécsi Ítéltábla azonban az egyetlen, amely e téves gondolatmenetet követte. A bevezetőben hivatkozott Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6. számú határozatán túl, a „persona non grata” kifejezés két ügyben történő elemzése során a Kúria ugyancsak hasonló megállapításra jutott:

„A törvény azokat a becsületérvést sértő magatartásokat, tényállításokat, illetve becsmérlő szidalmazásban, durva tapintatlanságban és ízléstelen gesztusokban megnyilvánuló magatartásokat rendeli büntetni, amelyek alkalmasak az emberi becsület jelentősebb sérelmének megállapítására. Enélkül azonban legfeljebb a szabálysértési felelősségre vonásra kerülhet sor.”⁵⁸²

A büntetőjogi és szabálysértési becsületsértés tényállása, illetve jogi tárgy közötti különbség azonban nem a jogtárgysértés mértékében keresendő. A bíróságok hivatkozott határozataiban rejlő következtetés valójában az, hogy a büntetőjogi védett értéket a szabálysértési becsületen belül elhelyezkedő, szűkebb becsületkoncepcióként azonosítják. E következtetést azonban a szabálysértési becsületsértés tényállásának semmilyen értelmezése, valamint a véleménynyilvánítási szabadság és az emberi méltósághoz való jog ütközéséből eredő alapjog-korlátozás sem támasztja alá.

580 A szitkozódások és szidalmak megítélésére vonatkozó gyakorlat (4.3.)

581 Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3.

582 Kúria Bfv.1094/2013/5., Kúria Bfv.997/2014/7.

A Btk. 227. § (1) bekezdését és a 2012. évi II. törvény (továbbiakban: Szabs. tv.) 180. § (1) bekezdését összevetve,⁵⁸³ kétséget kizáróan megállapítható, hogy a szabálysértési becsületsértés a Btk. 227. §-ának (ezzel együtt a Btk. 226. §-ának is) kiegészítő tényállása. A büntetőjogi becsületsértés specialitása a rágalalmazás teljes tényállásában, a tettleges becsületsértésben, valamint a Btk. 226. § (1) bekezdésében determinált szituációs elemekben⁵⁸⁴ rejlik. Ekként valamely megnyilatkozás egyaránt büntetendő, vagy egyik esetben sem eredményez jogtárgysérelmet. E következtetésemet a bírói gyakorlat több döntése is alátámasztja. Többek között a BH+ 2010.2.54. számú bírósági határozat is kimondta, hogy az 1978. évi IV. törvény 180. §-ában foglalt feltételek hiányában, a tényre közvetlenül nem utaló becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata nem vétséget, hanem szabálysértést valósít meg. Ezzel a konklúzióval a Legfelsőbb Bíróság utalt arra, hogy a büntetőjogi és szabálysértési becsületsértés védett jogi tárgya azonos, tényállásai között pedig a szituációs elemek képzik az eltérést. Hasonló konzekvenciát tartalmaz a Kúria Bfv.II.853/2011. számú határozata, melyben a Kúria az első- és másodfokú bíróságok végzéseivel egyetértve, a becsületsértés szabálysértése miatti eljárás lefolytatásának érdekében, megküldte az iratokat a terhelt lakóhelye szerint illetékes városi önkormányzat jegyzőjének, figyelemmel arra, hogy a használt kifejezések a büntetőjogi becsületsértés szituációs elemeinek hiányában becsületsértés szabálysértésének minősülhet.⁵⁸⁵

Ugyancsak e következtetést támasztja alá a magánlaksértés és a garázdaság deliktumainak büntetőjogi és szabálysértési alakzat. Mindkét tényállaspár esetén ugyanis a becsületsértéshez hasonló konstrukciót alkalmazott a jogalkotó. Mind a garázdaság, mind pedig a magánlaksértés esetén, a büntetőjogi és szabálysértési tényállás közötti különbséget a büntetőjogi deliktum többlétevényállási elemei képezik. Ebből adódóan, egy becsület csorbítására alkalmas kifejezés nem a jogi tárgy veszélyeztetésének szintjétől függően minősül bűncselekménynek vagy szabálysértésnek, hanem attól, hogy a szabálysértési alakzathoz képest speciális bűncselekmény tényállási elemei megvalósulnak-e. Miután pedig, a Szabs. tv. 180. §-a – a Btk. 227. § (1) bekezdésének a) és b) pontjában meghatározott tényállási elemeket leszámítva – teljes mértékben megegyezik büntetőjogi párjával, ezért a becsületsértés szabálysértési alakzata minden esetben megállapítható, ha az elkövető mással szemben becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ vagy egyéb ilyen cselekményt követ el.

Az azonosságokat tekintve, a szabálysértés passzív alanya a bűncselekményhez hasonlóan nem csak természetes személy lehet, hanem – a polgári jogi becsülethez való jog gyakorlását-

583 2012. évi II. törvény 180. § (1) bekezdés: Aki mással szemben a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, szabálysértést követ el.

2012. évi C. törvény 227. § (1) bekezdés: Aki a 226. §-ban meghatározottakon kívül mással szemben

a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegbízásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben vagy

b) nagy nyilvánosság előtt

a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

584 Tóth J. Zoltánnak rágalalmazás tényállásában szereplő, „más előtti” elkövetés vonatkozásában tett megállapítása, úgy vélem a Btk. 226. § (1) bekezdésében megjelenő, illetve „nagy nyilvánosság előtt” kifejtett megnyilvánulások kapcsán is alkalmazandó. A „nagy nyilvánosság előtti” elkövetés ugyanis a „más előtti” kitételhez hasonlóan nem egy fizikai helyszínt jelöl, hanem egy olyan módot, mely révén „más”, illetve – a Btk. 227. § (1) bekezdésében esetén – a „nagy nyilvánosság” értesülhet. (Bővebben ld.: Tóth J. Zoltán (2017): 112.) Mindebből adódóan a Btk. 227. § (1) bekezdés a) és b) pontjában determinált szituációs elem az elkövetés módját jelöli.

585 BH 2012.6.144; Ehhez hasonló okból minősítette becsületsértés szabálysértésének a használt kifejezéseket a Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.258/2008. számú határozatában. (BH+ 2009.6.245)

val szemben – a jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező egyéb jogalany is annak minősül. Eredményt a szabálysértés sem tartalmaz. Elkövetési magatartásait tekintve egyrészt, minden olyan becsület csorbítására alkalmas kifejezés megvalósítja a tényállást, ami a speciális rágalmozás és büntetőjogi becsületsértés alá nem vonható. Másrészt, jelen tényállás keretében becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekményként azokat a magatartásokat kell értékelni, amelyek kifejezés használatának és tetteges becsületsértésnek nem minősülnek, illetve nem a Btk. 227. § (1) bekezdésében meghatározott módon valósulnak meg.

A teljesség kedvéért röviden érdemes utalni továbbá arra is, hogy a szabálysértésért való felelősség rendszere némiképp eltér a Btk. szabályaitól. A Szabs. tv. 2. § (3) bekezdése kimondja ugyanis, hogy kísérlet miatt csak akkor lenne helye a felelősségre vonásnak, ha azt a szabálysértési becsületsértés tényállása tartalmazná. Mivel azonban erről a Szabs. tv. 180. §-a nem rendelkezik, ezért a szabálysértési becsületsértés esetén – nem csupán a verbális, hanem valamennyi megvalósítási forma tekintetében is – kizárólag a befejezett alakzat büntetendő.

8.2. Valóság bizonyításának kérdése a szabálysértési becsületsértés esetén

A szabálysértési becsületsértés egyik elkövetési magatartása a becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata. Tekintettel arra, hogy a rágalmozás speciális deliktum a büntetőjogi becsületsértéshez viszonyítva, a szabálysértési becsületsértés pedig mindkét bűncselekmény kiegészítő tényállása, ezért azok a becsület csorbítására alkalmas tényállítások, melyek sem rágalmozást, sem büntetőjogi becsületsértést nem valósítanak meg, szabálysértési becsületsértésnek minősülnek. Ennek megállapíthatósági köre csupán azokra az esetekre szűkíthető le, mikor az elkövető a passzív alany előtt, de mások számára objektíve nem érzékelhetően állít becsületcsorbítására alkalmas tényt. További feltétel a büntetőjogi becsületsértés szituációs elemeinek hiánya, így az a sértett munkakörének ellátásával, közmegbízatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével sem állhat összefüggésben, illetve nagy nyilvánosság előtt történő elkövetés is vétség megállapítására lenne alkalmas.

A védett értéket illetően, a rágalmozás jogi tárgya a társadalmi megbecsülés, mely a szubszidiárius becsületsértés jogi tárgyán (a becsületen) belüli érték.⁵⁸⁶ Ennek eredményeképpen a becsületet sértő, de valós tények állítása – a sértett előtti elkövetéstől függően – a rágalmozás és a becsületsértés tényállásának megvalósítására egyaránt alkalmas. Miután azonban nem minden becsület csorbítására alkalmas valós tény állítása igényli a jogkövetkezmény alkalmazását, a Btk. különös részében elhelyezett társadalomra veszélyességet kizáró okként közérdek vagy jogos magánérdek fennállása esetén lehetőséget biztosít a valóság bizonyítására. A szabálysértési törvény a valóság bizonyításának e lehetőségét a 2012. évi II. törvény 29. § (1) bekezdés h) pontja révén biztosítja. E jogszabályhely a törvény eltérő rendelkezése hiányában a Btk. által az általános részben meghatározott büntetethetőséget kizáró vagy korlátozó okokat rendeli alkalmazni. Annak ellenére azonban, hogy a valóság bizonyítását a különös rész tartalmazza, a büntetethetőséget kizáró vagy korlátozó okok körében a Btk. 15. § h) pontja a törvényben meghatározott okkal lehetővé teszi a különös részben szabályozott büntetendőséget kizáró ok alkalmazását a szabálysértési becsületsértés esetén egyaránt.

586 Ld. *Becsület és társadalmi megbecsülés* (2.3.)

8.3. A PKKB indulatokat megítélő szabálysértési döntéseinek összevetése a Fővárosi Törvényszék gyakorlatával

Amint azt már 4.3. és a 6.4. alfejezetek során részletesen összefoglaltam, annak megítéléséhez, hogy az eljárás alá vont személy által használt kifejezések sértik-e a becsületet (így a szabálysértési becsületsértést is megvalósítják-e), nem önmagukban kell a kinyilvánított kifejezéseket górcső alá venni. Ahogy azt az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata is tükrözi, ha a kifejezések használata stilisztikai célokat szolgál, sértési szándék pedig nem társul hozzá, akkor a megnyilvánulás sem az alapjog, sem pedig a becsület sérelmét nem eredményezi.⁵⁸⁷ E döntésekből eredő sértési célzatra vonatkozó következtetéstől azonban a Fővárosi Törvényszék több hivatkozott határozatának indokolása is eltért, kimondva, hogy

„nem valósítanak meg becsületsértést azok a kijelentések, vagy egyéb magatartások, amelyekkel az elkövető az indulatainak durva, nyers formában ad kifejezést, és inkább a szitkozódás, szidalmazás fogalma alá vonhatók.”⁵⁸⁸

A Fővárosi Törvényszék a Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3. számú határozatának – illetve az e fejezetben hivatkozott Kúriai és Debreceni Ítéltáblai határozatok – indokolásával szemben, a szabálysértési és büntetőjogi becsületsértés jogi tárgya között a sérelem mértéke alapján nem tesz különbséget döntéseiben. A Törvényszék hivatkozott határozatai azonban a becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulások megítélésére is alkalmas sértési célzatot a kifejezések vizsgálata során figyelmen kívül hagyták, mellyel a jogalkalmazók indokolatlanul kiterjesztették az általuk is alkalmazott objektív határvonalat, egyaránt sértve ezzel az alkotmányos követelményeknek megfelelő védett jogi tárgyat. A Fővárosi Törvényszék e büntetőjogi gyakorlatára tekintettel, felmerült annak kérdése, hogy az illetékességi területén működő Pesti Központi Kerületi Bíróság Szabálysértési Csoportjának ítélkezési gyakorlatában megjelenik-e a fent idézett hivatkozás.

A PKKB szabálysértési becsületsértést érintő ügyekben hozott döntéseit áttekintve, az elemzést indokoltnak tartom. A témakört érintően a Pesti Központi Kerületi Bíróság összes 2014 és 2018 között keletkezett végzését megvizsgálva,⁵⁸⁹ mindössze két olyan döntés született, ahol a bíróság a fent kifejtett szempontoknak megfelelően értékelt a feljelentés tárgyát képező megnyilvánulásokat. Ugyan több olyan feljelentés és szabálysértési hatósági határozat is rendelkezésre áll, melyben becsület csorbítására alkalmas kifejezés használatáról rendelkeznek, azonban ezekben az esetekben a bíróság anyagi jogi megállapítást nem tett, és eljárásjogi szabályok alapján szüntette meg az eljárást.

A két releváns ügy közül az első a PKKB 1.Bpk.31.798/2017.2. számú végzése, melyben a bíróság a korábban kifejtett gyakorlatot átvéve, a feljelentésben foglalt „ne videózzál te szarházi” megnyilvánulás vonatkozásában, a Fővárosi Törvényszék indokolásainak megfelelően megállapította:

587 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet, 34. bek.; Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet, 20. bek.

588 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7.; Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5.; Fővárosi Törvényszék Bf.12455/2015/6.; Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15.

589 Az érintett időszakban keletkezett szabálysértési végzések átvizsgálását a Fővárosi Törvényszék elnöke, Dr. Polgárné dr. Vida Judit engedélyezte, melyet ezúton külön köszönök.

„A következetes ítélkezési gyakorlat szerint becsületsértést sem valósítanak meg azok a kijelentések, amelyekkel az elkövető az indulatainak durva, nyers formában ad kifejezést és inkább szitkozódás, szidalmazás fogalma alá vonhatóak.”⁵⁹⁰

Indokolásában a bíróság utalt továbbá arra is, hogy a használt szófordulat, azaz a káromkodás, szitkozódás célja „lehetett a feljelentő megbántása is, ugyanakkor az öncélú szitkozódás büntetőjogi szempontból nem releváns, mivel az az emberi méltóság bűncselekményi szintet elérő megsértését nem eredményezi”.⁵⁹¹ Az indokolás azonban meglátásom szerint téves. A bíróság feladata ugyanis az, hogy megállapítsa, hogy egy szitkozódás, szidalmazás eléri-e a becsület csorbításra alkalmas objektív határvonalat. Jelen esetben azonban a PKKB úgy indokolta döntését, hogy az öncélú szitkozódás büntetőjogi szempontból nem releváns, hiszen az öncélú szidalmazás bűncselekményt nem eredményezhet. Ezzel azonban a bíróság megkerülte a valós vizsgálat tárgyát, és csupán arról határozott, hogy a megnyilvánulás trágár kifejezés volt. Az obszcén vagy szitokszavak alkalmazása azonban önmagában nem zárja ki a becsület csorbítására való alkalmasságot. A Fővárosi Törvényszék indokolásait a Skalka kontra Lengyelország ügy,⁵⁹² valamint az EJEB e döntését is hivatkozó, és a tanulmányomban is bemutatott, vulgáris szavakat tárgyaló hazai vonatkozású Uj kontra Magyarország ügy⁵⁹³ megállapításával érdemes összehasonlítani. Az EJEB ezutóbbi határozatának indokolásában azt vizsgálta, hogy a hazai bíróságok jogsértést megállapító döntéseiben, az adott megnyilvánulás tekintetében, a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása egy demokratikus államban szükségesnek minősült-e. Határozatában ugyan arra következtetett, hogy Magyarország Egyezményesértést követett el, mikor a kifejtettek miatt korlátozta az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkében determinált véleménynyilvánítás szabadságát, azonban annak oka nem a kifejezések tartalma volt. Az EJEB ugyanis megállapította, hogy a használt kifejezések túlzóak, illetve vulgárisak voltak,⁵⁹⁴ viszont arra közügyekkel összefüggésben került sor, így a tágabb tűrési kötelezettség miatt kell helyt adni a véleményszabadság érvényesülésének. Következésképpen jelen szabálysértési végzésben a bíróság téves dogmatikai indokolást fogalmazott meg, mikor egyéb vizsgálat nélkül állapította meg, hogy nem valósítanak meg becsületsértést azok a kijelentések, amelyekkel az elkövető az indulatainak durva, nyers formában ad kifejezést.

A másik végzés azonban szembe megy a Fővárosi Törvényszék fent kifejtett következtetésével. A PKKB ugyanis, a 12.Sze.16.684/2015/3. számú végzésében megállapította az eljárás alá vont személy felelősségét a sértettre használt „szemét moslék”, „szemét mocskok”, „szemét kaszni”, „szemét gecsi”, valamint a sértett gyerekére alkalmazott „cafát” kijelentések vonatkozásában. A végzésben azonban a kifejezések becsület csorbítására alkalmasságának értékelésére, indokolására, levezetésére nem került sor, pusztán tényként rögzítette, hogy a megnyilvánulások a becsület csorbítására alkalmasak voltak.

590 Pesti Központi Kerületi Bíróság 1.Bpk.31.798/2017.2.

591 Pesti Központi Kerületi Bíróság 1.Bpk.31.798/2017.2.

592 Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet

593 Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet

594 A kérelmező a Kereskedőház borait „szar” kifejezéssel illette.

8.4. További megállapítások és következtetések

A bíróságok szabálysértési becsületsértést tárgyaló ügyeiben hozott végzéseinek áttekintését követően, meglehetősen hiányosnak találom a döntések indokolását. A Szabs. tv. 107. § (2) bekezdése előírja, hogy az ügydöntő végzés indokolásának a tényállás és a bizonyítékok értékelése mellett tartalmaznia kell a végzés alapjául szolgáló jogszabályokat, és a végzés rendelkezéseinek indokait egyaránt. Ez utóbbi anyagi jogi indokolása azonban szinte kivétel nélkül elmaradt. Igaz ugyan az is, hogy a következtetést meglehetősen kevés releváns döntésből lehetett levonni, ezért azt, inkább a Pesti Központi Kerületi Bíróság, a Gödöllői Járásbíróság és az Egri Járásbíróság ügyeit érintő észrevételként kezelem.⁵⁹⁵ A fenti bíróságoknak ugyanis 2012-től (a Pesti Központi Kerület Bíróságnak 2014-től) 2018 végéig mindössze egy-kettő olyan becsületsértést tárgyaló ügye volt, ahol a döntés meghozatalakor a becsületsértés tényállásának elbírálására is sor került. Ezeket áttekintve, az Egri Járásbíróság 30.Szk.3695/2017/6-I. és a Pesti Központi Kerületi Bíróság 1.Bpk.31.798/2017.2. számú végzését leszámítva, a bíróságok minden anyagi jogi okfejtést nélkülözően, pusztán tényként jelentették ki, hogy az eljárás alá vont személy cselekményével megvalósította a 2012. évi II. tv. 180. §-ba ütköző becsületsértés szabálysértését.⁵⁹⁶ A végzések más bírósági határozatokra, alkotmánybírósági határozatokra vagy EJEB döntésekre – a Pesti Központi Kerületi Bíróság 1.Bpk.31.798/2017.2. számú végzését leszámítva – nem hivatkoztak.

A Fővárosi Törvényszék szitkozódásokra és szidalmazásokra vonatkozó gyakorlatának a Pesti Központi Kerületi Bíróság szabálysértési ügyeire gyakorolt hatásáról – az imént kifejtettekhez hasonlóan – a releváns ügyek csekély számából adódóan érdemi következtetést nem lehet levonni. Számomra az igazi meglepetést leginkább az ügyek száma okozta. Meggyőződésem ugyanis, hogy a becsületsértés az egyik leggyakrabban megvalósított szabálysértés, azonban ezt az ügyszám közel sem tükrözi. Valószínűnek tartom, hogy a sértettek a legtöbb elkövetés esetén nincsenek tisztában azzal, hogy a használt kifejezést a jogrendszer szankcionálja. Ezen túlmenően az ügyek alacsony számának ugyancsak indoka lehet, hogy a sértettek annak elkövetését az egymás közti verbális megnyilvánulás révén nem tudják bizonyítani, vagy a feljelentést félelemből, kellemtelenségből, illetve az elkövetővel fennálló kapcsolatukból adódóan nem teszik meg. Miután pedig a legtöbb becsületsértés nem jut a hatóság tudomására, valamint az eljárás lefolytatásához magánindítvány szükséges, ezért a szabálysértési becsületsértés látenciáját rendkívül magasra becsülöm.

Konklúzióként megállapítható, hogy a bevezetőben bemutatott Pécsi Ítéltáblai indokolást – néhány korábban hozott téves döntéstől eltekintve – a bírói gyakorlat nem követi, arra a Pesti Központi Kerületi Bíróság, Gödöllői Járásbíróság és Egri Járásbíróság végzésein túl sem találtam utalást egy általam elemzett szabálysértési eljárásban született végzésben sem. Érdekes következtetés, hogy a szubjektív-faktuális becsületkonceptióra, illetve a büntetőjogi és szabálysértési védett érték elhatárolására négy Ítéltáblai és Kúriai határozatban találtam példát, míg az általam elemzett szabálysértési eljárásban másodfokon eljáró bíróságok végzé-

⁵⁹⁵ A Pesti Központi Kerületi Bíróság Szabálysértési Csoportjának gyakorlata mellett az Egri Járásbíróság és a Gödöllői Járásbíróság szabálysértési végzéseinek átvizsgálására is kutatási engedélyt kaptam, melyet ezúton is köszönök az Egri Törvényszék elnökének, Dr. Nyiri Beáta Katalinnak és a Budapest Környéki Törvényszék elnökének, Dr. Hilbert Editnek.

⁵⁹⁶ Gödöllői Járásbíróság 14. Szkt.350/2014/8.; Pesti Központi Kerületi Bíróság 12.Sze.16.684/2015/3.; Egri Járásbíróság 5.Szk.6492/2013/13.

seiben ez nem köszönt vissza. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy érdemi indokolásokat elsősorban büntetőjogi ügyekben fejtettek ki a bíróságok. A Fővárosi Törvényszék indulatok nyers formában történő kifejtésére vonatkozó gyakorlata viszont megjelent, illetve a jövőben is várható, hogy hivatkozási alap lesz a Pesti Központi Kerületi Bíróság döntéseiben. Meglátásom szerint azonban a Fővárosi Törvényszék indokolatlanul szűkíti le az emberi méltóságot az érintett személy szellemi képességeit, jellembeli tulajdonságait, szokásait, vagy testalkatát érintő sértő kifejezésekre, ezért e következtetés pontosítását a szabálysértési gyakorlat szempontjából is indokoltnak tartom.

9. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni jogos védelem

A becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások tényállásszerű és – alapjogi viszonyait is vizsgáló – társadalomra veszélyességet nélkülöző voltára vonatkozó elemzés ívét a tényállásszerű cselekményekkel szembeni jogos védelem lehetőségével, mint a cselekmény büntetendőségét társadalomra veszélyesség hiányában kizáró okkal zárom.

9.1. A jogos védelem dogmatikai alapjai

„A védekezést támadás előzi meg. Az elhárítás válasz a támadásra. A védekezés azért jogos, mert a támadás jogtalan. A jogosan védekező a jogot védi a jogtalansággal szemben.”⁵⁹⁷

A Btk. 22. § (1) bekezdése megállapításának feltétele a saját vagy más személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás.⁵⁹⁸ Támadás csak olyan tevékenység vagy mulasztás lehet,⁵⁹⁹ amely részben vagy egészben kimeríti valamely Különös Részben büntetni rendelt törvényi tényállás objektív elemeit,⁶⁰⁰ vagy olyan helyzetnek kell fennállnia, hogy ezek megkezdésével azonnal, illetőleg rövid időn belül reálisan számolni kelljen.⁶⁰¹ Az uralkodó joggyakorlat és jogirodalmi álláspont szerint, a támadás jogtalansága objektív alapokon nyugszik, ezért független az elkövető egyedi bűnösségétől.⁶⁰²

Ahogy azt a 4/2013. BJE határozat is megállapította, a jogtalan támadás általában erőszakos cselekmény. Ez az általában kifejezés azonban magába foglalja azt a kisebb százalékban előforduló, erőszakos cselekmény fogalmának meg nem feleltethető támadási lehetőséget is, melynek fennállása esetén a támadás még mindig megállapítható. Következésképpen – ahogy az sem a törvényben, sem pedig a jogegységi határozatban nem szerepel – az erőszakos cselekmény nem feltétele a jogos védelem megállapításának.

A jogsértő cselekményre adott válasz a védekezés. A védekezés egy szükségszerű, elhárító jellegű magatartás.⁶⁰³ Megállapításának feltétele, hogy a támadó ellen irányuljon, és ahogy a jogtalan támadás, úgy az arra adott reakció is kimerítse a Btk. Különös Részében meghatározott valamely tényállást.⁶⁰⁴ Ez a védelmi magatartás addig tekinthető jogszerűnek, míg a támadás megkezdésére számítani lehet, avagy ameddig a támadó cselekmény tart.⁶⁰⁵ Ameny-

597 4/2013. BJE

598 2012. évi C. tv. 22. § (1)

599 A támadás, mulasztással történő elkövethetősége szempontjából szintén eltérő álláspontok uralkodnak. Míg a 4/2013. BJE határozat csak a tevőleges magatartást tekinti a jogos védelem alapjának, addig Belovics Ervin vagy Gál Andor a mulasztást is ide sorolja. BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012): 245.; GÁL (2014): 27–28.

600 Az ítélkezési gyakorlat szerint, az intézett támadás akkor is megállapítható, ha a cselekmény büntetendőségeről nem a Btk., hanem a szabálysértési törvény rendelkezik, feltéve, hogy ennek a szabálysértési cselekménynek az elkövetési ismérveit a Btk. határozza meg. (BH 1996.70)

601 BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012): 245.

602 GÁL (2017): 36.

603 4/2013. BJE

604 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető törvénykönyvről

605 BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012), 248.

nyiben ugyanis a megtámadott személy ezen időtartam elteltét követően valósítja meg a Btk. egyik Különös Részben nevesített tényállást, akkor az elkövető az általa megvalósított bűncselekmény miatt felelősségre vonható.

Tekintettel arra, hogy jogirodalom a jogos védelem intézményével mélyrehatóan foglalkozik, jelen fejezetben a rövid dogmatikai megalapozást követően csak a becsület csorbítására alkalmas cselekményekkel szembeni jogos védelem lehetőségét elemzem.

9.2. A jogos védelem alkotmánykonform értelmezése

A becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni védelmi cselekmények lehetőségét vizsgálva, a megelőző jogos védelem intézményének alkalmazása nehezen képzelhető el, ekként kizárólag a klasszikus jogos védelem intézményével érdemes foglalkozni. A gondolatmenet elején szükségesnek tartom kiemelni, hogy a 4/2013. BJE határozat – és így az irányadó bírói gyakorlat – a Btk. 22. § (1) bekezdése szerinti jogos védelem alkalmazását a verbális cselekményekkel szemben kizárja. E jogegységi határozatban megállapított következtetés azonban meglátásom szerint alkotmányellenes.

Az Alaptörvény hatályba lépése az alapjogi rendszer részbeni változását eredményezte. Deklarálta a véleménynyilvánítás szabadságának emberi méltósághoz való jogot érintő korlátját,⁶⁰⁶ a szükségesség-arányosság tesztjét,⁶⁰⁷ illetve alapjogi szintre emelte a személy és tulajdon védelmét.⁶⁰⁸ Ennek következtében az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatálybalépését követően elfogadott új Btk., már egyértelműen az Alaptörvény által hatályba léptetett új alapjogi rendszeren nyugszik. E naptól kezdődően az eddig külön nevesített alapjogi bázis nélküli jogos védelem intézménye – ugyan kizárólag az önvédelem tekintetében⁶⁰⁹ – immár az Alaptörvény V. cikkén alapulva, mindenki számára biztosítja a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárítását.⁶¹⁰ Figyelemmel arra, hogy alapjogot csak törvénnyel lehet korlátozni,⁶¹¹ törvény pedig az emberi méltósághoz való jognak és jó hírnévhez való jognak sérelmével járó verbális

606 Alaptörvény IX. cikk (4)

607 Alaptörvény I. cikk (3)

608 Alaptörvény V. cikk

609 Az Alaptörvény V. cikke kapcsán e ponton hívom fel a figyelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság a 3452/2021. (XI. 3.) AB határozatának [26] bekezdésében megfogalmazott következtetés pontosításra szorul. Az alapjog megfogalmazása révén vitathatatlan, hogy az Alaptörvényben deklarált (jogos) önvédelemhez való jog szabályai eltérnek a Btk.-ban nevesített jogos védelemtől. A két jogintézmény közötti különbséget részben helyesen ismertette, a testület indokolásában kiemelte, hogy „Mások személye, illetve javai, vagy a közérdek elleni támadás elhárításához való jog nem szerepel az Alaptörvény V. cikkében. Az Alaptörvény a jogos védelem körében kifejezetten önvédelemről szól és nem általánosságban a jogos védelemről”. Téves azonban az Alkotmánybíróság azon szűkítése, mely szerint az Alaptörvény V. cikkében biztosított (jogos) önvédelemhez való jog a személyt csupán „a saját élete és saját tulajdona elleni támadás elhárítására jogosít fel”. Az Alaptörvény V. cikkének értelmezése során, a személy elleni támadás nem szűkíthető kizárólag az élet elleni támadásra. Az alapjog ugyanis valamennyi intézett, illetve közvetlenül fenyegető – erőszakos és meglátásom szerint verbális – személy elleni támadással szemben önvédelmi lehetőséget biztosít.

610 Alaptörvény V. cikk: Mindenkinnek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.

611 BALOGH Zsolt (2013): 133–137.

bűncselekménnyel szembeni védelem lehetőségét nem zárja ki, a Kúria a 4/2013. BJE határozatában megállapított korlátozást *contra legem* fogalmazta meg. Ezen túlmenően megállapításom szerint az önvédelem lehetőségének kizárása miatt, a jogegységi határozat verbális bűncselekményekre vonatkozó megállapítása alkotmányellenesnek tekinthető.⁶¹² Ahogyan azt az Alkotmánybíróság a 3/2015. (II. 2.) AB határozat indoklásában is kiemelte,

(Az alkotmányjogi) „panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatja-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes.”⁶¹³

Az előző bekezdésben megfogalmazott következtetésen túl, alkotmányos szempontból mindenképp aggályos, hogy a Kúria jogegységi határozatával kizárta az emberi státusz minimális feltételét jelentő emberi méltóság ellen intézett jogtalan támadással szembeni szükséges védekezés lehetőségét. Azzal a következtetéssel ugyanis, hogy a jogos védelem intézményének korlátjaként valamennyi verbális bűncselekményt nevesítette, kizárta a védekezési lehetőséget az olyan bűncselekmények elkövetése esetén, amelyek véleménynyilvánítás útján az emberi létet meghatározó, emberi méltósághoz való jog érinthetetlen lényegét is támadják. Mindebből adódóan a *vim vi repellere licet* elv mellett, a jogos védelemnek az ímént meghatározott alkotmányos követelményeknek is meg kell felelnie, ezért a jogos védelmet nem lehet kizárólag az erőszakos cselekményekre korlátozni.

9.3. Becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni védelmi cselekmény megítélése

A jogintézmény alapjainak tisztázása körében rögzíteni szükséges, hogy a védekezés csak a közvetlen fenyegetettség, vagy az intézett jogtalan támadás időtartama alatt fejthető ki. Ekként egyetértve valamennyi szerzővel, a vonatkozó normáknak megfelelően, a személy ellen intézett, illetve azt közvetlenül fenyegető jogtalan támadás hiányában védelmi cselekményről nem beszélhetünk. Belovics Ervinnel⁶¹⁴ és a Legfelsőbb Bíróság BH 1997.11.512 eseti döntéssel egyetértve, azonban figyelembe kell venni annak lehetőségét is, hogy egyes bűncselekmények megvalósítása esetén, a jogi tárgy rövidebb vagy hosszabb időn keresztül sérelme okán egy jogellenes állapot alakul ki, melynek időtartama alatt a védelmi cselekmény kifejtésével annak megvalósítója jogos védelmi helyzetben cselekszik.

612 Ugyancsak az alkotmányos követelmények sérelmét állapította meg Karsai Krisztina, aki szerint a 4/2013. BJE határozat verbális bűncselekményekre vonatkozó kivétele súlyosan sérti az Alaptörvény XXVIII. cikke szerinti törvényesség követelményét. KARSAI (2013): 88.

Mészáros Ádám e kérdést érintő álláspontját nem fejtette ki, ugyanakkor „elgondolkodtatónak” tartotta Karsai Krisztina előző pontban ismertetett konklúzióját. MÉSZÁROS (2015): 77.

613 3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]

614 BELOVICS–GELLÉR–NAGY–TÓTH (2012) 294–295.; BELOVICS (2007): 107.

E jogellenes állapot okán nem értek egyet Gál Andor azon következtetésével, mely szerint a sértés kimondásával a támadás azonnal a befejezettség stádiumába jut, ezért a verbális támadással szemben nincs lehetőség a jogos védelem alkalmazására.⁶¹⁵ Nem vitatom annak tényét, hogy a sértés kifejtésével valóban befejezett a bűncselekmény, azonban egy folyamatos gyalázkodás esetén tartós bűncselekményről beszélünk, így a gyalázkodás tartalma alatt a sértett jogos védelmi helyzetben cselekszik. Ebből eredően meg kell különböztetnünk azt a védelmi cselekményt, mely a bűncselekmény befejezettsége és bevégeztsége között kerül kifejtésre, attól, amelyet e sértés abbahagyását követően fejtenek ki. Előbbi esetben ugyanis a védelmi cselekménnyel a fennálló jogtalan támadás kerül elhárításra, utóbbi vonatkozásában azonban már nem lehet jogos védelemről beszélni, hiszen hiányzik annak egyik eleme, a jogtalan – intézett, vagy közvetlenül fenyegető – támadás. Ennek okán verbális bűncselekménnyel szemben csak a verbális sérelem ideje alatt, valamint az adott kommunikációban visszatérően megvalósuló becsületsértés esetén, annak reális, ismételt bekövetkeztének megakadályozása érdekében valósítható meg a jogos védelem.⁶¹⁶ A hosszabb gyalázkodásnál ugyanis, a befejezettség és a bevégeztség – mind rágalmozás, mind becsületsértés megvalósításakor – elválhat egymástól, ezért ezalatt az időtartam alatt megnyílik a személyek lehetősége a klasszikus jogos védelem igénybevételére. Helyesen zárta tehát ki a Fővárosi Törvényszék a verbális bűncselekményekkel szembeni jogos védelem alkalmazását, mikor a sértett sértő megjegyzését követően a vádlott a helyszínről annak érdekében távozott el, hogy kést szerezve a sértettet több alkalommal megsúrja.⁶¹⁷ Az említett ügyben azonban a minősítés nem azért volt megfelelő, mert verbális bűncselekménnyel szemben nem lehet védekezni, hanem azért, mert a vádlott cselekményének megvalósításakor már nem álltak fenn a jogos védelem dogmatikai követelményei. A fent összefoglalt történeti tényállással szemben azonban a személye ellen intézett jogtalan támadás időtartama alatt cselekszik az a sértett, aki a munkásszállón kollégája által már nem első alkalommal kifejtett, származását, munkáját, és családját becsmérlő folyamatos verbális támadással szemben, a jogtalan támadás elhárítása érdekében a jogtalan támadót a falnak löki, és testi sértés elkövetésével fenyegeti, amennyiben a becsületének csorbításával nem hagy fel.

9.3.1. Szükségesség kérdése becsület csorbítása esetén

Az előző két alcímben ismertetett gondolatívából elengedhetetlenül következik a kérdés, hogy milyen védelmi cselekmény tekinthető szükségesnek a becsület csorbítására alkalmas verbális támadással szemben. Ahogyan ugyanis a 4/2013. BJE határozat is megállapította, a védelmi cselekmény egyetlen kritériuma a szükségesség.⁶¹⁸ E jogintézmény, illetve annak elődjét

615 GÁL (2016): 72–73.

Gál Andor következtetéséhez hasonlóan ugyancsak nem értek egyet Gál Andor hivatkozásának alapját képező Löw Tóbiás szerkesztette „A magyar büntető törvénykönyv a bűntettekről és vétségekről (1878: 5. tcz.)” első kötetben foglalt megállapítás jelenlegi alkalmazhatóságával. A szerző konklúziója szerint a szóbeli becsületsértések „midőn intézettek, egyuttal be is fejezettek”. Löw (1880): 516.

616 Utóbbi bizonyítása, illetve a verbális bűncselekmény közvetlen fenyegető voltának azonosítása valóban gyakorlati problémát vet fel.

617 Fővárosi Törvényszék B.470/2013/131.

618 4/2013. BJE határozat

megtestesítő arányosság alkalmazásának kérdésében az egyes jogtudósok perspektívái között ellentétek uralkodnak.⁶¹⁹

A magam részéről nem értek egyet a szükségesség és az arányosság fogalmának azonosításával. A 4/2013. BJE határozat megállapítása szerint: „A szükségesség azt jelenti, hogy a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére, mint amelyet alkalmazott.”⁶²⁰ Ezzel szemben a 15. számú irányelv alkalmazása során míg az élet elleni támadás esetén az arányosság vizsgálata fel sem merült, addig a testi épség elleni bűncselekményeknél az arányosság megállapítása komplexebb kérdést vetett fel.⁶²¹ Helyesnek tekinthető Mészáros Ádám témát érintő joggyakorlati összegzése, mely szerint testi épség elleni cselekmények esetén a szándékos emberölés már túllépésnek volt tekinthető.⁶²² Igazat kell adni annak az álláspontnak is, mely szerint arányosság és a szükségesség több esetben fedheti egymást. Ezzel együtt azonban azt is szükséges kiemelni, hogy – a körülményektől függően – a szükséges elhárító cselekmények az arányosság határát olykor nem érhetik el, máskor pedig azon túlterjeszkedhetnek. Ez utóbbi példajaként amíg a 15. számú irányelv szabályozása szerint elkövetett szándékos emberölés – mint védelmi cselekmény – már túllépést valósítana meg, addig a 4/2013. BJE határozat megállapításoknak megfelelően, az ilyen cselekményt megvalósító személy – amennyiben ezen védelmi cselekmény szükségesnek tekintendő, jogos védelem miatt nem büntetendő. A jelenleg hatályos szabályozás során ugyanis nem kell egymáshoz viszonyítani a támadó által előidézni szándékozott vagy általa eredményezett cselekményt, és a védelmi helyzet következményét. A 2012. évi C. törvény hatálya alatt így annak van csupán jelentősége, hogy a védelmi cselekményre szükség volt-e.⁶²³

Ezen alfejezet célja annak felvetése, hogy a 4/2013. BJE határozatában rögzített verbális cselekményekre vonatkozó kizárás helyett, alkalmazható lenne-e a szükségesség kritériuma a becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni jogos védelem esetén. Meglátásom szerint a Kúria e kategóriára vonatkozó *contra legem* értelmezésének hátterében többek között ez a dilemma is állhatott. A jogintézmény becsület csorbítására alkalmas nyilatkozatokat érintő módosítása alkalmával ki kellene alakítani egy gyakorlatot, ami választ ad arra, hogy mely védelmi cselekmények tekinthetők szükségesnek a verbális cselekményekkel szemben. E gyakorlat megteremtése során figyelemmel kellene lenni a jogos védelmi helyzetben cselekvő személy adott körülmények közötti mérlegelési lehetőségére.⁶²⁴

619 Gál Andor álláspontja szerint, az arányosság követelménye egy továbbra is létező fogalomként van jelen. GÁL (2014): 31.

Tóth Mihály arányosságot érintő következtetése értelmében, „nem tévedünk tehát, ha az arányosság fogalmát a szükségesség értelmezésével összefüggésben, akár annak immanens részeként vizsgáljuk.” TÓTH Mihály (2016): 570. Ott István következtetésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy amennyiben az arányosság követelménye nem szűkíti a szükségességet, akkor alkalmazásának nincs akadálya. OTT (2014): 582.; Mészáros Ádám álláspontja szerint viszont, ha a védekezés szükséges, akkor az elhárítás szükségessége valójában az arányossággal azonosítható. MÉSZÁROS (2015): 62–65.

620 4/2013. BJE határozat

621 15. számú Irányelv

622 MÉSZÁROS (2015): 67. BH 2002.419; BH 2003.175; BH 2005.1; BH 2007.178

623 BELOVICS (2016): 184.

624 Kiss Csaba tanulmányában felhívta annak a tényre a figyelmet, hogy a védekező személynek döntése meghozatala során – egy pszichésen korlátozott helyzetben – mindössze másodpercei állnak rendelkezésre. Kiss Csaba (2021): 34.

A problémafelvetéssel kapcsolatos aggály érthető, ugyanakkor alkotmányos szempontból is joggal merül fel a kérdés, hogy mely alapjog igényelne jobban védelmet, mint az emberi méltósághoz való jog. Az Alaptörvény negyedik módosításától kezdődően a véleménynyilvánítás szabadságának szabályozása rögzíti annak követelményét is, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának megsértésére. E rendelkezés egyfajta virtuális pajzsaként értelmezhető az Alaptörvény V. cikkében megfogalmazott önvédelem lehetősége, mely a szükségesség körében felmerülő aggályok ellenére, nyomós érvet állít a verbális cselekményekkel szembeni jogos védelem korlátjának eltörlése mellé.⁶²⁵

Természetesen e következtetés nem tölti meg tartalommal a védelmi cselekmények szükségességének körét, e feladatot azonban nem kívánom a bírói gyakorlattól magamnak vindikálni. Meglátásom szerint azonban annak okán, hogy a társadalomra csekélyebb mértékben veszélyes (szabálysértési tényállást kimerítő) cselekményekkel szembeni jogos védelem lehetőségét a jogirodalom elismeri, illetve a becsület csorbítására alkalmas cselekményekkel szembeni védelmi magatartás célja csupán a jogtalan verbális támadás elhárítására lenne, a rágalmazás és becsületsértés tényállását kimerítő cselekmények elhárításához szükséges mérték kialakítása is alappal várható a jogalkalmazói gyakorlattól. Tóth Mihályal egyetértve elengedhetetlennek tartom a klasszikus jogos védelem határainak pontos meghúzását.⁶²⁶ Nem értek egyet azonban azzal, hogy amíg az emberi méltósághoz való jogot sértő verbális becsületsértéssel és rágalmazással szembeni védekezési lehetőség dogmatikai kivétel, addig a tulajdonhoz való jogból levezethető javakat védő tényállások esetén a szükségesség kérdése alkalmazható.⁶²⁷

9.4. Változás kilátásban?

A fejezet alapjogi okfejtésének relevanciája elsődlegesen az alkotmányjogi panaszban jogintézményében keresendő. Az Alaptörvény egyik nívuma, hogy az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja értelmében az Alkotmánybíróság felülvizsgálhatja a bírói döntések Alaptörvénnyel való összhangját. Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) 27. § (1) bekezdésére alapozva, az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy (vagy szervezet) alkotmányjogi panasszal fordulhat a testülethez, amennyiben az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti vagy hatáskörét az Alaptörvénybe ütközően korlátozza.⁶²⁸ A jogintézménnyel az Alkotmánybíróság alapjogi kérdésekben a bírói hierarchia csúcsára kerülve, valamennyi bíróság – így akár a Kú-

625 Utalni kívánok arra, hogy nem a verbális cselekményekkel szembeni jogos védelem lehetősége az egyetlen, mely a büntetendőséget kizáró ok szabályozásának változása következtében a jogirodalom egyet nem értésért váltotta ki. Tóth Mihály a situációs jogos védelem alkotta megdönthetetlen védelmet hibás, indokolatlan és jogilag indokolhatatlan lépésnek aposztrofálta, Ujvári Ákos szerint pedig „nem kellett volna elindulni a meddő, diszfunkcionális hatásokkal járó kazuisztika irányába”. Tóth Mihály (2013): 532., Ujvári (2017): 35.

626 Tóth Mihály (2016): 574.

627 A 4/2014. BJE határozat a Btk. 22. § (1) bekezdése szerinti jogos védelem korlátjaként nevesíti, hogy a javak elleni, közvetlen erőszakkal nem járó cselekmény elhárítása a támadó életének kioltását általában nem eredményezheti, ugyanakkor Btk. 22. § (3) bekezdése szerinti túllépés nem zárható ki.

628 Az alkotmányjogi panasz további feltéve, hogy az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. (Abtv. 27. § (1) bekezdés b))

ria – döntése alkotmány-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére hatáskörrel rendelkezik.⁶²⁹

Figyelemmel arra, hogy a közeljövőben nem lehet számítani arra, hogy a Kúria a 4/2013. BJE határozatának verbális cselekményekre vonatkozó korlátját megváltoztatná, a kérdés csupán az, hogy lesz-e olyan személy, aki egy befejezett, de nem bevégzett becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulással szembeni védelmi cselekmény miatt hozott, büntetőjogi felelősséget megállapító ügydöntő határozattal szemben alkotmányjogi panaszt terjeszt elő. Amennyiben a testület e személy indítványát befogadja, akkor az Alkotmánybíróság határozatát már nem a büntetőügyet tárgyaló valamennyi bíróság által alapul vett jogegységi határozatra alapozná, hanem az emberi méltósághoz, az önvédelemhez, valamint a véleménynyilvánításhoz való jogot értelmezve döntene az alkotmányjogi panasszal érintett ügydöntő határozat alkotmányos voltáról, a 4/2013. BJE határozat verbális cselekményeket érintő korlátjáról, valamint a becsület csorbítására alkalmas cselekményekkel szembeni védelmi cselekmény társadalomra veszélyességet kizáró okáról.

629 Kiemelést érdemel annak dogmatikai lehetősége is, hogy az Abtv. 37. § (2) bekezdésének megfelelően, az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezés alapján egyedi normakontroll eljárásban – a büntetőeljárás felfüggesztése mellett – felülvizsgálhatja a 4/2013. BJE határozat Alaptörvénnyel való összhangját. E kezdeményezésre a Be. 489. § (1) bekezdése hivatalból és indítványra is lehetőséget biztosít a bíróság számára.

Összegző gondolatok

A rágalmazás és becsületsértés bűncselekményeinek jelenleg alkalmazott joggyakorlatára, az első kodifikált magyar büntető törvénykönyvüinktől kezdődően számos intézmény hatással volt. Értekezésem szempontjából e jogtörténeti fejlődésből elsődlegesen a 1961. évi V. törvény által megalkotott új szabályozás, illetve a Btá. által hatályba léptetett társadalomra veszélyesség jogintézménye igényelt kiemlést.

Az 1961. évi Btk. a rágalmazás és becsületsértés tényállásainak újra kodifikálásával lényegesen leegyszerűsítette a Csemegi-kódexben (majd a Bv.-ben) meglehetősen részletesen szabályozott bűncselekményeket. Az új tényállások kulcseleme a „becsület csorbítására alkalmas” kifejezés lett, mellyel a jogalkotó vélhetőleg össze kívánta kötni a védett jogi tárgyban szabályozott, és a miniszteri indokolásban is ismertetett becsületet a tényállásban újonnan megjelent fordulattal. Az 1961. évi Btk. miniszteri indokolásából kitűnően, a jogalkotó a tényállás egyszerűsítése során – a Btá. óta magyar jogrendszer részét képező, és a bűncselekmény fogalmának önálló elemét jelentő – társadalomra veszélyesség jogintézményére támaszkodott. A miniszteri indokolás a Csemegi-kódexre visszanyúló alapokkal rendelkező, azonban a Bv.-től kezdődően büntetendőséget kizáró okként szabályozott, hatóság előtt, az ügy tisztázása érdekében tett, szükségtelen gyalázkodástól és becsmérléstől mentes nyilatkozatok büntetendőségét – a gyakorlattal nem szakítva – jogellenesség hiányában (társadalomra veszélyesség hiányában) zárta ki.⁶³⁰ Az indokolás azonban nem vette figyelembe a két deliktum tényállásában szereplő azt a rendkívül fontos, frissen eszközölt változást, hogy a becsület fogalma immár a tényállás részét is képezte. E módosítás révén ugyanis a miniszteri indokolásnak nem jogellenesség, hanem egyenesen tényállásszerűség hiányában kellett volna kizárni az ilyen cselekmények büntetendőségét. A jogalkalmazói gyakorlat azonban átvette a hivatkozott indokolásban szereplő megközelítést, és a törvény hatályba lépésétől kezdődően a bírói gyakorlat csupán társadalomra veszélyesség hiányában zárta ki a Bv.-ben még törvényileg szabályozott büntetendőséget kizáró okot.⁶³¹

A miniszteri indokolás, illetve a jogalkalmazói gyakorlat e jogellenesség hiányára vonatkozó következtetése a kötelességteljesítés során elkövetett becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások büntetendőségére kiterjedően is eldöntötte a joggyakorlat jövőjét. A bírói gyakorlat ugyanis a becsület tényállásban történő megjelentetése ellenére, e szempontból is változatlan maradt. A jogalkalmazói gyakorlat több évtizedes gyakorlatát fenntartva, továbbra is jogellenesség hiányában zárta ki a kötelességtelje-

630 Btk. (1962): 453–454.

631 Az így megfogalmazott konklúzióm tükröződik Márki Zoltán 3001/2022. (I. 13.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában. Gondolatmenetében helyesen hivatkozott arra, hogy már az 1878. évi V. törvényektől kezdődően vannak olyan okok, amelyek kizárják a tényközlések jogellenességét. Az 1961. évi V. törvény 266–267. §-ához fűzött indokolás kapcsán azonban éppen az általam kiemelt azon változtatást hagyta figyelmen kívül, hogy a „becsület csorbítására alkalmas” fordulat e törvénnyel került a tényállásba, mellyel a jogellenesség hiánya egyben tényállásszerűség hiányát is eredményezné. Így ez az új párhuzamos indokolás ismételt megerősítette azt az 1961. évi V. törvény hatályba lépésétől kezdődően fennálló, meglátásom szerint téves joggyakorlatot, mely szerint a tényállásban és védett jogi tárgyban szereplő becsület fogalom eltér egymástól. [3001/2022. (I. 13.) AB határozat, Indokolás 64–66]

sítés során elkövetett, becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások büntetendőségét.⁶³²

Az így kifejtetteknek megfelelően, az 1961. évi V. törvény hatályba lépéstől kezdődően, a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat meghozataláig, a tényállásszerű becsület csorbítására alkalmas nyilatkozatok büntetendőségét – a valóság bizonyításának intézményét szándékosan figyelmen kívül hagyva – jogellenesség hiányában a jogalkalmazói gyakorlat két megnyilvánulási kör tekintetében zárta ki:

- a megnyilatkozás tárgyát képező foglalkozással kapcsolatos jogok gyakorlása és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben, szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes vélemények, valamint
- a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes nyilatkozatok és tényállítások esetén.

Értekezésem szempontjából a legfontosabb jogtörténeti állomásnak azonban a rendszerváltozás környékén, és az azt követő néhány évben bekövetkezett úgynevezett alkotmányos forradalom tekinthető, amelyben jelentős szerepet játszott az 1989-ben alakult Alkotmánybíróság, és az alapjogok problematikája.⁶³³ A testület már a megalakulását követő korai időszakában számos olyan határozatot hozott, mely a rágalmazás és becsületsértés tényállását, illetve jogalkalmazói gyakorlatot érintette. Az emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot a véleménynyilvánítás szabadságával szemben oltalomban részesítő két deliktum alkotmányos alapjaira a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában megfogalmazott szükségesség-arányosság tesztje – *erga omnes* hatálya lévén – kötelezően követendő korlátozási szempontot deklarált. Az Országgyűlés az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményt és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyvet az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki. Az Alkotmánybíróság korai gyakorlatának célja volt az EJEB, illetve a hazai alapjogi gyakorlat közti összhang létrehozása, mely szerepet játszott az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatának rágalmazás és becsületsértés bűncselekményére legnagyobb hatást gyakorló AB határozat megalkotásában. A testület vizsgálata során az EJEB gyakorlatára, így az EJEE 10. Cikkének megsértése tárgyában hozott határozataira – különösen a Sunday Times kontra Egyesült Királyság ügyben megfogalmazott „szükségességi tesztre”, valamint a kritika megengedhetőségére vonatkozó gyakorlatára – is kiterjedő jogösszehasonlító elemzést végzett.⁶³⁴ Elemzésének eredményeképpen a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatával alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette 1978. évi IV. törvény 232. §-ában rögzített *hatóság vagy hivatalos személy megsértése* tényállást. Ahogy arról az AB határozat III. 3. pontja is rendelkezett, a hatóság és hivatalos személyek becsületének védelmét e határozattól kezdődően a rágalmazás és becsületsértés tényállása vette át, egyben a közügyet érintő véleménynyilvánítási

632 A hivatalos személy által hivatali hatáskörben ügyintézés során, és azzal összefüggésben tett megnyilvánulások büntetendőségét már annak korai gyakorlatától kezdődően jogszabály engedélye alapján zárta ki a jogalkalmazói gyakorlat. Ld.: BH 1958.6.1957, 1966.5.4857, BH 1979.4.146

633 KOLTAY (2009): 86.

634 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, Indokolás, II.2.

szabadság tágabb határának megfogalmazása révén, a határozat rendelkező részének 3. pontja kijelölte a két deliktum alkotmányos határait.⁶³⁵

Az Alkotmánybíróság e határozata nyomán a rágalmazás és becsületsértés jogalkalmazói gyakorlata a közéleti vitát érintő megnyilvánulásokkal kibővítette a tényállásszerű cselekmények büntetendőségét társadalomra veszélyesség hiányában kizáró gyakorlatát, tetemesre bővítve ezzel a tényállásszerű, ugyanakkor a véleménynyilvánítási szabadság oltalma alatt álló megnyilatkozások körét. Értekezésem e vélemények tényállásszerű és társadalomra veszélyes voltát vizsgálva megkérdőjelezi az 1961. évi V. törvény óta hatályban lévő kettős becsületfoglalom alkalmazásának szükségességét és indokoltságát.

A rendszerváltás környékétől zajló alkotmányos forradalom, illetve az Alkotmánybíróság határozatai a rágalmazás és becsületsértés deliktumaira szükségszerűen hatást gyakoroltak, illetve a mai napig hatást gyakorolnak. Az alkotmányjogi panasz jogintézménye szükségessé teszi a büntetőjogi gyakorlata számára e két deliktum alkotmánykonform értelmezését,⁶³⁶ melynek eredményeképpen a jogirodalomnak ugyancsak összhangban kell állni az érintett alapjogokkal.

Értekezésem megalapozásaként e szempontot követve, a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában megfogalmazott szükségesség-arányosság tesztje alapján definiáltam a két bűncselekmény védett jogi tárgyát. A becsület ugyanis a véleménynyilvánítási szabadság és az általános cselekvési szabadság érdekében korlátozott emberi méltósághoz való jog és a jó hírnévhez való jog által védett értéknek biztosít oltalmat, mely az alapjog-korlátozás szempontjai révén a büntetőjogi becsületsértés és a polgári jogi becsülethez való jog esetén a véleménynyilvánítási szabadságának azonos határvonalat teremt meg. E védett értékben belül azonban a rágalmazás specialitása lévén, indokoltnak tartom – e deliktum pontos védett értékének meghatározása érdekében – a jogi tárgy tovább szűkítését, miként a deliktum védett értékeként a becsületen belüli társadalmi megbecsülés azonosítható. A rágalmazás a tényállásában megfogalmazott elkövetési mód révén, pusztán a passzív alany társadalmi megítélését részesíti oltalomban.

Figyelemmel a konklúzióm elején ismertetett jogtörténeti fejlődésre – a becsület csorbításának vizsgálata kapcsán –, a tényállásszerű cselekmények ismertetése elengedhetetlen volt. A rágalmazás tényállásának specialitása és a megnyilvánulás becsület csorbítására való objektív alkalmasságának azonosítása elengedhetlenné teszi a tények és értékítéletek elha-

635 A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat rendelkező részének 3. pontja megfogalmazta, hogy „A Btk. 179. és 180. §-ainak alkalmazásánál alkotmányos követelmény, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jog által alkotmányosan védett, így nem büntethető véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel és intézményekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb legyen, mint más személyeknél.

A hatóság vagy hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett –, értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető; a becsület csorbítására alkalmas tényállítás, híresztelés, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata pedig csak akkor büntethető, ha a becsület csorbítására alkalmas tény állító, híresztelő, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló személy tudta, hogy a közlése lényegét tekintve valótlan vagy azért nem tudott annak valótlanságáról, mert a hivatása vagy foglalkozása alapján reá irányadó szabályok szerint – az adott állítás tárgyára, a közlés eszközére és címzettjeire tekintettel – elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta.”

636 Szomora Zsolt az alkotmánykonform normaértelmezés kapcsán rávilágított annak tényére, hogy az érintett intézmény a magyar jogrendszerben csak a rendszerváltást követően jelenhetett meg. Ez az értelmezési forma szükségessé teszi ugyanis a jogrendszer egészét átható, jogforrási hierarchia csúcán álló Alaptörvény létét. Megállapítása szerint az alkotmánykonform értelmezés feltétele, hogy a normának alkotmányellenes értelme is legyen, a tárgyalat intézmény pedig azt írja elő, hogy ilyen esetben a többféle értelmezés közül az alkotmánynak megfelelő értelmezést kell elfogadni. SZOMORA (2012): 459., 461.

tárolását. A megnyilatkozás ennek megfelelő azonosítását követően, a büntetőjogi gyakorlat szerinti becsület csorbítására objektíve alkalmasság kritériumának vizsgálata következik. Számos határozat átvizsgálását követően megállapítható, hogy a jogalkalmazók az elkövetési magatartás vizsgálata körében – az esetek többségében – negligálják az alkotmányos szempontokat, a szükségesség-arányosság tesztjére pedig egyáltalán nem hivatkoznak. A bíróságok a becsület csorbítására való objektív alkalmasság megállapításához jellemzően a szükségesség-arányosság tesztjének elvégzése helyett, a jogalkalmazói gyakorlatban megfogalmazott tézisekre hivatkoznak. A rágalmazás tekintetében e következtetések alapján történő alapjog-korlátozások általában arányosnak tekinthetők, azonban olykor a vélemény-szabadság érvényesülésének túlzott teret engedve, alkotmányellenes határozatok születnek.

A szitkozódásokat és szidalmakat érintő kutatásom során több olyan határozat indokolásával is találkoztam, melyek az alkotmánybírói gyakorlat következtetéseivel ellentétben állnak. (E konklúziómra részletesebben a „Javaslatok a jogalkalmazói gyakorlat számára” alcím alatt térek ki.) A Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6. számú határozatában a szidalmazások megítélése körében kiemelte, hogy

„a törvény (ezért) azokat a becsület érzést sértő magatartásokat, amelyek becsmérlő szidalmazásban, durva tapintatlanságban és ízléstelen gesztusokban nyilvánulnak meg – anélkül azonban, hogy az emberi becsület jelentősebb sérelmével járnának – szabálysértésként rendeli büntetni, míg a büntetőjogi felelősségre vonásra csak az emberi méltóságot súlyosabban sértő magatartások esetén kerül sor.”⁶³⁷

A Debreceni Ítéltábla e következtetésével egy egyedi – a becsület csorbítására objektíve alkalmas, illetve a védett jogi tárgyban érvényesülő szükségesség-arányosság határvonalától eltérő – becsületkoncepciót megfogalmazva, eltérő védett értéket determinál a szabálysértési és büntetőjogi becsületsértés kapcsán. A megközelítést azon túl, hogy jogrendszer egysége szempontjából aggályosnak tartom, az indokolást a büntetőjogi és szabálysértési tényállás szituációs elemei, illetve további tényálláspárok sem támasztják alá. Miután azonban a szabálysértési becsületsértés gyakorlatát áttekintve e következtetés több bírósági döntésben is megjelent,⁶³⁸ annak gyakorlati tisztázását elengedhetetlennek ítéltém.

A tanulmány teljessége érdekében sort kerítettem a rágalmazás és becsületsértés deliktumainak azok polgári jogi párjával történő összehasonlítására egyaránt. Tekintettel a már megállapított azon következtetésre, hogy a büntetőjogi gyakorlat a becsület csorbításának objektív alkalmasságát vizsgálja, a két jogág kapcsolatát a jogellenességet is nélkülöző cselekmények tekintetében érdemes feltárni. Amint azt korábban már rögzítettem, a becsületsértés és becsülethez való jog védett értékének azonossága, illetve a mögöttes alapjogok azonos elv mentén történő korlátozása okán, azonos határvonalat kellene alkalmazni a két jogágban. A következtetést az érintett kifejezések stilisztikai, illetve sértési célzatának megítélésében rejlő nehézség, valamint az alkotmányos követelmények (érdemi) alkalmazásának elmaradása torzítja. E tényálláspárral szemben a rágalmazás és jóhírnévhez való jog védett értéke között különbség definiálható. A két jogág tényállásai között nem csak a büntetőjogi társadalomra veszélyesség és valóság bizonyítása jogintézmények sajátosságaiból, hanem a véleménynyilvánítás szabadságával konkuráló jó hírnévhez való jog és

637 Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6.

638 Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3., Kúria Bfv.1094/2013/5., Kúria Bfv.997/2014/7.

emberi méltósághoz való jog szükségesség-arányosság tesztje szerint történő korlátozása sem tükröz azonos határvonalat a jogos magánérdeket nélkülöző tényközlések esetén.

Végezetül a becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokkal szembeni jogos védelem körében, a 4/2013. BJE határozat alkotmányellenességére vonatkozó megállapításaimat fogalmaztam meg. Vitathatatlanul egyetértek azzal a következtetéssel, hogy amennyiben a jogtárgysérelem (vagy annak a veszélye) megszűnik, akkor saját, illetve más vagy mások személye ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető támadás hiányában a jogos védelem intézményének alkalmazása nem merülhet fel. A jogintézmény alkalmazásának kizárása során azonban figyelemmel kell lenni arra is, hogy egy elhúzódó, akár ismételten kifejtett becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulás során, a bűncselekmény befejezettsége és bevégeztsége elválik egymástól, mely esetben a támadást még intézettnek kell tekinteni. Ezen intervallum idejére megfogalmazott korláttal pedig a Kúria a 4/2013. BJE határozattal nem csak a Btk. 22. § (1) bekezdése tekintetében, hanem az Alaptörvény V. cikkében determinált önvédelemhez való jog szempontjából is *contra legem* értelmezést végzett, kizárva ezzel annak lehetőségét, hogy a sértett az emberi méltóság sérthetetlen és korlátozhatatlan részét érő, intézett jogtalan támadás ellen védekezzen.

Javaslatok a jogalkalmazói gyakorlat számára

A becsület fogalom joggyakorlatban megjelenő kettős jellegét érintő, a közügyet érintő megnyilvánulások tényállásszerű voltát elismerő, és a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra reflektáló, átfogó megállapítást – közel húsz évvel az Alkotmánybíróság határozatát követően – az EH 2013.09.B16 számú eseti döntésében olvashatunk. A Kúria e határozatának indokolásában kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága ugyan a tényállásra kiterjed, az alkotmányos védelemnek azonban nem a tényállítás – törvényi tényállás szerinti – fogalma keretében, hanem az ilyen tényállítás becsületcsorbításra objektíve alkalmassága esetén van jelentősége. A Kúria e megállapításából eredő következtetésként a joggyakorlat vizsgálatának sorrendjét az alábbiak szerint lehet meghatározni.

- 1) Elsőként a megnyilatkozás tényállásszerű voltának megállapításáról, így különösen arról szükséges dönteni, hogy a cselekmény a becsület csorbítására objektíve alkalmas-e.⁶³⁹
- 2) Amennyiben az elkövetett cselekmény tényállásszerű, és a becsület csorbítására objektíve alkalmas, akkor e vélemény jogellenességét vizsgálva, következő körben az alkotmányos szempontok is szerepet kapnak.
- 3) Végezetül a tényállásszerű és jogellenes tényközlések esetén merül fel annak kérdése, hogy fennáll-e olyan közérdek vagy jogos magánérdek, mely a tényközlés kifejtését indokolhatta. Ezutóbbi esetben ugyanis el kell rendelni a valóság bizonyítását.⁶⁴⁰

A Kúria így megfogalmazott – és következetesen hivatkozott⁶⁴¹ – azon megállapítása kapcsán, hogy a cselekmény becsület csorbítására objektíve alkalmas voltának megállapítását követően,

639 Annak eldöntéséhez azonban, hogy az érintett megnyilvánulások esetén melyik deliktum tényállását kell vizsgálni, a jogalkalmazónak mindenekelőtt annak kérdésében kell állást foglalnia, hogy a megnyilvánulás tényközlésnek vagy ténynek nem minősülő megnyilatkozásnak minősül.

640 BH 2013.8.204.

641 BH 2013.8.204, EH 2013.09.B16, EH 2019.01.B2, BH 2020.9.258, Kúria Bfv.1052/2018/6., Kúria Bfv.51/2019/5., Kúria Bfv.950/2019/3.

a jogalkalmazónak az alkotmányos követelmények miatt több szempontot figyelembe véve, felül kell vizsgálni az elsődleges megállapítást,⁶⁴² felmerül annak kérdése, hogy indokolt-e fenntartani a bő fél évszázada uralkodó kettős becsület felfogást. Fenntartható-e a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában – és immár az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében *expressis verbis* – megfogalmazott szükségesség-arányosság tesztjével, illetve a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban előírt, és az EJEB gyakorlatában is következetesen alkalmazott alkotmányos követelménnyel ellentétes, a Kúria által sem vitatottan a tényállásszerűség körében alkotmányos követelményeket nélkülöző értelmezés? Másként megfogalmazva, nem-e ellentétes a büntetőjogi szabályozás céljával,⁶⁴³ ha a büntetőeljárásban vizsgált jelentős számú alkotmányosan elfogadott kifejezést és tényközlést egy deliktum tényállásszerűnek minősít? Meglátásom szerint az, ezért a védett jogi tárgy szerinti becsület, illetve társadalmi megbecsülés alkotmánykonform értelmezését kell alkalmazni a tényállásszerűség és a jogellenesség vizsgálata során egyaránt.

E megkésett joggyakorlati változtatással nem csupán a két tényállás *ultima ratio* jellege, illetve büntetőjogi szabályozás célja nyerne értelmet, hanem a védett jogi tárgyban és az elkövetési magatartásban rejlő, eltérő becsületfogalomból eredő anomália is kiküszöbölésre kerülne. A tényállás alkotmánykonform értelmezése a becsület csorbítására objektíve alkalmas határvonal felesleges alkalmazása, és szükségesség-arányosság tesztjének vizsgálati hiánya mellett, a hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának dogmatikai kérdését is rendezné. Azáltal ugyanis, hogy a szükségesség-arányosság tesztje a tényállás körében is érvényesülne, a hivatásbeli jogok és kötelezettségek gyakorlásának dogmatikai kérdése a rágalmazás és becsületsértés bűncselekménye körében okafogyottá válna.⁶⁴⁴

Tekintettel továbbá arra, hogy a becsületsértés védett jogi tárgynak megfelelő becsületfogalom áll összhangban a polgári jogi becsülethez való jog védett értékével, az általam javasolt joggyakorlati változás a Ptk. és Btk. becsületsértés tényállásait is összhangba hozná.

További javaslatként fogalmazom meg az Alkotmánybíróság és az EJEB, illetve büntető jogalkalmazói gyakorlat összhangjának megteremtését. Ezen összhang keretében feltétlenül szükséges annak tisztása, hogy a szükségesség-arányosság követelménye nem teszi lehetővé, hogy a szabálysértési és büntetőjogi becsületsértés eltérő becsületfogalmat, illetve eltérő határvonalat alkalmazzon. A polgári jogi és büntetőjogi becsület fogalomhoz hasonlóan, a büntetőjogi és szabálysértési becsületsértés védett értékének alapját is egyaránt a véleménynyilvánítás szabadságának emberi méltósághoz való joggal és jó hírnévhez való joggal történő konkurálása képezi, melyből eredő alapjog-korlátozás valamennyi törvényre irányadóan egyazon határvonalat képez.

A büntetőjogi jogalkalmazói gyakorlat alkotmánykonform értelmezésének erősítéséhez szükséges lenne továbbá, hogy az ügydöntő határozatok indokolásában jelenjenek meg az Alkotmánybíróság határozatai és az EJEB döntései. A vizsgált határozatok jelentős száma alkotmánybírósági döntést nem vagy csupán csak színleg hivatkozott, a szabálysértési becsü-

642 Miként azt Kurunczi Gábor is megfogalmazta, a bíróságoknak a kifejtett véleményeket azok alapjogi viszonyaiban is vizsgálniuk szükséges. Ennek elmaradása esetén ugyanis a bíróságok a véleményt nyilvánító személyt a véleménynyilvánítás szabadságától fosztanák meg. KURUNCZI (2020): 403.

643 BALOGH–TÓTH (2010). 23.: „a büntetőjogi szabályozás célja, hogy a büntető jogszabályban körülírt magatartást tanúsításától mindenki tartózkodjon, az abban írt követelményeket senki se idézze elő.”

644 A rágalmazás és becsületsértés tényállásának alkotmánykonform értelmezése révén, a hivatásbeli jogok és kötelezettségek gyakorlásának dogmatikai kérdése a betegek jogait érintő orvosi beavatkozás jogszerűségének kérdésére redukálódna. Ld. NAGY (2014): 231–232.

letsértések közül pedig ilyen hivatkozás az összes általam áttekintett határozat közül csupán egyetlen végzésben⁶⁴⁵ merült fel.

E következtetésemet támasztja alá többek között a Fővárosi Törvényszék általam részletesen elemzett szitkozódásokra és szidalmazásra vonatkozó gyakorlat. Áttekintve 4.3. alpontban ismertetett Debreceni Ítéltábla és Fővárosi Törvényszék határozatait,⁶⁴⁶ egyik döntés indokolása sem tért ki az Alkotmánybíróság, illetve az EJEB gyakorlatára. Ekként a hivatkozott ügydöntő határozatok indokolásai nélkülözték a szükségesség-arányosság tesztjét, illetve a Skałka kontra Lengyelország ügyben – vagy hazai vonatkozású EJEB döntésben például az Uj kontra Magyarország ügyben – megfogalmazott, és az Alkotmánybíróság által a 13/2014. (IV. 18.) számú AB határozatban az alkotmánybírói gyakorlat részévé tett sértési célzatot érintő követelményt. Ezen alkotmányos követelményeknek történő megfeleltetés elmulasztása okán nem csoda, hogy a Fővárosi Törvényszék az arányosság elvét megsértve, büntetőjogi oltalomban részesítette a szitkozódásokat és szidalmazásokat:

„A kulturált érintkezési formák kialakítása nem a büntetőjog feladata, így a szitkozódás, szidalmazás, még ha a jelen büntetőeljárás tárgyát képező durva formában is fogalmazzák meg, nem eredményezhet büntetőjogi felelősségre vonást, mivel erősen negatív hangvételeük ellenére is mellőzik a büntetőjogi értelemben vett becsület csorbítására alkalmasságot, ezért e törvényi tényállási elem hiánya miatt a becsületsértés bűncselekmény megállapítása sem lehetséges.”⁶⁴⁷

Tekintettel arra, hogy hasonló jellegű következtetéssel, illetve a becsület csorbítására alkalmasságot érdemben nem vizsgáló, valamely alkotmánybírói döntést legfeljebb színleg hivatkozó indokolással több döntésben lehet találkozni, indokoltnak tartom a hivatkozott következtetés Skałka kontra Lengyelország ügy nyomán kialakult EJEB és AB gyakorlattal való összhangjának megalkotását. E joggyakorlat módosítására látok lehetőséget a BH 2019.3.68⁶⁴⁸ és a BH 2020.7.196 számú bírósági határozatai nyomán, azonban a joggyakorlatra már a 13/2014. (IV. 18.) számú AB határozatban megfogalmazott következtetésnek hatással kellett volna lennie.⁶⁴⁹

645 Pesti Központi Kerületi Bíróság I.Bpk.31.798/2017.2.

646 Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6., Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7., Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15., Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5., Fővárosi Törvényszék Bf.12455/2015/6.

647 Fővárosi Törvényszék Bf.10387/2013/7. A Fővárosi Törvényszék e gyakorlata mutatkozik meg a Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15., Bf.7671/2015/5. és Bf.12455/2015/6. számú határozataiban.

648 A Kúria az EJEB gyakorlatára, illetve az Alaptörvény IX. cikkében deklarált véleménynyilvánítási szabadságot értelmező 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra; 34/2004. (IX. 28.) AB határozatra és a 13/2004. (IV. 20.) AB határozatra hivatkozva, az alkotmányos követelményeknek megfelelő eseti döntésében megfogalmazta, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem oltalmazza azokat a közléseket, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása, vagy a közügyekkel össze nem függő öncélú támadása, megsértése. Ezért a becsületsértés vétségét követi el, mert nem a közéleti véleménynyilvánítás szabadságával él, aki a szabálysértés miatt vele szemben jogszerűen intézkedő rendőroket „Orbán kutyáinak” nevezi és anyjukat szidja. (BH 2019.3.68)

649 Az Alkotmánybíróság a Skałka kontra Lengyelország ügy nyomán megfogalmazta, hogy az Egyezményben garantált véleménynyilvánítás szabadsága már nem oltalmazza azokat a közléseket, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása vagy a közügyekkel össze nem függő, öncélú támadása, megsértése. (13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37])

De lege ferenda

A jogszabály módosítására két helyen teszek javaslatot. Egyrészt az 1961. évi V. törvény által tényállásba illesztett becsület csorbítására alkalmas fordulat, és a becsület mint védett jogi tárgy joggyakorlati és valóság bizonyításának jogszabályi szövegéből eredő eltérés anomáliájának kiküszöbölése céljából szükségesnek tartom a Btk. 229. § (1) bekezdésének módosítását. Miként azt az értekezésem során kifejtettem, a becsületnek csupán egyféle jelentés tulajdonítható, melynek az alkotmányjogban, a polgári jogban, a büntetőjogban és a szabálysértési jogban is egybe kell esnie. Ezen egységes fogalom akadályát a jogalkalmazói gyakorlat tényállásban megjelenő becsületet önálló fogalomként értelmező joggyakorlat, és az ennek megfelelő, védett jogi tárgytól eltérő értelmezést tükröző Btk. 229. § (1) bekezdése szerinti jogszabályszöveg jelenti. A közérdekből vagy bárkinek a jogos magánérdekből kifejtett tényközlés jogos mivolta révén a büntetőjog által védett érték részét kell, hogy képezze, ekként a becsület oltalma alatt kell, hogy álljon. Miután pedig a védett jogi tárgyakat ezek a tényközlések nem sértik, téves az az 1961. évi Btk. óta fennálló jogszabályszöveg, hogy „nem büntethető az elkövető, ha a becsület csorbítására alkalmas tény valónak bizonyul”. E megfogalmazás egy hatvan éve történt jogfejlesztés téves kivitelezését örzi. Ennek okán javaslom a Btk. 229. § (1) bekezdéséből a becsület csorbítására alkalmas fordulat elhagyását, mely alapján a jogszabály szövege az alábbiak szerint lenne pontos: „A 226–228. §-ban meghatározott bűncselekmény miatt nem büntethető az elkövető, ha a tény valónak bizonyul.” Az így kivitelezésre kerülő módosítás az általam tett joggyakorlati változtatásokkal együtt gördülékenyebbé tenné a becsületet csorbító tényközlések megítélését, valamint megteremtené a becsület egységes fogalmát, összhangba hozva ezzel a tényállást is az alkotmányos követelményekkel.

Másik jogfejlesztési javaslatként a rágalmozás deliktuma és a jóhírnévhez való jog polgári jogi tényállása közötti azon anomália kiküszöbölését fogalmazom meg, hogy a két jogág eltérő véleménynyilvánítási szabadságot biztosít a jogos magánérdeket nélkülöző, valós tényközlések kapcsán. Míg a büntetőjog a valóság bizonyítása révén csupán a közérdekből vagy jogos magánérdekből történt tényközlések esetén biztosítja a valóság bizonyítását, és zárja ki a cselekmény büntetendőségét, addig a polgári jogban valamennyi valós tényközlés a vélemény szabadság oltalma alá kerül. Ez az eltérés azonban szükségszerűen ellenkezik az alapjogi teszttel. A szükségesség-arányosság tesztje szerint ugyanis csupán egy határvonal létezhetne, melynek mindkét jogágban tükröződnie kellene. E jogszabályi anomália kiküszöbölésére javaslom az érintett tényközlések körében a véleménynyilvánítás szabadságának egységesítését, és valamely jogág jogi normájának ennek megfelelő módosítását.

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom:

ANGYAL (1928) = ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. A becsület védelméről szóló 1914: XLI. T.-cikk.* Budapest, Athenaeum, 1928.

BALOGH Ágnes (2014) = BALOGH Ágnes: *Büntetőjog II. Különös Rész.* Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2014.

BALOGH-TÓTH (2010) = BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Budapest, Osiris Kiadó, 2010.

BALOGH-TÓTH (2015) = BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar Büntetőjog. Általános rész.* Budapest, Osiris Kiadó, 2015.

BALOGH Zsolt (2010) = BALOGH Zsolt: *Az emberi méltóság: Jogi absztrakció vagy alanyi jog.* Iustum Aequum Salutare. 2010/4.

BALOGH Zsolt (2011) = BALOGH Zsolt: *Alapjogok korlátozása az új alkotmányban.* Pázmány Law Working Papers. 2011/19. <https://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-19.pdf> (utolsó letöltés: 2021.12.01.)

BALOGH Zsolt (2013) = BALOGH Zsolt: *Alapvető jogok és köteleességek. Alapjogok korlátozása.* In: DRINÓCZI Tímea és JAKAB András (szerk.): *Alkotmányozás Magyarországon 2010–2011. I.* Budapest-Pécs, Pázmány Press, 2013.

BALOGH Zsolt (2014) = BALOGH Zsolt: *Az alapjogok korlátozása.* In: BALOGH Zsolt – SCHANDA Balázs (szerk.) *Alkotmányjog – Alapjogok.* Budapest, Pázmány Press, 2014.

BÁRÁNYOS (2021) = BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntető bíróságok az alapjogi követelmény és a dogmatika szorításában.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021.

BELOVICS (2007) = BELOVICS Ervin: *Gondolatok a jogos védelem körében kifejthető védelmi cselekményről.* *Rendészeti Szemle*, 2007/7–8.

BELOVICS (2009) = BELOVICS Ervin: *A büntetendőséget kizáró okok.* Budapest, HVG-ORAC, 2009.

BELOVICS (2016) = BELOVICS Ervin: *Jogalkotói tévedések az új büntető törvénykönyvben.* In: FINSZTER Géza – KÖHALMI László – VÉGH Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni... Tanulmányok Korinek László professzor tiszteletére.* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016.

BELOVICS (2017) = BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I.* Budapest, HVG-ORAC, 2017.

BELOVICS-GELLÉR-NAGY-TÓTH (2012) = BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész.* Budapest, HVG-ORAC, 2012.

BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2014) = BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II.* Budapest, HVG-ORAC, 2014.

BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2018) = BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész.* Budapest, HVG-ORAC, 2018.

BÉKÉS Ádám (2014) = BÉKÉS Ádám: *Büntetőjogi rágalmazás és becsületsértés.* In: CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban. Az új Polgári Törvénykönyvre és az új Büntető Törvénykönyvre tekintettel.* Budapest, Wolters Kluwer, 2014.

BÉKÉS Imre (1994) = BÉKÉS Imre: A jogállami büntetőjog bűncselekménytani alapjai. In: MARGITÁN Éva – KISFALUDY András (szerk.): *Nyugat-európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében*. Budapest, ELTE ÁJK, 1994.

Btk. (1962) = *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. Budapest, Második kiadás Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962.

Btk. (1979) = *Büntető Törvénykönyv*. (Szerk.: Dr. Kádár Krisztina, Dr. Moldoványi György) Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1979.

CHRONOWSKI (2013) = CHRONOWSKI Nóra: Az alapjogvédelem globális, európai és hazai trendje. In: DRINÓCZI Tímea és JAKAB András (szerk.): *Alkotmányozás Magyarországon 2010–2011. I.* Budapest-Pécs, Pázmány Press, 2013.

CZIMBALMOS (2009) = CZIMBALMOS Csaba (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata 1.* Budapest, CompLex, 2009.

FILÓ (2018) = FILÓ Mihály: Matriális jogellenesség és procedurális igazságosság. In: AMBRUS István – NÉMETH Imre (szerk.): *Büntetőjogi dolgozatok Gellér Balázs születése ötvenedik évfordulójának ünnepére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

GÁL (2014) = GÁL Andor: A Kúria jogegységi határozata a jogos védelemről. Egy nem egyértelmű tartamú kvázi jogforrás gyakorlatot determináló hatásainak veszélyeiről. *Jogesetek Magyarázata*, 2014/3.

GÁL (2016) = GÁL Andor: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. *Állam- és Jogtudomány*, 2016/3.

GÁL (2017) = GÁL Andor: A jogos védelmi helyzetet kiváltó támadás jogsértéséről. *Jogtudományi Közöny*, 2017/1.

GÁRDOS-OROSZ (2020) = GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Az alapjogok korlátozása*. 2020. <https://ijoten.hu/uploads/az-alapjogok-korltozsa.pdf> (utolsó letöltés: 2022.11.19.)

GELLÉR-AMBRUS (2019) = GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019.

GÖRÖG (2014) = GÖRÖG Márta: A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában. In: CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán (szerk.) *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.

HELLER (1914) = HELLER Erik: *A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. t.-cikk*. Pécs, Bűnügyi Szemle törvénytára. V. füzet, 1914.

HOLLÁN (2003) = HOLLÁN Miklós: Megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől. A matriális jogellenesség a német büntetőjogban és a magyar büntetőjogban 1950 előtt. *Jogelméleti Szemle*, 2003/4.

HORVÁTH (1997) = HORVÁTH Tibor: A személy elleni bűncselekmények. In: GYÖRGYI Kálmán – WIENER A. Imre (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Különös Rész*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó., 1997.

Igazságügyi Minisztérium: *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. Tervezet.

- KARSAI (2013) = KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2013.
- KARSAI (2019) = KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- KÁDÁR (1951) = KÁDÁR Miklós: *A büntetőtörvénykönyv általános része. Az 1950. évi II. törvény. Az 1950:39. sz. törvényerejű rendelet. A törvényjavaslat miniszteri indokolása*. Budapest, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.
- KÁDÁR (1953) = KÁDÁR (1953) = KÁDÁR Miklós: *Magyar büntetőjog. Általános Rész*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1953.
- KÁLMÁN (1961) = KÁLMÁN György: *Becsület védelme az anyagi büntetőjogban*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1961.
- KIS–HOLLÁN (2008) = KIS Norbert – HOLLÁN Miklós: *A magyar büntetőjog tankönyve II. Különös Rész*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- KIS–HOLLÁN–GELLÉR (2006) = KIS Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006.
- KISS Csaba (2021) = KISS Csaba: *A jogos védelem néhány külföldi szabályozásának elvei és tanulságai*. *Magyar Jog*, 2021/1.
- KISS Zsigmond (1986) = KISS Zsigmond: *A személy elleni bűncselekmények*. In: László Jenő (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. Első kötet. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1986.
- KOLTAY (2009) = KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban*. Budapest, Századvég Kiadó, 2009.
- KOLTAY (2011) = KOLTAY András: *A Karsai v. Hungary ügy. Jogesetek Magyarázata*, 2011/2.
- KOLTAY (2013) = KOLTAY András: *Freedom of Speech. The Unreachable Mirage*. Budapest, Complex Publisher Ltd., 2013.
- KOLTAY (2014) = KOLTAY András: *A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága*. In: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Budapest, Pázmány Press, 2014.
- KOLTAY (2016) = KOLTAY András: *Az emberi méltóság védelmének kérdései a médiaszabályozásban és a joggyakorlatban*. In: MENYHÁRD Attila – GÁRDOS-OROSZ Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- KOLTAY (2017) = KOLTAY András: *Az „általános személyiségi jog” azonosítása felé. Alkotmányjogi, magánjogi és büntetőjogi vizsgálódás*. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017.
- KOLTAY (2019a) = KOLTAY András: *A közügyek vitáinak szabadsága és a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény*. *Acta Humana*, 2019/3.
- KOLTAY (2019b) = KOLTAY András: *A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme*. *Pázmány Law Working Papers*, 2019/4. http://plwp.eu/files/PLWP_2019_04_Koltay.pdf (utolsó letöltés: 2022.11.19.)
- KOVÁCS (2016) = KOVÁCS Péter: *Nemzetközi jog*. Budapest, Osiris, 2016.
- KÓNYA (2013) = KÓNYA István (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-ORAC, 2013.
- KURUNCZI (2020) = KURUNCZI Gábor: *Limitation of the Physical Expression of Opinion*. Decision No. 14/2019 (IV. 171.) AB of the Constitutional Court of Hungary. In: *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*. Eleven Journals, 2020.

LÖW (1880) = LÖW Tóbiás (szerk.): *A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: 5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye*. Első kötet. Budapest, Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság, 1880. https://library.hungaricana.hu/hu/view/DTT_KONY_0022_OGYK000311995-1/?pg=4&layout=s (utolsó letöltés: 2022.11.19.)

MÉK (2000) = *Magyar Értelmező Kéziszótár I-II.* (Szerk.: Kovalovszky Miklós, O. Nagy Gábor, Juhász József, Szóke István) Budapest, Akadémia Kiadó, 2000.

MÉK (1959–1962) = *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémia Kiadó. Első kiadás: 1959–1962. www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezoszotara-1BE8B/a-a-1BFAF/allitas-1D349/?list=eyJmaWx0ZXJlJjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVyeSI6ICJcdTAwZTFsbFxiMjBIZHRcdTAwZTFzIn0 (utolsó letöltés: 2021.12.01.)

MÉSZÁROS (2008) = MÉSZÁROS Ádám: Adalékok a jogellenesség – társadalomra veszélyesség kérdésköréhez. 3.3. Saját álláspont. *Jogelméleti Szemle*, 2008/4.

MÉSZÁROS (2015) = MÉSZÁROS Ádám: *A jogos védelem elvi és gyakorlati problémái*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2015.

NAGY (2000) = NAGY Ferenc: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. In: GELLÉR Balázs (szerk.): *Békés Imre ünnepi kötet*. Budapest, ELTE ÁJK, 2000.

NAGY (2001) = NAGY Ferenc: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. *Acta Juridica et Politica*, Tom. 59, Fasc. 12, 2001.

NAGY (2008) = NAGY Ferenc: *Gondolatok a jogi tárgyról*. Büntetőjogi kodifikáció. 2008/1.

NAGY (2014) = NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Szeged, Iurisperitus Bt., 2014.

NAVRATYIL (2015) = NAVRATYIL Zoltán: *Az ember mint jogalany*. Budapest, Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft., 2015.

OTT (2014) = OTT István: Adalékok a jogos védelem vitatott kérdéseiről. *Magyar Jog*, 2014/10.

PETRIK (2001) = PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme*. A sajtó-helyreigazítás. Budapest, HVG-ORAC, 2001.

POLT (2013) = POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár 4. kötet, Különös Rész*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai és Tankönyvkiadó, 2013.

POZSÁR-SZENTMIKLÓSY (2016) = POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: *Alapjogok mérlegén. Az általános alapjogi tesztek dogmatikája*. Budapest, HVG-ORAC, 2016.

PRINCZ (2012) = PRINCZ Katalin: *A rágalmazás, becsületsértés és kegyeltsértés*. Acta Iuvenum Caroliensia II.. Budapest, KároliGáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012.

SÁRI-SOMODY (2008) = SÁRI János – SOMODY Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Budapest, Osiris, 2008.

SÁRKÖZY (2018) = SÁRKÖZY Szabolcs: Gondolatok a közéleti szereplők magánszférája fokozott védelmének szabályozásáról. *Gazdaság és Jog*, 2018/10.

SÓLYOM (2001) = SÓLYOM László: *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Budapest, Osiris, 2001.

SCHULTZ (2016) = SCHULTZ Márton: Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról. *Magyar Jog*, 2016/12.

SZOMORA (2012) = SZOMORA Zsolt: Az alkotmánykonform normaértelmezés és a büntetőjog – problémafelvetés. In: HOMOKI-NAGY Mária (főszerk.): *Sapientia sat. Ünnepi kötet dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*. Szeged, SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2012.
SZOMORA (2015) = SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkotmányosságának egyes kérdései*. Szeged, A Pólyay Elemér Alapítvány Jurisperitus Betéti Társasága, 2015.
SZOMORA (2016) = SZOMORA Zsolt: A véleményszabadság büntetőjogi korlátai az Alaptörvény hatálybalépése után, különös tekintettel a becsületvédelemre. In: BALOGH Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016.

TÓTH J. (2017) = TÓTH J. Zoltán: *A büntetőjogi rágalalmazás és becsületsértés*. NMHH Média tanács Médiatudományi Intézete, 2017.

TÓTH Mihály (2013) = TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar Jog*, 2013/9.

TÓTH Mihály (2016) = TÓTH Mihály: A jogos védelem hagyományos határai és kiterjesztésük első tapasztalatai. *Magyar Jog*, 2016/10.

TREMMEL (2006) = TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2006.

UJVÁRI (2017) = UJVÁRI Ákos: A szituációs jogos védelem. In: HOLLÁN Miklós – BARABÁS A. Tünde (szerk.): *A negyedik magyar büntetőkódex – régi és újabb vitakérdései*. Budapest, MTA TK – OKRI, 2017.

VARGA Zs. (2015) = VARGA Zs. András: Méltóság és közösség. In: Szakaliné Szeder Andrea (szerk.): *Cooperatrici Veritatis. Ünnepi kötet Tresztyánszkyné Vasadi Éva 80. születésnapja alkalmából*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2015.

ZAKARIÁS (2014) = ZAKARIÁS Kinga: Az élethez és az emberi méltósághoz való jog. In: szerk.: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Budapest, Pázmány Press, 2014.

ZAKARIÁS (2019) = ZAKARIÁS Kinga: *Az emberi méltósághoz való alapjog. Összehasonlító jogi elemzés a német és magyar alkotmánybírói gyakorlat tükrében*. Budapest, Pázmány Press, 2019.

Jogszabályok:

Magyar Köztársaság Alkotmánya

Magyarország Alaptörvénye

1878. évi V. törvénycikk

1914. évi XLI. törvénycikk

1930. évi II. törvénycikk

1938. évi XXV. törvénycikk

1939. évi II. törvénycikk

1946. évi VII. törvénycikk

1948. évi LXII. törvénycikk

1961. évi V. törvény

1968. évi I. törvény

1878. évi V. törvénycikk
1993. évi XXXI. törvény
2009. évi XLVII. törvény
2011. évi CLI. törvény
2012. évi II. törvény
2012. évi C. törvény
2013. évi V. törvény
2016. évi CXXX. törvény
2017. évi XC. törvény
1979. évi 10. törvényerejű rendelet
A Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat

Alkotmánybíróság döntései:

8/1990. (IV. 23.) AB határozat
23/1990. (X. 31.) AB határozat
64/1991. (XII. 17.) AB határozat
30/1992. (V. 26.) AB határozat
36/1994. (VI. 24.) AB határozat
56/1994. (XI. 10.) AB határozat
34/2004. (IX. 28.) AB határozat
36/2005. (X. 5.) AB határozat
1464/B/2007. AB határozat
37/2011. (V. 10.) AB határozat
165/2011. (XII. 20.) AB határozat
32/2013. (XI. 22.) AB határozat
3047/2013. (II. 28.) AB határozat
7/2014. (III. 7.) AB határozat
13/2014. (IV. 18.) AB határozat
19/2014. (V.30.) AB határozat
28/2014. (IX. 29.) AB határozat
3122/2014. (IV. 24.) AB határozat
1/2015. (I. 16.) AB határozat
3/2015. (II. 2.) AB határozat
3328/2017. (XII. 8.) AB határozat
3329/2017. (XII. 8.) AB határozat
3001/2018. (I. 10.) AB határozat
3107/2018 (IV. 9.) AB határozat
3145/2018. (V. 7.) AB határozat
3236/2018. (VII. 9.) AB határozat
3263/2018. (VII. 20.) AB határozat
3348/2018. (XI. 12.) AB határozat
26/2019. (VII. 23.) AB határozat
3030/2019. (II. 13.) AB határozat

3093/2019. (V. 7.) AB végzés
3357/2019. (XII. 16.) AB határozat
3374/2019. (XII. 19.) AB határozat
3048/2020. (III. 2.) AB határozat
3217/2020. (VI. 19.) AB határozat
3209/2020. (VI. 19.) AB határozat
3210/2020. (VI. 19.) AB határozat
3212/2020. (VI. 19.) AB határozat
3214/2020. (VI. 19.) AB határozat
3215/2020. (VI. 19.) AB határozat
6/2021. (II. 19.) AB határozat
7/2021. (II. 19.) AB határozat
3116/2021. (IV. 14.) AB határozat
3452/2021. (XI. 3.) AB határozat
3001/2022. (I. 13.) AB határozat
3052/2022. (II. 11.) AB határozat

Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata:

Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72. 1976. december 7. ítélet
Barthold v. Germany no. 8734/79. 1985. március 25. ítélet
Lingens v. Austria, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet
Markt intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany, no. 10572/83. 1989. november 20. ítélet
Oberschlick v. Austria, 11662/85. 1991. május 23. ítélet
Castells v. Spain, no. 11798/85. 1992. április 23. ítélet
Thorgeir Thorgeirson v. Iceland, no. 13778/88. 1992. június 25. ítélet
Jersild v. Denmark, no. 15890/89. 1994. szeptember 23. ítélet
Prager and Oberschlick v. Austria no. 15974/90. 1995. április 26. ítélet
Oberschlick v. Austria no. 20834/92. 1997. július 1. ítélet
Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, no. 21980/93., 1999. május 20. ítélet
Fressoz and Roire v. France, no. 29183/95. 1999. január 21. ítélet
Feldek v. Slovakia, no. 29032/95. (végső) 2001. október 12. ítélet
News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria, no. 31457/96. (végső) 2000. április 11. ítélet
Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97. (végső) 2001. június 29. ítélet
Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria, no. 39394/98. (végső) 2004. február 13. ítélet
Incal v. Turkey, no. 41/1997/825/1031. 1998. június 9. ítélet
Skalka v. Poland, no. 43425/98. (végső) 2003. augusztus 27. ítélet
Steel and Morris v. the United Kingdom, no. 68416/01. (végső) 2005. május 15. ítélet
DŁUGOŁĘCKI v. Poland, no. 23806/03. (végső) 2009. május 24. ítélet
Mustafa Erdoğan and others v. Turkey, no. 346/04 and 39779/04. (végső) 2014. augusztus 27. ítélet
Karakó v. Hungary, no. 39311/05. (végső) 2009. július 28. ítélet
Mouvement raélien suisse v. Switzerland, no. 16354/06. 2012. július 13. ítélet
Csánics v. Hungary, no. 12188/06. (végső) 2009. április 20. ítélet
Karsai v. Hungary, no. 5380/07. (végső) 2010. március 1. ítélet

Axel Springer AG v. Germany, no. 39954/08. 2012. február 7. ítélet
Uj v. Hungary no. 23954/10. (végső) 2011. október 19. ítélet
Ungváry and Irodalom Kft. v. Magyarország, no. 64520/10. (végső) 2014. március 3. ítélet
Słomka v. Poland, no. 68924/12. (végső) 2019. március 6. ítélet
Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary, no. 22947/13. (végső) 2016. május 2. ítélet

Jogalkalmazói gyakorlat:

15. számú Irányelv
3/2013. BJE
4/2013. BJE
71. BK vélemény
BDT1999.4.
BDT2017. 3657
BDT2018. 3821
PJD2017. 9
BH 1955.11.1070
BH 1958.6.1957
BH 1965.11.4643
BH 1966.5.4857
BH 1967.7.5357
BH 1979.1.8
BH 1979.4.146
BH 1988.3.66
BH 1991.9.338
BH 1992.5.296
BH 1993.3.139
BH 1994.4.171
BH 1994.6.300
BH 1994.7.356
BH 1995.1.6
BH 1996.7.347
BH 1996.70
BH 1997.11.512
BH 1998.4.161
BH 1998.7.317
BH 1998.9.412
BH 1999.10.434
BH 2000.7.285
BH 2001.10.462
BH 2001.7.307
BH 2002.419
BH 2003.175

BH 2004. 267
BH 2004.104
BH 2004.7.267
BH 2004.8.305
BH 2005.1
BH 2006.6.175
BH 2007.178
BH 2009.5.131
BH 2009.5.135
BH 2012.6.143
BH 2012.6.144
BH 2013.10.266
BH 2013.204
BH 2013.8.204
BH 2015.12.323
BH 2017. 43
BH 2018.7.189
BH 2019.3.68
BH 2019.8.216
BH 2020.4.96
BH 2020.7.196
BH 2020.9.258
BH 2021.1.2
BH 2021.9.249
BH+ 2003.8.356
BH+ 2005.5.203
BH+ 2008.10.432
BH+ 2008.3.101
BH+ 2008.6.249
BH+ 2009.2.57
BH+ 2009.6.245
BH+ 2010.11.474
BH+ 2010.2.54
BH+ 2010.5.197
BH+ 2010.7.283
BH+ 2011.10.419
BH+ 2011.7.291
BH+ 2012.2.48
BH+ 2016.1.2
EH 2000.295
EH 2003.846
EH 2004.1011
EH 2009.2028
EH 2011. 2394
EH 2013.09.B16

EH 2014.02.B3
EH 2014.02.B3
EH 2015.11.B29
EH 2017.05.B11
EH 2019.01.B2
EH 2019.02.B3
EBH 2018. B.1.
ÍH 2017.5
Balassagyarmati Járásbíróság B.678/2012/2.
Budai Központi Kerületi Bíróság B.1490/2007/6.
Budai Központi Kerületi Bíróság B.1904/2012/30.
Budai Központi Kerületi Bíróság 7.Bpk.993/2020/2.
Budai Központi Kerületi Bíróság 7.Bpk.151/2021/2.
Budaörsi Járásbíróság B.938/2011/25.
Budakörnyéki Bíróság B.286/2011/45.
Budapest Környéki Törvényszék Bf.85/2010/13.
Budapest Környéki Törvényszék P. 20.606/2014/7.
Budapest Környéki Törvényszék Bf.179/2019/5.
Budapest Környéki Törvényszék P. 20.583/2015/8.
Budapest Környéki Törvényszék 21. P. 20.360/ 2015/31.
Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 4. B.964/2008/2.
Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság Bpk.269/2014/18.
Debreceni Járásbíróság B.1476/2010/42.
Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6.
Debreceni Ítéltábla Bhar.47/2016/5.
Debreceni Ítéltábla Bhar.472/2016/6.
Debreceni Törvényszék Bf.319/2012/6.
Egri Járásbíróság 30.Szk.3695/2017/6-I.
Egri Járásbíróság 5.Szk.6492/2013/13.
Egri Járásbíróság B.144/2012/20.
Egri Törvényszék Bf.6/2015/5.
Fővárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2.
Fővárosi Bíróság P. 25.000/2007/16.
Fővárosi Bíróság P. 26.991/2009/5.
Fővárosi Bíróság 20. Bf.7368/2009/6.
Fővárosi Bíróság 20.Bf.6631/2010/5.
Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.082/2009/5.
Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.833/2010/5.
Fővárosi Bíróságon19.P.21.022/2010/7.
Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.21.752/2010/2.
Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.129/2011/4.
Fővárosi Ítéltábla Bhar.312/2015/4.
Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.017/2015/12.
Fővárosi Ítéltábla Bhar.186/2016/13.
Fővárosi Ítéltábla Bhar.154/2016/15.

Fővárosi Ítéletábla Bhar.63/2018/6.
Fővárosi Törvényszék Bf.9866/2007/2.
Fővárosi Törvényszék Bkf.6152/2008/5.
Fővárosi Törvényszék Bf.6953/2009/6.
Fővárosi Törvényszék Bf.7062/2009/4.
Fővárosi Törvényszék Bf.7407/2009/3.
Fővárosi Törvényszék Bf.5189/2010/5.
Fővárosi Törvényszék Bf.6631/2010/5.
Fővárosi Törvényszék Bf.10075/2011/4.
Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15.
Fővárosi Törvényszék P.24.724/2015/3.
Fővárosi Törvényszék Bf.12665/2012/7.
Fővárosi Törvényszék Bf.14173/2012/6.
Fővárosi Törvényszék P. 22.098/2012/7.
Fővárosi Törvényszék Bf. 10.387/2013/7.
Fővárosi Törvényszék Bf.14187/2012/11.
Fővárosi Törvényszék B.470/2013/131.
Fővárosi Törvényszék Bf.5146/2014/5.
Fővárosi Törvényszék 5.P.22.930/2014/6.
Fővárosi Törvényszék Bf.6036/2015/15.
Fővárosi Törvényszék Bf.7671/2015/5.
Fővárosi Törvényszék Bf.12455/2015/6.
Fővárosi Törvényszék Bf.6858/2016/7.
Fővárosi Törvényszék Bf.11581/2016/6.
Fővárosi Törvényszék 20.Bf.669/2018/4.
Gödöllői Járásbíróság 14. Szkt.350/2014/8.
Győri Ítéletábla Pf.I.20.339/2017/6.
Győri Törvényszék P.20.337/2017/9.
Gyulai Törvényszék Bf.333/2009/4.
Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.381/2005/5.
Hódmezővásárhelyi Járásbíróság B.66/2006/12.
Kúria Bfv.166/2012/5.
Kúria Bfv.1078/2012/5.
Kúria Bfv.I.1094/2013/5.
Kúria Bfv.287/2014/5.
Kúria Kvk.I.37.441/2014/2.
Kúria Bfv.997/2014/7.
Kúria Bfv.I.704/2015/9.
Kúria Bfv.1086/2015/4.
Kúria Bfv.1519/2015/7.
Kúria Bhar.150/2018/4.
Kúria Bfv.1052/2018/6.
Kúria Bfv.51/2019/5.
Kúria Bfv.950/2019/3.
Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.1208/1997.

Legfelsöbb Bíróság Bf.V.1090/2001.
Legfelsöbb Bíróság Bfv.II.186/2007.
Legfelsöbb Bíróság Bfv.752/2007/4.
Legfelsöbb Bíróság Bfv.282/2010/3.
Miskolci Járásbíróság B.3822/2010/2.
Miskolci Járásbíróság B.3493/2011/12.
Miskolci Járásbíróság B.1421/2013/11.
Miskolci Járásbíróság B.3097/2014/93.
Miskolci Törvényszék a Bf.31/2014/4.
Nyírbátori Járásbíróság B.161/2015/6.
Nyírbátori Városi Bíróság 1.B.150/2009/13.
Nyíregyházi Járásbíróság B.1037/2011/86.
Nyíregyházi Törvényszék Bf.264/2010/4.
Nyíregyházi Törvényszék Bf.574/2014/5.
Nyíregyházi Törvényszék Bf.947/2015/9.
Nyíregyházi Törvényszék Bf.184/2016/5.
Nyíregyházi Törvényszék Bf.239/2018/5.
Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3.
Pécsi Ítéltábla Pf. 20.031/2017/5.
Pécsi Járásbíróság B.302/2013/21.
Pécsi Törvényszék Bf.365/2008/8.
Pécsi Törvényszék Bf.96/2014/6.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.25212/2004/72.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.34391/2011/13
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.34861/2012/34.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.20895/2014/12.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B. 10.381/2015/4.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.30882/2015/34.
Pesti Központi Kerületi Bíróság 12.Sze.16.684/2015/3.
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.11138/2016/3.
Pesti Központi Kerületi Bíróság 1.Bpk.31.798/2017.2.
Soproni Járásbíróság B.265/2012/20.
Szegedi Ítéltábla Bhar.423/2018/8.
Szegedi Járásbíróság B.1664/2012/10.
Szegedi Megyei Bíróság BH 1967.7.5357
Szegedi Törvényszék Bf.680/2009/6.
Szegedi Törvényszék Bf.744/2013/6.
Szekszárdi Járásbíróság B.291/2017/9.
Szekszárdi Törvényszék Bf.118/2012/5.
Szombathelyi Törvényszék Bf.352/2014/7.
Veszprémi Járásbíróság B.2035/2010/2.
Veszprémi Törvényszék P. 20.753/2012/8.

A sorozatban eddig megjelent kötetek

1. Apró István (szerk.): *Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011* (2012)
2. Dobos Ferenc: *Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 1999–2011* (2012)
3. Csink Lóránt – Mayer Annamária: *Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban* (2012)
4. Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: *A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai* (2012)
5. Koltay András (szerk.): *A médiaszabályozás két éve (2011–2012)* (2013)
6. Paál Vince (szerk.): *Magyar sajtószabadság és -szabályozás 1914–1989* (2013)
7. Horváth Attila: *A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején* (2013)
8. Koltay András – Nyakas Levente (szerk.): *Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” azonosítása felé* (2014)
9. Dobos Ferenc – Megyeri Klára: *Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 2.* (2014)
10. Grad-Gyenge Anikó – Sarkady Ildikó: *Közös jogkezelés az audiovizuális médiában* (2014)
11. Apró István (szerk.): *Média és identitás* (2014)
12. Pruzsinszky Sándor: *Halhatatlan cenzúra* (2014)
13. Kóczian Sándor: *Gyermekvédelem a médiajogban* (2014)
14. Apró István – Paál Vince (szerk.): *A határon túli magyar sajtó Trianontól a XX. század végéig* (2014)
15. Kiss Zoltán – Szivi Gabriella: *A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi tulajdonjogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete* (2015)
16. Dobos Ferenc: *A médiahasználat változása az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 2001–2014* (2015)
17. Grad-Gyenge Anikó: *Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete – különös tekintettel a médiajogi és szerzői jogi rendelkezésekre* (2015)
18. Dobos Ferenc: *A médiahasználat változása az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 2001–2014/2* (2015)
19. Apró István (szerk.): *Média és identitás 2.* (2016)
20. Mezei Péter : *Jogkimerülés a szerzői jogban* (2016)
21. Koltay András – Andrej Školkay (szerk.): *Comparative Research on the Approaches of Administrative Judiciaries to Sanctions Issued by Media Regulators in V–4 I.* (2016)
22. Koltay András – Andrej Školkay (szerk.): *Comparative Research on the Approaches of Administrative Judiciaries to Sanctions Issued by Media Regulators in V–4 II.* (2016)
23. Makkai Béla: *Határon túli magyar sajtó – Trianon előtt* (2016)
24. Grad-Gyenge Anikó: *Film és szerzői jog – A megfilmesítési szerződés* (2016)
25. Kőhidi Ákos: *Fájlcseré és felelősség* (2016)
26. Hajdú Dóra: *A törvény által előírt közös jogkezelés a magyar és a francia szerzői jogban* (2016)
27. Tóth J. Zoltán: *A büntetőjogi rágalalmazás és becsületsértés* (2017)
28. Kelemen Roland: *Az első világháború sajtójogi forrásai – Sajtójog a kivételes hatalom árnyékában* (2017)
29. Apró István (szerk.): *Határon túli magyar médiumok 2016* (2017)
30. Klein Tamás (szerk.): *Tanulmányok a technológia- és cyberjog néhány aktuális kérdéséről* (2018)

31. Kiss Zoltán Károly: *A kulturális tevékenységekre, valamint a médiaszolgáltatásra vonatkozó közteherviselési és jogdíjfizetési szabályok* (2018)
32. Merkovity Norbert: *A figyelemalapú politika a közösségi média korában* (2018)
33. Csapody Miklós: *Az „irányított nyilvánosság” és a „szerkezet megváltoztatása” Magyarországon* (2018)
 34. Apró István (szerk.): *Média és identitás 3.* (2019)
 35. Mák Ferenc: *Sajtó a Birodalom határán. Hírlapok és a nemzeti újjászületés a kiegyezés utáni Délvidéken* (2019)
36. Paál Vince: *Tanulmányok a magyar sajtószabadság történetéhez 1867–1944* (2019)
 37. Kiss Zoltán Károly – Kiss Dóra Bernadett: *A vizuális művészetek és a jog – 1. A képzőművészet szabályozása* (2019)
38. Gálik Mihály – Csordás Tamás (szerk.): *A média gazdaságtanának kézikönyve* (2020)
 39. Klestenitz Tibor: *Fejezetek az egyházi sajtó történetéből* (2020)
40. Klestenitz Tibor – Paál Vince (szerk.): *Médiatörténeti tanulmányok 2020* (2020)
 41. Apró István (szerk.): *Média és identitás 4.* (2021)
42. Kiss Zoltán Károly: *A vizuális művészetek és a jog 2. Az építészet, a fotóművészet és az alkalmazott művészetek jogi szabályozása* (2021)
 43. Apró István (szerk.): *Magyar médiaműhelyek a Kárpát-medencében* (2021)
 44. Grad-Gyenge Anikó: *Egy modern szerzői jog* (2022) (Online kiadvány!)
 45. Szadai Károly (szerk.): *VV10 – Egy valóságshow valósága* (2022)
46. Dobos Ferenc: *Isaurától az 5G-ig. (A médiahasználat változása 2001 és 2021 között a határon túli magyarság körében)* (2022)

Médiatudományi Intézet, Budapest
A kiadásért felel Nyakas Levente
Tördelő: Varga Ákos
Megjelent 9,75 (B/5) ív terjedelemben, 300 példányban
Médiatudományi Könyvtár: ISSN 2063-5222
Médiatudományi Könyvtár 47.: ISBN 978-615-5302-43-5